

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Mgr. Miroslav Sedláček

DISERTAČNÍ PRÁCE

ROLE ADVOKÁTA V CIVILNÍM PROCESU
(THE ROLE OF LAWYER IN A CIVIL TRIAL)

Školitelka autora disertační práce: doc. JUDr. Alena Macková, Ph.D.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. dubna 2015

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že předloženou disertační práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Mgr. Miroslav Sedláček

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji své školitelce doc. JUDr. Aleně Mackové, Ph.D. za vedení mé disertační práce, jakož i vstřícný přístup, cenné připomínky a účinnou pomoc.

MOTTO

„Slušné jest také býti shovívavý k tomu, co je lidské, a také přihlížeti nikoli k zákonu, nýbrž k zákonodárci, nikoli k slovnímu znění zákona, nýbrž k úmyslu zákonodárcovu, nikoli ke skutku, nýbrž k úmyslu, nikoli k části, nýbrž k celku, ani k tomu, jaký někdo jest v daném případě, nýbrž jaký jinak vždycky byl nebo alespoň jak se osvědčoval ve většině případů. Slušné jest také býti pamětliv více přijatého dobra než utrpěného zla a více dobra, jehož se nám dostalo, než toho, jež jsme prokázali; rovněž utrpěné bezpráví klidně snášeti, raději chtít zjednati si právo slovem než skutkem a raději srovnati se před rozhodčím než jíti k soudu“

Aristoteles

OBSAH

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	3
A. ÚVOD DISERTAČNÍ PRÁCE.....	5
1. Úvod do zkoumané problematiky	5
2. Cíle práce	7
3. Metodologie výzkumu práce.....	8
4. Struktura a postup práce.....	10
B. ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA ČI POSTULÁTY (AXIOMY) TÉMATU DISERTAČNÍ PRÁCE.....	12
5. Civilní proces a advokát.....	12
5.1 Vznik, význam a funkce civilního procesu	12
5.2 Pojem a druhy civilního procesu.....	17
5.3 Promítnutí advokáta do civilního procesu.....	22
5.4 Postavení a úloha advokáta v civilním procesu	27
6. Historický exkurz k postavení advokáta v civilním procesu	32
6.1 Vývoj od nejstarších dob do roku 1848	32
6.2 Vývoj od roku 1848 až do pádu rakousko-uherské monarchie.....	38
6.3 Vývoj v letech 1918 až 1989.....	45
6.4 Současný vývoj od roku 1989	51
C. ADVOKÁT V CIVILNÍM PROCESU	56
7. Obecný výklad	56
8. Zastoupení advokátem v civilním procesu.....	66
8.1 Zákonné zastoupení.....	66
8.2 Zastoupení na základě plné moci	68
8.2.1 Procesní plná moc	72
8.2.2 Substituční právo	75
8.3 Zastoupení na základě rozhodnutí soudu	77
8.3.1 Advokát jako procesní opatrovník.....	77
8.3.2 Advokát jako ustanovený zástupce	81
8.4 Určení advokáta advokátní komorou	83
9. Advokát v jednotlivých druzích civilního procesu	86

9.1	Advokát a řízení nalézací	88
9.1.1	Civilní řízení sporné	90
9.1.2	Civilní řízení nesporné	96
9.2	Advokát a řízení vykonávací (exekuční).....	99
9.3	Advokát a řízení jiná	103
9.3.1	Řízení insolvenční	104
9.3.2	Řízení zajišťovací.....	106
9.3.3	Řízení rozhodčí (arbitrážní).....	107
10.	Advokát v řízení před Soudním dvorem EU.....	110
10.1	Specifika soudního řízení před Soudním dvorem EU.....	111
10.2	Postavení advokáta v průběhu řízení.....	114
10.3	Srovnání s českým civilním řízením.....	120
D.	VYBRANÉ ASPEKTY S TÉMATEM SOUVISEJÍCÍ.....	123
11.	Etika advokáta.....	123
11.1	Advokátní etika <i>de lege lata</i>	131
11.2	Etický kodex.....	134
12.	Základní východiska odpovědnosti advokáta	138
12.1	Povinnosti advokáta před zahájením civilního řízení	141
12.2	Povinnosti advokáta v průběhu civilního řízení.....	144
E.	ZÁVĚR DISERTAČNÍ PRÁCE.....	148
13.	Advokátský proces <i>de lege ferenda</i>	148
13.1	Povinné zastoupení advokátem <i>de lege lata</i>	149
13.2	Perspektivy advokátského procesu <i>de lege ferenda</i>	150
14.	Shrnutí a získané poznatky (výsledky) výzkumu.....	159
	SUMMARY	161
	ZUSAMMENFASSUNG	164
	RÉSUMÉ.....	167
	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ	170
	ANOTACE.....	184
	ABSTRACT	185

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

CŘS	zákon č. 113/1875 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (c. ř. s.)
EŘ	zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů
Evropská úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (sdělení FMZV č. 209/1992 Sb.), ve znění pozdějších předpisů
IZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů
Listina	Listina základních práv a svobod (vyhl. pod č. 2/1993 Sb.), ve znění pozdějších předpisů
NŘ	zákon č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), ve znění pozdějších předpisů
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů
OZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
SP	zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů
SŘS	zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
ZA	zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů
ZM	zákon č. 202/2012 Sb., o mediaci a o změně některých zákonů (zákon o mediaci), ve znění pozdějších předpisů

ZŘŘ	zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
ZSS	zákon č. 6/2002 Sb., o soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých zákonů (zákon o soudech a soudcích), ve znění pozdějších předpisů

Poznámka: Tam, kde je v textu disertační práce uvedeno číslo paragrafu bez dalšího údaje, jde o citaci občanského soudního řádu, pokud ze souvislostí nevyplývá něco jiného (v práci se to vyskytuje minimálně).

A. ÚVOD DISERTAČNÍ PRÁCE

1. ÚVOD DO ZKOUMANÉ PROBLEMATIKY

S advokátem se lze setkat v různých druzích soudního řízení. Jedním z těchto řízení je i **civilní proces**, který je primárně zaměřen na ochranu vztahů soukromoprávní povahy. Vše, co není trestní a správní, je civilní, což platilo v právnickém pojmosloví vždy a platí to i nyní. Ovšem ne tak docela. Právní ochrana může být v rámci civilního procesu nadto poskytnuta i jiným vztahům než soukromoprávním, jestliže je poskytnutí této ochrany vhodnější než jiná procesní řešení.

Tato práce soustředí svoji pozornost na **roli advokáta v civilním procesu**, neboť právě jeho role v procesu patří k otázkám vždy aktuálním, zároveň však složitým. I přesto, že zvolené téma nezůstává stranou odborné diskuze v žádné situaci časové či teritoriální, uceleněji zpracované dílo věnované tomuto tématu chybí. Naopak v jednotlivých dílčích otázkách lze popis a analýzu nacházet. O tom svědčí pozornost, kterou jistým souvislostem věnuje od samého počátku také soudní praxe, a to jak na úrovni národní, tak nadnárodní.

Předkládanou analýzou platného civilněprocesního stavu, jeho teorie a soudní praxe, o kterou jsem se v této práci pokusil, bych rád přispěl k nalezení přiměřené role advokáta v soudním systému civilní ochrany práv, jejímž **cílem je zajistit účinnou (spravedlivou) a zároveň dostatečně rychlou ochranu** práv a právem chráněných zájmů jednotlivých osob.¹

K takto pojímanému účelu civilního soudního řízení je třeba přistupovat tak, že je třeba brát v úvahu jak požadavky na efektivní a rychlý průběh procesu, který si žádá aktivní přístup a procesní odpovědnost stran, to tím spíše pokud jsou zastoupeny

---

¹ „Je totiž zřejmé, že jen rychlá ochrana může být také dostatečně účinná; trvá-li řízení nepřiměřeně dlouho, například několik let, jsou jeho účastníci poškozováni stavem právní nejistoty, často i pod vlivem nových okolností ztrácejí zájem na výsledku, preventivní vliv soudního rozhodování se zcela vytrácí.“ Cit. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2014, 71 s.

advokátem, tak požadavky další, zejména spravedlnosti, ochrany práv slabší strany a právní jistoty, které jsou vyžadovány demokraticky a kulturně vyspělou společností.²

Ve své práci vyjadřuji přesvědčení, že se moderní civilní proces s ohledem na oprávněný společenský a právní požadavek efektivního projednání a rozhodnutí občanskoprávních věcí bez profesionální pomoci zajištěné advokátem jen těžko obejde. Zejména pro účastníka řízení se v tomto ohledu negativně projevuje tzv. **hypertrofie práva**, tedy jev spočívající v čím dál podrobnější, obsáhlejší a kazuističtější právní úpravě. Rozštěpení civilní procesní úpravy do více předpisů, čím dál detailnější rámec pro jednotlivé procesní instituty, činí civilní proces nepřehledným. I přes tuto skutečnost je soud povinen postupovat v řízení vždy předvídatelně a v součinnosti s účastníky tak, aby ochrana práva byla rychlá a účinná a aby skutečnosti, které jsou mezi účastníky sporné, byly podle míry jejich účasti spolehlivě zjištěny; přitom ustanovení zákona musí být vykládána a používána tak, aby nedocházelo k jejich zneužití (§ 6 OSŘ).

S ohledem na shora uvedené by se advokátova role v civilním procesu měla prosazovat vždy tak, aby jako právní odborník přispíval k naplnění spravedlnosti svým aktivním přístupem, byl jejím nepostradatelným aktérem, a zároveň aby byl naplněn prvotní účel sledovaný civilním procesem, tj. **zajištění efektivní soudní ochrany** subjektivních soukromých práv a právem chráněných zájmů.

K naplnění vymezeného účelu civilního procesu advokát svým postavením zcela jistě přispívá. Povinnost pečovat o rychlý postup řízení za splnění procesních podmínek však nadále zůstává na straně soudu a **aktivní role soudce je dnes všeobecně uznávanou nezbytností**. Aktivní role sporných stran rovněž, zvláště pak těch stran, které jsou v průběhu procesu zastoupeny advokátem. Výsledkem je v **moderním civilním procesu** kompromis vymezující jejich procesní aktivitu navzájem.³

Na základě rozboru platné právní úpravy civilního procesu je pokus o **vymezení role advokáta v systému civilněprocesní úpravy** hlavním cílem této práce.

---

² HORA, V. *Československé civilní právo procesní*. I. díl, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, xxix – xxx s. (viz „*Úvodní přednáška prof. Hory při zahájení výuky na PF UK v Praze dne 6. 11. 1945*“).

³ Srov. WINTEROVÁ, A. *O nové pojetí civilního procesu*. Praha: AUC – Iuridica, 4/2004, 18 s.

2. CÍLE PRÁCE

Základním cílem předkládané disertační práce je hledání a nalezení role advokáta v civilním procesu při současném zajištění účinné (spravedlivé) soudní ochrany subjektivních soukromých práv a zákonem chráněných zájmů osob.

Aktivní činnost advokáta v průběhu procesu je předpokladem naplnění řady požadavků, které jsou na civilní proces na počátku 3. tisíciletí kladeny. Takto vymezený přístup spočívá nejen v udržení a posílení důvěry veřejnosti v soudní systém ochrany práv, ale i v posílení právní kultury a víry ve výkon spravedlnosti, dodržování ústavnosti, jakož i demokratických základů právního státu.

Advokát má v rámci dovolených postupů v řízení možnost významně ovlivnit průběh i délku soudního řízení v duchu zásady *vigilantibus iura*. Je to především on, kdo může v zastoupení účastníka řízení svým přístupem dosáhnout na věcné a rychlé projednání věci. Advokát se tak významně podílí na průběhu řízení a nese vždy část odpovědnosti za jeho výsledek bez ohledu na to, zda se jedná o řízení sporné či nesporné, řízení vykonávací či insolvenční, zda je řízení ovládáno zásadou dispoziční nebo oficiality, zda převládá zásada projednací či vyšetřovací, anebo jiná zásada uplatňující se v civilním procesu.

Vzhledem ke zvyšující se náročnosti civilního procesu, kterou lze objektivně pozorovat, zaujímá advokát v procesu své pevně dané místo. Advokátova role se v něm projevuje zejména ve dvou rovinách, a to v rovině odborné porady, např. zda uplatnit či bránit své právo v řízení před soudy, nebo v rovině zastoupení účastníka v soudním řízení se všemi souvisejícími atributy.

Na podkladě argumentů přistupuje k vytyčenému cíli práce rovněž hledání možného normativního zakotvení povinného zastoupení účastníka řízení advokátem *de lege ferenda*. V současné právní úpravě totiž platí, že účastník řízení nemá povinnost nechat se advokátem v civilním řízení zastupovat s výjimkou dovolacího řízení (§ 241 OSŘ). Povinné zastoupení přitom není našemu právnímu řádu z historie neznámé a především ze zahraničních úprav lze čerpat jistou inspiraci.

3. METODOLOGIE VÝZKUMU PRÁCE

Při zpracování disertační práce bylo za účelem splnění vytyčeného cíle práce vycházeno a pracováno s určitými kategoriemi základních myšlenkových operací – byla stanovena metodologie práce.⁴

Vymezení charakteristiky, vlastností, jakož i základních vztahů vznikající v průběhu civilního procesu a uplatnění role advokáta v něm, bylo získáno analytickými a syntetickými postupy **metodou abstrakce**. Výsledkem jsou pojmy a teorie, které postihují podstatnou stránku civilního procesu. Abstrakce v předkládané práci odhlíží od nepodstatných vlastností a vztahů v civilním procesu.

Použitou **metodou analýzy** dochází k rozčlenění zkoumané problematiky, civilního procesu a možnosti uplatnění advokáta v něm, na jednotlivé, jednodušší části tak, aby mohly být stanoveny podstatné znaky. To umožňuje odhalit strukturu celku, oddělit podstatné od nepodstatného, složité redukovat na jednoduché. Cílem analýzy použité v disertační práci je poznat části jako prvky složitého celku, kterým civilní proces zcela nepochybně je.⁵ Analyzovat zkoumanou problematiku však neznamená jen ji rozkládat a popisovat její části, ale přijmout také nové teoretické předpoklady vzhledem k získaným elementům.

Analýzu doplňuje **metoda syntézy**, která sjednocuje jednotlivé části, vlastnosti a vztahy vznikající v rámci civilního procesu, vydělené prostřednictvím analýzy v jeden celek. Tato syntéza doplňuje analýzu a tvoří s ní nerozlučný celek.

Ke třídění, hodnocení, řazení jednotlivých institutů civilního procesu, stejně jako možnosti uplatnění advokáta v civilním procesu *de lege lata* do skupin podle určitých hledisek (rozdělení obsahu pojmů) a kritérií je dosaženo prostřednictvím **metody klasifikace**. Kritériem dělení při klasifikaci jsou znaky, které jsou pro popsané instituty podstatné.

---

⁴ SWALES, J., M., FEAK, Ch., B. *Academic Writing for Graduate Students: Essential Tasks and Skills*. 3rd Edition edition. University of Michigan Press/ELT, 2012, 289 s. a násl.

⁵ MACKOVÁ, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2001, 159 – 161 s.

Odvození tvrzení z jednoho nebo několika jiných platných tvrzení je docíleno **metodou dedukce**. I metoda přechodu od jednotlivých faktů k obecným tvrzením, kterým se ze zvláštních výroků získávají výroky všeobecné, je použita. V těchto intencích bylo pracováno s **metodou indukce**.

V rámci výkladu je rovněž použita **metoda generalizace**, která vede k získání obecných pojmů a zákonitostí vyloučením společných znaků z jednotlivých případů. Je to proces přechodu od jedinečného k obecnému, od méně obecného k obecnějšímu poznatku. Zobecňování je zaměřeno na rozsah jednotlivých vyskytujících se pojmů v předkládané práci, zatímco abstrakce je zaměřena na obsah daných pojmů.

Konečně cenným nástrojem poznání, které přináší srovnání role advokáta v českém civilním procesu a jeho postavení v řízení před Soudním dvorem Evropské unie, je **metoda komparace**. Srovnání je nejdůležitějším předpokladem zobecnění a hraje významnou úlohu v úsudcích podle analogie.

4. STRUKTURA A POSTUP PRÁCE

S ohledem na povahu tématu práce byla zvolena struktura, která dovoluje zabývat se jednak obecnými instituty civilního procesu, kořeny a historickými souvislostmi postavení advokáta v něm, problematikou zastoupení advokátem jak v řízení před soudy tuzemskými, tak soudy evropskými, zkoumat práva a povinnosti advokáta z pohledu dodržování jistých etických principů, jakož se zabývat ve všech uvedených souvislostech konkrétními otázkami souvisejícími s rolí advokáta v civilním procesu.

Tím vším je patrně poznamenána celková vyrovnanost práce. Jistou nevyváženost práce, bude-li tak někomu připadat, je třeba připsat **odlišnému způsobu zpracování jednotlivých kapitol** v závislosti na použité metodě zkoumání.

Práce je pro přehlednost strukturována do pěti částí (A až E), obsahujících celkem čtrnáct kapitol počítaje v to úvod a závěrečné shrnutí získaných poznatků (výsledků) výzkumu. Pro lepší orientaci v textu práce je poskytnut rovněž seznam zkratk jednotlivě užitých právních předpisů. V závěru práce je pro možné zahraniční využití a účely připojeno shrnutí práce ve třech světových jazycích, a to konkrétně v jazyce anglickém, německém a francouzském.

První část předkládané kvalifikační práce má za cíl toliko **seznámit se zkoumanou problematikou** danou tématem práce, se základními autorovými myšlenkami a myšlenkovými pochody, dále s cíli, které si autor pro zpracování práce vytyčil, s metodami, které přispěly k tomu, aby stanoveného cíle bylo docíleno a s nimiž bylo pracováno, a konečně se strukturou a postupem, který by v několika odstavcích měl pomoci ke konformnější orientaci v textu práce.

Následující část práce vymezuje a definuje pojem **civilní proces**, stejně jako základní východiska či postuláty kladené na **postavení advokáta v něm**. Při ochraně práv a právem chráněných zájmů jednotlivých osob hraje advokát v civilním procesu významnou roli. Pro komplexnost práce je obsahem dané části rovněž kapitola pojednávající o vývoji postavení advokáta na území českého státu, neboť právě na podkladě historických souvislostí lze provádět další zkoumání tématu práce.

Stěžejní partie disertační práce je věnována konkrétním **souvislostem role advokáta v civilním procesu**. Je postupováno od obecného výkladu k jednotlivým způsobům zastoupení účastníka řízení advokátem v civilním procesu, jeho roli v jednotlivých druzích procesu, jakož je provedeno srovnání se zastoupením v řízení před Soudním dvorem Evropské unie. Poznámky komparatistické a jim podobné mají, ve vztahu k hlavnímu tématu práce, význam pomocný. Jsou použity s výhradou neúplnosti.

Navazující část práce zpracovává **vybrané aspekty, které s tématem souvisejí**. Jde zde jednak o popis a analýzu advokátní etiky, neboť v profesní činnosti advokáta je důležitá nejen odborná způsobilost, ale svou roli hraje také dodržování jistých etických principů, které se promítají do vztahů, do kterých advokát každodenně vstupuje, jednak o základní východiska odpovědnosti advokáta, neboť otázka odpovědnosti je spojena s každou lidskou činností, a nejinak je tomu u advokáta.

Závěr předkládané práce přináší nové teoretické předpoklady získaných poznatků možného normativního zakotvení povinného zastoupení účastníka řízení advokátem *de lege ferenda*, aby pak práce byla zakončena celkovým shrnutím výsledků provedeného výzkumu.

Zpracovaná disertační práce nechce být komplexním popisem a rozbořem platného právního stavu do všech detailů, a ani to není vzhledem k šíři tématu objektivně možné. Neznamená to však, že by zde v konkrétních souvislostech takový popis nebyl učiněn. Práce se soustředí a chce soustředit vždy na vybranou problematiku v uvedených souvislostech.

B. ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA ČI POSTULÁTY (AXIOMY) TÉMATU DISERTAČNÍ PRÁCE

5. CIVILNÍ PROCES A ADVOKÁT

Prvním nezbytným krokem v postupu úvah by mělo být co možná nejpřesnější vymezení a definování pojmu civilní proces, stejně jako základních atributů souvisejících s postavením advokáta v něm. To platí tím spíše, pokud si uvědomíme, že při ochraně práv a právem chráněných zájmů jednotlivých osob hraje v civilním procesu osoba advokáta stále významnější roli.

Ve společnosti založené na respektování právního státu je jeho předpokladem nejen nezávislé a nestranné soudnictví⁶, ale i **možnost získat pro vedení svého sporu kvalifikovanou právní pomoc**. To je jedním ze základních znaků pro řádně fungující právní stát a pro posílení důvěry jednotlivců ve spravedlnost.

Z tohoto pohledu je **role advokáta významná**. „*Poskytování právních služeb bylo a je v českých zemích tradičně svěřováno advokátům, tedy právníkům, kteří kromě požadovaného právního vzdělání disponují odbornými znalostmi a dovednostmi získanými v rámci specializované několikaleté přípravy.*“⁷

5.1 Vznik, význam a funkce civilního procesu

Civilní proces má svou povahou a rolí v právním řádu zajišťovat naplnění řady principů ovládající **stát, ve kterém platí vláda práva**. Moderní právní stát, ve kterém je právu podřízena veškerá státní moc, tedy stát, který jedná v souladu s vlastním právním řádem, upravuje chování subjektů ve společnosti a současně zajišťuje dodržování právního řádu prostřednictvím stanovených právních norem.

---

⁶ ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck, 1995, 38 - 40 s.

⁷ PATERA, J. *Patnáct let svobodné advokacie z pohledu legislativy*. Bulletin advokacie, č. 7-8/2005, 16 s.

V předstátní společnosti, založené na primitivních vztazích mezi jejími členy, kdy pojem práva nebyl ještě ujasněn, byla původním **prostředkem ochrany zájmu jednotlivce svépomoc**.⁸ V případě porušení nebo ohrožení práva (zájmu) byl jednotlivec donucen zjednat si nápravu sám, případně byl nucen spoléhat se na pomoc svých blízkých, své rodiny.

Podstata svépomoci spočívala v tom, že si oprávněný sám svou vlastní mocí vynucoval uskutečnění práva. Přitom obnovení právního stavu mohl dosáhnout i násilím, tím ovšem prosazení práva nemohlo být plně a do všech důsledků garantováno. Otakar Sommer správně poukázal na skutečnost, že „*základní vadou uplatnění soukromé moci k dobytí vlastního práva není ani tak to, že vítězí silnější, a ne nutně ten, na jehož straně právo je, neboť tato skutečnost není vyloučena ani za vyvinuté státní moci, ale především fakt, že ani tam, kde tímto prostředkem právo vítězí, se právo nezajišťuje*“.⁹

Samotná moc v rukou jednotlivců tedy mohla být často příčinou toho, že se osoby považovaly za nositele práva, kterými ve skutečnosti nebyly. Naopak nedostatek prosazené moci způsoboval, že své právo nemohly oprávněné osoby prosadit. Z tohoto důvodu je **svépomoc jako nástroj ochrany práv v moderním právu potlačena** na míru nezbytně nutnou. Vznikem a následným vývojem konceptu státní moci došlo v zásadě k vyloučení svépomoci. Moderní právní stát vykázal svépomoc na periferii dovolených exekučních prostředků.

Dodržování pevně stanovených pravidel chování, které je imanentní existenci každé lidské společnosti, nemůže být účinně zajištěno svépomocí.¹⁰ *De lege lata* může pouze výjimečně sloužit k ochraně ohrožených práv **svépomoc** (§ 14 OZ). Obecně platí, že si každý může přiměřeným způsobem pomoci ke svému právu sám v případě, že je jeho občanské subjektivní právo ohroženo a zároveň, že je zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě (§ 14 odst. 1 OZ). Takto obecně upravená svépomoc je doplněna dvěma zvláštními případy svépomoci (§ 14 odst. 2 OZ).

---

⁸ HORA, V. d. cit. v pozn. 2, 6 s.

⁹ SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského*. Díl I. Praha: nákl. vl., 1933, 34 s.

¹⁰ OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012, 1 s.

Stát se postupně prosazení a zajištění dodržování právního řádu ujal sám. Základním prostředkem k prosazení práva se stalo **řízení před zvláštním orgánem státu - soudní proces**. Historický vývoj v této oblasti dospěl k téměř úplnému potlačení svépomoci a přesvědčení, že jediným účinným prostředkem ochrany práva se má stát soudní řízení. Přitom každý, kdo tvrdí, že jsou jeho práva zkrácena, má **právo obrátit se na soud nebo jiný příslušný orgán**, který rozhodne, zda mu takové právo přísluší či naopak nepřísluší. Není-li dané rozhodnutí státního nebo jiného obdobného orgánu splněno dobrovolně, má jeho plnění vymoci zvláštní výkonný (exekuční) orgán.

Vznik a postupný vývoj, stejně jako normativní zakotvení soudního procesu, patří nepochybně k velkým úspěchům vyspělé demokratické právní kultury. Při prosazování a zajištění dodržování právního řádu v oblasti soukromoprávních vztahů zajišťuje funkci soudní ochrany práv **proces civilní**.

V moderní době plní stát jednu ze svých zvláštních funkcí nejen tím, že vytváří právní řád, ale rovněž zajišťuje řešení konfliktů mezi jeho subjekty. Stát na tuto funkci nesmí rezignovat, na její neplnění nazíráme jako na odpírání spravedlnosti - *denegatio iustitiae*.¹¹ Vzniku sporů se nemůže vyhnout žádná společnost. K plnění této funkce si každý stát vytváří zvláštní orgány nadané autoritou - soudy, případně jiné orgány soudního typu, povolané k řešení konkrétních případů podle právních norem. Především půjde o tzv. **spory o právo**, ale může jít i o případy jiné, pokud se na ně vztahuje zákonná působnost. Zároveň stát upravuje postup při řešení těchto případů, tedy způsob realizace soudní ochrany subjektivních práv.

Řešení konkrétních případů musí probíhat podle předem jasně stanovených závazných pravidel, má-li být zabráněno zneužití moci těmi orgány, které rozhodují. Jedině tímto způsobem může být zajištěn průběh řízení, postup jednotlivých subjektů v řízení, prostor pro realizaci procesních úkonů v jednotlivých fázích procesu, jakož i právní důsledky plynoucí z činnosti či případné nečinnosti těchto subjektů.¹² Současně základním smyslem procesu zůstává **dosazení spravedlivého projednání případu**.

---

¹¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 23 s.

¹² HORA, V. d. cit. v pozn. 2, 7 s.

V těchto souvislostech lze hovořit o právní jistotě, o právu vlastního autonomního rozhodování všech subjektů práva při poskytování soudní ochrany porušených či ohrožených práv, o jejich určité nezávislosti na soudci. Na druhé straně procesní předpisy vytyčují hranice mocenského postavení soudu a vylučují, aby toto postavení bylo zneužito. Posláním tu není tvorba práva, ale **aplikace již existujících právních norem**. Na tom nic nemění okolnost, že soud při své činnosti musí právní normy dotvářet, tj. dávat jim konkrétnější tvar a podobu, a že některá rozhodnutí soudu mohou mít povahu precedentů, takže se pak mluví o tzv. **soudcovském právu**.¹³

Z hlediska právního státu přináší pevně stanovený procesní postup při poskytování soudní ochrany práv stabilitu společnosti, kterou upevňuje a zvyšuje **důvěra společnosti v řešení právních sporů** v ní. Řešení by přitom mělo být konečné a závazné. Musí v první řadě respektovat okruh osob, o něž v konkrétním případě jde, jakož i vynutitelnost prostředky práva, které má státní moc k dispozici.

Civilní proces lze v těchto intencích považovat za výsledek civilizačních snah zaměřených na efektivní a zároveň spravedlivou ochranu práv a oprávněných zájmů osob při řešení konfliktů a jiných případů vyskytujících se ve společnosti.

Základní **úlohou a cílem civilního procesu** je ochrana práv a zákonem chráněných zájmů jednotlivých osob, a tak je moderní právní vědou také chápán. Prostřednictvím procesu je poskytována ochrana nejen hmotným vztahům občanskoprávním, ale i vztahům vznikajícím v oblasti příbuzných soukromoprávních odvětví.¹⁴

V průběhu svého vývoje se civilní proces postupně zcela oddělil od práva hmotného a zformoval se v samostatné, základní právní odvětví. I když mezi právem hmotným a právem procesním nadále existuje určitá souvztažnost, **procesní právo nesplyvá s právem hmotným**, není jeho pouhým reflexem, ani jeho atributem.¹⁵ Na druhé straně je cílem každého procesu zajištění realizace práva, přičemž obsah toho, co má být realizováno, je určován právě právem hmotným.¹⁶

---

¹³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 20 s.

¹⁴ ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné*. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2010, 118 s.

¹⁵ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 334 – 335 s.

¹⁶ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 36 s.

Samostatnost obou právních odvětví znamená, že **v obou těchto oblastech vznikají samostatné právní vztahy**. Civilní proces není jen další fází pokračování hmotněprávního vztahu, jeho změnou nebo modifikací.¹⁷ Je-li pravomocné soudní rozhodnutí v rozporu se skutečnými hmotněprávními poměry, nemohou se hmotněprávní vztahy prosadit v důsledku autoritativní povahy veřejnoprávních vztahů.¹⁸ Soudním rozhodnutím jsou sporné vztahy překlenuty **vztahy procesními**.

K otázce rozlišování právních vztahů na hmotněprávní a procesněprávní se vyjadřuje poměrně rozsáhlá část odborných publikací a pojednání v této oblasti, většinou však bez dalšího rozboru jejich specifčnosti.¹⁹

Na tuto jejich osobitost upozornil zejména František Zoulík, představitel pražské procesualistiky, který ji hledal ve funkci (každého) procesu. Obecně je podle něj přijímáno, že „*proces má trojí funkci: především funkci represivní, tj. ochranu porušených práv s cílem obnovení předprocesního stavu nebo zjednání jiné nápravy; za druhé funkci preventivní, tj. postavit na jisto konstitutivními rozhodnutími některé vztahy či skutečnosti; a konečně funkci realizační, spočívající v přímém donucení*“.²⁰

V každém druhu procesu se přitom tyto funkce uplatňují rozdílně.

Onu podstatnou odlišnost spatřoval prof. Zoulík především v tom, že do procesních vztahů vstupuje „**nezúčastněný**“ **subjekt - soud**, čímž se tyto vztahy podstatně liší od hmotných vztahů občanskoprávních, jejichž účastníci působí „*ve své věci a ve svém zájmu*“.²¹ V účasti nezúčastněného subjektu a zpravidla trojstrannosti procesního vztahu lze proto oprávněně hledat rozlišující kritérium mezi právem hmotným a právem procesním.

---

¹⁷ ŠTAJGR, F. *Učebnica občianskeho procesného práva*. Bratislava: Právnický ústav Ministerstva spravodlnosti, 1955, 10 – 11 s.

¹⁸ *Macurův jubilejní památník k nedožitým osmdesátinám profesora Josefa Macura*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, 36 s.

¹⁹ K pojetí právního vztahu srov. BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A. *Teorie práva*. 1. vydání, Praha: ASPI, 2001, 111 s. a násl., dále KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995, 193 s. a násl.

²⁰ ZOULÍK, F. *Cesty práva. Výbor statí*. CEVRO institut, o.p.s., Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha, 2013, 38 – 39 s.

²¹ ZOULÍK, F. d. cit. v pozn. 6, 113 s.

Subjektivní práva, která vyplývají z ustanovení soukromoprávních odvětví (práva občanského, práva obchodního, práva pracovního a práva rodinného), **musí být vynutitelná prostředky práva**. Civilní proces, který poskytuje ochranu právům a právem chráněným zájmům vyplývajících ze vztahů soukromého práva, však může nad to poskytovat ochranu i jiným vztahům než soukromoprávním, jestliže je taková právní ochrana vhodnější než jiná procesní řešení. Vždy je to však možné jen na základě výslovného ustanovení zákona.

Způsob prosazení práva prošel v průběhu dějinného vývoje civilního procesu mnoha změnami, které nerozlučně odpovídaly konkrétnímu stupni historického vývoje každé společnosti, a nejinak tomu bylo v podmínkách českého právního řádu.

5.2 Pojem a druhy civilního procesu

„Považujeme-li za jisté, že civilní soudní ochrana je jako taková plodem kulturního vývoje, pochopíme tím snadněji, že její diferenciaci je jím rovněž a že čím je ona dokonalejší, tím vyšší kulturní úroveň vykazuje doba a národ, v nichž k nim došlo.“²²

Civilní proces se postupně dotvořil ve složitý útvar, který se v průběhu svého vývoje osvědčil jako **účinný, současně demokratický a humánní prostředek k řešení právních konfliktů ve společnosti**. Dokonalejší způsob ochrany práva se doposud nepodařilo vytvořit.

Pojem **civilní proces** je již tradičně českou moderní procesualistickou právní teorií vymezován a poměrně hojně se mu věnuje i česky psaná literatura.

Již Emil Ott (1897) vymezil a definoval civilní proces tak, že se jím rozumí *„všechny úkony soudce i sporných stran (žalobce a žalovaného), které spojeny jsouce pořádkem ústrojným k tomu směřují, aby soukromoprávní nárok přestal býti sporným, určen byv výrokem soudu“*.²³ Souhrn pravidel upravujících procesní úkony soudu a sporných stran označoval prof. Ott souhrnně za **právo procesní**.

---

²² ŠTAJGR, F. *Zásady civilního soudního řízení*. 1. vydání. Nakladatelství Spolek československých právníků VŠEHRD, 1946, 5 s.

²³ OTT, E. d. cit. v pozn. 10, 1 s.

O několik let později (1922) mluví Václav Hora o civilním procesu (v širším smyslu) tehdy, „jde-li o to, aby byl uskutečněn právní řád zvaný soukromým, vztahující se na právní poměry jednotlivců jakožto takových mezi sebou. Při něm běží o to, aby stát svými orgány (soudy) způsobem závazným a konečným rozhodl neshodu vzniklou mezi dvěma jednotlivci jakožto osobami soukromými o otázce upravené právním řádem soukromým, aby vyslovil, na čí straně je právo, a takto rozhodnuv, aby také právu přiznanému k uskutečnění dopomohl.“²⁴

Souhrn zásad při postupu soudu a jeho účastníků při hledání a určení sporného práva tvoří podle prof. Hory **civilní právo procesní** v užším smyslu.

V období tzv. socialistického práva popisoval František Štajgr (1955) civilní proces jako „postup súdu, účastníkov, prokurátora a ostatných osôb, ktoré vystupujú v konaní pri ochrane subjektívnych občianskych práv, ako i spoločenské vzťahy, ktoré medzi nimi vznikajú pri tomto postupe“.²⁵ Souhrn právních předpisů upravujících postup soudu, účastníků řízení, prokurátora a ostatních osob při ochraně subjektivních procesních práv, jakož i společenské vztahy, které mezi nimi při tomto postupu vznikají, představuje podle prof. Štajgra **civilní právo procesní**.

Představitel brněnské procesualistiky Josef Macur (1975) zase vnímal civilní proces „jako zvláštní společenskou činnost, upravovanou občanským právem procesním prostřednictvím občanskoprávních procesních vztahů, který je přesně funkčně vymezen, a zároveň sloužící ochraně subjektivních práv a zákonem chráněných zájmů, vznikajících v určité oblasti hmotného práva“.²⁶

Poněkud skromně definoval civilní proces ve svém díle Vilém Steiner (1980), který pod jeho pojmem viděl „činnost justičních orgánů, upravenou v podrobnostech předpisy práva procesního“.²⁷ **Občanské právo procesní** pak doc. Steiner označil za nedílnou součást jednotného socialistického právního řádu.

---

²⁴ HORA, V. d. cit. v pozn. 2, 8 s.

²⁵ ŠTAJGR, F. d. cit. v pozn. 17, 7 s.

²⁶ MACUR, J. *Občanské právo procesní v systému práva*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1975, 241 s.

²⁷ STEINER, V. *Základní otázky občanského práva procesního*. Praha: Academia, Československá akademie věd, 1980, 18 s.

Vliv socialistického práva na civilní proces je znatelný i v díle Zdeňka Češky (1989), který jej vymezuje jako „*postup soudu a účastníků řízení, resp. i dalších subjektů řízení, pokud do řízení zasáhli (prokurátora, národního výboru a společenské organizace) při poskytování ochrany ohroženým či porušeným subjektivním právům v oblasti občanského, rodinného, pracovního a družstevního práva včetně právních vztahů, které přitom mezi nimi vznikají*“.²⁸ Souhrn právních norem, které civilní proces upravují, tvoří podle prof. Češky **občanské soudní právo procesní** a základním jeho kodexem je zde *občanský soudní řád, zákon č. 99/1963 Sb., ve znění novel*.

Budeme-li se při hledání definice pojmu civilního procesu držet linie předních českých procesualistů, můžeme konečně vymezení civilního procesu najít v díle Aleny Winterové, Aleny Mackové a kol. (2014), které jej definuje „*jako soubor právních vztahů vznikajících v důsledku postupu (procesních úkonů) soudu a dalších procesních subjektů při poskytování ochrany soukromoprávním a některým jiným právním vztahům*“.²⁹ Souhrn právních norem, které civilní proces v takto vymezeném pojetí upravují, lze označit za **právo civilního procesu** nebo za **občanské soudní procesní právo**, přičemž oba pojmy, tedy „*civilní proces*“ a „*civilněprocesní právo*“, nelze směřovat, neboť každý mají jiný obsah.³⁰

Na podkladě výše popsaných přístupů je zřejmé, že česká procesualistická právní teorie zaujímá k pojmu civilního procesu různé definice. Řada procesualistů (srov. Ott, Hora) se přitom přiklání k takovému definování pojmu civilního procesu, který je založen na jeho účelu. Tito autoři charakterizují **civilní proces jako procesní činnost**, resp. postup soudu, účastníků řízení a dalších subjektů a osob zúčastněných na řízení, jehož cílem je poskytnutí ochrany subjektivním právům a zákonem chráněným zájmům.³¹

---

²⁸ ČEŠKA, Z. a kol. *Občanské právo procesní*. Praha: Panorama, 1989, 31 s.

²⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 34 s.

³⁰ Tamtéž, 43 s.

³¹ Srov. dále MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997, 48 s., dále MAZÁK, J. a kol. *Základy občianskeho procesného práva*. IURA EDITION, spol. s r.o., Bratislava, 2009, 11 s., dále STAVINOHOVÁ, J., HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003, 146 s.

Někteří představitelé procesní nauky (srov. Štajgr, Macur, Češka) v této souvislosti charakterizují **civilní proces nejen jako specifickou činnost (postup), ale také jako soubor právních vztahů** vznikajících v důsledku postupu procesních subjektů při realizaci základního cíle každého procesu, tedy při poskytnutí ochrany právním vztahům, a to nejen vztahům soukromoprávním.³²

V procesní literatuře se můžeme rovněž setkat s vymezením civilního procesu, které imanentně nevychází z jeho cíle nebo účelu jako definičního znaku. Zastánci této teorie zcela jistě nepodceňují význam samotného účelu a cíle civilního procesu, ale považují za sporné je ztotožňovat s otázkou samotné definice procesu. V této souvislosti poukazují na skutečnost, že je třeba vycházet ze základních pojmových znaků vzniklých a upevněných v průběhu dlouhodobého vývoje, které nejsou jen důsledkem určité konkrétní koncepce vytvořené a přijaté v rámci legislativního procesu zákonodárnými orgány.³³

Z daného hlediska patří k základním prvkům civilního procesu existence procesních stran, v jejichž sporu má rozhodující funkci nezúčastněný třetí orgán, který je nadán pravomocí o sporu autoritativně rozhodnout. Procesní činnost jednotlivých subjektů se děje postupem, který se skládá z jednotlivých fází na sebe navazujících, přičemž jejich obsah je určován právě činností základních subjektů, tedy soudu a procesních stran. **Předmětem činnosti je projednání a rozhodnutí individuálně určeného, konkrétního sporu.** Při tomto respektování je civilní proces definován jako postup soudu, procesních stran a dalších subjektů při projednávání a rozhodování soukromoprávních sporů (srov. Ott, Hora).

Uvedená definice však dopadá toliko na řízení sporné, můžeme tedy uvést, že vymezuje civilní proces v užším smyslu. Kritici této teorie často uvádějí, že je třeba připustit existenci podstatných rozdílů v takto definovaném civilním procesu a jinými jeho druhy, tedy především řízením nesporným, řízením vykonávacím, či řízením insolvenčním. Z tohoto důvodu se většina procesualistů přiklání k takovému vymezení civilního procesu, které je uplatnitelné na všechny druhy civilního procesu.

---

³² Srov. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 34 s., shodně též ZOULÍK, F. d. cit. v pozn. 6, 112 s.

³³ ŠTEVČEK, M. a kol. d. cit. v pozn. 14, 119 s.

Podle nich je možné definovat civilní proces jako soubor právních vztahů vznikajících v důsledku postupu soudu a dalších procesních subjektů při poskytování ochrany soukromoprávním a některým jiným právním vztahům.³⁴ V této definici se promítají **základní prvky civilního procesu**, kterými jsou procesní vztahy, procesní subjekty a procesní úkony, ze kterých se postup procesních subjektů skládá. Tyto prvky by měly být zastoupeny v každém civilním procesu.

Pokud se zabýváme právními normami upravujícími civilní proces, lze jejich soubor definovat jako **civilní (občanské) právo procesní**. Civilní procesní právo je třeba chápat v takto vymezeném pojetí za samostatné právní odvětví veřejného práva, a s pojmem civilní proces jej nelze směřovat.³⁵

Civilní proces je přitom pojmem primárním, a jako takový je označením jednoho ze základních právních institutů uplatňující se ve společenské praxi. Naproti tomu civilní právo procesní v normativní rovině civilní proces upravuje, v reálné rovině (jako civilní proces) neexistuje. Má však rozhodující vliv na to, jak se civilní proces bude utvářet, neboť jeho normy jsou závazné a určující.

S ohledem na tento závěr tak nelze na procesní činnost v žádném případě aplikovat normy, které tvoří náplň jiného právního odvětví. Z tohoto důvodu by se nemělo stát, aby procesní úkony byly napadány na základě předpisů práva hmotného o vadách právních jednání.³⁶

Civilní proces je **vnitřně diferencován**. Skládá se z jednotlivých procesních druhů, které však mají společný základ. To je výsledkem postupného vývoje. Základem, z něhož se proces vyvíjel, bylo bezpochyby řízené sporné. To svoji povahou navazuje na původně jednotný proces, mající povahu sporu o právo. Postupně však začal civilní proces plnit i další funkce a cíle, které bylo nutné promítnout do procesní úpravy. K jednotné úpravě přibývají úpravy speciální. Právě to je podstatou vnitřní diference civilního procesu na jednotlivé procesní druhy.³⁷

---

³⁴ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 34 s.

³⁵ Tamtéž, 43 s.

³⁶ MACUR, J. *Lze posuzovat procesní jednání stran podle ustanovení hmotného práva o vadách právních úkonů?* Právní rozhledy, 1995, č. 11, 440 s.

³⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 38 s.

Za základní dělení civilního procesu je obecně považováno dělení na řízení nalézací, vnitřně dále diferencované na řízení sporné a nesporné, a řízení vykonávací (exekuční). K nim je již tradičně řazeno řízení insolvenční (dříve konkurzní a vyrovnací), řízení zajišťovací a řízení rozhodčí.

O jednotlivých druzích civilního procesu bude podrobně pojednáno na jiném místě této práce, na které autor tímto odkazuje (část C kapitola 9 této práce).

5.3 Promítnutí advokáta do civilního procesu

Civilní proces jako právem normovaný postup soudu, účastníků a dalších subjektů řízení, klade velké nároky především na odbornou znalost práva. Na účastníky řízení jsou v tomto směru kladeny nároky daleko vyšší než při jiných právních jednáních.

Postup soudu musí být efektivní, rychlý a hospodárný. Tyto principy je třeba respektovat, ač soudní řízení přirozeně obsahuje prvky, které uvedeným zásadám kladou jisté mantinely (srov. odročení jednání - § 119 OSŘ).

Má-li soud postupovat rychle a účelně, musí **do procesu zapojit účastníky** tak, aby jim byl zřejmý díl odpovědnosti za výsledek řízení. „*Toho soud docílí například tím, že důsledně dbá o dodržování soudcovských lhůt, nevyšetřuje příliš aktivně skutkový stav, použije veškeré procesní sankce proti tomu, kdo se v řízení chová nezodpovědně, pečlivě provede tzv. inventuru skutkových tvrzení a donutí účastníky oddělit nesporná tvrzení od těch sporných, atp.*“.³⁸ V této souvislosti je důležité, aby soud svým postupem účastníky neustále posiloval v přesvědčení, že je to především v jejich zájmu, aby soudní řízení postupovalo co nejefektivněji.

Náš současný civilní proces není vybudován na principu tzv. **advokátského procesu**, tedy procesu, ve kterém se předepisuje účastníkům povinné zastoupení advokátem, případně notářem. *De lege lata* je však řízení, pro které je zastoupení advokátem předepsáno jako povinné (srov. dovolací řízení).³⁹

---

³⁸ JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I. § 1 – 78g občanského soudního řádu*. Praha: Havlíček Brain Team, 2014, 38 s.

³⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 133 s.

Povinné zastoupení účastníka řízení je tedy u nás výjimkou z obecně platné zásady, podle které není povinností být v průběhu řízení advokátem zastoupen. Vzhledem k neustále se zvyšující náročnosti procesu a odpovědnosti účastníků řízení za jeho průběh (výsledek) se však jeví jako **účelné nechat se advokátem v řízení zastoupit**.

V procesněprávní teorii, stejně jako v soudní praxi, však zůstává povaha povinného zastoupení sporná, neboť někdy je chápáno jako omezení procesní způsobilosti účastníka řízení, jindy jako zvláštní podmínka řízení.⁴⁰

Povinné zastoupení významně ovlivňuje celkový charakter procesu. Na tuto skutečnost upozorňuje ve svém díle procesualistka Alena Macková, podle které „vede zastoupení všech stran v řízení ke dvěma základním důsledkům: jedním z nich je vyrovnání právního postavení stran (rovnost zbraní), kvalitativně se však mění i průběh procesu, neboť se na něm podílejí osoby znalé práv (soudci a advokáti), které se právem zabývají jako svou profesí“.⁴¹ I když by se shora uvedeného mohl vyplývat jednoznačný závěr o prospěšnosti povinného zastoupení, vede reálnější pohled na věc a zkušenosti ze zahraničních úprav k závěrům spíše opatrnějším.⁴²

V těchto souvislostech nelze opomíjet ani finanční nákladnost, které s sebou povinné zastoupení účastníkům přináší, neboť značnou část nákladů řízení bude představovat odměna advokáta.

Náročnost civilního procesu se neustále zvyšuje. V posledních desetiletích lze pozorovat změnu podání učiněných u kontinentálního soudu, především pak v západní Evropě. Civilní proces klade stále větší nároky na procesní strany, které musí aktivně přispívat k formulaci právního názoru. Aniž se formálně opouští zásada *iura novit curia*, zejména odvolání, jakož i jiné opravné prostředky argumentující pochybením soudu nižší instance v právní otázce, se stávají komplexnějšími. Snášejí celou řadu argumentů včetně judikatury domácí, judikatury ESLP a Soudního dvora EU, případně též judikatury zahraniční.⁴³

---

⁴⁰ Srov. R 13/1993.

⁴¹ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 159 s.

⁴² Tamtéž, 159 s.

⁴³ BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. *Judikatura a právní argumentace*. 2. přepracované a aktualizované vydání. Praha: Auditorium, 2013, 179 s.

Příčiny takového posunu jsou předmětem zkoumání. V této souvislosti můžeme spekulovat zejména o dvou hlavních vlivech na západoevropské právní kultury, předně o **anglo-americkém právním vlivu**, rovněž tak o **vlivu práva evropského**. Anglický, stejně tak americký vliv je nepřehlédnutelný a odehrává se na několika úrovních, od prolínání právně-teoretických otázek až po personální výměnu a osobní zkušenosti.⁴⁴ Stejně tak evropský rozměr práce advokáta má svůj významný vliv. Advokát pracující na evropské úrovni si musí zvyknout, že detailní znalost právního řádu jeho státu chybí. Stejně tak je možné, že advokát bude před vnitrostátním soudem nebo jiným obdobným orgánem vysvětlovat správnost aplikace evropského práva. Tyto evropské a mezinárodní návyky se pak volně prosazují i v čistě vnitrostátních řízeních. Mluvíme o tzv. **efektu přelévání**, kdy evropská úroveň ovlivňuje řízení národní a naopak.⁴⁵

I v českém právním prostředí přestávají být postupně komplexnější právní problémy záležitostí soudce, který v duchu zásady *iura novit curia* zná právo. Aktivnější role advokátů se stává nezbytnou. Dovolání, jakož i jiné obdobné právní prostředky, již nadále nemohou být pouhým převyprávěním předchozího opravného prostředku, ale mělo by napříště soudci nabídnout **promyšlenou právní argumentaci** včetně přesných citací relevantní judikatury a právní literatury.⁴⁶

V podmínkách kontinentální právní kultury platí, že je to soudce, který podle své volné úvahy je oprávněn, nikoliv však *stricto sensu* povinen, **samostatně vyhledávat právní argumenty**. Jeho povinností zůstává vypořádat se s nabídnutými právními argumenty procesních stran. Účastník řízení, který soudu poskytl příslušné relevantní podklady, tak může očekávat, že se soudce se všemi také vypořádá.⁴⁷

---

⁴⁴ BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. d. cit. v pozn. 43, 180 s.

⁴⁵ Tamtéž, 180 s.

⁴⁶ Tamtéž, 181 s.

⁴⁷ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. dubna 2006, sp. zn. 29 Odo 551/2006, kdy „Skutečnost, že soud bez vysvětlení pomine pro účastníka řízení příznivou judikaturu uveřejněnou ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, na kterou byl tímto účastníkem výslovně upozorněn, sama o sobě významně oslabuje přesvědčivost písemného vyhotovení jeho rozhodnutí (srov. § 157 odst. 2 poslední větu OSŘ, zde ve spojení s § 169 odst. 4 OSŘ). Jde též o jev, který oslabuje **předvídatelnost soudního rozhodování** a zejména v rozhodovací praxi odvolacích soudů jej nelze tolerovat.“

I při postupné modifikaci dopadů zásady *iura novit curia* a následné větší úloze stran při právní argumentaci bude **odpovědnost za správnou aplikaci práva** zůstat v teoretické rovině na straně soudu, který nebude a nemůže být vázán právním hodnocením stran. Soud tedy může celou věc vyhodnotit po právní stránce jinak, než jak ji hodnotily procesní strany.⁴⁸

Dobrý advokát by měl soudci nejen předložit svoji argumentaci, ale upozornit jej rovněž na relevantní prameny. „*Pokud advokát povede spor, aniž seznámí klienta s tím, že s ohledem na ustálenou judikaturu jsou jeho šance na úspěch minimální, pak by tu měl vzniknout nárok na náhradu škody vůči advokátovi za nekvalitní právní zastoupení.*“⁴⁹ Totéž platí v případě, že advokát judikaturu nezná vůbec.

Tendence k posilování odpovědnosti účastníků řízení za průběh procesu, stejně jako za jeho výsledek, je systematicky posilována od začátku 90. let minulého století a projevila se ve všech významných novelách občanského soudního řádu.⁵⁰

Rozsah povinného zastoupení však zůstal po provedených novelizacích beze změny. Nadále tedy platí, že účastník řízení může v řízení vystupovat sám, nebo si zvolit podle svého rozhodnutí zástupce, a to jak z řad odborníků (především advokátů), tak laiků (tzv. obecný zmocněnec). Vystupování v řízení samostatně, tedy bez osoby znalé práv, je až na uvedenou výjimku v případě dovolacího řízení možné, zároveň však riskantní. Pro **nedostatek znalostí procesních předpisů** může strana spor prohrát a ztratit tak nárok, který je z hledisek práva hmotného opodstatněný.⁵¹

---

⁴⁸ CHMELÍČEK, P. *K aktuálním otázkám současného vývoje civilního soudního řízení*. Právní rozhledy, 10/2005, 365 s.

⁴⁹ SOKOL, T. *Advokát a judikatura*. Bulletin advokacie, 2010, č. 11, 29 s.

⁵⁰ Srov. zákon č. 519/1991 Sb. (ustanovení § 5 zákona - zákaz hmotněprávní poučovací povinnosti soudu, ustanovení § 120 odst. 3 zákona – fikce pravdivosti nesporných tvrzení); dále zákon č. 171/1993 Sb. (ustanovení § 153a zákona – možnost uznání nároku, ustanovení § 153b zákona – sankce v podobě rozsudku pro zmeškání, ustanovení § 153 odst. 1 zákona – zásada rozhodnutí na základě skutkového (nikoliv skutečného) stavu); dále zákon č. 30/2000 Sb. (ustanovení § 114b zákona – kvalifikovaná výzva k vyjádření k žalobě a kontumační rozsudek pro uznání, ustanovení § 205a zákona – zásada neúplné apelace); zákon č. 7/2009 Sb. (ustanovení § 114c odst. 5 a 118b zákona – zákonná koncentrace řízení, a nová doručovací úprava).

⁵¹ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 161 s.

Jistá náročnost civilního procesu může být pojímána i z pohledu finanční nákladnosti soudní ochrany práv.

V této souvislosti je nutné především zhodnotit, zda vynaložené prostředky na soudní ochranu práv jsou přiměřené, či zda dokonce nebrání jednotlivci se soudní ochrany domáhat. V každém řízení totiž vznikají náklady, které nese buď sám stát, nebo sami účastníci řízení. Tyto výdaje se již tradičně nazývají **náklady řízení** a každý účastník, dokonce i ten, který svá práva aktivně brání, musí určité náklady vynaložit. To jsou **výdaje, které jsou vyvolány soudním procesem**.

Mezi tyto náklady patří především soudní poplatek, náklady spojené s důkazy a také odměna advokáta v případě, že účastník řízení je advokátem zastoupen. To však neznamená, že tyto náklady nemohou být tomu, kdo je vynaložil, nahrazeny. Proto se pro tyto účely odlišují dva pojmy, a to **placení nákladů řízení** a **hrazení nákladů řízení**.⁵² Základní zásadou ovládající rozhodování o náhradě nákladů civilního sporného řízení je zásada úspěchu ve věci. Podstatou této zásady je skutečnost, že ten z účastníků, který důvodně bránil své subjektivní právo nebo zákonem chráněný zájem, má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů při této činnosti proti účastníku, který do jeho právní sféry bezdůvodně zasahoval.⁵³

Být zastoupen advokátem je v zásadě právem každého, nikdo k zastoupení nemůže být jakkoliv nucen. Platí, že **účastník řízení nemá povinnost nechat se v řízení zastoupit** (srov. § 241 OSŘ). Je-li účastník v procesu zastoupen, vykonává svá procesní práva a povinnosti prostřednictvím zástupce (zmocněnce).⁵⁴ I když se v důsledku náročnosti procesu jeví jako vhodné být advokátem zastoupen, měl by si účastník vždy uvědomit náklady s tím spojené. Advokát své služby poskytuje zásadně za odměnu. To je zcela přirozené. Může se stát, že účastník, který by rád služeb advokáta využil, si advokáta nemůže z finančních důvodů dovolit. Mluvíme o tzv. **nevýhodném postavení strany procesu**. V případě úspěchu svého sporu může sice účastník očekávat náhradu vynaložených nákladů, v opačném případě však ponese náklady sám bez náhrady. Na to musí advokát svého klienta upozornit.

---

⁵² MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 162 s.

⁵³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 1. 2010, sp. zn. I. ÚS 1030/08.

⁵⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.2012, sp. zn. 33 Cdo 3376/2011.

Dostupnost advokáta pro účastníka řízení v nevýhodném postavení se v civilním procesu realizuje prostřednictvím institutu ustanoveného zástupce. Ten je na základě zákona ustanoven osobě, která splňuje podmínky pro osvobození od soudních poplatků (srov. § 30, 138 OSŘ). Pokud soud dospěje k názoru, že to vyžaduje ochrana práv této osoby, například pro právní složitost věci, nebo v případě povinného zastoupení advokátem v dovolacím řízení, ustanoví soud zástupcem advokáta, tedy osobu kvalifikovanou pro odborné zastupování strany procesu.

Právní úprava týkající se nákladů řízení, zejména pak odměn advokátů by neměla v žádném konkrétním případě nikdy představovat překážku (bariéru) pro zajištění dostupnosti soudní ochrany práv, ať se jí domáhá kdokoliv.⁵⁵

5.4 Postavení a úloha advokáta v civilním procesu

Civilní proces je založen na myšlence **součinnosti všech subjektů řízení, především pak soudu a účastníků řízení**. Z toho ovšem ještě nelze vyvozovat, že by účastníci byli povinni skutečně v řízení jednat nebo snad nuceni k aktivní součinnosti. Nechtějí-li v řízení účastníci činně vystoupit, nemusí, ale v určitých případech jejich nečinnosti je stíhají jisté, právem předvídané následky (srov. rozsudek pro zmeškání - § 153b OSŘ).⁵⁶

Vystupují-li účastníci v řízení aktivně, pak se mohou účastnit projednání své věci jednak osobně, nebo jsou-li procesně nezpůsobilí, pak v zásadě prostřednictvím svých zákonných zástupců, anebo se mohou v předmětné záležitosti nechat zastoupit zástupcem, jehož si zvolí. Zástupce se v procesu označuje jako zmocněnec. Právo zvolit si zmocněnce není omezeno, když *de lege lata* není stranám přikázáno, aby svůj spor, s vyloučením zmocněnců, samy projednávaly. Od toho je nutné odlišit povinnost účastníka osobně se před soud dostavit, která může být soudem uložena (docílení smíru, důkaz výsledkem účastníků aj.).⁵⁷

---

⁵⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 4. 2010, sp. zn. II ÚS 414/10.

⁵⁶ HORA, V. *Československé civilní právo procesní*. II. díl, Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010, 38 s.

⁵⁷ Tamtéž, 38 s.

Advokát svým postavením naplňuje právo každého na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy (čl. 37 odst. 2 Listiny). Dané právo je účastníkům garantováno od počátku řízení a svým obsahem odpovídá **procesní záruce práva na spravedlivý proces**. Přitom právní pomoc by měla být dostupná všem bez rozdílu. To je základním právem a východiskem, které je zakotveno na ústavní úrovni. Právní pomoc tak má význam nejen ve vztahu k subjektu tohoto práva, ale také především ke státu, který má povinnost toto právo respektovat, zároveň však garantovat.

Na rozdíl od trestního řízení, kde obhájcem musí být výhradně advokát, dovoluje právní řád v oblasti civilního procesu nejen advokátům, ale i jiným osobám, zastupovat účastníka řízení. Do všech částí civilního řízení však má přístup pouze advokát a zastoupení je jedním z jeho základních úkolů (srov. § 1 odst. 2 ZA). Pouze advokátům také přísluší **právo poskytovat právní pomoc ve všech věcech a všem bez rozdílu** (§ 3 odst. 2 ZA). Postavení advokáta je v tomto směru výlučné (nezastupitelné). Takto pojímaná výlučnost má svůj odraz v povinnosti advokáta poskytovat právní pomoc v celém rozsahu právního řádu v souladu se souhrnem výsad a povinností stanovených advokacii právním řádem. Proti zasahování do výlučnosti obsahuje právní řád řadu instrumentů, za všechny lze v kontinentálním právním systému uvést zejména potírání tzv. **pokoutnictví**, kdy zmocněnec není zřejmě způsobilý k řádnému zastupování (srov. § 27 odst. 2 OSŘ).

Úloha, kterou advokát v našem mladém právním řádu zaujímá, je z pohledu výše uvedených tezí velice významná. „*Nejedná se sice o ústavní činitele a reprezentanty státní moci, jako je tomu u soudců, svojí činností však přímo napomáhají nejen realizaci a uplatnění práva v konkrétních kauzách, ale i realizaci základních ústavních práv a svobod našich občanů.*“⁵⁸

V systému soudní ochrany práv založeném na **respektování práva na spravedlivý proces** hraje advokát speciální roli. Povinnosti advokáta nezačínají a nekončí jen důsledným výkonem a plněním pokynů jím zastupovaných osob v mezích zákona. Advokát sice slouží těm, jejichž práva a zájmy je pověřen prosazovat a hájit, musí

---

⁵⁸ JIRSA, J., VÁVRA, L., JANEK, K., MEDUNA, P. *Klíč k soudní síni – příručka pro začínající soudce a advokáty*. 1. vydání, Praha, LexisNexis cz s.r.o., 2006, 23 s.

ovšem sloužit i zájmům spravedlnosti. „*Respekt k úloze advokáta vystupujícího v civilním procesu je pak zásadní podmínkou fungování právního státu a demokracie ve společnosti vůbec.*“⁵⁹

V demokratické společnosti je **advokát strážcem spravedlnosti**, zárukou, že účastníci řízení budou stát před soudem v rovném postavení, zárukou profesionálního vedení sporu.⁶⁰

Pomineme-li jistá práva, je na advokáta v rámci civilního procesu kladena celá řada zákonných, jakož i stavovských povinností. Konkrétně vůči **zastoupeným osobám**, vůči **civilním soudům**, před kterými advokát vystupuje ve věci jím zastoupených osob nebo za něž procesně jedná, vůči **advokacii** jako takové a každému jejímu členovi jako zástupci protistrany zvláště, a v neposlední řadě také vůči **veřejnosti**, pro kterou je existence svobodné a nezávislé profese vázané dodržováním pravidel stanovených advokacii zásadním prostředkem ochrany práv vůči státní moci a jiným zájmům ve společnosti.

Pro řádný výkon spravedlnosti, přístup ke spravedlnosti a práva na spravedlivý proces je ze strany advokáta rovněž nezbytné dodržování určitých základních principů výkonu advokacie promítajících se i do oblasti civilního procesu, jako je čestné vedení řízení, neuvádění vědomě nepravdivých informací apod.⁶¹

Advokát poskytující právní pomoc plní nepochybně i funkci sociální. Tato funkce spočívá v předcházení konfliktů, v jejich urovnávání smírnou cestou, v řešení vzniklých konfliktů prostředky práva, v souladu s právem. Advokát by měl vždy vystupovat jako důvěrný prostředník ve vztazích, do nichž vstupuje, být **nepostradatelným aktérem při výkonu spravedlnosti**.

---

⁵⁹ Srov. *Etický kodex advokátů Evropské unie* přijatý na plenárním zasedání CCBE konaném dne 28. října 1988, část Preambule.

⁶⁰ MOLITERNO, E., J., HARRIS, G. *Global Issues in Legal Ethics - Cases and materials*. Thomson West. 1. edition, 2007, 2 s.

⁶¹ Srov. *Charta základních principů evropské advokacie*, která byla přijata na plenárním zasedání v Bruselu dne 24. listopadu 2006. Tato Charta nenahrazuje etický kodex. Její obsah je aplikovatelný na celou Evropu a míří za horizont členských, přidružených i pozorovatelských států CCBE. Charta zahrnuje seznam deseti základních principů, které jsou společné pro národní i mezinárodní pravidla regulující advokacii.

V tomto ohledu **advokát soudům značně napomáhá**. Především svoji poradenskou službou, úsilím vést spor ke smírnému řešení a snahou vyhnout se tak případnému soudnímu projednání věci. Jestliže se přece jen věc před soud dostane, plní advokát neocenitelnou kvalifikovanou pomoc. Slovy významného českého advokáta Karla Čermáka „*k tomu přistupuje z druhé strany řada advokátních přímusů kombinovaná efektivní právní ochranou nemajetných a přísný dozor stavovské samosprávy nad povinností advokáta poskytovat právní pomoc čestně a svědomitě a tak, aby neutrpěla čest a vážnost stavu.*“⁶²

Při soudní ochraně a prosazování práv, stejně tak oprávněných zájmů je postavení advokáta koncipováno tak, aby advokát hájil a prosazoval práva a zájmy osob bez ohledu na jakékoli vnější vlivy, zájmy blízkých, orgány státní správy a samosprávy nebo další osoby, jejichž zájmy by s nimi mohly být v rozporu. Základním východiskem je **nezávislost advokáta**, která je stěžejním atributem řádného výkonu činnosti advokáta.

V porovnání s nezávislostí soudcovskou, která je prostředkem k tomu, aby soudce v řízení vystupoval jako nestranný subjekt řešící spor mezi stranami, je advokátova nezávislost především prostředkem k poskytování co možná nejvyšší kvality právní pomoci oproštěné od jakýchkoli vlivů. Nezávislost má chránit advokáta před obavami, že jej stihne postih za kritiku rozhodnutí a postupů orgánů veřejné moci, které v zájmu osob napadá. Nezávislost obou profesí, soudcovské a advokátní, je proto nutně rozdílná vzhledem k rozdílu mezi rozhodováním sporů o právo, činěným soudem jako orgánem veřejné moci, a mezi poskytováním právní pomoci advokátem.⁶³ Nezávislost advokáta je **v pojetí systému ochrany práva objektivním požadavkem**. Při výkonu spravedlnosti je důvěra v nezávislost advokáta stejně nezbytná jako nestrannost soudce.

Nezávislost advokáta však **nelze zaměňovat s principem nestrannosti**. Na rozdíl od nestrannosti (typicky pro soud, kdy soud v řízení vystupuje jako nezávislý orgán, „nezúčastněný subjekt“, který ze své podstaty musí při řešení konfliktu mezi stranami zůstat nestranný) vystupuje **advokát v pozici alter ego** strany sporu. U

---

⁶² ČERMÁK, K. *Advokacie a úvahy související*. 1. vydání, Praha, Linde, a.s., 2000, 43 s.

⁶³ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 35 s.

advokáta se zásada nestrannosti neuplatňuje. Soud musí zachovávat svoji nestrannost i vůči němu, či spíše právě vůči němu, byť v něm má daleko těžšího „soupeře“ (ve smyslu odborném).⁶⁴

Historické označení, že **advokáti jsou amici curiae** (tj. přátelé soudu), vyjadřuje nejhlubší a společný smysl existence a činnosti obou profesí, kterým je hledání a nalézání spravedlnosti, které má být jejich společným dílem.⁶⁵ Je to zejména souhrn práv a povinností, které pro advokáta z tohoto označení vyplývá. Advokát by měl v každém stádiu procesu podporovat další vývoj práva, bránit svobodu, spravedlnost a zákonnost. Respektování role advokáta v rámci civilního procesu je základní podmínkou řádného výkonu spravedlnosti a přístupu k ní.

Aktivní role advokáta v podobě odborně způsobilého a nezávislého právního odborníka vystupujícího v průběhu procesu, může vést v posílení důvěry veřejnosti v soudní systém ochrany práv, ale i v posílení právní kultury a víry ve výkon spravedlnosti, zvláště pak na počátku 3. tisíciletí.

---

⁶⁴ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 36 s.

⁶⁵ Tamtéž, 38 s.

6. HISTORICKÝ EXKURZ K POSTAVENÍ ADVOKÁTA V CIVILNÍM PROCESU

Při zkoumání vývoje problematiky dané tématem kvalifikační práce je třeba sáhnout již do pramenů z období raného středověku. **Civilní soudní proces**, který byl v počátku této etapy silně ovlivněn právem germánským i právem slovanským, obě úzce navazující na právo obyčejové, se postupně dotvořil do podoby moderního prostředku ochrany subjektivních práv a právem chráněných zájmů.

Jednotlivé odlišnosti civilního procesu, které v různých fázích historického vývoje lze zaznamenat, se přirozeně promítly i do postavení advokáta v něm. Také základní rysy civilního řízení, vyjádřené zpravidla v určitých zásadách uplatňujících se v jeho rámci, byly v průběhu vývoje civilního procesu modifikovány.⁶⁶

Vzhledem k tématu této práce není možné poskytnout podrobný popis, tím spíše ne podrobnou analýzu vývoje a proměn role advokáta na území českého státu, a ani to není jejím záměrem. Na straně jedné je tu riziko, že bude - jako pro autora subjektivně nepodstatné - vynecháno cosi podstatného, na straně druhé zase hrozí neproporcionální přehušnění kapitoly jistými detaily, a z toho pramenící tendence k selektivnímu výběru a prezentaci informací. Důvodem, proč je přesto nutné pokus o historický exkurz učinit, zůstává snaha o komplexnost práce. Jedině na podkladě dějinného vývoje lze roli advokáta dále podrobit popisu a následné analýze.

6.1 Vývoj od nejstarších dob do roku 1848

Pro vývoj role advokáta na našem území je typické, obdobně jako tomu bylo v řadě dalších evropských zemí, že zde advokacie existovala nejprve v podobě materiální, a až následně v podobě formální.

Za naplnění znaků **materiální advokacie** se přitom tradičně označuje výkon činností spočívajících zejména v udílení právních porad a v zastupování osob v řízení před

---

⁶⁶ ŠTEVČEK, M. a kol. d. cit. v pozn. 14, 121 s.

soudem či jiným orgánem.⁶⁷ Naproti tomu charakteristickým rysem pro **advokacii formální** je stanovení zvláštních podmínek pro výkon advokátského povolání právní normou. V rámci takto stanovené advokacie se pak rozeznává, zda je činnost advokáta upravena pouze v oblasti právní porady a obhajoby (advokacie v užším smyslu) nebo navíc v zastupování před soudy, jinými orgány i mimo ně (advokacie ve smyslu širším).

Pro nejstarší období dějin advokacie v českých zemích, které je totožné s feudální epochou, je rovněž příznačné působení cizích vlivů na české právo posilující trend přeměny advokacie materiální v advokacii formální, stejně jako postupné oslabování personality práva v souvislosti se vznikem a rozvojem formální advokacie.⁶⁸

Dějinné období vývoje advokacie do počátku 14. století je možno popsat pro malé množství dochovaných pramenů snad nejobtížněji. Je tomu tak i proto, že se advokacie jako povolání v českých zemích konstituovala právě od tohoto století.

V oboru **práva zemského a práva městského** můžeme první zmínky o advokátech nalézt v pramenech ze 13. století.

K výkonu advokacie v materiálním pojetí si bylo v oboru práva zemského možno opatřit **řečníka** či **přímluvčího**, tzv. *advocatus*⁶⁹, jakéhokoliv rodu a stavu, včetně duchovního. Prameny diplomatické povahy se o řečnících výslovně zmiňují přibližně od první čtvrtiny 13. století.⁷⁰ V právu městském nalezneme advokátské povolání v Horním zákoníku Václava II. z roku 1300.⁷¹

V tomto období bychom marně hledali předpisy obsahující úpravu soudního procesu, stejně jako nařízení upravující práva a povinnosti advokátů. Úprava řečnictví před

---

⁶⁷ Srov. TABARIN, E. *Nástin vývoje advokacie v zemích Koruny české (XIII. – XVIII. stol.)*. Praha, 1936.

⁶⁸ BALÍK, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. Vydavatelství Západočeské univerzity, Plzeň, 1998, 17 s.

⁶⁹ Latinský pojem „*advocatus*“ se v pramenech na českém území objevuje zřejmě úplně poprvé v roce 1144 v listině římsko-německého krále Konráda III. pro olomouckého biskupa Jindřicha Zdíka, v níž je zmíněno jméno *Fridericus advocatus Ratisponensis* - toto označení však z důvodu rozdílného překladu středověké a klasické latiny nepředstavovalo advokáta, nýbrž úředníka – říšského fojta.

⁷⁰ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 18 s.

⁷¹ Známy též jako *Ius regale Montanorum*.

soudem byla formulována až v druhé polovině 14. století v Řádu práva zemského⁷² z doby vlády Karla IV., které s účastí řečníků v soudním řízení počítá.⁷³

Nařízením pražského arcibiskupa Arnošta z Pardubic z roku 1356 byla v Čechách zavedena formální advokacie. Činnost advokáta u laických soudů, na rozdíl od soudů církevních, nebyla po celý středověk upravena a po advokátech se nevyžadovalo speciální právnické vzdělání, přestože pražská právnická fakulta nabízela výuku tzv. učených práv, tj. práva římského a práva kanonického, jejichž recepce vedla k romanizaci právního myšlení.

České středověké církevní právo převzalo zásady práva římského. Církevní soudnictví připouštělo **zastupování stran ve sporech** a dokonce z úřední povinnosti jej začalo zřizovat chudým stranám. Dobové prameny přinášejí řadu zmínek o dvou skupinách středověkých advokátů, a to o **řečnících** a **poručnících pře**. Rozdíl v procesním postavení řečníka a poručníka pře spočíval v tom, že řečník vystupoval vedle strany jako její rádce a pomocník, naopak poručník pře byl zástupcem a plnomocníkem strany, vykonávající právem vymezené úkony namísto strany sporu.⁷⁴ Již zde je vidět, že i staré české právo rozlišovalo formální advokacii v užším i širším slova smyslu, tedy odlišovala právního rádce od plnomocníka.⁷⁵ Zároveň platilo, že řečník nemohl být současně plnomocníkem a zástupcem strany (každá strana přitom mohla účinně popírat a opravovat řečnickova věcná tvrzení). Pro výkon povolání řečníka středověké právo dlouho nekladlo žádné podmínky, v konkrétní věci však soud rozhodoval o jeho připuštění. Ačkoliv **nebyla účast řečníka obligatorní**, jeho přibrání bylo hojně využíváno.

Každá strana procesu, žalující i žalovaná, byla oprávněna si přibrat řečníka. Připuštění řečníka však bylo **závislé na svolení sudího**. Řečníci byli pro strany velmi užiteční. Řečník měl vyhradit své straně určitá procesní oprávnění a jeho potřebnost byla zejména při přísahách. V přísežných formulářích bylo třeba mj. přesně vymezit předmět žaloby, což bylo bez znalosti přesných formulací velmi obtížné. Úkolem

---

⁷² Známý též jako *Ordi iudicii terrae*.

⁷³ BALÍK, S. *Advokacie včera a dnes*. Nakladatelství Aleš Čeněk, Plzeň, 2000, 10 s.

⁷⁴ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 19 s.

⁷⁵ SCHELLEOVÁ, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie*. Praha: Linde a.s., 1997, 352 s.

řečníka bylo **poučit stranu o procesním postupu**. Chyba mohla při formalismu tehdejšího procesu vést k prohře.⁷⁶ Procesní význam měly přednesy řečníka jen tehdy, pokud byly stranou potvrzeny.

Naopak od řečníka bylo zřízení poručníka pře v jednotlivých případech buď vyloučeno (např. při zápisu vysouzení pře do desek atd.) nebo případně omezeno podle toho, zda se jednalo o stranu žalující či žalovanou – nejprve ho mohla mít pouze strana žalující, a až od poloviny 15. století i strana žalovaná. Po formální stránce bylo zřízení poručníka pře podmíněno zápisem v deskách, pouze města pak byla oprávněna zřizovat poručníka pře listem.

V závěrečné etapě předbělohorského období lze pozorovat snahu o **zvýšení úrovně řečnického povolání** a formalizaci advokacie. Docházelo ke sblížování právní úpravy při zastupování jak v zemském, tak městském právu.⁷⁷

Zemské zřízení, tj. kodifikace zemského práva z roku 1530, obsahovalo mimo jiné úpravu chudých, zakazovalo podvojně zastoupení a podílnictví na předmětu rozepře, stanovovalo sazbu řečnických odměn či řečníkům ukládalo, aby v případě soudního jednání u jednoho soudu nezmeškali soud jiný. Porušení kodifikace bylo trestáno, přičemž nejprísrnější sankcí byl trest zákazu řečnění před soudem.

V této době se můžeme setkat také se zvláštní skupinou řečníků, kterou tvořili takzvaní **jorgeltníci**. Byli to řečníci, kteří zastupovali jednotlivé osoby nebo města za předem sjednaný roční paušál, takzvaný **jorgelt**.⁷⁸ Ten však byl roku 1547 usnesením zemského sněmu zakázán a pro řečníky byla zavedena povinnost složit přísahu⁷⁹.

---

⁷⁶ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 73, 10 s.

⁷⁷ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 20 s.

⁷⁸ Německý pojem „*jahrgeld*“ je označením pro roční odměnu, vyplácenou v penězích.

⁷⁹ Příklad přísahy v tomto znění: „*Přisahám pánu Bohu, že v této práci řečnické chci se tak, jakž jest mi zřízením zemský ode všech tří stavův království Českého vyměřeno, všelijak upřímně, pravě a spravedlivě chovati a žádných cest neukazovati ani jakých obmyslův, jimiž by spravedlnosti lidské soudcům kterýchkoli soudů zastírati aneb křivě pře premovány býti mohly, neobmysleti, a také pamatuje na přísahu svou, nemám žádných určitých jorgeltův žádného tajně nebo zjevně bráti. Toho mi rač dopomáhati pán Bůh z milosti své svaté svou všemohoucí mocí.*“ cit. BALÍK, S. a kol. *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora ve spolupráci s Národní galerií, 2009, 271 s.

První zmínka o snaze organizovat advokacii a zavést **princip numerus clausus**⁸⁰ je vázána k usnesení generálního sněmu z roku 1615. Sněmovní usnesení je v podstatě první úpravou formální advokacie v českých zemích, prvním systematickým advokátním řádem na našem území. Je zároveň výsledkem a završením vývoje staročeského národního advokátního práva.⁸¹

Následující pobělohorské období přináší vytvoření a upevnění formální advokacie. Předpisem obsahujícím úpravu advokacie se stalo Obnovené zřízení zemské dědičného našeho království českého, platné v Čechách od roku 1627, na Moravě pak od roku 1628⁸², a jeho novelizace z let 1650 až 1652 (Deklaratoria).

V soudním řízení připadl výkon advokátské profese **prokurátorům a advokátům**.⁸³ Mezi nimi nebyl formální rozdíl. Prokurátor byl zástupcem strany, který za ni jako plnomocník zpracovával podání a zastupoval ji u soudu. Advokát jednotlivá podání k soudu rovněž sepisoval a činil i jiné procesní úkony.

Novelou z roku 1650 bylo zavedeno **povinné zastoupení stran advokátem** a rovněž zakázáno podepisování podání sepsané jinými osobami. Počínaje rokem 1652 pak mohl být advokátem pouze ten, kdo byl vysokoškolsky vzdělán. **Počet včetně působnosti advokátů byl přesně stanoven** s tím, že vystupovat mohl advokát pouze u toho soudu, u kterého složil přísahu.⁸⁴ Tento stav přetrval v podstatě až do vydání

---

⁸⁰ Latinské označení „*numerus clausus*“ je vyjádřením pro omezený, uzavřený počet členů v určité skupině, ve svobodných povoláních a v jiných sférách veřejného života. Tento princip se v současnosti uplatňuje v řadě profesí, příkladem může být profese notáře, upravená zákonem č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), v platném znění, či profese soudního exekutora, upravená zákonem č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů, v platném znění.

⁸¹ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 21 s.

⁸² Podle TABARINA však lze za počátky formální advokacie u nás považovat výše uvedené usnesení Generálního sněmu z roku 1615, které přineslo regulaci podmínek pro prokurátorství (či řečnictví) pro pře vedené před soudy na Pražském hradě, a kterým vyhradil tuto činnost jen vyjmenovaným osobám.

⁸³ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 73, 29 s.

⁸⁴ Například v pražských městech mohlo být připuštěno pouze 12 advokátů a 18 prokurátorů, v České dvorské kanceláři 12 advokátů a 6 prokurátorů, ve větších venkovských městech – sídlech soudů – se počet připuštěných advokátů ustálil na 4, v menších na 3 advokátech (údaje viz BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 23 s.).

Josefínského soudního řádu v roce 1781. Od poloviny 17. století se tedy naplno prosadil princip *numerus clausus*, byly stanoveny podmínky právnického vzdělání pro všechny advokáty, rovněž byla dána disciplinární pravomoc soudů nad advokáty (právo soudu suspendovat advokáta či odejmout oprávnění k výkonu jeho profese).

Zavedení formální advokacie spolu s povinným zastoupením advokátem v řízení před soudem znamenalo, že realizace všech procesních úkonů osobami stojícími mimo advokacii byla považována za **pokoutní výkon profese** a tvrdě potírána.

Následný vývoj advokacie, který můžeme zaznamenat na přelomu 17. a 18. století, směřoval k **vytvoření úřední advokátské profese**. Tato tendence však v českých zemích nenabyla, oproti zemím rakouským, takové intenzity, aby vedla k celkové a systematické úpravě advokátského povolání, ale projevovala se ve sporadické a kazuistické úpravě jednotlivých otázek.⁸⁵

Pro období osvícenského absolutismu (v letech 1740 až 1789) se stalo jedním z mezníků vývoje civilního procesu v českých zemích přijetí **Josefínského soudního řádu** v roce 1781. Stěžejními zásadami civilního procesu se stala zásada dispoziční, projednací a zásada rovnosti stran (včetně kontradiktornosti).

Zvyšující se náročnost procesu nepochybně vyžadovala zastoupení osobou znalou práva, což ustanovení obecného soudního řádu upravilo, stejně jako podmínky pro přístup k advokátskému povolání (doktorát práv - vysvědčení fakulty o znalosti práv, včetně zkoušky vykonané po odbyté praxi před apelačním soudem).⁸⁶

Do té doby uplatňovaný **princip numerus clausus** byl soudním řádem zrušen a k výkonu profese advokáta měl přístup každý, kdo splnil předepsané podmínky. Počet advokátů se několikanásobně zvýšil (v Praze působilo přes 70 advokátů). Tento otevřený přístup však netrval příliš dlouho. V roce 1802 došlo k přerušení konání advokátních zkoušek a nepřímo se opět obnovil *numerus clausus*. Tato skutečnost byla v roce 1821 výslovně stvrzena i formálně, a advokátem se mohl stát již pouze ten, který dostal **svolení – milost přímo od císaře**. Od roku 1826 pak přešlo jmenování advokátů do pravomoci Nejvyššího soudu.

---

⁸⁵ SCHELLEOVÁ, I. d. cit. v pozn. 75, 355 s.

⁸⁶ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 23 s.

Etapa do roku 1848 byla nejdelším obdobím dějin vývoje profese advokáta u nás. Role advokáta prošla vývojem od **materiálního pojetí k pojetí formálnímu**. Z historického vývoje do roku 1848 je známa celá řada právních pojmů a institutů obsažených v dopracované podobě i v současně platné právní úpravě.⁸⁷

6.2 Vývoj od roku 1848 až do pádu rakousko-uherské monarchie

Sedmdesátiletá etapa od zahájení revolučních událostí roku 1848 v habsburském soustátí do pádu rakousko-uherské monarchie po porážce v I. světové válce byla – ačkoliv výběr událostí vymezujících její časové ohraničení by tomu zdánlivě nenasvědčoval – nejdůležitějším a pravděpodobně nejslavnějším úsekem dějin advokacie v českých zemích.⁸⁸ Od roku 1848 dochází díky habsburské monarchii k budování moderního státu.

V roce 1849 došlo k přijetí prozatímního advokátního řádu⁸⁹, který byl poměrně stručnou **právní úpravou postavení advokáta** obsahující pouhých jednadvacet paragrafů. Práva a povinnosti advokátů dělil advokátní řád na povinnosti povolání a povinnosti stavu. Ačkoliv byl původně zamýšlen jako provizorní, zůstal v platnosti až do roku 1868. Protože sám o sobě neobsahoval žádnou derogační klauzuli, potvrzoval kontinuitu s předpisy vydanými do roku 1848.⁹⁰

Advokátním řádem byl zejména **zrušen princip *numerus clausus***.⁹¹ Právo jmenovat advokáty přešlo na ministra spravedlnosti, když do té doby platná právní úprava světovala jmenování advokátů Nejvyššímu soudu. Nově byly stanoveny podmínky pro přístup k advokacii, kterými bylo rakouské státní občanství, dosažení plnoletosti,

---

⁸⁷ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 24 s.

⁸⁸ Tamtéž, 25 s.

⁸⁹ Císařské nařízení č. 364/1849 ř. z., kterým se přijímá prozatímní advokátní řád.

⁹⁰ BALÍK, S. a kol. d. cit. v pozn. 79, 94 s.

⁹¹ Autor zde musí upozornit na **názorový pluralismus** v otázce zachování principu *numerus clausus*, který se objevuje u řady autorů, za všechny viz BALÍK, S. a kol. d. cit. v pozn. 79, 98 s., BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 35 s., či SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K., *Právní úprava advokacie /Historie a současnost/*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995. 3 s.

bezúhonný způsob života, doktorát práv na tuzemské univerzitě a způsobilost vykonávat advokacii ověřenou advokátní zkouškou po předchozí praxi či složenou fiskální zkouškou⁹². K advokátní zkoušce mohl být kandidát připuštěn teprve na základě žádosti, podané apelačnímu soudu.

V tomto období můžeme zaznamenat **nízký počet advokátů**⁹³, když ministr spravedlnosti využíval své pravomoci jmenovat nové advokáty velmi zřídka. Teprve od roku 1861 dochází k pozvolnému uvolňování a snahám o častější jmenování kandidátů do řad advokacie. Tato situace, pomineme-li značnou nevoli kandidátů čekajících na své jmenování třeba i několik let, přinesla rozmach **pokoutnictví**, vyskytující se zejména v agendě nesporné a při sepisování listin a podání.⁹⁴

Zastupování osobami k tomu neoprávněnými, vedené snahou o zisk, které se v zemích Rakouska v té době značně rozšířilo, provázelo advokacii po další léta a stalo se jedním z jejich největších problémů. Častým jevem, poškozujícím advokacii, bylo také takzvané propachtování advokátství na osoby neoprávněné k provozování advokacie advokáty samotnými.⁹⁵ Snahou o řešení problému se stalo nařízení ministerstva spravedlnosti č. 114/1857 ř. z., upravující nakládání s pokoutníky. **Pokoutnictví** bylo definováno jako sestavování spisů a podání k veřejným úřadům, provozované živnostenským způsobem neoprávněně a za úplaty, a to jak ve věcech, ve kterých platilo povinné zastoupení, tak v otázkách sporů, kde bylo ponecháno plně na vůli stran, zda možnosti zvolit si zástupce využijí, či nikoliv.

Podle ještě stále platného Josefinského soudního řádu z roku 1781⁹⁶ byla procesní aktivita v rukou účastníků řízení, kteří sami rozhodovali, jak se bude soudní řízení vyvíjet. Soud takovému postupu stran pouze přihlížel. Charakteristickým znakem

---

⁹² Složení „*fiskální zkoušky*“ bylo možné do vydání vyhlášky, upravující advokátní zkoušky.

⁹³ Pro konec roku 1868 se uvádí celkové číslo 216, z něj se 66 advokátů nacházelo v Praze a 25 v Brně (údaje byli získány z publikace Balík, S. d. cit. v pozn. 68, 31 s.).

⁹⁴ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 73, 38 s.

⁹⁵ ŠKARDA, J., KUČERA, J. *Propachtovaná advokátství*. Právník. 1864, roč. 3, 467 – 468 s.

⁹⁶ Tento soudní řád byl posléze roku 1796 novelizován *Západohaličským soudním řádem*, který později získal platnost v některých zemích Rakouska krom Čech, Moravy a české části Slezska, a jehož ustanoveními se soudní řízení řídilo téměř sto následujících let.

procesu byla jeho písemná forma, a to i přesto, že byl označen za ústní.⁹⁷ Složitost soudního řízení spočívající v jeho písemném charakteru nutně vyžadovalo zastoupení osobami znalými práv – advokáty.

Josefínský soudní řád obsahoval jak úpravu postavení advokátů, tak obecné podmínky pro výkon činnosti advokáta jako zástupce strany v procesu. Zajímavostí tu zůstává rovina morálních předpokladů pro zastupování strany v řízení, kdy advokát měl povinnost zvážit, zda je pro něj přijetí zastupování ve sporu vhodné a spravedlivé. V opačném případě se od něj zastoupení neočekávalo a mohl jej odmítnout. Dříve než advokát přistoupil k **přijetí zastoupení strany**, měl zjistit „*co strana ve věci hlavní i v příslušnostech požaduje, které skutečnosti je třeba důkazně podpořit, zda jsou k dispozici písemné důkazy, kde se případně tyto důkazy nacházejí, jestli je tu někdo, kdo tyto skutečnosti může potvrdit či vyvrátit, za které okolnosti strana nabízí přísahat, a o kterých okolnostech má být odpůrci stanovena povinnost přísahy*“.⁹⁸

Pokud žádala o zastoupení strana žalovaná, měl advokát povinnost žalobu vedenou proti ní pečlivě prostudovat a uvážit všechny možnosti obrany. Po přijetí zastoupení strany procesu advokát obvykle sepsal všechny skutečnosti sporu do spisu a tento dal podepsat tomu, koho zastupoval. Pokud konkrétní soudce požádal o předložení spisu, měl advokát povinnost tak učinit. Součástí spisu byla **písemná plná moc**, bez níž advokát nemohl jako zástupce strany u soudu vystupovat.

V průběhu každého soudního řízení byla advokátovi stanovena povinnost vystupovat v souladu se soudním řádem, své **spisy měl předkládat čisté, čitelné a bez přílišné obšírnosti**. V již rozhodnutých sporech se advokát měl vyvarovat jakéhokoliv dalšího obtěžování soudu. Na konci každého řízení byl advokát povinen vyúčtovat jemu vzniklé pohledávky z řízení a tyto soudu předložit. Neučinil-li tak, soudce protistranu k náhradě takových nákladů neodsoudil a advokát zpravidla ztrácel i

---

⁹⁷ K tomu srov. BÜRCEL, K. *Zásada ústnosti – a nové zákonodárné pokusy v oboru civilního řízení*. Právník. 1868, roč. 7, 254 s., podle něhož cit. „*V takzvaném řízení ústním dle posavadního našeho ob. ř. s. nevydává soudce svůj nález nikterak na základě bezprostředního pozorování věci a jmenovitě také bezprostředních přednesení stran, nýbrž na základě protokolův o tom sepsaných. Soudce v tomto řízení obyčejně ani ústních přednášek sporových stran neuslyší, a uslyší-li, valně se o ně ani nestará.*“

⁹⁸ BĚLSKÝ, V. *Soudní řízení civilní*. Část druhá. Praha: Jindř. Mercyho sklad, 1888, 246 s.

právo žádat úhradu těchto útrat a odměnu od strany, kterou zastupoval. V určitých případech mohl soudce požadovanou náhradu advokáta také zmírnit prostřednictvím moderačního práva soudce.

Nezřídka se také stávalo, že advokáti, byť řádně předvolaní, se k soudem nařízenému jednání nedostavovali, či si mezi sebou navzájem zpřístupňovali spisy probíhajících sporů. I když soudci tyto případy trestali v podobě pokut nebo snižováním odměn advokátům, nedařilo se tento jev odstraňovat.

V této době lze zaznamenat i jisté **přetrvávající potíže jazykové**. Přestože bylo uznáno zrovnoprávnění jazyků, právní úprava, která by pro soudy a jiné úřady stanovila jeho provádění, nebyla přijata. Advokáti pak měli sami podíl na problémech v komunikaci, kdy písemná podání vyhotovovali v německém jazyce i přesto, že strany byly pouze národnosti české, případně přes podání učiněné v jazyce českém používali při jednání v rozepři jazyk německý a naopak. „*Strany sporu pak dostávaly soudní podání či rozhodnutí v jazyce pro ně nesrozumitelném, kvůli čemuž docházelo k promeškání lhůt, žádostem o uvedení do původního stavu, a tím i zvýšenému zatěžování soudů.*“⁹⁹

Důležitým mezníkem v postavení advokátů bylo přijetí nového advokátního řádu v roce 1868.¹⁰⁰ Tento řád se stal nejdéle platným advokátním řádem na našem území, jelikož s úpravami přečkal nejen zánik Rakousko-Uherska, nýbrž i rok 1938, Protektorát Čechy a Morava a také konec druhé světové války. Kompletně byl nahrazen teprve počátkem roku 1949. Postavení advokátů bylo tímto předpisem koncipováno do podoby svobodného a nezávislého povolání, definitivně byl zaveden **volný přístup k výkonu advokátského povolání**¹⁰¹, byly zřízeny samosprávné advokátní komory, mimo jiné s disciplinární pravomocí v první instanci.

---

⁹⁹ THURN-TAXIS, R., ERBEN, K. J., JEŘÁBEK, J. *Rovné právo obou zemských jazyků před soudy*. Právník. 1862, roč. 2, 124 s.

¹⁰⁰ Zákon č. 96/1868 ř. z., jímžto se uvádí řád advokátský.

¹⁰¹ Učinil tak výslovně hned v ustanovení § 1 cit. zákon č. 96/1868 ř. z., s uvedením, že „*Kdo chce provozovati advokátství v královstvích a zemích v radě říšské zastoupených, nemá zapotřebí, aby byl jmenován od úřadu, nýbrž náleží mu toliko prokázati, že vyplnil výminky níže položené a že jest zapsán do listy advokátské.*“

Přísný jmenovací systém uplatňovaný v průběhu 18. a počátkem 19. století způsobil značný nedostatek advokátů, a tak se výjimečně připouštěli i veřejní agenti koncesovaní k opatření všech záležitostí nevyhrazených jiným osobám, tedy i nemalé části advokátní a notářské agendy.¹⁰² Celkový počet advokátů začal po nabytí účinnosti nového advokátního řádu opět rychle narůstat.

Obava z nedostatku práce však část advokátů natolik zneklidnila, že se začaly objevovat tendence k obnovení principu *numerus clausus*. Skupina zastánců omezení počtu advokátů se pokoušela prosadit zrušení volného přístupu k povolání zavedením uvedeného principu, který by určil přesně stanovený počet advokátů v místě jednotlivých soudů.¹⁰³ K zavedení omezeného počtu advokátů na našem území nedošlo a počet advokátů v následujících letech rostl.¹⁰⁴

Oproti prozatímnímu advokátnímu řádu z roku 1849 stanovil advokátní řád diskontinuitu všech předpisů upravujících otázky výkonu advokacie, které s ním byly v rozporu. Proto právní úprava obsahovala zcela nově i **práva a povinnosti advokátů** vůči zastoupeným, stejně tak jako práva a povinnosti týkající se obecně výkonu povolání advokáta. Advokátní řád přinesl úpravu v otázkách zastoupení stran v řízení, možnosti převzetí daného zastoupení, odmítnutí převzetí zastoupení či jeho vypovězení.

Vývoj v oblasti civilního řízení směřoval k přijetí nové úpravy. Od nabytí účinnosti Josefinského soudního řádu roku 1781 se potřeby společnosti značně změnily a požadavky reformy soudního řádu sílily prakticky od 50. let 19. století. Bylo třeba řešit především **zdlouhavost soudního řízení, eliminovat počet soudních podání, či zavést principy ústnosti a veřejnosti soudního řízení.**

---

¹⁰² SCHELLEOVÁ, I. d. cit. v pozn. 75, 356 s.

¹⁰³ KOBER, J. *Advokacie v českých zemích v letech 1848 – 1948*. Praha: Česká advokátní komora, 1994. 25 s.

¹⁰⁴ K tomu srov. počet advokátů působících v Praze vzrostl z čísla 66 pro rok 1868 na téměř neuvěřitelných 1124 advokátů, uvedených v roce 1900. V případě Brněnské advokátní komory ukazuje nárůst z 25 advokátů na číslo 369. Tyto údaje byly získány z webového rozhraní online viz *Společná Česko-Slovenská digitální parlamentní knihovna. NS RČS 1935 – 1938* [online]. [cit. 15. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky/t0568_10.htm>.

Očekávaná nová právní úprava civilního procesu byla přijata v polovině roku 1895. Stalo se tak zákonem č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), společně s jurisdikční normou a novým exekučním řádem. Svůj vzor našel zákon v německé procesní úpravě z roku 1877 a zůstal platným až do roku 1950. Civilní řízení spočívalo na zásadách rovnosti stran, veřejnosti, ústnosti, zásadě projednací, volného hodnocení důkazů a arbitrárního pořádku. Z hlediska zastoupení stran v rámci řízení upravoval soudní řád především **povinné zastoupení stran advokátem**, které znamenalo, že stranám řízení byla stanovena zákonná povinnost být v procesu zastoupen advokátem.

Povinné zastoupení se týkalo řízení před sborovými soudy první instance a před všemi soudy vyšší instance. Řízení s povinným zastoupením stran bylo označováno jako tzv. **advokátský proces**. Také ve sporech, které se týkaly předmětu o hodnotě vyšší než 500 zlatých a které se konaly v místě, kde sídlili minimálně dva advokáti, bylo zastoupení stran v procesu rovněž povinné.

Své zmocnění k zastupování advokát prokazoval vždy při prvním procesním úkonu plnou mocí¹⁰⁵ či soukromou listinou, jejíž pravost advokát stvrdil prohlášením o pravosti podpisu s odvoláním na jeho přísahu.

S povinným zastupováním souviselo především problematické řešení zastoupení u **prvního roku**. Civilní řád nově zavedl povinnost advokáta účastnit se prvního roku, přestože do té doby příslušelo obstarávání úkonů v této fázi řízení především advokátním úředníkům, a to z toho důvodu, že se jednalo o značně formální jednání, ve kterém nebylo nutné uplatňovat právní znalosti, a soud zde byl schopen rozsoudit i několik desítek případů za hodinu.¹⁰⁶ Po řadě protestů ze strany advokátů přineslo

---

¹⁰⁵ **Procesní plná moc** zmocňovala advokáta v souladu s ustanovením § 31 zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní) k: 1) podávání a přijímání žalob a konání všech procesních úkonů v soudním sporu včetně těch, které se vztahovaly k vzájemné žalobě, obnově řízení, návrhu na prozatímní opatření a hlavní intervenci, 2) uzavírání smírů o předmětu sporu, uznání nároků odpůrce a vzdání se nároků, činěných zmocnitelem, 3) vedení exekuce proti odpůrci, výkonu veškerých úkonů v rámci exekučního řízení a vymáhání zajišťovacího řízení, a 4) přijetí nákladů sporu, které byl odpůrce povinen nahradit.

¹⁰⁶ KOBER, J. d. cit. v pozn. 103, 25 – 26 s.

změnu až roku 1914 nařízení č. 118/1914 ř. z.¹⁰⁷ Advokát se napříště mohl u prvního roku nechat zastoupit kancelářským úředníkem, kterého zaměstnával.

Soudní řád upravoval také otázku **pokoutnictví**¹⁰⁸, a to i přesto, že bylo nadále účinné nařízení ministerstva spravedlnosti z roku 1857. Vzhledem ke stále čtenějším stížnostem advokátů k neoprávněnému zastupování v civilním řízení však nepřinesla ani nově doplňující úprava v oblasti pokoutnictví očekávaný výsledek.

Následný vývoj poznamenala první světová válka započatá v červenci roku 1914. Kromě množství advokátů, advokátních kandidátů a jiných zaměstnanců působících v advokacii, kteří byli nuceni nastoupit vojenskou službu, případně se stali oběťmi války, znamenala dobová situace pro nadále aktivní advokáty výraznou ekonomickou krizi, kterou prohloubilo i zastavení činnosti porotních soudů¹⁰⁹, které pro advokáty do té doby znamenaly jistotu příjmů. Špatná finanční situace pokračovala v advokacii po celé válečné období a nevyhnula se žádné rakouské zemi. Vzhledem k tomu, že civilní obyvatelstvo bylo nově podřízeno **působnosti vojenských soudů**, spočívala činnost advokáta především v zastupování před těmito soudy, přestože zde v minulosti vystupovat nemohli.

V období let 1848 až 1918 byla v českých zemích vybudována postupně moderní advokacie se všemi tradičními atributy – stavovskou samosprávou, nezávislostí advokáta a propracovanými pravidly chování advokáta. Počty advokátů se zvýšily natolik, že poskytování právní pomoci bylo zajištěno. Během padesáti let od vydání advokátního řádu roku 1868 se z počátku poněkud chaotické poměry plně stabilizovaly. Na konci tohoto období byli v místech kandidátů advokacie již, počítáno od roku 1848, příslušníci čtvrté generace. I. světová válka se pak ukázala, z pohledu dějin advokacie v českých zemích, jako pouhé intermezzo.¹¹⁰

---

¹⁰⁷ Císařské nařízení č. 118/1914 ř. z., jímž se mění řízení v občanských věcech právních.

¹⁰⁸ Učinil tak výslovně v ustanovení § 29 cit. zákona č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní), podle něhož „*osoby, jež soudci jsou známé jako pokoutníci, nesmějí připuštěny býti za zmocněnce ani ku projednávání ani k jiným procesním úkonům. Proti tomuto odepřenému připuštění nemá místa samostatný prostředek opravný.*“

¹⁰⁹ Zastavení porot bylo přikázáno nařízením č. 228/1914 ř. z., ze dne 29. srpna 1914.

¹¹⁰ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 38 s.

6.3 Vývoj v letech 1918 až 1989

Prvorepublikové období bylo etapou poklidnou. Zákon o vzniku samostatného československého státu¹¹¹ zakotvil **recepti veškerých předpisů**, tj. i základního předpisu upravujícího civilní proces – civilního řádu soudního z roku 1895.

Obdobně jako tomu bylo v předchozím období, pro které byl charakteristický volný přístup do advokacie, znamenala **neexistence principu *numerus clausus*** opětovné zvyšování počtu advokátů, stejně jako kandidátů advokacie.¹¹² To se negativně projevilo zejména ve zhoršování finančních podmínek, naopak kvalita poskytované právní pomoci se začala zvyšovat.

Pokoutnictví nadále zužovalo agendu advokátů a svým neodborným právním zastupováním stran v procesu zatěžovali pokoutníci činnost soudů. Zatímco za Rakousko-Uherska byly stížnosti advokátů směřovány především proti jednotlivcům, za první republiky bylo možno sledovat neoprávněné právní zastupování i ve formě komerčních, úvěrových a jiných kanceláří, či ve formě spolků k ochraně věřitelů nebo dlužníků.¹¹³ **Pokusy o vytvoření dostatečně účinné právní úpravy** směřující proti pokoutnictví byly neúspěšné, a to i přes řadu připravených návrhů. Zejména v období první republiky přerostl tento problém do všech odvětví práva a společně s velkým množstvím advokátů bylo jedním z dlouhodobě neřešitelných problémů.

V období let 1918 až 1938 se **advokátní řád** platný od roku 1908 dočkal celkem tří novelizací.¹¹⁴ Přestože se novely snažily překonat některé z dlouhodobě trvajících problémů advokacie, ty nejdůležitější požadavky v nich zahrnuté nebyly. Advokáti se nedočkali **unifikace advokátního řádu**, řešení otázky přílišného nárůstu počtu advokátů a s ním spojeného nedostatku práce, řešení zatížení plynoucího z práva

---

¹¹¹ Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. o zřízení samostatného státu československého (tzv. *recepční norma*).

¹¹² Přesná počty advokátů a kandidátů advokacie lze získat na webovém rozhraní online viz. *Společná Česko-Slovenská digitální parlamentní knihovna. NS RČS 1935 – 1938* [online]. [cit. 15. 2. 2012]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky/t0568_10.htm>.

¹¹³ HENDRYCH, S. Resoluce na ochranu advokacie. *Česká advokacie*. 1934, roč. 19, č. 3 – 4., 55 s.

¹¹⁴ Konkrétně se jednalo o tyto novely: 1) zákon č. 83/1920 Sb. z. a n. o prozatímní úpravě advokacie, 2) zákon č. 40/1922 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují některá ustanovení o advokátech, a konečně o novelu 3) zákon č. 144/1936 Sb. z. a n., kterým se mění a doplňují některá ustanovení o advokátech.

chudých, otázky sociálního pojištění, zřízení samostatné advokátní komory pro Podkarpatskou Rus a mnoha dalších.¹¹⁵

Na konci prvorepublikového období měla za sebou advokacie téměř sedmdesátiletý vývoj zahájený advokátním řádem z roku 1868. **Právní úprava advokacie** v tehdejších českých zemích resp. v Československu odpovídala dobovým evropským právním úpravám, přičemž zejména poměry v sousedním Rakousku byly stále značnou měrou souměřitelné.¹¹⁶

Události, které následovaly, tj. zprvu okupace a Protektorát Čechy a Morava a po osvobození převrat v roce 1948, to vše mělo negativní dopad na celý právní řád, na právní úpravu advokacie stejně tak. Toto období bylo začátkem úpadku, ze kterého se advokacie neměla vzpamatovat ještě po dlouhá léta. Pro **právní předpisy upravující výkon advokacie** je v tomto období typické, že pouze novelizují předpisy dosavadní a jsou přijímány jako prozatímní. Advokátní předpisy se neřadily k těm právním předpisům, které by nutně potřebovaly zásadní změny.

Krize v advokacii, spočívající v neustálém zvyšování počtu advokátů, ve zhoršování ekonomických podmínek a provedením pozemkové reformy v roce 1938, měla být řešena snahou o pozastavení činnosti advokátů židovského původu. V září 1939 byly postupně vyhlášeny Říšský řád právních zástupců, Stanovy říšské komory právních zástupců a nařízení o vyloučení Židů v Říši z postavení právních zástupců.¹¹⁷

Uvedená vládní nařízení povolovala ustanovit židovskými právními zástupci podle potřeby vyškrtnuté advokáty toliko v rozsahu 2% z těch, kteří byli zapsáni v den vyhlášení v seznamech advokátních komor v Praze a Brně. Těmto právními zástupcům bylo navíc stanoveno, že mohou obstarávat pouze věci Židů a organizací nebo zařízení sledující výhradně nebo převážně zájmy Židů. Následující osudy advokátů židovského původu byly tragické. Jména většiny z nich jsou bohužel uvedeny ve svazcích Terezínských pamětních knih.

---

¹¹⁵ BALÍK, S. *Pokus o unifikaci advokátního řádu v první československé republice* [online]. [cit. 27. 2. 2012]. Dostupné z: <<http://www.law.muni.cz/edicni/dp08/files/pdf/historie/balik.pdf>>.

¹¹⁶ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 44 s.

¹¹⁷ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 73, 113 s.

Za období Protektorátu Čechy a Morava, a zejména pak po atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha v květnu roku 1942, došlo k výraznému zostření společenských poměrů, které měly negativní vliv i na advokacii. Více než na právo byl kladen důraz na zájmy politické, mocenské, hospodářské či národnostní. Advokáti demokraticky a svobodně smýšlející byli více či méně považováni za *personae non gratae*. Advokáti byli postaveni před nové podmínky nesvobody, totality či nekorektního mocensko-politického zápasu. Osudy mnohých advokátů byly těmito okolnostmi negativně ovlivněny již v této fázi, ostatní advokáti byli do víru událostí vtaženi až v dalším období.¹¹⁸ **Soukromé praxe zanikly**, advokáti vzpírající se režimu byli zbaveni svých oprávnění. Následující únorový převrat v roce 1948 umožnil socializaci právního řádu, přerušení kontinuálního vývoje demokratické právní kultury a transformaci československého právníctví.

V oblasti soudnictví, včetně **civilního procesu**, došlo k rozbití jeho demokratických tradic a k vytvoření takových institutů, které otevřely cestu k diktatuře proletariátu. Dělo se tak pod demagogickými hesly o škodlivosti bývalé buržoazní justice, která měla rozhodovat proti zájmům lidu, a která v souladu se zákonem a respektováním principů demokratického právního státu měla lpět na přehnaném formalizmu práva.

Pod tíhou **změny soudního systému a právního řádu** jako celku v komunistickém pojetí podle sovětského vzoru, stejně jako tomu bylo v ostatních státech komunistického bloku, začaly útoky na ty, kteří je ve větší či menší míře pomáhali vytvářet a ztělesňovat, tj. především **na soudce, prokurátory, advokáty**. Tyto útoky negativně zasáhly i právní učení, zejména pak pedagogy na právnických fakultách.

Již zákon o zlidovění soudnictví z roku 1948¹¹⁹, poté občanský soudní řád z roku 1950¹²⁰, občanský soudní řád z roku 1963, jakož i některé další předpisy ukazují, že byly **vybudovány na zcela jiné koncepci**, na koncepci socialistické. Společným

---

¹¹⁸ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 52 s.

¹¹⁹ Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví.

¹²⁰ Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), rušící civilní soudní řád z roku 1895, tj. č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní).

základem změn se stalo úsilí státních orgánů ovlivňovat prostřednictvím procesu soukromoprávní vztahy a zasahovat do jejich sféry.

Civilní proces byl koncipován na základě jednotného řízení, v němž stejně platí jednotlivé procesní zásady. To také vede k tomu, že ve sporném řízení existuje řada deformací, zejména zásad dispoziční a projednací.¹²¹

Za stěžejní zásadu byla prohlášena zásada materiální pravdy, kterou bylo možné v jednotlivých případech odůvodnit zásahy státu do řízení. Také civilní pravomoc soudu byla podstatně zúžena, když z ní byly vyloučeny věci, na nichž měl stát zvláštní zájem (například hospodářské spory rozhodovala tzv. státní arbitráž, spory z pracovněprávních vztahů projednával soud až po rozhodčím řízení, apod.). Také **účast laiků na řízení byla neefektivní**, neboť se prakticky omezila pouze na odborné rozhodování.

Zjednodušení řízení, které lze hodnotit kladně z hlediska přístupu občana k soudu, mělo však i svou negativní stránku, spojenou s **poklesem záruk soudní ochrany práv**.¹²²

Tam, kde do účinnosti občanského soudního řádu z roku 1950 bylo předepsáno povinné zastoupení advokátem, tzv. **advokátský proces**, mohl ministr spravedlnosti udělit zaměstnancům národního podniku oprávnění zastupovat národní podnik v soudním řízení. Tím byl dán základ pro uplatnění podnikových právníků.¹²³

Současně je důležité uvést, že **povinné zastoupení advokátem** zavedené civilním řádem soudním z roku 1895, které tu existovalo pro většinu řízení, bylo po roce 1950 **zcela zrušeno** a znovu pro některá řízení zavedeno až novelou občanského soudního řádu roku 1991 (provedená zákonem č. 519/1991 Sb.).

Zásadní změnu **pro postavení advokáta** přineslo přijetí zákona o advokacii roku 1948.¹²⁴ Svobodný výkon advokacie organizovaný v samosprávných komorách byl pro totalitní režim vyžadující poslušnost zcela nevyhovující. Přijatý předpis umožnil

---

¹²¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 54 s.

¹²² Tamtéž, 54 s.

¹²³ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 57 s.

¹²⁴ Zákon č. 322/1948 Sb., o advokacii (advokátní řád).

provést likvidaci soukromých advokátních kanceláří a advokátních komor, stal se nástrojem persekuce poúnorového režimu nepohodlných advokátů, když zákon formálně umožnil přeměnu advokacie v instituci přispívající k „zachování a upevnění lidově demokratického zřízení“.¹²⁵

Zákon o advokacii zrušil jednotlivé advokátní komory a v sídle každého soudu v obvodu kraje byla zřizována krajská sdružení advokátů. Advokáti oprávnění k výkonu advokacie se stali povinně členem takových sdružení. Tím došlo k zániku soukromých advokátních kanceláří. Ústřední sdružení advokátů se stalo orgánem advokacie s celostátní působností, které mělo dohlížet na činnost krajských sdružení a vydávat pro ně závazné směrnice.

Ve **snížování počtů advokátů** započatém již za období okupace bylo pokračováno. V žádném jiném evropském státě nedošlo k tak významné restrikci počtu advokátů. Zatímco v roce 1947 bylo v českých zemích 2103 advokátů, roku 1949 již 1912, v roce 1951 bylo v krajských sdruženích advokátů pouhých 570 osob.¹²⁶

Odměny za poskytnuté právní služby byly jednotlivými advokáty účtovány krajským sdružením, která advokátům vyplácela odměny podle rozsahu poskytnutých služeb. Současně platilo, že advokát, advokátní čekatel ani jiný pracovník sdružení nesměl získat v souvislosti s poskytováním právní pomoci pro sebe ani pro jiného žádný majetkový prospěch.

Provedená právní úprava měla krátkého trvání, cílů však bylo dosaženo. V etapě let 1952 až 1963¹²⁷ byla advokacie přizpůsobena zájmu na tzv. **upevňování socialistické zákonnosti** a nezřídka doplňována o osoby, u nichž byla záruka, že budou hledět na **podřazení zájmu zastupovaných zájmům společnosti** a na **soulad se zásadou materiální pravdy** v lidově demokratické pojetí.¹²⁸

---

¹²⁵ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 73, 137 s.

¹²⁶ Údaje o počtech advokátů byly získány z publikací viz KOBER, J. d. cit. v pozn. 103, 135 s., a dále BALÍK, S. d. cit. v pozn. 73, 137 s.

¹²⁷ V této době byly přijaty dva zákony o advokacii, a to zákon č. 114/1951 Sb., který byl nahrazen zákonem č. 57/1963 Sb., o advokacii.

¹²⁸ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 73, 159 s.

Základním pracovním kolektivem se staly advokátní poradny, jejichž výkon a činnost řídilo a kontrolovalo Ústředí advokátních poraden. **Nezávislý výkon advokacie** byl postaven mimo zákon. Podle uvedené právní úpravy se dokonce mohlo stát, aby advokátem byla i osoba, které nesplňovala kvalifikační předpoklady včetně vzdělání. S ohledem na přechodná ustanovení všech následujících zákonů o advokacii není vyloučeno, aby tyto osoby vykonávaly advokacii dodnes.¹²⁹

Vznik Československé federace v roce 1968 byl zdrojem dalších změn. Advokacie se v tomto období těšila **obnovené společenské prestiži**, i když vzhledem k panujícím podmínkám v justici a neodpovídajícímu finančnímu ohodnocení trpěla nedostatkem mladých advokátních kandidátů a uchazečů. Situace však byla taková, že poptávka po právních službách neustále rostla. To vše vedlo k přijetí nového zákona o advokacii v roce 1975¹³⁰, který představoval nejpodrobnější a na socialistické poměry **nejdemokratičtější úpravu advokacie po únoru 1948**. Tento zákon byl také posledním před listopadem 1989.

Advokáti, na rozdíl od soudů a státního notářství, nebyli založeni na principu státního orgánu, a v tomto ohledu **neměli žádnou rozhodovací pravomoc**. Podle platných právních norem patřila advokacie mezi socialistické organizace poskytující občanům a organizacím československého státu právní služby. Organizačně byli přizpůsobeni federálnímu uspořádání tehdejší republiky.

Pro výkon advokacie byla převzata **koncepce advokátních poraden**, do kterých byl přidělen příslušný počet advokátů. Z důvodů relativně malého počtu advokátů v 80. letech 20. století se zejména ve smluvní agendě, pracovněprávních a občanskoprávních sporech začalo **rozmáhat pokoutnictví**, které bylo ze strany mnoha soudců zejména nižších instancí mlčky tolerováno. S ohledem na dobové okolnosti nebylo pokoutnictví považováno za zavrženíhodné, dokonce se objevil pokus umožnit v omezené míře „*neadvokátům*“ poskytovat legálně právní služby.¹³¹

---

¹²⁹ K tomu srov. BALÍK, S., KELLER, R. *Česká advokacie v dobách zkoušky. Právní předpisy o advokacii z let 1948 – 1994*. Praha. 1995.

¹³⁰ Zákon č. 118/1975 Sb., o advokacii, resp. zákon Slovenské národní rady č. 133/1975 Sb., o advokacii, který byl platný pro území Slovenska.

¹³¹ BALÍK, S. a kol. d. cit. v pozn. 79, 221 s.

Práve a současně povinností advokátů bylo důsledné a svědomité hájení oprávněných zájmů osob požadujících právní službu, která měla být poskytnuta účelně a hospodárně, přičemž advokát nesměl získat pro sebe ani pro jinou osobu neoprávněného prospěchu.

I když v tomto období nebyl formálně uzákoněn **princip *numerus clausus***, fakticky bylo omezování počtu advokátů uskutečňováno v rámci vedoucí úlohy Komunistické strany Československa. V roce 1989 můžeme zaznamenat v českých zemích pouhých 826 advokátů a advokátních koncipientů.¹³² Advokátní agenda se nově rozrostla o vymáhání pohledávek pro organizace s cílem zvýšit náklady řízení o úkony advokáta a tím sankcionovat dlužníka, v ostatním však zůstává nezměněna. Vzhledem k tomu, že v této etapě nedošlo k podstatnějším změnám právních předpisů upravujících oblasti, v nichž advokáti vystupovali, stávala se agenda typově podobná, a k jejímu vyřizování stačila nezřídka pouhá rutina (rozvody, spory o vypořádání bezpodílového spoluvlastnictví manželů, dědictví, bytové právo atp.).¹³³

V dějinném vývoji se **postavení advokáta a advokacie jako profese** v letech 1948 až 1989 postupně, i přes počáteční úpadek, **zlepšovalo**. I přes výrazně uplatňovaný princip *numerus clausus* lze vypožorovat jistý návrat k tradicím, který však nebylo možno v daném období plně realizovat, tím spíše ne rozvinout. Z kontextu vyplývá, že tato etapa vývoje byla nepochybně stinnou stránkou advokacie znamenající, že některým nebylo umožněno, ať už ze subjektivních či objektivních důvodů, do advokacie vůbec vstoupit.

6.4 Současný vývoj od roku 1989

Pro vývoj role advokáta se ukázaly jako klíčové zejména polistopadové události započaté roku 1989 a také rok 1996, kdy byl přijat současně platný zákon o advokacii (ZA). Reforma advokacie předstihla reformní snahy v dalších právnických povoláních – v justici, prokuratuře či v notářství. Nově se vytvářející advokacie měla

---

¹³² BALÍK, S. d. cit. v pozn. 73, 165 s.

¹³³ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 67 – 68 s.

spočívat na principech **nezávislého výkonu povolání** a povinného členství v jednotné samosprávě. Advokáti měli napříště poskytovat právní pomoc všem občanům a zajistit tak **účinnější ochranu jejich práv a oprávněných zájmů**.

První polistopadový zákon o advokacii byl přijat již v roce 1990,¹³⁴ a krátce po něm zákon o komerčních právnících a právní pomoci jimi poskytované.¹³⁵ Obě nezávislé profese, **advokáta a komerčního právníka**, vedle sebe paralelně koexistovaly až do poloviny roku 1996. Odlišnosti mezi úpravou povolání advokáta a komerčního právníka spočívaly v rozdílném vymezení rozsahu oprávnění k poskytování právní pomoci a také v rozdílném stanovení některých předpokladů pro výkon povolání.¹³⁶

Role advokáta spočívala v **poskytování právní pomoci** vykonávané jako nezávislé povolání zpravidla za úplatu. **Právní pomoci** se tradičně rozumělo zastupování v řízení před soudy či jinými orgány, obhajoba ve věcech trestních, sepisování listin a udílení právních porad. Naproti tomu právní pomoc poskytovaná komerčním právníkem byla omezena jen na fyzické a právnické osoby ve věcech souvisejících s jejich podnikatelskou činností a spočívala v poskytování právních porad, zpracování právních rozborů, sepisování soukromých listin (smluv) a v zastupování v řízení před soudy, orgány hospodářské arbitráže a státní správy, případně v řízení před jinými orgány.

V praxi přitom můžeme zaznamenat jisté znevýhodňování komerčních právníků, které se projevovalo zejména v tom, že jim **soudy v občanskoprávních věcech** v hraničních případech nepřiznávaly tzv. přísudky a komerční právníky připouštěly k zastupování toliko jako obecné zmocněnce.¹³⁷ **Substituce advokáta komerčním právníkem a naopak byla vyloučena.**

Konkurence mezi oběma profesemi byla zřetelná. Advokáti pohlíželi na právníky jako na úzce oborově specializované povolání, komerční právníci, hrdí na svůj stav, zase odmítali jakékoli diskuze o sloučení obou profesí.

---

¹³⁴ Zákon České národní rady č. 128/1990 Sb., o advokacii.

¹³⁵ Zákon České národní rady č. 209/1990 Sb., o komerčních právnících a právní pomoci jimi poskytované.

¹³⁶ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 73, 181 s.

¹³⁷ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 74 s.

Existence komerčních právníků jako zvláštní právnické profese později umožnilo vcelku plynulý jejich přesun do sféry podnikání v oblasti právních služeb. Na dualismus úpravy právnických profesí je však nutno hledět jako na stav dočasný, který byl důsledkem vývoje profese advokáta po pádu totalitní moci. Již od počátku roku 1994 převažují tendence ke sloučení obou profesí.

V právní úpravě advokacie nacházíme explicitně vyjádřenou vázanost advokáta ústavním pořádkem, zákony a dalšími obecně závaznými právními předpisy a v jejich mezích též pokyny klienta. Advokát je oprávněn a povinen **chránit práva a oprávněné zájmy** klienta a jednat při tom čestně a svědomitě, důsledně využívat všechny zákonné prostředky a uplatňovat vše, co podle svého přesvědčení a příkazu klienta pokládá za prospěšné. Přitom každý má právo na poskytnutí právní pomoci. Stran **základní povinnosti mlčenlivosti** je advokát povinen zachovávat mlčenlivost o všech skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s výkonem advokacie. Jedinou oprávněnou osobou zprostit advokáta této povinnosti se stává jeho klient.

Zcela nově se objevuje úprava odpovědnosti za škodu způsobenou advokátem svému klientovi. Advokát za ni zásadně odpovídá i tehdy, způsobil-li škodu jeho zástupce či zaměstnanec. Advokát je **povinen uzavřít pojistnou smlouvu** o pojištění odpovědnosti za škodu, jež by mohla při výkonu povolání případně vzniknout.

Počátkem roku 1994 začaly přípravy obou profesí – advokátů a komerčních právníků na přijetí nového zákona o advokacii, který by prakticky umožnil volný **přechod komerčních právníků do advokátské profese**. O automatické zařazení profese právníků do advokacie se však jednat nemělo. Základní myšlenkou sice mělo být organické sloučení obou profesí, avšak za plného respektování dosavadního autonomního vývoje. Přijetí zákona o advokacii v polovině roku 1996¹³⁸ předcházely rozsáhlé diskuze. Na straně jedné se objevily v souvislosti s vládními záměry tendence nově upravit postavení profesních komor tak, že i v advokátní komoře by členství nemělo být povinné, na straně druhé doznívala rivalita advokátů a komerčních právníků v podobě obě profese neslučovat.¹³⁹ Neúspěšně.

---

¹³⁸ Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, z něhož současná právní úprava po četných novelizacích stále vychází.

¹³⁹ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 73, 195 s.

Poskytováním právních služeb¹⁴⁰ se podle zákona rozumí zastupování řízení před soudy a jinými orgány, obhajoba v trestních věcech, udělování právních porad, sepisování listin, zpracování právních rozborů a další formy právní pomoci, jsou-li vykonávány soustavně a za úplatu. Přitom právní služby jsou **oprávněni poskytovat nejen advokáti**, ale i fyzické osoby, které jsou státními příslušníky některého z členských států Evropské unie nebo členských států Dohody o Evropském hospodářském prostoru nebo Švýcarské konfederace, anebo jsou v některém z těchto států trvale usazeni, případně i ti, kteří získali v těchto státech oprávnění k výkonu právní služby, popřípadě státní příslušníci jiného státu, stanoví-li tak vyhlášená mezinárodní smlouva.

Účastník řízení si v civilním procesu může zvolit svého zástupce podle své vůle, a tím zajistit ochranu svých práv na odborné úrovni. Povinné zastoupení advokátem, tzv. **advokátský přímus**, není právně zakotveno. Až v roce 1991 bylo na podkladě tzv. velké novely OSŘ¹⁴¹ znovu zavedeno povinné zastoupení pro některá řízení. Byly položeny základy pro **advokátský proces**, a to pro řízení o žalobách proti rozhodnutím správních orgánů a pro řízení o dovolání, a s dílčími změnami platí úprava povinného zastoupení dosud (dnes toliko v dovolacím řízení).¹⁴²

Výhody advokátského procesu lze *prima facie* shledávat v tom, že procesní materie je před započítím procesu advokátem právně promyšlena a odborně zpracována tak, aby mohl být naplněn účel civilního procesu v podobě zajištění efektivní ochrany práv a oprávněných zájmů osob v soudním řízení. Stejná váha pak spočívá ve skutečnosti, že soudům je do značné míry ulehčena práce, neboť je jim předložena věc již právně připravená a skutkově i důkazně vymezená, což může vést k výkonnějšímu a rychlejšímu procesu. Třetím významným účinkem je pak velká míra možnosti smírčího působení advokátů na účastníky řízení.¹⁴³

---

¹⁴⁰ Současně platný zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii, v platném znění, zvolil v souvislosti s poskytováním pomoci advokátem pojem „**právní služba**“ oproti pojmu „**právní pomoc**“. V tomto směru se lze přiklonit a odkázat na názor učiněný k oběma pojům viz MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 4 s. a násl.

¹⁴¹ Provedené zákonem č. 519/1991 Sb. (novela OSŘ).

¹⁴² MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 160 s.

¹⁴³ HORA, V. d. cit. v pozn. 56, 52 – 53 s.

Do konce roku 2002 se povinné zastoupení týkalo i řízení o žalobách proti rozhodnutím správních orgánů podle tehdejšího znění části páté OSŘ, které však v současnosti s povinným zastoupením nepočítá, stejně jako s ním nepočítá ani soudní řád správní, s výjimkou řízení o kasační stížnosti (§ 105 odst. 2 SŘS). V současnosti se povinné zastoupení účastníka týká pouze dovolacího řízení.¹⁴⁴

Jistou výjimku tvoří případy, kdy **účastník sám má právnické vzdělání** nebo toto vzdělání má jeho zaměstnanec, který za něj jedná. V takovém případě účastník řízení nemusí být advokátem zastoupen. Kromě advokáta může být zástupcem v ostatních případech, kdy není povinné zastoupení advokátem vyžadováno, také notář¹⁴⁵ nebo jakákoliv jiná osoba v pozici tzv. obecného zmocněnce. Soud však může rozhodnout, že zastoupení obecným zmocněncem nepřipouští, pokud je zástupce zřejmě nezpůsobilý (myšleno procesně) k řádnému zastupování nebo vystupuje v různých věcech opakovaně (§ 27 odst. 2 OSŘ).

Opětovné vystupování téhož obecného zmocněnce v různých věcech, je-li navíc prováděno za úplatu, může naplnit skutkovou podstatu trestného činu nedovoleného podnikání.¹⁴⁶

Můžeme shrnout, že počínaje rokem 1989 proběhl daný úsek vývoje role advokáta **ve znamení návratu k tradicím**. Pro toto období se stalo zásadním nejen přijetí nového zákona o advokacii, ale také přijetí četných novel občanského soudního řádu, které více či méně vyhovují požadavkům kladeným na civilní proces v moderní době. Právní úprava se stala srovnatelnou s úpravami ve vyspělých zemích. Výkon profese advokáta se stabilizoval a byly vytvořeny dobré podmínky pro naplnění jeho role v civilním procesu.

---

¹⁴⁴ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 133 s.

¹⁴⁵ Z důvodu zaměření práce na roli advokáta v civilním procesu je dále úmyslně opomenuta možnost zastoupení účastníka řízení notářem. V souladu s ustanovením § 3 odst. 1 NŘ je oprávnění notáře zastupovat účastníka v řízení omezena na taxativně tam uvedené případy.

¹⁴⁶ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 68, 81 s.

C. ADVOKÁT V CIVILNÍM PROCESU

7. OBECNÝ VÝKLAD

Nedílnou součástí každé výzkumné práce je nahlížet na jednotlivé otázky s ní spojené v širších souvislostech, pracovat s nimi v oblasti myšlenkové analýzy i syntézy a skládat je postupně v jeden harmonicky vyznívající celek.¹⁴⁷ Nejinak je tomu při zpracování této práce. Pro účely detailnější analýzy je nezbytným předpokladem uvědomění si, že advokát, který je vybaven odbornými znalostmi a schopnostmi (dovednostmi), přispívá k zajištění ochrany porušených či ohrožených subjektivních práv a právem chráněných zájmů osob k tomu, aby **soudní ochrana práv byla účinná (pokud možno spravedlivá) a zároveň dostatečně rychlá.**

Aktivní role advokáta v takto vymezeném pojetí může beze zbytku naplnit požadavek na racionální a rychlý průběh civilního procesu, stejně jako požadavek spravedlnosti, ochrany práv slabších a právní jistoty, které jsou vyžadovány demokraticky a kulturně vyspělou společností 21. století. Aktivní role soudce v civilním procesu je však rovněž nezbytností.¹⁴⁸

Východiskem zkoumané problematiky je civilní proces. V souladu s platným právním stavem platí, že v civilním soudním řízení soudy projednávají a rozhodují spory a provádějí výkon těch rozhodnutí, které nebyly splněny dobrovolně; dbají přitom, aby nedocházelo k porušování práv a právem chráněných zájmů, a aby práv nebylo zneužíváno (§ 2 OSŘ). **Podstatou civilního procesu** je poskytnutí ochrany právům a právem chráněným zájmům, které vyplývají ze vztahů soukromého práva.¹⁴⁹ V těchto vztazích mají subjekty rovné postavení.

Rovné postavení osob soukromého práva znamená, což je na této zásadě nejpodstatnější, že žádná z nich nemůže v soukromoprávním styku pouze sama, tj. jednostranně mocensky - autoritativně, určovat kterékoli další osobě soukromého

---

¹⁴⁷ STEINER, V. d. cit. v pozn. 27, 5 s.

¹⁴⁸ Srov. WINTEROVÁ, A. d. cit. v pozn. 3, 17 - 21 s.

¹⁴⁹ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 157 s.

práva její soukromoprávní postavení, tj. založit její práva nebo stanovit povinnosti.¹⁵⁰ Dojde-li mezi osobami ke sporu, který není možné vyřešit dohodou, může se kterákoliv z nich obrátit na soud jako státní orgán justiční povahy s požadavkem o sporu autoritativně rozhodnout.¹⁵¹ Mluvíme o tzv. soudní jurisdikci.

Ochrana práv a právem chráněných zájmů soukromoprávní povahy je **základní agendou, které soudy v civilním procesu zajišťují.**

Zaměříme-li svou pozornost v úvodu tohoto výkladu na obecné instituty civilního procesu, bude logickým postupem dalších úvah vyjasnění si, kterým subjektům je poskytována soudní ochrana práv, tj. kdo je a kdo není nositelem práv a povinností v odvětví práva civilního procesu, a kteří z těchto subjektů mohou samostatně v řízení jednat, tj. kdo může tato práva a povinnosti v civilním procesu vykonávat. V teorii i praxi jsou tyto subjekty již tradičně označovány za **účastníky řízení** a takto vymezený pojem je jedním z ústředních pojmů civilního procesu.

Účastníkem civilního řízení může být každý, kdo má právní osobnost, (hmotně) právní subjektivitu. Civilní právo procesní zde v zásadě odkazuje do sféry hmotného práva. Jen **osoba s právní osobností** je způsobilá být účastníkem řízení, má **procesní subjektivitu** (způsobilost být nositelem procesních práv a povinností). Současně platný občanský soudní řád přiznává procesní subjektivitu osobám fyzickým, osobám právnickým a má ji také stát.

Zvláštní zákon může nad to přiznat způsobilost být účastníkem i osobám jiným, které právní subjektivitu nemají.¹⁵²

---

¹⁵⁰ DVORÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. d. cit. v pozn. 15, 37 – 38 s.

¹⁵¹ Výjimečně může být v určitých zákonem předvídaných případech kompetentním subjektem oprávněným vykonávat svrchovanou veřejnou moc rovněž správní orgán či na základě uzavřené rozhodčí smlouvy, resp. rozhodčí doložky, rozhodce či stálý rozhodčí soud (§ 2, 3, 4 a násl. a § 13 ZRŘ), případně se osoby soukromého práva mohou rovněž dohodnout, že povinnost zavázané osoby se stane předmětem notářského zápisu obsahujícího její svolení k vykonatelnosti této povinnosti, v důsledku čehož bude moci oprávněná osoba již při samotném nesplnění této povinnosti vymáhat její splnění bez soudního rozhodnutí exekučně (§ 274 odst. 1 písm. e) OSŘ).

¹⁵² Srov. zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád, ve znění pozdějších předpisů, který v ustanovení § 10 odst. 3 stanoví, že „Správce daně má způsobilost být účastníkem občanského soudního řízení ve věcech souvisejících se správou daní a v tomto rozsahu má i procesní způsobilost.“

Samostatně vykonávat procesní úkony, neboli samostatně před soudem jednat, se procesněprávní teorií označuje jako **procesní způsobilost** a je třeba ji od **procesní subjektivity** striktně odlišovat. Procesní způsobilost přiznává procesní právo každému v tom rozsahu, v jakém je svéprávný. Opět je činěn odkaz do práva hmotného. Tedy každý, kdo je svéprávný, může před soudem samostatně jednat.

Nedostatek procesní způsobilosti účastníka řízení nebrání sice účastenství ve věci, takový účastník však musí být v řízení zastoupen. Jelikož lze zastoupení vždy splnit během procesu dodatečně, je nedostatek procesní způsobilosti odstranitelnou procesní vadou.¹⁵³ Nedostatečnou procesní způsobilost spočívající v neschopnosti realizovat procesní práva a povinnosti lze odstranit **ustanovením procesního zástupce**. V insolvenčním řízení, jako jednom ze základních druhů civilního procesu, nemá prohlášení konkursu vliv na dlužníkovu svéprávnost ani jeho procesní způsobilost (§ 245 odst. 3 IZ). Spory týkající se majetkové podstaty dlužníka však vede insolvenční správce a mohou být vedeny toliko proti němu.

Naproti tomu **nedostatek procesní subjektivity účastníka řízení** je neodstranitelnou vadou řízení, a vede bez dalšího k zastavení řízení (§ 104 odst. 1 OSŘ věta první).¹⁵⁴ Soud zde nemůže učinit žádné vhodné opatření k nápravě.

V civilním procesu se účastník řízení může nechat zastoupit jinou osobou, kterou již tradičně označujeme jako procesního zástupce. Je právem každého zvolit si ze své vlastní vůle zástupce pro řízení. Pokud se však účastník v procesu rozhodne vystupovat a hájit svá práva sám, má k tomu plné právo. Není v tomto směru nikterak omezen (srov. dovolací řízení - § 241 OSŘ). Musí si však uvědomit, že to s sebou nese **riziko možného neúspěchu ve věci** právě proto, že není vybaven dostatečnými právními znalostmi (dovednostmi), zejména pak znalostí procesních předpisů, pomíneme-li ty případy, kdy účastník řízení sám právnické vzdělání má.¹⁵⁵

---

¹⁵³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 133 s.

¹⁵⁴ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 2. 2013, sp. zn. 28 Cdo 1523/2012.

¹⁵⁵ Shodně názor JIRSA, J., VÁVRA, L., JANEK, K., MEDUNA, P. d. cit. v pozn. 58, 19 s. (cit. „Dobrá znalost občanského soudního řádu je padesátiprocentní úspěch ve věci a řada starších zkušených advokátů v případech všech novel dokáže spor, za využití nikoliv hmotně právních, ale procesních předpisů, dotáhnout k úspěšnému konci.“).

Tak jako se mění společenské vztahy, které se dynamizují a stávají se složitějšími pod tíhou objektivních skutečností moderní doby, mění se i soukromé právo a civilní proces s ním. Zvolit si zástupce, být jim po dobu probíhajícího procesu doprovázen, a to co v nejširší míře, se jeví jako žádoucí. Pro svoji významnou roli plní tuto úlohu především advokát.¹⁵⁶

Pro český civilní proces není předepsáno povinné zastoupení advokátem (**advokátský proces**). Povinné zastoupení v procesu u nás existovalo od roku 1895 (zavedeno ČŘS) až do jeho zrušení v roce 1950¹⁵⁷, aby se pak novelou občanského soudního řádu z roku 1963 provedenou v roce 1991¹⁵⁸ pro některá civilní řízení opět vrátilo. **V současné době se povinné zastoupení týká toliko řízení o dovolání** jako mimořádného opravného prostředku. *De lege ferenda* lze uvažovat o zavedení povinného zastoupení i v některých dalších případech.¹⁵⁹

Existencí povinného zastoupení advokátem se pro dané řízení omezuje procesní způsobilost účastníka, protože tento nemůže v řízení samostatně jednat, resp. jednat s procesními účinky.

Nedostatek povinného zastoupení v dovolacím řízení je závažnou vadou, která ve svém důsledku vede k zastavení řízení, nebude-li odstraněn. Opačný názor je zastáván soudní praxí, a sice že povinné zastoupení neomezuje procesní způsobilost účastníka řízení, ale že je zvláštní podmínkou řízení.¹⁶⁰

Pokud soud nenařídí účastníkovi jeho účast při soudním jednání (např. z důvodu účastnického výslechu), či si jinak jeho účast při konkrétním procesním úkonu soud nevyžádá, **má účastník řízení právo být v procesu zastoupen** s tím, že do procesu sám aktivně nezasahuje. Vždy má právo nechat se doprovázet advokátem a využít v procesu jeho asistence.

---

¹⁵⁶ Srov. MACFARLANE, J. *New Lawyer (The): How Settlement is Transforming the Practice of Law*. Vancouver, BC, CAN: UBC Press, 2008, 10 s., shodně MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 24 s.

¹⁵⁷ Zákon č. 142/1950 Sb., o řízení ve věcech občanskoprávních (občanský soudní řád), rušící civilní soudní řád z roku 1895, tj. zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní).

¹⁵⁸ Novela provedená zákonem č. 519/1991 Sb. (novela OSŘ).

¹⁵⁹ V podrobnostech část E kapitola 13 této práce (Advokátský proces *de lege ferenda*).

¹⁶⁰ Srov. R 13/1993.

Z pohledu nejširších procesních práv můžeme na zastoupení advokátem v procesu pohlížet jako na další garanci rovnosti stran v civilním řízení, vyjádřenou článkem 37 odst. 3 Listiny. Tento požadavek je vyjádřením **principu rovnosti zbraní**, kterou vyslovil Evropský soud pro lidská práva ve Štrasburku.¹⁶¹ Je jím princip, který vyžaduje, aby každá strana¹⁶² v procesu měla stejnou možnost hájit své zájmy, a aby žádná ze stran neměla podstatnou výhodu/nevýhodu vůči protistraně.¹⁶³

Účastníci řízení musí stát před soudem v rovném postavení (§ 18 odst. 1 věta první OSŘ). Ani jeden z nich nemůže být jakkoliv zvýhodněn či znevýhodněn na úkor druhého. Mají mít **stejně možnosti k uplatnění svých procesních práv** a v zájmu zachování rovnosti musí soud dbát o to, aby oběma garantoval a zajistil stejné možnosti účasti, vyjádření i jednání. To je naplněním **principu rovnosti** vyjádřené na ústavní úrovni, s níž není v rozporu, jestliže účastník svých práv nevyužívá, nevyjadřuje se či odmítá se účastnit jednání, byla-li mu možnost dána.¹⁶⁴

Je však možno v civilním procesu uvažovat o **naplnění požadavku faktické rovnosti účastníků řízení** nebo se výše uvedené týká toliko jejich **rovnosti formální**, takto vyjádřené na ústavní úrovni, zejména z toho pohledu, že soud jako státní orgán má být nestranný?

Faktická (ne)rovnost účastníků řízení spočívá především v jejich rozdílné sociální a právní zachovalosti, kdy proti sobě stojí osoby s různým stupněm právních znalostí (vědomostí) a sociální dovedností. **V případě zastoupení advokátem v procesu lze rovnost účastníků v jejich faktickém postavení v řízení vyvozovat.** Pokud jsou

---

¹⁶¹ Pojem „*equality of arms*“ poprvé vyslovila Evropská Komise pro lidská práva (dále jen „Komise“) ve své zprávě ze dne 28. 3. 1963 ve věci Pataki v. Rakousko. Poté se tento pojem stal běžně využívaným v rozhodovací praxi Komise i Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Soud tento pojem poprvé vyslovil ve věci Neumeister v. Rakousko z roku 1968, dále např. v roce 1970 v rozhodnutí ve věci Delcourt v. Belgie nebo v kauze Borgers v. Belgie z roku 1986.

¹⁶² Pojem „*procesní strana*“ současně platný OSŘ neuznává, pro účely této práce vyjadřuje daný pojem účastníky řízení nacházející se v kontradiktorním (protichůdném) postavení.

¹⁶³ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 116 s.

¹⁶⁴ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 21. 7. 2004, sp. zn. I. ÚS 639/03 (cit. právní věta: „*Každá strana musí mít stejnou šanci ovlivnit úsudek orgánu, který vede řízení. S tvrzeními a důkazními návrhy jakékoli strany se musí zacházet stejně. Soud nesmí vyplňovat svou úvahou mezeru v tvrzeních či důkazních návrzích jedné ze stran řízení v míře, která by narušovala materiální rovnost stran.*“).

strany v řízení advokátem zastoupeny, dochází k **profesionalizaci takového řízení** a rovnost zbraní nastává jaksí automaticky, neboť proti sobě stojí odborně stejně vybavení účastníci řízení. **Zastoupení jednotlivých účastníků advokátem posiluje jejich faktickou rovnost v řízení před soudem.**¹⁶⁵ Zde ponechme stranou případy, kdy u zastupujícího advokáta absentují základní odborné znalosti a vlastnosti, i když ani tento stav nelze vyloučit.

Být v řízení doprovázen právním odborníkem (advokátem) se řadí k zárukám rovnosti směřující k tomu, aby **ochrana práv byla efektivní (spravedlivá)**. Článek 37 odst. 2 Listiny přiznává právo na právní pomoc každému, a to od počátku řízení.¹⁶⁶ Přitom se zde nerozlišuje oblast civilního a trestního soudnictví.

Právní pomocí se v procesu rozumí i **poučování účastníků ze strany soudu**, zvláště pokud se jedná o účastníky, kteří nejsou zastoupeni odborníkem – advokátem nebo notářem. Soudy obecně poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech (§ 5 OSŘ). Na četných dalších místech OSŘ je pak povinnost soudu dále konkretizována, zde mluvíme o zvláštní poučovací povinnosti soudu. Jedná se například o poučení o námitce podjatosti (§ 15a OSŘ), poučení o možnosti žádat ustanovení zástupce (§ 30 OSŘ), poučení poskytnuté prostřednictvím zástupce (§ 32 odst. 3 OSŘ), poučení o vadách podání (§ 43 OSŘ), poučení k vyjádření se (§ 114a OSŘ), poučení o možnosti rozhodnout bez jednání (§ 115a OSŘ), poučení svědka (§ 126 OSŘ), poučení o opravném prostředku atd.

S principem rovnosti je úzce spojována také tzv. **kontradiktornost**, tedy vyjevování sporných skutečností a předkládání důkazů cestou polemiky (sporu). Kontradiktornost bývá chápána tak, že vše v procesu musí být podrobena debatě, rozpravě účastníků, kteří mají právo vyjádřit se ke všem skutečnostem a ke všem důkazům (v některých státech i rovněž ke všem právním argumentům).¹⁶⁷ Zde se očekává **aktivní zapojení advokáta**, odborně promyšlená a zpracovaná procesní materie, postup a vedení procesu v zájmu zastoupeného účastníka tak, aby tento byl chráněn před možnou újmou, která by mu snad pro jeho neznalost práva hrozila.

---

¹⁶⁵ ZOULÍK, F. *Rovnost stran a profesionalita v civilním procesu (K problematice tzv. advokátského procesu)*. Bulletin advokacie, 1999, č. 9, 7 – 20 s.

¹⁶⁶ Srov. usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. III. ÚS 96/06.

¹⁶⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 68 s.

V rámci jednotlivých druhů civilního procesu můžeme pozorovat drobné odlišnosti v pojetí role advokáta v procesu (viz další výklad). Primární role, tedy **příspěvek k zajištění ochrany porušených či ohrožených subjektivních práv a zákonem chráněných zájmů osob k tomu, aby soudní ochrana práv byla rychlá a zároveň efektivní**, však zůstává ve všech druzích procesu základním postulátem.

V nalézacím řízení, konkrétně v **řízení sporném**, nazývaném též kontradiktorní, mají strany opačné (protichůdné) procesní postavení, které odpovídá jejich požadavku ochrany práv a oprávněných zájmů. Soudy zde poskytují ochranu pouze těm subjektům, které se této ochrany aktivně domáhají. To beze zbytku platí pro řízení sporné, které lze zahájit pouze na návrh, a to podáním žaloby.

Sporný proces je sám o sobě velmi náročný, přičemž tato náročnost vyplývá z povahy daného procesu. Procesní právo tu klade požadavky na dodržování formy, náležitostí a lhůt v řízení jak ze strany soudu, tak především jednotlivých stran sporu. Aktivnější role účastníků bude v tomto pojetí nezbytným požadavkem. V angloamerické právní kultuře jsou zvýšené nároky kladené na právní zástupce obou stran sporu mnohem zřetelnější, například **typická americká žaloba**, stejně tak replika žalovaného, obvykle obsahuje mimořádné množství nejrůznějších, často až spektakulárních důvodů, pro které jsou žalobce nebo žalovaný v právu. Naproti tomu žalobce v kontinentálním systému práva nic takového činit nemusí, neboť soud obvykle není právním odůvodněním žaloby vázán.¹⁶⁸

U **nesporného řízení** zase platí, že se řízení zahajuje i bez návrhu, není-li zákonem stanoveno, že lze řízení zahájit jen na návrh (§ 13 ZŘS). Jde o proces, ve kterém účastníci řízení nemají zpravidla postavení stran s protichůdnými zájmy, avšak ani to není vyloučeno. Z povahy daného procesu vyplývá, že role soudu bude aktivnější, než je tomu u řízení sporného. I přesto, že budou účastníci v řízení pasivní, musí se soud starat o zjištění skutečností a důkazů pro řízení významných (§ 20, 21 ZŘS). Účastníci mají sice povinnost označit důkazy k prokázání svých tvrzení, avšak soud může chybějící důkazy provést sám. Důkazní břemeno účastníky řízení netíží, v procesním smyslu tu neexistuje.

---

¹⁶⁸ BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. d. cit. v pozn. 43, 179 s.

Obecně lze pozorovat **zvyšující se náročnost civilního procesu** a s tím i odpovědnost účastníků řízení za jeho průběh a výsledek. V kontradiktorním sporném procesu nemůže strana očekávat, že spor vyhraje, bude-li pasivní.¹⁶⁹ Aktivní role sporných stran, spojená s procesní odpovědností za výsledek sporu (břemeno tvrzení a břemeno důkazní) je dnes všeobecně uznávanou potřebou.¹⁷⁰

V civilním řízení se rozhoduje o právech a povinnostech stran a proces je právem normovaným postupem jeho subjektů, tedy jak soudu, tak jednotlivých jeho účastníků. To všechno klade poměrně značné nároky především na účastníky, kteří musí svá práva aktivně bránit v duchu zásady *vigilantibus iura*. Bez znalostí práva je obtížné spor dovést do konce a s úspěchem jej vyhrát.¹⁷¹ Každý účastník má právo zvolit si svým zástupcem advokáta a nechat se jím v řízení zastupovat (§ 25 OSŘ).

Bude to právě advokát, který kromě požadovaného vzdělání disponuje znalostmi, dovednostmi a schopnostmi získanými v rámci odborné přípravy k tomu, aby ochrana práv a zákonem chráněných zájmů byla efektivní (spravedlivá).

V demokratické společnosti je **advokát zárukou profesionálního vedení sporu**. *„Pokud se zabýváme vztahem mezi advokátem a soudnictvím, měli bychom přitom odlišit vztah, ve kterém advokát vystupuje jako zástupce nebo obhájce svého klienta na straně jedné a vztah jejich institucionalizovaných forem na straně druhé. Vztah advokáta jako zástupce nebo obhájce klienta – účastníka řízení – není tak diskusní, protože je ve větší míře právně upraven. Postup advokáta a jeho vztahy k soudu a soudním osobám jsou totiž upraveny právními normami, které toto řízení upravují – normami práva procesního. Ve smyslu institucionálním jsou vazby soudnictví, resp. též soudní správy, a advokacie v některých právních řádech (resp. právních systémech) užší. Historické označení, že advokáti jsou amici curiae, tj. přátelé soudu, vyjadřuje nejhlubší a společný smysl existence a činnosti obou profesí, kterým je hledání a nalézání spravedlnosti, které má být jejich společným dílem.“*¹⁷²

---

¹⁶⁹ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 161 s.

¹⁷⁰ WINTEROVÁ, A. d. cit. v pozn. 3, 18 s.

¹⁷¹ Srov. rozdílné názory autorů NEAL, P. C. *De Tocqueville and the Role of the Lawyer in Society*, 50 Marq. L. Rev. 607, 1967, 607 – 617 s., a dále KELLAM, M. *The role of lawyers in a rapidly changing dispute resolution environment*. ADR Bulletin: Vol. 12: No. 2, 2010, 1 – 11 s.

¹⁷² MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 36 – 38 s.

Pro uvedený přístup lze hledat oporu v ústavně zaručených právech a principech obsažených v mezinárodních úmluvách, Listině, jednotlivých procesních předpisech, kterými jsou souhrnně všechny základní zásady práva na spravedlivý proces (obecně principy fungování soudnictví), tj. včetně výše uváděných principů rovnosti a kontradiktornosti, jakož práva na právní pomoc.¹⁷³

Požadavek přispět k efektivnímu zajištění práv a právem chráněných zájmů účastníků řízení bude v případě zastoupení advokátem v procesu naplněn i v dalších druzích civilního procesu, konkrétně v **řízení vykonávacím (exekučním)**, v **řízení insolvenčním**, **řízení zajišťovacím** či **řízení rozhodčím (arbitrážním)**. Jednotlivé druhy procesu lze od sebe odlišit zejména podle rozdílně se uplatňujících procesních zásad, případně podle jejich rozdílného účelu.

Platný právní stav počítá s určitými **možnostmi zastoupení účastníka řízení v civilním procesu**.

Předně má každý právo ze své vlastní vůle, na základě plné moci, zvolit si pro řízení zástupce, nejčastěji advokáta, ale třeba i notáře, anebo se nechat zastoupit jinou osobou, tzv. odborným zmocněncem. Kromě toho jsou řešeny případy nedostatku procesní způsobilosti účastníka, který samostatně nemůže před soudem vystupovat nebo je třeba zástupce z jiných důvodů. Takto lze *de lege lata* rozlišovat:

- **zastoupení zákonné** (§ 22 OSŘ), tj. zastoupení fyzických osob, které nemohou před soudem samostatně jednat (nemají procesní způsobilost), svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. Opatrovníkem může být advokát;
- **zastoupení na základě plné moci** (§ 24 a násl. OSŘ), kdy se účastník řízení může nechat zastoupit zástupcem, jehož si svobodně zvolí. Pokud se účastník rozhodne, že jeho práva a oprávněné zájmy bude v civilním procesu odborně hájit advokát, je nezbytné mu v tomto směru udělit tzv. procesní plnou moc, tj. plná moc pro celé řízení;

---

¹⁷³ Srov. čl. 6 Evropské úmluvy a čl. 36 Listiny, z nichž vyplývá právo na spravedlivý proces. Z toho zároveň plyne, že nejde o povinnost a že soudní ochrana nemá být nikomu vnucována. Platí zde *vigilantibus iura*.

- **zastoupení na základě rozhodnutí soudu** (§ 29 a násl. OSŘ), kdy advokát může v civilním řízení vystupovat jako ustanovený opatrovník za okolností předpokládaných platnou právní úpravou, anebo jako ustanovený zástupce účastníka, u něhož jsou dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků.

Kromě shora uvedených eventualit zastoupení účastníka řízení v procesu je tu možnost předpokládaná zákonem o advokacii, a to **určení advokáta advokátní komorou**¹⁷⁴ (§ 18 odst. 2 ZA). Jestliže soud nevyhoví žádosti účastníka o ustanovení advokáta, může se žadatel obrátit na advokátní komoru a požádat o určení advokáta k jeho zastupování bezplatně nebo za sníženou odměnu.

V předešlém textu šlo o úvodní stručné poznámky či zamyšlení k této části práce, nešlo tu o podrobný popis, tím méně ne o podrobnou analýzu. Uvedené instituty budou dále podrobně souvisle rozebrány na následujících místech této práce.

---

¹⁷⁴ V českém právním řádu je advokacie vnitřně organizována na principu profesní samosprávy. Členství příslušníků advokacie v této organizaci je přitom povinné. **Česká advokátní komora** je právnickou osobou, samosprávnou stavovskou organizací všech advokátů.

8. ZASTOUPENÍ ADVOKÁTEM V CIVILNÍM PROCESU

8.1 Zákonné zastoupení

Zákonné zastoupení se týká **jen účastníků řízení, kteří jsou fyzickými osobami** (§ 22 OSŘ). Přitom zástupcem je osoba, která je oprávněna jednat za jiného, a z jejichž procesních úkonů vznikají práva a povinnosti přímo zastoupenému.

Fyzická osoba, která nemůže před soudem samostatně jednat (nemá procesní způsobilost), musí být v řízení zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem (§ 22 OSŘ). To se vztahuje jak na nezletilé osoby, tak na osoby, které byly na základě soudního rozhodnutí omezení svéprávnosti. Jen soud může omezit svéprávnost člověka. **Účastenství takto procesně nezpůsobilého účastníka řízení** tím, že je zastoupen, není dotčeno, naopak jeho zástupce, bude-li jím advokát, se nestává účastníkem řízení.

Nezletilí, kteří nenabývali plné svéprávnosti, jsou způsobilí jen k těm právním jednáním, které jsou co do povahy přiměřené rozumové a volní vyspělosti jejich věku (§ 31 OZ). Pouze v takovém rozsahu **mají nezletilí procesní způsobilost** a mohou samostatně před soudem jednat.¹⁷⁵ Pokud to však okolnosti případu vyžadují, může soud rozhodnout, že fyzická osoba, která není plně svéprávná, musí být v řízení zastoupena svým zákonným zástupcem nebo opatrovníkem, i když jde o věc, v níž by jinak mohla samostatně jednat.¹⁷⁶

Kdo je zákonným zástupcem nezletilého stanoví hmotněprávní předpis (v současnosti platný občanský zákoník z roku 2012), a v rámci civilního procesu je s nimi jako se zástupci účastníků řízení také jednáno. Konkrétně jím je rodič nezletilého nebo soudem ustanovený opatrovník (§ 892 OZ), resp. poručník (§ 928 OZ). Zákonným zástupcem osoby, která byla omezena ve svéprávnosti, je soudem ustanovený opatrovník (§ 55 a násl. OZ).

---

¹⁷⁵ VRCHA, V. *K procesní způsobilosti nezletilé osoby (tzv. „černého pasažéra“) v soudním řízení o plnění z uzavřené smlouvy o přepravě osob*. Soudní rozhledy, 2006, č. 11, 412 s.

¹⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 20 Cdo 2775/2005.

V případě, že procesně nezpůsobilý účastník má zákonného zástupce, což bude pravidlem, soud zástupce neustanovuje, pouze dbá o to, aby účastníka, procesně nezpůsobilého, jeho zástupce zastupoval, a jako se zástupcem s ním jedná.¹⁷⁷

Soudem ustanovený opatrovník je nezletilému určen až tehdy, pokud nemá zákonného zástupce. To je zpravidla v případech, kdy rodiče nezletilého již nežijí, byli omezeni nebo zbaveni rodičovské odpovědnosti nebo byli omezeni svéprávnosti. Opatrovník je soudem ustanoven také v případě ochrany majetkových zájmů nezletilého, jako zástupce pro řízení o osvojení, v případě kolize zájmů rodiče s nezletilým, případně ad hoc tehdy, kdy je to třeba k ochraně zájmů nezletilého.

Fyzické osoby, které byly svéprávnosti omezeny, se mohou soudního řízení účastnit a ve věcech, v nichž není jejich procesní způsobilost omezena, mohou před soudem samostatně jednat. Kdykoliv bude mít soud za to, že projednání věci je natolik složité, že překračuje rozsah procesní způsobilosti fyzické osoby, rozhodne usnesením, že takový **účastník musí být v řízení zastoupen** – zákonným zástupcem nebo opatrovníkem. To platí i tehdy, jedná-li se o věc, ve které je účastník řízení plně procesně způsobilý, pokud by nenastaly určité okolnosti, které to vyžadují. Soud tak může rozhodnout kdykoliv v průběhu řízení.

Dané opatření soudu chrání účastníky řízení a sleduje **zájem na řádném výkonu jejich procesních práv**. Na ústavní rovině slouží k zajištění principu rovnosti, resp. principu rovnosti zbraní (čl. 37 odst. 3 Listiny, čl. 6 odst. 1 Úmluvy).

Pro úplnost je třeba dodat, že nedostatek procesní subjektivity (způsobilosti být účastníkem řízení) vede bez dalšího k zastavení řízení (§ 104 odst. 1 OSŘ věta první).¹⁷⁸ Naopak nedostatek procesní způsobilosti účastníka řízení lze odstranit kdykoliv v průběhu řízení a je povinností soudu postarat se o to, aby byl takový účastník procesně zastoupen. Z tohoto důvodu nelze řízení nikdy zastavit, protože by to znamenalo nepřípustné odmítnutí spravedlnosti - *denegatio iustitiae*.

Procesní způsobilost zástupce musí být rovněž splněna. Bez ní nelze se zástupcem v řízení jednat.

---

¹⁷⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 134 s.

¹⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. 26 Cdo 400/2001.

Pokud bude advokát zároveň zákonným zástupcem či opatrovníkem fyzické osoby (tyto případy, byť ojedinělé, nelze zcela vyloučit), která před soudem nemůže samostatně jednat, bude advokát svoji roli v procesu naplňovat i při tomto druhu zastoupení – při zastoupení na základě zákona. I zde je nutno **zajistit efektivní a spravedlivou ochranu práv účastníka**, neboť se sám, byť třeba jen krátkodobě, nemůže o tato svá práva postarat.

V souvislosti s uvedeným výkladem lze mít oprávněně za to, že v porovnání s ostatními způsoby zastoupení v civilním procesu, zejména co se týče zastoupení na základě plné moci, nebude zákonné zastoupení advokátem v procesu tak výrazné, neboť zákonným zástupcem či opatrovníkem nemusí být advokát.¹⁷⁹

8.2 Zastoupení na základě plné moci

Zastoupení advokátem pro civilní soudní řízení může být založeno zmocněním prostřednictvím plné moci. Platí zde v zásadě **dispoziční volnost účastníka řízení**, který může využít svého práva dát se zastupovat zástupcem, jehož si zvolí. Zástupce (advokát) se nazývá zmocněncem a jedná v procesu za účastníka řízení na základě plné moci. Právo na právní pomoc poskytovanou zmocněncem má účastník již od počátku řízení (srov. čl. 37 odst. 2 Listiny).

Plnou moc uděluje zástupci procesně způsobilá osoba sama, procesně nezpůsobilá fyzická osoba prostřednictvím svého zákonného zástupce (např. dítě, jako účastník řízení, může mít v procesu dva zástupce, a to zákonného zástupce, nejčastěji rodiče, a dále zmocněnce - advokáta, jemuž plnou moc udělí zákonný zástupce).¹⁸⁰

Volbu svého zástupce provádí každý zpravidla s ohledem na erudici, odborné znalosti či schopnosti (dovednosti) zástupce, případně jiné jeho vlastnosti. Pro určitá řízení, která svoji náročností a složitostí nutně vyžadují, aby jednala osoba k tomu odborně způsobilá, se jeví jako žádoucí, aby byl **zástupcem advokát**. V této

---

¹⁷⁹ Srov. zastoupení ve finské právní úpravě, které je v mnohém podobné s naší platnou právní úpravou viz HAAVISTO, V. *Court Work in Transition: An activity – Theoretical Study of Changing Work Practices in a Finnish District Court*. Helsinky: Helsinky University Press, 2002.

¹⁸⁰ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 139 s.

souvislosti však nelze opomíjet náklady soudního řízení. Pouze odměna advokáta (stejně tak notáře) je součástí nákladů řízení, o jejichž náhradě se bude rozhodovat podle výsledku řízení.¹⁸¹ Odměna jiných zástupců, zejména pak tzv. obecného zmocněnce, součástí nákladů řízení není.¹⁸²

Zastoupení advokátem je v civilním procesu vždy právem účastníka řízení (§ 25 OSŘ), v některých případech je však povinností (§ 241 OSŘ). Povinné zastoupení v řízení advokátem, tzv. **advokátní přímus**, se *de lege lata* uplatňuje v řízení o dovolání jako mimořádného opravného prostředku. Do konce roku 2002 se povinné zastoupení advokátem týkalo i řízení o žalobách proti rozhodnutí správních orgánů podle tehdejšího znění části páté OSŘ.

Zástupcem účastníka může být nejen advokát, ale i notář (§ 25a OSŘ), v omezeném rozsahu také patentový zástupce (§ 25b OSŘ) nebo jiná osoba, která je plně svéprávná (tzv. obecný zmocněnec). Obecný zmocněnec může jednat pouze osobně (§ 27 odst. 1 OSŘ), stejně tak patentový zástupce.

Účastník řízení **může být v procesu zastoupen pouze fyzickou osobou** (§ 24 OSŘ). Výjimku z tohoto pravidla představuje situace předpokládaná procesním právem v případě odborové organizace, Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí a právnickou osobu, která se zabývá ochranou před diskriminací nebo zastupuje účastníka řízení podle autorského zákona či cizince jako žalobce ve věcech pracovních (§ 26 OSŘ).

Účastník řízení je oprávněn udělit plnou moc vždy pouze jednomu zástupci, tzv. **kolektivní plná moc je vyloučena**. To však nebrání tomu, aby se v průběhu řízení zástupce změnil. Kdykoliv za řízení může být plná moc udělena zástupci ze strany účastníka odvolána, stejně tak je možné jí ze strany zástupce vypovědět. Pokud by ke změně zástupce došlo v průběhu řízení, pokračuje nový zástupce v řízení ve stavu, v jakém se nachází. **V jednom okamžiku může mít účastník současně jen jednoho zvoleného zástupce** (§ 24 odst. 1 poslední věta OSŘ).

---

¹⁸¹ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 175 s.

¹⁸² Srov. nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 39/13.

Plnou moc tedy **nelze udělit současně dvěma a více advokátům**, a to pod sankcí neplatnosti. Lze však v této souvislosti přece jen uvažovat o **možnosti více advokátů** v případě, kdy by procesní úkony činil jen jeden z nich?

Budeme-li vycházet z hmotněprávní úpravy, pak platí, že **má-li zastoupený pro tutéž záležitost více zástupců, má se za to, že každý z nich může jednat samostatně** (§ 439 OZ). Na základě provedené interpretace právní normy lze dospět k poměrně jednoznačnému závěru, že se nevyžaduje obsahově stejný projev vůle všemi zmocněnci, a že právní účinky zastoupení nevyvolává teprve společné jejich jednání, když každý zmocněnec může jednat samostatně.

Naopak v procesním právu *de lege lata* platí zcela opačný stav - **v téže věci může mít účastník současně jen jednoho zvoleného zástupce** (§ 24 odst. 1 OSŘ).

Rozdíl je tedy zřejmý. Zatímco při hmotněprávních jednáních může mít zmocnitel i více zmocněnců, kteří jednají samostatně, není-li v plné moci stanoveno něco jiného, v civilním soudním řízení to možné není. Plná moc pro soudní řízení, ve kterém by bylo zplnomocněno více zmocněnců, by byla nutně neplatná. Současně také platí, že účastník řízení, který si v téže věci zvolil jiného zástupce – advokáta, tím také vypověděl plnou moc dosavadnímu zástupci (§ 28 odst. 3 OSŘ).

Uvažujeme-li případ, kdy by plná moc byla formulována tak, že zmocnitel zplnomocňuje svým zmocněncem advokáta „A“ **nebo** advokáta „B“, tedy nikoliv oba současně, by výše uvedené nemuselo v procesu bezpodmínečně platit.¹⁸³ Otázkou však zůstává, zda by se v daném případě skutečně nejednalo o plnou moc udělenou současně více zmocněncům. Takto koncipovaná plná moc by jistě mohla mít svůj praktický význam, zejména v řízeních, které hrozí několikaletými průtahy, a kde by již v počátku zmocnitel projevil vůli v případě nemožnosti zastupování prvně jmenovaného advokáta převzetí věci advokátem druhým, nebo dále v případech velkých advokátních kanceláří, kde se případu může ujmout kterýkoliv ze zplnomocněných advokátů.

Z jazykového výkladu docházíme k závěru, že zvolíme-li v textu spojku **nebo**, nejde o poměr tzv. „čistě“ slučovací. Nezplnomocňujeme oba advokáty, ale pouze jednoho.

---

¹⁸³ MYSLIL, S. *Plná moc udělená více zmocněncům*. Bulletin advokacie, 2002, č. 2, 26 s.

Pomocí spojky **nebo** vyjadřujeme volbu mezi dvěma eventualitami. Podstatné je, že eventuality jsou libovolně zaměnitelné a je lhostejno, která z nich bude platit, které dáme přednost. Ve svém důsledku mohou konečně nastat obě.

Určitá podmínka tu přece jen musí být zachována. Procesní úkony by v daném případě měly být činěny pouze jedním ze zmocněnců. Podal-li by žalobu jen jeden ze zmocněnců a tento činil za účastníka další procesní úkony, nejednalo by se o zastoupení více zmocněnci. Pokud by měl jako zástupce do procesu vstoupit druhý ze zmocněných advokátů, měla by být taková skutečnost oznámena soudu a soud by s tímto „novým“ zmocněncem (druhým advokátem) měl následně jako se zástupcem jednat. Prvý z advokátů by do procesu již nemohl aktivně zasahovat. Pak by plná moc obsahující **alternativní zmocnění** neměla být soudem odmítnuta, neboť by neodporovala ustanovení, že v téže věci může mít účastník jen jednoho zvoleného zástupce (§ 24 odst. 1 OSŘ). **V době řízení by tu byl *de facto* jen jeden zástupce.**

Pro složitost a komplexní povahu některých dnešních právních vztahů se zdá být ustanovení § 24 odst. 1 OSŘ již překonané, když je objektivně např. v oblasti komplikovaných obchodněprávních vztahů vyžadováno třeba i více odborníků.¹⁸⁴ *De lege lata* platí, že do doby zahájení civilního řízení může mít účastník třeba i více zástupců, od okamžiku zahájení už jen jednoho.

V porovnání se zahraniční právní úpravou se praxe kloní na stranu více zástupců. Například v Německu je možné, aby byl účastník řízení zastoupen více zmocněnci, a to jak společně, tak jednotlivě (srov. § 84 německého občanského soudního řádu); v angloamerickém právním systému je zcela běžné a obvyklé, že zastoupením se pověřuje advokátní kancelář jako celek, a nikoliv jen jednotliví advokáti v ní; v Rakousku, z jehož právní úpravy se často inspirujeme, je rovněž možné, aby u soudu vystupovali i dva advokáti s tím, že vždy sdělí, kdo za klienta jedná.¹⁸⁵

De lege ferenda by bylo vhodné se v případě novely občanského soudního řádu, nebo chystané jeho rekodifikace, zabývat se rovněž stávající právní úpravou v dané otázce (§ 24 odst. 1 poslední věta OSŘ), a do té doby tolerovat možnou flexibilitu při alternativním zplnomocnění více zástupců v civilním řízení.

---

¹⁸⁴ MYSLIL, S. d. cit. v pozn. 183, 27 s.

¹⁸⁵ Tamtéž, 27 s.

V případě řízení, ve kterém vystupuje **jako účastník řízení osoba, která je zároveň advokátem**, domáhající se svého porušeného nebo ohroženého práva – nároku ze soukromoprávního vztahu, se může tato osoba (advokát) nechat zastoupit advokátem.¹⁸⁶ I v tomto případě platí, že účastník řízení se může nechat zastupovat zástupcem, jehož si zvolí (§ 24 odst. 1 první věta OSŘ).

8.2.1 Procesní plná moc

Zmocnění k zastupování se v řízení prokazuje plnou mocí, kterou může účastník advokátovi udělit buď písemně, což bude pravidlem, nebo ústně do soudního protokolu. Rozlišuje se procesní plná moc a prostá plná moc. **Advokátovi lze udělit pouze procesní plnou moc.**

Zatímco **prostá plná moc** zmocňuje k provedení jen jednotlivého úkonu v procesu, např. k zastupování při výslechu svědka dožádaným soudem nebo k zastoupení jen při jednom jednání, je **procesní plná moc** plnou mocí pro celé řízení (§ 25 odst. 1 OSŘ). Taková plná moc opravňuje advokáta ke všem úkonům, které může vykonat sám účastník řízení, tedy včetně úkonů dispozičních.

Advokátovi (stejně to platí pro notáře) lze udělit jen procesní plnou moc. Ostatním zástupcům lze udělit jak prostou plnou moc, tak i plnou moc pro celé řízení. Plná moc je zásadně platná jak pro řízení v prvním stupni, tak pro řízení odvolací, a zaniká dnem právní moci rozhodnutí, kterým bylo řízení skončeno, a pro něž byla udělena, nevyplývá-li z plné moci něco jiného (§ 28 odst. 6 OSŘ).

Při zastoupení na základě plné moci je nutné odlišovat dva pojmy, dva instituty. Jednak **smlouvu nebo dohodu o zastoupení**, která je právním důvodem smluvního zastoupení (občanský zákoník z roku 1964 používal označení „dohoda o plné moci“). Dohoda o zastoupení (smlouva) je dvou, popř. vícestranné právní jednání mezi zmocnitelem a zmocněncem, ve které si strany ujednávají rozsah zástupčího oprávnění, tedy okruh záležitostí, v nichž je zmocněnec oprávněn jednat za zmocnitele jeho

---

¹⁸⁶ Srov. usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 10. 2001, sp. zn. 10 Co 610/2001, viz *Zastoupení advokáta jiným advokátem v soudním řízení*. Soudní rozhledy, 2002, č. 2, 43 s.

jménem.¹⁸⁷ Konkrétně se vztah mezi zmocnitelem a advokátem řídí ustanoveními o smlouvě příkazní (§ 2430 a násl. OZ) a zákonem o advokacii.

Naproti tomu je třeba odlišovat **institut plné moci**, kterou zároveň s uzavřením dohody o zastoupení vystaví zmocnitel svému advokátovi jako osvědčení o zástupčím oprávnění a jeho rozsahu. Písemná forma plné moci (stejně jako pro smlouvu o zastoupení) není stanovena, a lze ji tedy udělit i ústně do soudního protokolu. Co se týče podpisu, vyžaduje plná moc jako každá soukromá listina podpis zmocnitele. Podpis advokáta není nutným, nicméně je-li podepsána, je jím doloženo písemné potvrzení dohody o zastoupení. Úřední ověření podpisu se nevyžaduje (§ 28 odst. 4 OSŘ).

Na základě takto udělené plné moci je **advokát oprávněn za zmocnitele činit veškeré procesní úkony a zastupovat jej v řízení před soudy**, případně jinými orgány.¹⁸⁸ Advokát je jako zástupce účastníka řízení povinen plnou moc předložit při prvním úkonu, který ve věci učinil (§ 32 odst. 1 OSŘ).¹⁸⁹

Udělená plná moc má důsledky rovněž pro oblast **doručování písemností**.

Předně, má-li účastník zástupce s procesní plnou mocí, nařídí předseda senátu doručení písemnosti (elektronického dokumentu) pouze tomuto zástupci (§ 50b odst. 2 OSŘ). Má-li se však účastník osobně dostavit k výslechu nebo jinému úkonu soudu nebo má-li něco jiného v řízení osobně vykonat, doručuje se písemnost rovněž tomuto účastníku. Není-li mu možné nebo jeho zástupci doručovat písemnosti bez obtíží nebo průtahů, předseda senátu ho bez prodlení vyzve, aby si zvolil pro doručování písemnosti zástupce, tzv. **zástupce pro doručování písemností**, se zákonnými výjimkami. Jestliže tak účastník neučiní, doručují se písemnosti uložením u soudu a dnem uložení se považují za doručené (§ 46c odst. 4 OSŘ).

---

¹⁸⁷ DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. d. cit. v pozn. 15, 317 s.

¹⁸⁸ ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Organizace justičního systému*. 1. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 198 s.

¹⁸⁹ Tato povinnost předložit písemné zmocnění k zastupování v civilním (občanskoprávním) řízení však není dána ve všech zemích, například ve srovnání s finskou právní úpravou jsou advokáti zbaveni této povinnosti do té doby, dokud je k tomu soud sám nevyzve. V písemném podání je pak odkaz na procesní zastoupení zcela dostačující. K tomu srov. NIEMI, J. *Civil Procedure in Finland*. *Alpen aan den Rijn*: Kluwer Law International, The Netherlands, 2010, 39 s.

Pro doručování písemností advokátům obecně platí, že se písemnosti doručují na adresu jejich sídla, kde mohou písemnosti přijímat také zaměstnanci advokáta, tj. advokátní koncipienti a jiné k tomu oprávněné osoby.

Procesní plná moc zásadně zaniká dnem právní moci rozhodnutí, kterým se řízení končí a pro něhož byla udělena. Pokud z plné moci vyplývá, že je udělena i pro řízení další, typicky pro řízení o mimořádném opravném prostředku nebo dále pro vykonávací (exekuční) řízení, pravomocným rozhodnutím plná moc nezaniká a trvá ve vymezeném rozsahu dále.

Možnost zániku plné moci je vázána rovněž na **skončení právního vztahu mezi zastoupeným a advokátem**. Důvodem může být odvolání plné moci účastníkem nebo její výpověď advokátem. To samé platí, ztratí-li zastoupený způsobilost být účastníkem řízení (procesní subjektivitu), popřípadě zemře-li nebo zanikne-li zástupce. Účinné jsou vůči soudu až tehdy, jakmile mu byly účastníkem nebo zástupcem oznámeny (myšleno tím především odvolání a výpověď plné moci).

Jestliže jsou s vypovězením procesní plné moci spojeny povinnosti advokáta učinit **úkony, které nesnesou odkladu**, provede účastník nebo advokát oznámení vůči soudu až po jejich splnění.

V řadě případů je stanovena **povinnost soudu poskytnout účastníku řízení poučení** (§ 118a, 119a OSŘ), výzvy nebo upozornění, s nimiž zpravidla spojuje procesní následky, a to podstatné. Vzhledem k tomu, že u některých účastníků (nezletilí účastníci, účastníci omezení ve svéprávnosti) by plnění takové povinnosti přímo ve vztahu k nim bylo v rozporu s jejím účelem (realizace procesních práv či povinností, plynulý postup v řízení), případně by nebylo vhodné (ani plně procesně způsobilý účastník bez odpovídajícího vzdělání nemusí být schopen adekvátně doplnit žalobu v právně složitém sporu), dává zákon možnost **splnit povinnost** poučení, výzvy nebo upozornění přímo **vůči zástupci účastníka řízení – advokátovi** (§ 32 odst. 3 OSŘ).¹⁹⁰ Vždy však musí jít o účastníka s procesní plnou mocí. Pokud účastník udělil zástupci jen prostou plnou pro některé procesní úkony, povinnost soudu vůči účastníku řízení tím není dotčena.

---

¹⁹⁰ DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N., KASÍKOVÁ, M., LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009, 129 s.

8.2.2 Substituční právo

I když byl advokát zplnomocněn účastníkem k zastupování pro určité civilní řízení, vyvstává otázka, zda je možné nechat se při tomto zastupování dále zastupovat, tzv. **substituovat**. To tím spíše, pokud si uvědomíme, že účastník řízení udělenou plnou mocí pro konkrétního zástupce (advokáta) vyjadřuje svou vůli nechat se zastupovat právě a pouze tímto advokátem.

De lege lata platí, že advokát se může nechat při své činnosti zastoupit dalším zástupcem, *in concreto* jiným advokátem, advokátním koncipientem, případně svým zaměstnancem. Stejně tak se mohou dát zastoupit notáři. Obecný zmocněnec musí jednat osobně, jednat osobně je povinen rovněž patentový zástupce.¹⁹¹ Mluvíme o tzv. **substitučním oprávnění advokáta**.

Výjimkou jsou **případy povinného zastoupení advokátem v řízení**, kde institut substituce nelze bez dalšího využít.

Substituční zastoupení jiným advokátním koncipientem nebo zaměstnancem advokáta je však možné pouze pro jednotlivé procesní úkony nebo soudní jednání, nikoliv např. pro vedení celého sporu v civilním řízení.

K výkonu substituce je třeba udělit tzv. **substituční plnou moc**. Jen na základě takto udělené plné moci vzniká právní vztah mezi zastoupeným advokátem - **substituentem** a zastupující osobou - **substitutem**, ať je jím kdokoliv, koho advokát pověří. Substituční plná moc musí být vždy udělena konkrétní osobě, pokud je udělena advokátovi, tak bez ohledu na to, jakým způsobem vykonává advokacii, tj. zda samostatně, společně s jinými nebo v pracovním poměru. V případech procesního zastoupení je nutno postupovat v souladu s procesními předpisy (§ 25 odst. 2 OSŘ).

Byť je oprávnění advokáta nechat se zastoupit jiným advokátem neomezené, nebude zcela jistě možné v situaci, kdy s takovým zastoupením nebude souhlasit sám jeho klient. Je povinností advokáta vyžádat si vždy **předchozí souhlas svého klienta** k takovému substitučnímu oprávnění, bude-li to možné. V této souvislosti hrají svůj

---

¹⁹¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 141 – 142 s.

význam časové, ale i technické možnosti vyžádání si souhlasu. Tato povinnost advokáta je přitom logickým důsledkem. Vždyť je to právě klient, který svoji důvěru vkládá konkrétnímu zástupci s ohledem na jeho odborné schopnosti a dovednosti. Při pověření zastupováním se předem nepředpokládá, že by advokát jiného dále právní záležitostí pověřoval. Z hlediska nejnovějších trendů v advokacii, zejména s ohledem na růst velkých advokátních kanceláří, však musí jejich klienti se substitucí počítat. Pokud však bude účastník řízení trvat na účasti konkrétně zplnomocněného advokáta pro řízení, měl by advokát jeho pokyn respektovat a svoji účast v řízení zajistit.

Nutno zdůraznit, že *de lege lata* žádný právní předpis nebrání advokátovi, který se soudní cestou domáhá svého nároku plynoucího ať již z podnikatelské (advokátní) činnosti, nebo z příslušného soukromoprávního vztahu, aby se nechal v občanském soudním řízení **právně zastupovat jiným advokátem**.¹⁹²

Při jednotlivých úkonech právní pomoci je advokát oprávněn nechat **se zastoupit svým zaměstnancem nebo advokátním koncipientem**, neplatí-li zvláštní právní předpis.¹⁹³ Zastoupení advokáta advokátním koncipientem se řídí stavovským předpisem.¹⁹⁴ Advokát je oprávněn **ustanovit advokátního koncipienta pro zastupování** před soudy v občanskoprávním řízení svým zástupcem v řízení před okresním soudem nejdříve po třech měsících právní praxe, v řízení před krajským soudem jako soudem prvního stupně i soudem odvolacím nejdříve po jednom roce právní praxe a v řízení před vrchním soudem jako soudem odvolacím nejdříve po jednom roce právní praxe. V ostatních řízeních advokátní koncipient zastupovat advokáta nesmí (čl. 4 Usnesení představenstva ČAK). V případech zvláštního zřetele hodných lze udělit výjimku (čl. 11 Usnesení představenstva ČAK).

O závažné porušení povinností advokáta by se jednalo, kdyby advokát pověřil **zastupováním u soudu osobu bez právnického vzdělání**.¹⁹⁵

---

¹⁹² Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 18. 10. 2001, sp. zn. 10 Co 610/2001.

¹⁹³ SVEJKOVSKÝ, J., VYCHOPEŇ, M., KRYM, L., PEJCHAL, A. a kol. *Zákon o advokacii. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 208 s.

¹⁹⁴ Usnesení představenstva č. 6/1998 Věstníku ze dne 8. prosince 1998, kterým se stanoví pravidla pro výkon substitučního oprávnění advokátních koncipientů a jiných zaměstnanců advokáta.

¹⁹⁵ Srov. K 21/2008.

V zásadě platí, že advokát je oprávněn pověřit advokátního koncipienta, stejně tak svého zaměstnance, provedením jen takových úkonů, u nichž lze vzhledem k jeho znalostem, dovednostem a dosavadní praxi, jakož i vzhledem k povaze věci předpokládat, že je provede s potřebnou odbornou péčí a v souladu s právy a povinnostmi, které pro advokáta vyplývají ze zákona a stavovských předpisů.¹⁹⁶

Nadto je **advokát povinen tuto osobu náležitě poučit.**

Pokud by advokát umožnil, aby v jeho kanceláři poskytovala právní služby osoba neoprávněná, jejíž činnost by byla ponechána bez důsledné kontroly, šlo by opět o závažné porušení povinností advokáta.¹⁹⁷

8.3 Zastoupení na základě rozhodnutí soudu

Vedle zákonného zastoupení účastníka řízení, stejně jako zastoupení na základě plné moci, počítá platná právní úprava s další formou zastoupení, a to se **zastoupením na základě rozhodnutí soudu**. Přitom se rozlišuje situace, kdy je advokát ustanoven jako opatrovník a kdy vystupuje jako ustanovený zástupce.

8.3.1 Advokát jako procesní opatrovník

Opatrovníkem soud zpravidla jmenuje osobu blízkou, případně jinou vhodnou osobu, pokud tomu nebrání zvláštní důvody. **Advokáta však lze jmenovat jen tehdy, jestliže opatrovníkem nemůže být jmenován někdo jiný** (§ 29 odst. 4 OSŘ). Činnost opatrovníka pro řízení vykonávaná advokátem se považuje za poskytování právních služeb (viz § 1 odst. 2 věta druhá ZA). **Je povinností advokáta, který byl ustanoven opatrovníkem, tuto funkci vykonávat**, ledaže je tu některý z důvodů, pro který je advokát povinen poskytnutí právní služby odmítnout (§ 19 ZA).

---

¹⁹⁶ Autor v této souvislosti upozorňuje na **názorový pluralismus** v dané otázce viz KRYM, L. *Může ustanovený obhájce pověřit advokátního koncipienta nejen jednotlivými úkony obhajoby, ale i celou obhajobou?* Bulletin advokacie, 2004, č. 5, 71 s., a VYDRA, J. *K otázce přípustného rozsahu zastoupení advokáta advokátním koncipientem.* Bulletin advokacie, 2004, č. 10, 43 – 46 s.

¹⁹⁷ Srov. K 3/2009.

Naopak jinou osobu než advokáta lze jmenovat opatrovníkem za podmínky, pokud se svým ustanovením souhlasí a sama má procesní způsobilost. Nerozhodl-li soud jinak, vystupuje opatrovník zpravidla nejen v řízení před soudem prvního stupně, ale také v odvolacím a dovolacím řízení (§ 29 odst. 4 OSŘ).

Za výkon činnosti opatrovníka **náleží advokátovi odměna**, hrazená státem.¹⁹⁸

V praxi se objevují situace, kdy opatrovníkem jsou ustanovováni přímo funkcionáři soudu, např. vedoucí kanceláře, vyšší soudní úředník nebo asistent soudce. I když to zákon přímo nevylučuje, není dané řešení vhodné. Soud a jednotliví jeho funkcionáři jsou tu především od toho, aby plnili jiné funkce v rámci soudního aparátu.

O ustanovení opatrovníka rozhoduje soud usnesením, proti němuž je odvolání přípustné. Za řízení má **opatrovník stejné postavení jako zástupce účastníka na základě procesní plné moci**. Je tedy oprávněn ke všem procesním úkonům, které může činit účastník. Advokátovo postavení se tu neliší v porovnání se zastoupením na základě plné moci.

Funkce opatrovníka pro řízení trvá vždy jen po takovou dobu, po níž trvá důvod, který ustanovení založil. Jestliže takový důvod v průběhu řízení odpadne, např. tím, že účastník nabyt zletilosti, že mu příslušný soud v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé nebo v řízení opatrovníckém ustanovil zákonného zástupce, popřípadě kolizního opatrovníka, že byl pobyt účastníka zjištěn, že právnická osoba si ustanovila statutární orgán aj., funkce opatrovníka bez dalšího zaniká. Advokátovo oprávnění zastupovat účastníka tím **končí a soud nadále jedná pouze s účastníkem** (jeho zákonným zástupcem nebo kolizním opatrovníkem); účinky procesních úkonů, které do té doby opatrovník za účastníka učinil, zůstávají přitom zachovány.¹⁹⁹

Zastoupení procesně nezpůsobilého účastníka řízení

V zásadě platí, že soud zjišťuje požadavek procesní způsobilosti účastníka *ex officio* ihned po zahájení řízení a dále jej sleduje po celou dobu řízení. Je možné, že

¹⁹⁸ VESELÝ, O. *K novému ustanovení § 9 odst. 5 advokátního tarifu (odměna při ustanovení opatrovníkem dle § 29 odst. 3 o. s. ř.)*. Bulletin advokacie, 2006, č. 1, 22 s.

¹⁹⁹ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I, II. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 192 s.

původně procesně způsobilý účastník ztratí tuto způsobilost. Pak z toho soud musí vyvodit patřičné důsledky.²⁰⁰

Účastník řízení, který není nebo přestal být procesně způsobilý, musí být zastoupen především svým zákonným zástupcem. Pokud účastník zákonného zástupce z jakéhokoliv důvodu nemá, případně mu nebyl ustanoven tzv. **kolizní opatrovník**, nemůže-li jej zákonný zástupce pro střet zájmů zastupovat, **ustanoví mu soud bez dalšího opatrovníka** (§ 29 odst. 1 OSŘ).²⁰¹

Toto opatření však soud učiní **jen tehdy, je-li tu nebezpečí z prodlení**. Posouzení, zda je tu nebezpečí z prodlení, je třeba realizovat nejen ve vztahu k dotčené fyzické osobě, ale také z pohledu všech ostatních účastníků řízení.²⁰²

Nehrozí-li nebezpečí z prodlení, neustanovuje soud opatrovníka sám, ale vyzve soud k tomu příslušný, aby opatrovníka v samostatném řízení určil.²⁰³ U nezletilých se tak děje v řízení ve věcech péče o nezletilé (§ 466 a násl. ZŘS), u zletilých osob pak v řízení opatrovnickém (§ 44 a násl. ZŘS).

Zastoupení právnické osoby

Soud ustanoví účastníku řízení, pokud jím je **právnická osoba**, opatrovníka také tehdy, není-li tu osoba oprávněná za ni jednat²⁰⁴ nebo je sporné, kdo oprávněnou osobou je, pokud z tohoto důvodu nemůže před soudem jednat.

Opět platí, že k tomuto opatření soud přistoupí **tehdy, je-li tu nebezpečí z prodlení** (§ 29 odst. 2 OSŘ). Nehrozí-li tu nebezpečí z prodlení, jiné řízení k ustanovení opatrovníka tu nenastupuje (srov. s opatrovnickým řízením fyzické osoby - § 44 a násl. ZŘS).

Nedostatek v absenci oprávněné osoby si musí právnická osoba vyřešit sama.

---

²⁰⁰ Nikdy však soud nemůže zastavit řízení z toho důvodu, že účastník nemá procesní způsobilost. Je povinností soudu postarat se o to, aby takový účastník byl zastoupen. Platí zde *denegatio iustitiae*.

²⁰¹ VRCHA, P. *Ustanovení opatrovníka účastníkovi soudního řízení*. Právní rádce, 2004, č. 9, 20 s.

²⁰² DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. d. cit. v pozn. 199, 187 s.

²⁰³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 134 s.

²⁰⁴ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 6. 1999, sp. zn. 2 Cdon 680/97.

Zastoupení z jiných důvodů

Soud může rovněž ustanovit opatrovníka účastníku řízení, který sice má procesní způsobilost v plném rozsahu, tedy který nebyl omezen ve svéprávnosti, avšak z určitého důvodu nemůže svá práva a povinnosti v řízení vykonávat, anebo který se sice může řízení účastnit, ale není schopen v něm sám řádně procesně jednat.

Důvody pro ustanovení opatrovníka vyjmenovává platná právní úprava (OSŘ). *De lege lata* soud ustanoví opatrovníka pro řízení účastníku, jehož pobyt není znám²⁰⁵ nebo účastníku, kterému se nepodařilo doručit na známou adresu v cizině, nebo který je sice přítomen, avšak není schopen se srozumitelně vyjadřovat (komunikovat se soudem), nemá tzv. **postulační způsobilost**, nebo je-li stížen duševní poruchou a v jiných tam uvedených případech (srov. § 29 odst. 3 OSŘ).

Platí, že důvod, pro který soud opatrovníka pro řízení ustanovuje, musí být v každém případě spolehlivě prokázán.

I když předpokladem pro ustanovení opatrovníka není z důvodů výše uvedených nebezpečí z prodlení, je funkce opatrovníka efektivní z hlediska **naplnění principu soudní ochrany práv**. Je na úvaze soudu, aby posoudil existenci důvodu, existenci ohrožení zájmů účastníka řízení. Pokud soud neučiní jiná vhodná opatření, přistoupí k ustanovení opatrovníka vždy. Jiným hodným opatřením by mohlo být např. přerušování řízení (§ 109 odst. 2 písm. a) nebo c) OSŘ).

V civilním procesu musí být účastníkovi řízení vždy zajištěna ochrana jeho subjektivních práv a právem chráněných zájmů.

Funkce opatrovníka nebyla zákonem stanovena, aby usnadňovala činnost soudu. Byla vytvořena zejména proto, aby do důsledku hájila práva a zájmy účastníka, což představuje mj. **studium spisu, podávání vyjádření, vystupování při jednání a vedení celého sporu za účastníka** tak, jako by takovou povinnost byl nucen plnit smluvní zástupce.²⁰⁶

---

²⁰⁵ HORÁK, P., HROMADA, M. *Civilní proces s účastníkem neznámého pobytu*. Právní rozhledy, 2007, č. 6, 195 s., dále náleží Ústavního soudu ČR ze dne 7. 12. 1998, sp. zn. IV. ÚS 200/97.

²⁰⁶ Srov. náleží Ústavního soudu ČR ze dne 25. 9. 2002, sp. zn. I. ÚS 559/2000, a náleží Ústavního soudu ČR ze dne 4. 11. 2004, sp. zn. II. ÚS 351/04.

Odpadne-li důvod ustanovení opatrovníka a bude-li účastník schopen, může se svých práv v řízení kdykoliv zase ujmout a soud opatrovnictví bez dalšího zruší. Pokud soud nerozhodne jinak, vystupuje opatrovník jak před soudem prvního stupně, tak před soudem odvolacím, případě i v řízení dovolacím. **Požadavek povinného zastoupení účastníka v dovolacím řízení** tím není dotčen.²⁰⁷

8.3.2 Advokát jako ustanovený zástupce

Účastníku řízení, který splňuje předpoklady pro osvobození od soudních poplatků (§ 30, §138 OSŘ), umožňuje stávající právní úprava **ustanovení zástupce**, jestliže je ho nezbytně třeba k ochraně zájmů účastníka (§ 30 odst. 1 věta první OSŘ).

Jsou-li splněny předpoklady pro ustanovení zástupce (§ 30 odst. 1 OSŘ), je soud povinen žádosti účastníka o ustanovení zástupce vyhovět.²⁰⁸ **Ustanovení zástupce přitom nezávisí plně na úvaze soudu.** Soud zde plní jednu ze svých povinností, a to zajistit účastníkům stejné možnosti k uplatnění jejich práv. Současně jde o naplnění čl. 37 odst. 2 Listiny, podle něhož má každý právo na právní pomoc v řízení před soudy, a to od počátku řízení.²⁰⁹ Danému právu historicky předcházelo tzv. **právo chudých**, právem normované již od roku 1895 (srov. § 63 až 73 ČRS).

Problematika ustanovení zástupce je vysoce aktuální, neboť souvisí s předpokladem **přístupu k soudu a realizace práva na spravedlivý proces.** Jde o to, aby soudní ochrana práv nebyla nerealizovatelná pouze pro nedostatek hmotných (finančních) prostředků.

Pro ustanovení zástupce není podmínkou přiznání osvobození od soudního poplatku, jak by se mohlo zdát. Takto může být zástupce ustanoven i účastníku, který vůbec o osvobození nežádal. Rozhodující tu je skutečnost, zda předpoklady pro osvobození splňuje či nikoliv.²¹⁰

---

²⁰⁷ JIRSA, J. *Souhrnná novela občanského soudního řádu – příležitost ke změně.* Právní rozhledy, 2009, č. 6, 198 s.

²⁰⁸ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 25. 10. 1999, sp. zn. 12 Co 768/99.

²⁰⁹ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. d. cit. v pozn. 199, 198 s.

²¹⁰ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. III. ÚS 764/07.

Pokud soud dospěje k názoru, že ochrana práv účastníka ustanovení zástupce vyžaduje nebo v případě, že zákon předepisuje povinné zastoupení advokátem, a dále že jsou splněny všechny podmínky pro ustanovení, soud zástupce bez dalšího ustanoví.²¹¹ V tomto případě ustanoví předseda senátu **zástupce z řad advokátů** (§ 30 odst. 2 OSŘ). Z hlediska procesního postavení je na ustanoveného advokáta nutno hledět stejně jako na advokáta pověřeného k zastupování na základě plné moci.

Soudem ustanovený zástupce z řad advokátů (§ 30 odst. 2 OSŘ) je **oprávněn ke všem procesním úkonům, které může v řízení činit sám účastník**. To se týká i všech těch procesních úkonů, k nimž nebyl účastníkem řízení výslovně zmocněn.

Vnitřní omezení, tj. různé pokyny, příkazy, zákazy aj., které si účastník se svým zástupcem sjednal, žádné účinky vůči soudu, jakož i vůči ostatním účastníkům řízení, nemají.²¹² V případě překročení vnitřních pokynů to může vést toliko k založení odpovědnostního vztahu mezi advokátem a jeho klientem.

Ustanovit účastníku řízení zástupce lze pouze na základě žádosti, tedy procesního úkonu účastníka. O tom musí být soudem vždy poučen.²¹³ O ustanovení zástupce může účastník požádat kdykoliv v průběhu řízení, ale i před jeho zahájením, jestliže hodlá prostřednictvím ustanoveného zástupce podat žalobu. V žádosti o ustanovení zástupce podané před zahájením řízení musí žadatel uvést, jakého práva se chce v řízení domáhat, tedy co má být jeho předmětem, aby mohlo být posouzeno, zda nejde o zřejmě bezúspěšné uplatňování práva.²¹⁴ Ustanovení zástupce musí navíc odůvodňovat poměry účastníka, a to jak jeho poměry majetkové, tak poměry sociální (§ 138 odst. 1 OSŘ). Poměry účastníka budou předmětem zkoumání soudu.

Jestliže bylo soudem shledáno, že pro ustanovení zástupce nejsou splněny podmínky, soud takovou žádost zamítne. Tím současně není porušeno právo na právní pomoc zakotvené Listinou (čl. 37 odst. 2 a 3 Listiny).²¹⁵

---

²¹¹ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 177 s.

²¹² Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. 29 Odo 1230/2004.

²¹³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2006, sp. zn. 22 Cdo 2249/2005, dále rovněž usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 5. 2005, sp. zn. 25 Cdo 218/2005.

²¹⁴ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. d. cit. v pozn. 199, 198 s.

²¹⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. 8. 2006, sp. zn. I. ÚS 684/05.

Odměnu za zastupování účastníka advokátem a jeho hotové výdaje hradí stát.²¹⁶ V odůvodněných případech může soud poskytnout advokátovi přiměřenou zálohu, jestliže o ni advokát požádá.²¹⁷ Ustanovený advokát nemá právo poskytování právní pomoci odmítnout, ledaže je tu některý ze zákonných důvodů pro odmítnutí právní služby (§ 19 ZA).

Jiného druhu je **povinné zastoupení účastníka advokátem**. V něm jde o zastoupení na základě plné moci, kterou mu udělí za účelem zastupování sám účastník řízení. Soud zástupce neustanovuje a nedostatek v zastoupení může vést k zastavení řízení (srov. R 13/1993), ledaže by šlo o případ ustanovení zástupce účastníku řízení ze sociálních důvodů, v rámci právní pomoci.²¹⁸

8.4 Určení advokáta advokátní komorou

Přednost před určením advokáta advokátní komorou osobě, která se určení dovolává (žadatel, kterým může být i účastník civilního řízení), má ustanovení advokáta soudem (§ 30, 138 OSŘ). Pokud soud nevyhoví žádosti účastníka o ustanovení advokáta, může se žadatel obrátit na advokátní komoru a požádat o **určení advokáta k zastupování** bezplatně nebo za sníženou odměnu.²¹⁹

Důvody, pro které se **žadatel nemůže domoci právní pomoci advokáta**, mohou být různé. Jejich hodnocení, ať z pohledu advokáta či žadatele, mohou být často subjektivní. To co se jeví žadateli jako nespravedlivé, může být opačně posuzováno advokátem jako zcela v souladu s právem, a proto bude z tohoto důvodu poskytnutí právní pomoci tradičně odmítáno.

Nelze také nevidět jistou neatraktivitu určitých případů, které advokát zkrátka **odmítne zastupovat**. Bylo by neodpovědné zastírat, že některé záležitosti přinášejí

---

²¹⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. 21 Cdo 1348/2005.

²¹⁷ VÍCHOVÁ, A. *Zamyšlení nad rozhodovací praxí některých soudů o odměně náležející ustanovenému advokátovi v občanskoprávním řízení*. Bulletin advokacie, 2005, č. 5, 34 s.

²¹⁸ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 135 s.

²¹⁹ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 200 s.

advokátům větší příjem a jsou přitom ve své podstatě rutinní, a naopak, že velmi pracné a složité záležitosti dávají vyhlídku na velmi nízkou odměnu.²²⁰

Předně má žadatel o určení advokáta povinnost prokázat, že v dané konkrétní věci žádal o poskytnutí právní pomoci více advokátů, avšak u všech byl odmítnut. Povinnosti takto určeného advokáta by měly být v rozhodnutí o určení přesně specifikovány, tj. jak předmětem (vymezení věci), tak rozsahem (sepis podání, zastupování v řízení před soudem aj.), případně jinými dalšími podmínkami.

V téže věci může být žadateli **určen advokát pouze jednou**. Tímto je samozřejmě myšlen advokát, který skutečně právní pomoc poskytne. I zde platí povinnost advokáta poskytnutí právní pomoci odmítnout ze zákonem stanovených důvodů (§ 18 odst. 2 ZA).²²¹

Kromě toho není advokát povinen určené osobě právní služby poskytnout, jednalo-li by se z její strany o zjevně bezdůvodné uplatňování nebo bránění práva. Advokát je důvod neposkytnutí právní pomoci povinen písemně oznámit jak žadateli, tak Komoře.²²²

V souvislosti s určením advokáta je třeba upozornit na skutečnost, že rozhodnutí o **určení nezakládá a neprokazuje oprávnění advokáta zastupovat účastníka v příslušném soudním řízení**.²²³ V tomto směru rozhodnutí o určení nenahrazuje smlouvu o poskytování právních služeb (příkazní smlouvu). Fakticky totiž zakládá toliko kontrakční povinnost²²⁴, kterou je třeba splnit za součinnosti žadatele a je zapotřebí, aby advokát požádal žadatele především o **podepsání plné moci**. Její prosté nepotvrzení (nepodepsání) ze strany žadatele brání tomu, aby advokát mohl ve věci poskytovat právní pomoc.

V civilním (občanskoprávním) řízení platí, že nepředložení plné moci soudu není neodstranitelnou překážkou řízení (nedostatkem podmínky řízení), když plnou moc lze předložit ještě i dodatečně. Jestliže účastník řízení plnou moc potvrdit (podepsat)

---

²²⁰ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 200 s.

²²¹ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 1. 8. 2000, sp. zn. 25 Co 318/2000.

²²² SVEJKOVSKÝ, J., VYCHOPEŇ, M., KRYM, L., PEJCHAL, A. a kol. d. cit. v pozn. 193, 117 s.

²²³ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2004, sp. zn. Cdo 83/2003.

²²⁴ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 18. 7. 2005, sp. zn. IV. ÚS 405/2004.

odmítne, **není advokát oprávněn takového účastníka v řízení zastupovat** (činit za něj procesní úkony). O tom je povinen advokát účastníka přiměřeným způsobem poučit. Při nedostatku takového průkazu může soud jednat přímo s účastníkem, nebyl-li nedostatek na výzvu soudu odstraněn.²²⁵

Určení advokáta není nezrušitelné. Pokud v průběhu poskytování právní pomoci pomine důvod, který vedl k určení advokáta, advokátní komora takové určení bez dalšího zruší. Účastníku řízení se totiž v průběhu procesu nebrání, aby si sám ze své vlastní vůle zvolil jiného zástupce (advokáta). Obdobně může nastat, že účastník splní podmínky pro ustanovení advokáta soudem a tento soud mu jiného advokáta následně ustanoví.

V případě, že dojde na straně účastníka ke zlepšení jeho finanční situace, která odůvodňovala poskytnutí právní pomoci bezplatně nebo za sníženou odměnu, Komora určení advokáta rovněž změní nebo zcela zruší. Odnětí nároku na poskytnutí právní služby bezplatně nebo za sníženou odměnu však automaticky neznamená zrušení určení advokáta, ale dochází v tomto případě pouze ke změně finančních podmínek, za nichž je advokát na základě určení povinen právní pomoc poskytnout.²²⁶ Advokátovi určenému k poskytnutí právní pomoci Komorou **náleží odměna a další náhrady**. Komora však v určení advokáta k poskytnutí právní pomoci může rozhodnout, že jí má poskytnout bezplatně.

Při určování jednotlivých advokátů by měla Komora postupovat vždy rovnoměrně, snažit se zajistit ochranu advokátů před nadměrným zatěžováním ekonomicky nepříliš výhodnými případy, stejně tak jako zachovat rovné podmínky soutěže mezi advokáty.

---

²²⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 215 – 216 s.

²²⁶ SVEJKOVSKÝ, J., VYCHOPENĚ, M., KRYM, L., PEJCHAL, A. a kol. d. cit. v pozn. 193, 127 s.

9. ADVOKÁT V JEDNOTLIVÝCH DRUZÍCH CIVILNÍHO PROCESU

Diferenciace určitého procesu znamená, že se proces dále vnitřně člení na jednotlivé druhy. Nejinak je tomu u civilního procesu. Ten však **zůstává jednotný, ale skládá se z jednotlivých procesních druhů**, které mají společný základ. To také znamená, že existují určité instituty a zásady, které jsou společné pro civilní proces jako celek. Vedle toho bude každý jeho druh vykazovat svá zvláštní specifika.²²⁷

Historicky civilní proces navazuje na vývojovou linii původně jednotného procesu. Povaha tehdejšího procesu jako **tzv. sporu o právo** je v něm zachována.

Přesto nelze považovat civilní proces jako zbytek původního jednotného procesu poté, co se jiné druhy soudnictví od něj vydělily. Vyčleněním jednotlivých druhů soudnictví došlo ke změně i prvotně jednotného základu; zatímco dříve obsahoval všechny působnosti soudů, vztahuje se po těchto diferenciacích pouze na vztahy určitého druhu, takže **dochází i k jeho specializaci**.²²⁸ Tato specializace se týká **vztahů soukromoprávních a některých jiných vztahů veřejnoprávních**.

Pro vztahy soukromoprávní je charakteristickým znakem rovnost jeho subjektů, které v případě vzniku sporu nemohou o něm samy rozhodnout. Proto je třeba dalšího, třetího „nezúčastněného“ subjektu, který je oprávněn záležitost vyřešit, autoritativně a závazně. Toto pojetí je uplatnitelné nejen u vztahů soukromoprávní povahy, ale i pokud jde o některé vztahy veřejnoprávní.

Základní diferenciace civilního procesu je založena v rozdělení na **řízení nalézací** a **řízení vykonávací**. Obě řízení se liší nejen svým cílem, ale i uplatněním zásad, které jsou pro to které řízení typické. Obě řízení netvoří souvislý procesní rámec.²²⁹ Vlastní výkon práva není a nemůže být předmětem nalézacího řízení. V rámci řízení nalézacího probíhá také další diferenciace, a to na řízení sporné a řízení nesporné. Jako samostatné druhy dále vystupují **řízení insolvenční, řízení zajišťovací** a **řízení rozhodčí**, které jako jediné z alternativního řešení sporů má procesní povahu.

---

²²⁷ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 37 s.

²²⁸ ZOULÍK, F. d. cit. v pozn. 6, 152 s.

²²⁹ Tamtéž, 152 s.

Není jednota názoru v tom, zda je objektivně podmíněna diferenciací nalézacího řízení na sporné a nesporné.²³⁰ **Rozhraničení těchto dvou řízení a kritéria jejich diferenciací musí být podmíněna objektivně**, stanovení hranic by přitom nemělo podléhat pouze vůli zákonodárce. Pak by nebylo vyloučeno, aby celé řízení bylo upraveno jako jednotné.²³¹ Je velice významné, aby hranice mezi řízením sporným a nesporným byly nastaveny správně, aby nebyly uměle legislativně vytvořeny, neboť by to negativně mohlo ovlivnit celkovou koncepci civilního procesu.

Civilní proces sporný, tzv. **proces kontradiktorní**, odpovídá svým charakterem protichůdným zájmům stran. Advokát bude v řízení prosazovat vždy zájem té strany, kterou procesně zastupuje. Zároveň musí dbát zásad, které proces ovládají. V těchto zásadách se promítá **větší důraz na odpovědnost stran za výsledek sporu**. Tak např. v klasickém řízení o žalobě na zaplacení peněžité částky je to žalobce, kdo je povinen prokázat oprávněnost svého nároku, tj. soudu sdělit významné skutečnosti a nabídnout důkazy, které jeho tvrzení prokáže. Od jednoduchých kauz tu můžou být soudní spory, které budou velmi náročné, a to jak po stránce skutkové, tak v otázkách právních. Náročnost je dána povahou procesu. Je nutné dbát procesních norem, které upravují formu, náležitosti a lhůty pro postup jak soudu, tak stran sporu.²³²

V **civilním nesporném procesu**, kde účastníci zásadně nemají postavení stran s protichůdnými zájmy, bude naopak aktivnější role soudu. Bude to soud, který se musí starat o zjištění a objasnění skutkového stavu za pomoci důkazů, které provede, i kdyby nebyly účastníky navrhovány. I v nesporném řízení se rozhoduje o právech a oprávněných zájmech účastníků a role advokáta v něm bude neméně významná.

Zajistit ochranu subjektivním soukromým právům je shodně po advokátovi žádáno i v případě **řízení vykonávacího**, a to jak z pohledu oprávněného, tak povinného.

V **řízení insolvenčním** se advokátova role může projevit ve dvou formách, jednak jako zástupce věřitele nebo dlužníka v probíhajícím řízení, pak v zásadě *expressis verbis* platí pro postavení advokáta to samé, jako v řízení sporném, nebo se jeho role může uplatňovat ve výkonu funkce insolvenčního správce (§ 21 an. IZ).

---

²³⁰ ZOULÍK, F. d. cit. v pozn. 6, 152 - 153 s.

²³¹ Tamtéž, 153 s.

²³² MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 158 s.

V rámci civilního procesu existují určité instituty, které pro svoji specifickou nelze podřadit k žádnému jinému druhu procesu. Jejich společným základem je to, že slouží k předběžnému zajištění práva nebo jeho výkonu v případě jeho ohrožení.²³³ O právu však v jejich rámci není rozhodnuto. Mluvíme zde o **řízení zajišťovacím**. I v jeho rámci bude advokát aktivně vystupovat.

Konečně bývá za součást civilního procesu považováno **řízení rozhodčí**, které je upraveno samostatným zákonem.²³⁴ Pokud se strany dobrovolně dohodly, že o jejich sporech má rozhodovat jeden nebo více rozhodců anebo stálý rozhodčí soud, bude **naplnění role advokáta spočívat v zastupování strany sporu** stejně jako v řízení nalézacím s tím rozdílem, že roli „nezúčastněného třetího“ hraje nikoliv soud, ale rozhodce nebo rozhodci.

9.1 Advokát a řízení nalézací

Základním druhem civilního procesu je **řízení nalézací**. Rozumí se jím již tradičně onen druh procesu, který vede k rozhodnutí, jímž soud buď zjišťuje, co je právem, anebo právo ve smyslu právního vztahu a jeho komponent vytváří.²³⁵

Diferenciace nalézacího procesu na **řízení sporné** a **řízení nesporné** představuje zřejmě jedno z nejdůležitějších rozlišování, se kterým se v civilním právu procesním můžeme setkat. Má význam jak pro oblast legislativy, tak činnost interpretační a aplikační. Přes tento praktický význam však nedosáhla česká procesualistika shody v diferenciacním kritériu řízení sporného a nesporného, a s ohledem na různost věcí, které jsou pod nesporný proces řazeny, je vůbec otázkou, zda jednotnou odpověď vůbec kdy najde.²³⁶ Je to dáno zejména dobou a konkrétní hmotněprávní úpravou, na kterou procesní normy musí reagovat, a kterou je determinována.

---

²³³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 41 s.

²³⁴ Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů, ve znění pozdějších předpisů (dále jako „ZRŘ“).

²³⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 38 s.

²³⁶ Srov. LAVICKÝ, P. *Vztah hmotného a procesního práva z pohledu filosofie externismu*. Dostupné: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/reforma/LavickyPetr.pdf [cit. 1. 4. 2015].

Již prof. Ott (1897) konstatoval, že „*proces (rozuměj civilní proces sporný) působí civilní bezprávi odrážeje, řízení nesporné takovému bezprávi překážejíc*“.²³⁷

O několik let později na něj navázal prof. Hora (1931) který uvedl, že zatímco **civilní sporné řízení nikdy nevychází z myšlenky prevence, ale represe**, je tomu u nesporného řízení jinak. Spor se nikdy nezahajuje proto, „*aby se bylo uvarováno budoucího porušení práva*“. Naproti tomu při nesporném řízení má být ochrana právu poskytnuta nikoliv z důvodu, že již je porušeno, ale aby bylo proti jakémukoliv porušení *pro futuro* chráněno.²³⁸ Rozdíl je tedy spatřován v účelu obou těchto řízení.

Odlíšný názorový proud, podle něhož lze sporné řízení identifikovat prostřednictvím **deklaratorní povahy soudního rozhodnutí**, kdežto řízení nesporné naopak podle **konstitutivnosti rozhodnutí**, lze opakovaně zaznamenat u prof. Zoulíka (1969).²³⁹

Pro mnohoznačnost pojmu prevence odmítal tento procesualista vystavět kritérium dělení obou řízení na nepřilíš určitých teoriích represe a prevence. Podle něj je přesnější diferencovat rozdíl mezi řízením sporným a řízením nesporným na základě kritéria deklaratornosti a konstitutivní povahy soudního rozhodnutí, které je schopné vyjádřit rozdílné působení rozhodnutí pro oblast hmotného práva.²⁴⁰ Zároveň však připouští, že s ohledem na otázku tzv. konstitutivních žalob, které svou povahou mají rovněž místo ve sporném řízení, „*by bylo na místě uvedené diferenciační kritérium dílčím způsobem revidovat*“.²⁴¹

Teorii preventivních účinků a teorii deklaratornosti či konstitutivní povahy soudního rozhodnutí podrobil svému zkoumání rovněž prof. Štajgr (1969). Ve své práci zvolil několik definičních znaků, které teprve po jejich splnění dávají odpověď na otázku, zda jde v konkrétním případě o řízení sporné či nesporné. **Spor je podle něj vymezen tak, že řízení se zahajuje z podnětu účastníka, že předmětem řízení mohou strany disponovat, a že tu vždy vystupují dvě strany s protichůdnými zájmy.**²⁴²

---

²³⁷ OTT, E. d. cit. v pozn. 10, 33 s.

²³⁸ HORA, V. *Soudní řízení nesporné*. Praha: nákladem vlastním, 1931, 5 - 7 s.

²³⁹ ZOULÍK, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. Praha: Academia, 1969, 11 s.

²⁴⁰ ZOULÍK, F. d. cit. v pozn. 6, 153 s.

²⁴¹ Tamtéž, 153 s.

²⁴² ŠTAJGR, F. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*. Praha: AUC – Iuridica, 1969, 45 – 57 s.

Naposledy najdeme monografii věnovanou těmto otázkám u brněnské procesualistky doc. Stavinohové (1984). Za **podstatný rys nesporného řízení** přitom považuje zvýšenou ingerenci veřejné moci do soukromoprávních vztahů, která se konkrétně projevuje v **uplatnění zásad oficiality a vyšetřovací**, které jsou pro řízení typické.²⁴³

V teorii i soudní praxi najdeme hledání odpovědí zejména na otázky, jaká je role soudce a jaká je role účastníků, případně jejich procesních zástupců, jaký je podíl každého z nich v tom kterém řízení na zjištění skutkového stavu věci, do jaké míry má být soud ochráncem slabší strany v procesu či jaký je smysl zavedení povinného zastoupení účastníka advokátem v některých typech řízení a mnoho dalších.

9.1.1 Civilní řízení sporné

V civilním sporném řízení, v němž jsou převážně vydávána deklaratorní rozhodnutí, projednává soud okruh záležitostí, které bychom mohli označit jako **spory o právo**. Proto také v této souvislosti hovoříme o civilních sporech.

Každé řízení je charakterizováno okruhem účastníků a nejinak je tomu ve sporném řízení. **Vymezení účastníků řízení** je dáno koncepcí dvou stran, které svými zájmy stojí v procesu proti sobě, z nichž jedna právo uplatňuje a druhá tomuto uplatnění brání.²⁴⁴ Soud plní svoji roli v procesu tím, že rozhoduje o tom, zda mezi účastníky právo existuje a jakou konkrétní podobu má. Postavení strany pak logicky musí mít každý, kdo se na soud se svým požadavkem obrátí, a tvrdí, že je nositelem práva. Zároveň je třeba, aby takový návrh směřoval vůči konkrétně označené osobě. Okruh subjektů je tedy nepochybně určen samotnou žalobou, není vázán na hmotněprávním vztahu, ani na výsledku jakéhokoliv zjišťování.²⁴⁵

Pokud se určitá osoba rozhodne **zahájit civilní soudní řízení** tím, že podá návrh na jeho zahájení, měla by tak v každém případě učinit až v pořadí posledním z možných řešení. Důvody pro tento závěr lze *a priori* spatřovat v důsledcích, které každé takto

---

²⁴³ STAVINOHOVÁ, J. *Diferenciace sporného a nesporného řízení v socialistickém civilním procesu*. Brno: UJEP, 1984, 109 – 117 s.

²⁴⁴ ZOULÍK, F. d. cit. v pozn. 6, 155 s.

²⁴⁵ Tamtéž, 155 s.

zahájené řízení má na postavení všech subjektů řízení, ať psychické či sociální, stejně jako na finanční náklady státu, jakož i žalobce a žalovaného. S výjimkou v zákoně stanovenou, je každé soudní řízení zpoplatněno (srov. § 11 odst. 1, 2 SP).

Advokát každodenně přichází do styku s klienty, kteří **v první reakci na pocit křivdy (nespravedlnosti) požadují zahájit spor podáním žaloby**. Někteří z nich podávají žalobu dokonce sami bez jakéhokoliv předchozího právního zvážení věci, neboť nejsou vázáni povinností být zastoupeni advokátem s procesní plnou mocí.²⁴⁶ Tím **zahájí nejen vlastní právní nejistotu, ale zároveň z ní také pramenící celospolečenské náklady**.

Primární vyhledání konzultace advokáta a jím *in concreto* zprostředkovaný právní rozbor by měl poskytnout osobě zamýšlející jít cestou sporu na předloženém skutkovém stavu reflexi v psaném právu.²⁴⁷ Teprve na takovém podkladě by měl každý zvážit svoji situaci, možnosti řešení a důsledky, které pro něj soudní řízení může mít. Lze rovněž využít možnosti komunikace s protistranou a pokusit se najít optimální řešení sporné záležitosti.

V těchto věcech je klient pánem věci, přesto je **povinností advokáta poučit jej o možnostech řešení a jejich důsledcích**. To se týká jak otázek právních, tak otázek skutkového stavu. Právě v těchto případech by se měl klient sám rozhodnout, poučen advokátem o výhodách a nevýhodách alternativ řešení, která jsou k dispozici.²⁴⁸ I v těchto případech přichází v úvahu povinnost poučení o nákladech soudního řízení, nákladech zastoupení, ale zejména o uskutečňování, tj. prosazování nároků z takto založených právních poměrů.²⁴⁹ I tyto následné postupy totiž mají nákladový aspekt.

Nezřídka pak **dochází ke smírnému vyřešení předmětné záležitosti**, které přináší původně nesmiřitelným stranám kompromisní řešení, jehož význam lze především spatřovat v šetření nákladů v porovnání s předpokládanými náklady soudního řízení.

---

²⁴⁶ Srov. VLK, V. *Soudy v novém: firmy řízené manažery*. Mladá fronta DNES. 21. 9. 2007. <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=1883> [cit. 14. 4. 2015].

²⁴⁷ JURÁŠ, M. *Advokátský proces na pozadí rektifikací civilních kodexů*. Právní rozhledy, 2012, č. 22, 791 s.

²⁴⁸ TICHÝ, L. a kol. *Odpovědnost advokáta za škodu*. Praha: C. H. Beck, 2012, 124 s.

²⁴⁹ Tamtéž, 124 s.

Výsledkem odborného projednání sporné záležitosti mezi účastníky hmotněprávního vztahu za **asistence advokáta nebo advokátů obou stran**, může být uzavření předsoudního smíru na poli práva hmotného, aniž by bylo nezbytné uchýlit se k procesnímu řešení.

V případě odborného zastoupení účastníka právního vztahu advokátem se zvyšují šance na smírné vyřešení věci nebo odvrácení původně neprosaditelného nároku, kdy výsledkem každého takového řešení je minimálně **odbřemenění soudů**.²⁵⁰ Advokát soudům v tomto ohledu značně odlehčuje. Především svoji kvalifikovanou pomocí vést spor k řešení mimosoudní cestou. Jestliže se spor nakonec přece jen před soud dostane, plní významnou roli spočívající v napomáhání realizace spravedlnosti.

Zásada dispoziční a projednací

Civilní řízení sporné je v současné právní úpravě *de lege lata* ovládáno **zásadou dispoziční a projednací**, tedy odpovědností účastníků za úplné zjištění skutkového stavu.²⁵¹

Jaký vliv však mají tyto zásady na realizaci práva na soudní ochranu a práva na spravedlivý proces a jakou roli v nich hraje advokát?

Zásada dispoziční v procesu vyjadřuje skutečnost, že řízení o ochraně subjektivních práv a právem chráněných zájmů probíhá pouze tehdy, jestli jejich nositel o takovou ochranu aktivně požádá, jestliže se zkrátka se svým požadavkem obrátí na soud. Stát v žádném případě nebude sám vyhledávat situace, kdy došlo k porušení či ohrožení práv, nemůže bez ohledu na subjekty poskytovat ochranu prostřednictvím pravidel civilního procesu. V pojetí moderní civilněprávní úpravy se soud nesmí vměšovat do soukromoprávních vztahů jiných subjektů.

V důsledku uplatňování této zásady to budou **účastníci, kteří disponují předmětem řízení**. Pouze na nich bude záležet, zda bude žaloba podána. Z procesního hlediska je

---

²⁵⁰ Srov. opačný názor in SLANINA, J. *Sudiči a odepřená spravedlnost*. Lidové noviny. 10. 10. 2011. <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=7381> [cit. 14. 4. 2015].

²⁵¹ Ke koncepci tohoto požadavku srov. MACUR, J. *Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu*. Bulletin advokacie, 1998, č. 9, 6 – 17 s.

žaloba procesním úkonem, kterým se žalobce obrací na soud s požadavkem o poskytnutí soudní ochrany proti určité osobě – žalovanému. Nic to ještě nevyovídá o jejím obsahu z hlediska uplatňovaného subjektivního práva, ani o vztahu materiálních odvětví práva k žalobě.²⁵² **Žaloba se opírá pouze o tvrzení žalobce, že mu určité právo svědčí.** A přece tento vztah vždy existoval, vždyť žaloba je zde proto, aby jejím prostřednictvím byla poskytnuta právní ochrana právu, které stát nedovoluje bránit svépomocí.²⁵³

Nárokem vymezeným v petitu žaloby je soud zásadně vázán a jeho rozsah nemůže překročit.²⁵⁴ Žalobu je možné vzít v průběhu řízení zpět. Pokud však není vzata zpět, musí ji soud projednat a meritorně o ní rozhodnout v rozsahu, který žalobce soudu předložil. Žaloba může být také měněna, popřípadě žalovaný může podat vzájemnou žalobu. Účastníci jsou oprávněni vypořádat předmět řízení smírem, který bude mít v průběhu řízení účinky exekučního titulu (§ 99 odst. 3 OSŘ).

Role advokáta bude při uplatňování této zásady zřejmá. **V zastoupení účastníka to bude advokát, kdo bude vymezovat předmět řízení, kdo bude činit dispoziční procesní úkony.** V součinnosti se svým klientem jako účastníkem řízení bude volit cestu postupu ohledně dispozice s předmětem řízení. Svého klienta musí zároveň vždy poučit a sdělit mu, jaké procesní důsledky zamýšlený úkon má.

Zásada projednací je naproti tomu projevem odpovědnosti účastníků za výsledek jejich sporu. Soud se bude zajímat objasněním pouze takových skutečností, které strany tvrdily za použití důkazů, které strany označily. Až na výjimky je nepřípustný takový postup soudu, který se *ex officio* pustí do vyšetřování skutkového stavu, tedy vlastní aktivní činností si doplňuje poznatky o rozhodných skutečnostech, přičemž sám vyhledává vhodné důkazy, jejich provedením si ověřuje svoje předpoklady o skutkovém stavu.²⁵⁵

Při naplňování projednací zásady má **role advokáta v procesu ještě větší význam.**

---

²⁵² Srov. WINTEROVÁ, A. *Úvaha nad pojetím dispoziční zásady v občanském právu procesním*. Praha: AUC – Iuridica, 1976, 117 s.

²⁵³ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 188 s.

²⁵⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 6. 1996, sp. zn. IV. ÚS 286/95.

²⁵⁵ HROMADA, M. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2013, 14 s.

Advokát si musí zejména uvědomit, že rozhodné skutečnosti jsou dány hmotněprávní normou, jejíž aplikace přichází v konkrétním případě v úvahu.²⁵⁶ Právně si posoudit uplatněný nárok by tedy každý advokát měl učinit zejména proto, aby byl schopen přednést skutkovou verzi a navrhnout důkazní prostředky k jejich prokázání s tím, že k nim nese za účastníka **břemeno tvrzení a břemeno důkazní**. Nepodaří-li se tyto povinnosti splnit, musí předpokládat, že výsledek sporu nebude pro něj příznivý.

Zároveň platí, že **právní posouzení je věcí soudu, který není vázán právním názorem učiněným ze strany advokáta**. Pokud soud dospívá k závěru, že o určité, z hlediska právního rozhodné, skutečnosti není buď vůbec nic tvrzeno, nebo sice tvrzeno je, ale zůstává neprokázána, nemůže si soud mezeru ve skutkovém stavu doplnit z vlastní iniciativy, ale musí poučit účastníky o tom, že taková mezera existuje, kdo z účastníků má povinnost ji vyplnit, a jaké důsledky z toho vyplynou, pokud zůstane nevyplněna.²⁵⁷

Výše uvedené napomáhá **předvídatelnosti soudního rozhodování**. Pokud soud splní poučovací povinnost, neměl by advokát na konci řízení s překvapením zjistit, že to důležité pro meritum věci bylo vlastně něco jiného, než čím se soud zabýval (srov. § 6 OSŘ). Z popsané situace je také zřejmé, že může a bude docházet ke kolizím vystavěným zejména v důsledku uplatnění zásady koncentrace řízení (srov. § 118a, 118b OSŘ).

Zásada kontradiktornosti

Na výše uvedené navazuje **zásada kontradiktornosti**. Tzv. kontradiktornost (*contra dicere* – mluvit proti, oponovat) bývá chápána jako vyjevování sporných skutečností cestou polemiky, sporu.²⁵⁸ Je spojována především se sporným civilním procesem, ve kterém proti sobě stojí dvě strany s protichůdnými zájmy.

Advokát se v důsledku uplatňování této zásady bude **snažit dokázat před civilním soudem vlastní tvrzení**, a takto chápána kontradiktornost je tak vlastně součástí projednací zásady, která je tolik důležitým principem sporného procesu.

---

²⁵⁶ Srov. HROMADA, M. d. cit. v pozn. 255, 14 s.

²⁵⁷ Tamtéž, 14 s.

²⁵⁸ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 68 s.

Z hlediska promítnutí role advokáta je významné, že advokát má **právo** v zastoupení účastníka řízení **vyjádřit se k rozhodným skutečnostem a důkazům**.²⁵⁹ Závisí na advokátovi, jaká tvrzení do řízení vnese. Ve výjimečných případech, kdy je toho třeba k objasnění věci a příslušný důkaz vyplývá z obsahu spisu, může soud provést i důkazy z vlastní iniciativy (srov. § 120 odst. 3 OSŘ), vždy je však třeba, aby soud dal možnost se k provedenému důkazu vyjádřit.

S naplněním zásady kontradiktornosti souvisí otázka diskusní, a tedy zda by měl soud projednat věc s účastníky a jejich zástupci před vynesemím svého rozhodnutí i po stránce hmotněprávní. Přitom platí, že **soudy poskytují účastníkům poučení o jejich procesních právech a povinnostech** (§ 5 OSŘ). Hranici nepřípustnosti poučení o hmotném právu lze spatřovat především v situacích, kdy se soudce stává právním rádcem strany a poskytuje ji návod, jak v řízení postupovat, aby byla úspěšná.²⁶⁰ Takový postup soudu je vysoce nepřípustný.²⁶¹

Pojímání materiální a formální pravdy

Jen krátce je třeba v závěru učinit poznámku také o **zásadě formální pravdy**, kterou někteří autoři uvádějí jako charakteristickou pro civilní sporné řízení.²⁶² Někteří autoři zase dovozují, že zásada materiální uplatňující se u nás před rokem 1989 nebyla ani dnes opuštěna, jen došlo k přenesení odpovědnosti za zjištění skutkového stavu na účastníky.²⁶³

Formální pravdou **rozumíme v podstatě pravdu vítěze**.

---

²⁵⁹ V rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. 3. 2000, č. 35376, *Krémář a další v. Česká republika*, bylo Ústavnímu soudu ČR vyčítáno, že „*nedal stěžovatelům možnost vyjádřit se k listinným důkazům, které si sám vyžádal*“. Evropský soud konstatoval, že ČR porušila zásady spravedlivého procesu (**nedostatek kontradiktornosti**) garantované čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

²⁶⁰ HROMADA, M. d. cit. v pozn. 255, 17 s.

²⁶¹ Srov. DOLEŽÍLEK, J. *Vyloučení soudce z projednávání a rozhodování věci v civilním řízení*. Právní rozhledy, 1997, č. 4, 74 s.

²⁶² VAŠUTOVÁ, V. *Specifika dokazování v odlišných právních procesech*. Právní rozhledy, 2011, č. 22, 795 s.

²⁶³ BUREŠ, J., DRÁPAL, L. *Novelizace občanského soudního řádu provedená zákonem č. 171/1993 Sb.* Právní rozhledy, 1994, č. 2, 33 s.

Současný civilní proces obsahuje některé prvky formální pravdy. Kvůli tomu však **nelze prohlašovat formální pravdu za určující vůdčí princip**. Avšak ani tzv. materiální pravdu.²⁶⁴ Za příklad formální pravdy je dáván rozsudek pro zmeškání (§ 153b OSŘ). Nedostaví-li se advokát, který zastupuje v řízení žalovaného bez včasné a důvodné omluvy k prvnímu jednání, a navrhne-li to žalobce, pokládá soud tvrzení obsažená v žalobě o skutkových okolnostech, týkajících se sporu, za nesporná a na tomto základě může soud rozhodnout rozsudkem pro zmeškání. Mluvíme o tzv. kontumačním rozsudku.

Pokud jsou zavedena pravidla o procesních břemenech a uplatňována koncentrace řízení, jedná se o instituty, které by měl mít advokát vždy za každé situace na paměti, neboť právě **ty přispívají k naplnění účelu civilního procesu, tedy procesu rychlého a hospodárného**.²⁶⁵

9.1.2 Civilní řízení nesporné

Již sám pojem naznačuje charakteristiku tohoto druhu procesu. Jde o **proces, ve kterém strany nemají postavení vyplývající z jejich protichůdných zájmů**, i když ani to není vyloučeno.²⁶⁶

Samotný pojem nesporného řízení pak vypovídá o skutečnosti, že toto řízení nemá povahu řízení sporného.²⁶⁷

V tomto směru se bude odvíjet i **vymezení okruhu účastníků řízení**. Zatímco pro sporný proces je jeho předpokladem postavení dvou stran, které jsou sobě navzájem vzájemnými odpůrci, v nesporném řízení to platit nemusí. Ani zde však není řízení myslitelné bez formálního pojetí účastenství. Jestliže může být řízení zahájeno i bez návrhu, bude to soud, kdo rozhodne o přibrání nebo ukončení účasti účastníka podle toho, zda z hlediska hmotného práva by měl či neměl v řízení vystupovat (§ 7 ZŘS).

---

²⁶⁴ Srov. WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 81 s.

²⁶⁵ Srov. HROMADA, M. d. cit. v pozn. 255, 18 s.

²⁶⁶ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 158 s.

²⁶⁷ Srov. ŠTAJGR, F. d. cit. v pozn. 242, 55 s., podle něhož cit.: „...jde o pouhý negativně vyjádřený protějšek řízení sporného...“.

Rozmanitost věcí, které jsou předmětem nesporného řízení, nastoluje otázku, zda po stránce procedurální tvoří jeden organický celek, či zda se rozpadá na nesourodý komplex různých typů řízení, které mají jen něco společného. Protože však všechny záležitosti, řešené v nesporném řízení, **mají cíl a účel společný**, vytváří se prostor pro to, aby řízení bylo koncipováno jako jednotné.²⁶⁸ V našem právním řádu tomu odpovídá i tradice.²⁶⁹

Typicky se v nesporném řízení projednávají a rozhodují věci, pro které platí, že i kdyby se strany samy ze své iniciativy neobrátily na soud, **je zde veřejný zájem na tom, aby věc byla soudem řešena**.²⁷⁰ Z toho vyplývá jak role účastníka řízení, potažmo advokáta jako jeho zástupce, tak role soudu, která bude aktivnější.

Pro vymezení role advokáta jsou významné především zásady, které nesporné řízení ovládají. Sporné řízení je postaveno na uplatnění zásad dispoziční a projednací a je tak mnohem více v rukou účastníků řízení než v řízení nesporném, ovládané **zásadou oficiality a vyšetřovací**. Tyto principy jsou natolik určující, že se více či méně promítají do všech procesních institutů, zejména co se týče zahájení řízení, vymezení účastníků, rozdílnost v jejich postavení, specifčnosti průběhu řízení počítaje v to uvádění rozhodných skutečností a označování důkazů, až po formu a šíři právní moci rozhodnutí. Rozdílnosti musí advokát vnímat, jeho role jimi bude determinována.

Zásada oficiality a vyšetřovací

Princip oficiality v procesu znamená, že **procesní iniciativa bude v rukou soudu**, ne účastníků řízení, **ne advokáta**. Soud se musí postarat o zjištění všech skutečností důležitých pro rozhodnutí a není přitom omezen na tvrzení účastníků. Takto je soud povinen postupovat i v případě, že v procesu budou účastníci, potažmo advokát, pasivní. Nelze však říci, že by v takovém důsledku neplatila již několikrát autorem tvrzená náročnost procesu. Naopak je nutné mít na paměti, že i nesporné řízení tu je od toho, aby soud rozhodoval o právech a oprávněných zájmech účastníků řízení.

---

²⁶⁸ ZOULÍK, F. d. cit. v pozn. 6, 160 s.

²⁶⁹ Srov. zákon č. 100/1931 Sb., o základních ustanoveních soudního řízení nesporného, který u nás platil do roku 1950.

²⁷⁰ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 158 s.

Pod tíhou uvedené zásady je advokát omezen svými úkony řízení ovlivňovat. Řízení se zahajuje i bez návrhu, pokud není zákonem přímo stanoveno, že lze zahájit jen na návrh. Bude to soud, kdo v případě, že se dozví o skutečnostech významných pro vedení řízení, takové řízení zahájí (§ 13 ZŘS). I co do jiných dispozičních oprávnění bude **advokát v průběhu nesporného řízení omezen** (např. soud může rozhodnout o neúčinnosti zpětvzetí návrhu, pokud jsou splněny podmínky pro zahájení i bez návrhu), některá jsou zcela vyloučena (např. zcela vyloučeno je uzavření smíru).

I nesporné řízení je **řízením s jednáním**, která představuje stěžejní fázi řízení. Právě při něm bude advokát vystupovat v přímé interakci se soudem při naplnění zásad ústnosti a přímosti. Pokud to bude soud považovat za vhodné, svolá k přípravě a projednání věci **jiný soudní rok** a přizve k němu účastníky, včetně jejich advokátů v případě, že jimi jsou zastoupeny. To dovoluje jak soudu, tak účastníkům řízení, aby věc s nimi probral jak po stránce skutkové, tak právní. Advokát zde může plnit neocenitelnou kvalifikovanou právní pomoc.

Za objasnění skutkového stavu, potřebnému k požadovanému rozhodnutí, však **nese odpovědnost soud**. I když i nesporný proces požaduje přiměřenou aktivitu advokáta, spočívající v povinnosti uvádět rozhodné skutečnosti a nabízet důkazy, nespojuje se nesplnění této povinnosti s procesními břemeny tvrzení a důkazní.²⁷¹ **Povinností soudů je věc náležitě vyšetřit**. Projevuje se zde **vyšetřovací zásada**.

Co z toho všeho plyne? Dvojice odvětvových principů nesporného řízení má za cíl prohloubit a zvýraznit efektivitu a účel každého řízení, které do tohoto procesu patří. Jsou to řízení, kde je veřejný zájem na tom, aby byla soudem řešena. Advokát svoji činností tomuto účelu svým přístupem napomáhá, i když je ve svých úkonech omezen. Uvedené rozdíly nejsou bezvýjimčné, výjimky se budou projevovat v obou směrech. **Advokát na svoji roli nesmí rezignovat s vědomím, že odpovědnost za náležité zjištění je na straně soudu**. Právo realizace uvádět tvrzení a označovat důkazy mu upřeno není, a to dokonce ani v odvolacím řízení, ve kterém je prolomen princip neúplné apelace uplatňující se v řízení sporném. Svým přístupem a náležitým plněním svých povinností je pro soud stejně užitečný jako ve sporu. Je **amicus curiae**, který i v „nesporech“ významně ovlivňuje průběh i délku soudního řízení.

---

²⁷¹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 75 s.

9.2 Advokát a řízení vykonávací (exekuční)

Řízení vykonávací **má samostatnou povahu** a není pokračováním nalézacího řízení, ať už se jedná o řízení sporné nebo nesporné. Od řízení nalézacího se liší nejen svým obsahem, ale i cílem a účelem. Nejde v něm ani o vydání deklaratorního rozhodnutí, ani o konstituování právních vztahů, ale o **vynucení plnění** v případě, že nebylo na oprávněný titul plněno dobrovolně. Slovy prof. Hory „*určení nároku sporného děje se procesem ve vlastním slova smyslu, kdežto uskutečnění nároku již určeného děje se soudní exekucí*“.²⁷²

Exekučním titulem, na jehož základě může dojít k zahájení vykonávacího řízení, **nemusí být nutně rozsudek vydaný v nalézacím řízení**, ale mohou být vykonány i jiné exekuční tituly, a to dokonce takové, které nejsou rozhodnutími státních orgánů, např. notářský zápis se svolením k vykonatelnosti.²⁷³

V důsledku platné právní úpravy *de lege lata* je nutné upozornit rovněž na užívání správné terminologie v souvislosti s výkonem rozhodnutí. Je třeba důsledně používat pojmu **výkon soudního rozhodnutí pro činnost vykonávanou soudy** a pojem **exekuce pro činnost realizovanou soudními exekutory**, jakkoli obě tyto činnosti mají shodný cíl a účel.

Role advokáta v civilním procesu se nevyčerpává jen řízením nalézacím ve snaze dosáhnout autoritativního rozhodnutí soudu. Nárok každé osoby vůči státu nespočívá pouze v poskytnutí ochrany rychlé (spravedlivé) a hospodárné, ale zahrnuje i nárok na vynucení poskytnuté ochrany prostředky práva v případě, že povinnost odpovídající právu nebude splněna dobrovolně.

Pro konkrétní vymezení role advokáta ve vykonávacím a exekučním řízení jsou určující především principy, které se v řízení uplatňují. Bude to zejména **zásada dispoziční**, týkající se zahájení řízení, **zásada oficiality**, ovlivňující postup řízení, **zásada přiměřenosti**, stěžejní pro rozsah vymáhaného plnění, **zásada ochrany povinného**, stejně jako zásady plynoucí ze zvláštní povahy daného řízení, konkrétně **zásada přednosti, pořadí** a **zásada poměrného uspokojení (proporcionality)**.

---

²⁷² HORA, V. *Exekuční právo*. Praha: nákladem vlastním, 1938, 3 s.

²⁷³ ZOULÍK, F. d. cit. v pozn. 6, 160 s.

Zásada dispoziční

Shodně jako pro sporný proces platí, že zahájení vykonávacího řízení má v rukou ten účastník, kterému vyplývá právo na určité plnění z exekučního titulu, které nebylo dlužníkem splněno dobrovolně (§ 261 odst. 1 OSŘ). Účastníka řízení, který podává návrh na zahájení řízení, označujeme jako **oprávněného**, a toho, proti němuž návrh směřuje, jako **povinného**.²⁷⁴

Zahájení řízení na návrh v rozsahu jim požadovaném (oprávněný může požadovat i méně, než co bylo přiznáno) **je tedy ovládáno dispoziční zásadou**.²⁷⁵

Rovněž tak exekuční řízení může proběhnout pouze na základě podaného návrhu oprávněného (§ 37 odst. 1 OSŘ) s tím rozdílem, že oprávněný je zároveň povinen označit osobu exekutora, který má exekuci vést (§ 38 odst. 1 EŘ).

Jak oprávněný, tak povinný, má právo **nechat se pro řízení zastoupit advokátem**. Při sepisování plné moci pro nalézací řízení je typické, že plná moc svým obsahem pamatuje i na řízení vykonávací, tedy advokát bude podle ní oprávněn zastupovat účastníka v zásadě i v průběhu výkonu soudního rozhodnutí.

Advokát v návrhu na výkon rozhodnutí ukládajícího zaplacení peněžité částky je povinen uvést způsob, jakým má být výkon rozhodnutí proveden (§ 261 odst. 1 OSŘ). V případě návrhu na nařízení exekuce a pověření soudního exekutora **advokát nic takového činit nemusí**. To je základní rozdíl vymezující oba návrhy navzájem.

Z pohledu povinného se dispoziční zásada projevuje v možnostech dispozičních úkonů, k jejichž činění je advokát oprávněn. Tak může být podán návrh na odklad provedení výkonu rozhodnutí (§ 266 OSŘ, § 54 EŘ), návrh na zastavení exekuce (§ 268 OSŘ, § 55 EŘ), odvolání (§ 254 odst. 5 OSŘ, 55c EŘ) aj.

Zásada oficiality

Roli advokáta ovlivňuje rovněž **zásada oficiality**. Pro další postup vykonávacího (exekučního) řízení poté, co byl podán návrh na jeho zahájení, již není třeba dalších

---

²⁷⁴ STEINER, V. d. cit. v pozn. 27, 87 s.

²⁷⁵ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. *Civil Procedure in the Czech Republic*. Alpen aan den Rijn: Kluwer Law International, The Netherlands, 2012, 88 s.

procesních úkonů k tomu, aby byl naplněn jeho cíl, tedy aby bylo vymoženo soudem přiznané plnění, a to co nejefektivněji a nejrychleji.

Ze zásady oficiality vyplývá **povinnost soudu a soudního exekutora konat** tak, aby bez dalších procesních úkonů účastníka (jím zastoupeného advokáta) směřovalo řízení k jeho účelu.²⁷⁶ **Advokát v tomto smyslu není vázán žádnými povinnostmi.**

Se shora uvedeným souvisí i to, že **soud rozhoduje bez jednání**, pouze výjimečně, pokud jsou splněny zákonné podmínky a považuje-li to soud za nutné, nařídí jednání. To je dáno cílem vykonávacího (exekučního) řízení, které sleduje zájem na rychlém výkonu dlužníkovy plnění, kdy se zároveň zabraňuje v aktivitách, které by dosažení daného cíle znemožnily. **Nevyslechnutí povinného a neprovedení jím navržených důkazů nelze považovat za porušení práva na spravedlivý proces.**²⁷⁷

K realizaci práva na spravedlivý proces má povinný právo podat proti usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí odvolání, na rozdíl od nalézacího řízení je však průběh odvolacího řízení upraven odchylně (§ 254 odst. 4 až 8 OSŘ).

Zásada přiměřenosti

Výkon rozhodnutí lze nařídít jen v takovém rozsahu, jaký oprávněný navrhl a jaký podle rozhodnutí stačí k jeho uspokojení (§ 263 odst. 1 OSŘ). To také znamená, že oprávněný může navrhnout výkon v rozsahu nižším. Jak výkon rozhodnutí, tak exekuce, však musí probíhat v souladu se **zásadou přiměřenosti** (§ 58 EŘ).

V opačném případě je dán důvod k zastavení exekuce. **Advokát**, který bude zastupovat dlužníka, **je oprávněn podat návrh na zastavení exekuce** podle § 268 odst. 1 písm. g) OSŘ jen tehdy, zaplatil-li vymáhanou pohledávku, její příslušenství, náklady oprávněného a náklady exekuce mimo exekuci, případně se může návrhem domáhat částečného zastavení exekuce ohledně zvoleného způsobu provádění exekuce, o němž soudní exekutor rozhodl exekučním příkazem a který je zřejmě nevhodný (§ 268 odst. 4 OSŘ).²⁷⁸ Možností je i odklad provedení exekuce (§ 54 EŘ).

---

²⁷⁶ WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, 477 s.

²⁷⁷ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 27. 3. 1996, sp. zn. III. ÚS 280/95.

²⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2014, sp. zn. 21 Cdo 855/2014.

Zásada ochrany povinného

Exekuční řízení má zvláštní povahu podmíněnou tím, že jde o přímé donucení, že v jeho rámci **dochází k určitému působení na hmotněprávní sféru** prostřednictvím zakládání zvláštních právních vztahů, jakož i nutností rychlosti a hospodárnosti provedení výkonu (exekuce).²⁷⁹ V důsledku toho pak dochází k tomu, že **zásady**, které se uplatňují v civilním procesu, **jsou do určité míry modifikovány** podstatou vykonávacího (exekučního) řízení.

Nucený výkon exekučního titulu představuje značný zásah do sféry dlužníka. Pomineme-li případy zastupování oprávněného v řízení, hraje advokát svoji roli rovněž pro dlužníka - **uspokojení nároku oprávněného nesmí být realizováno na úkor práv povinného**. Vykonávací řízení, stejně tak exekuční, je postaveno na principu ochrany povinného. Přípustnost výkonu je podmíněna nejen tím, že jsou dány jasné zákonné podmínky realizace výkonu, stejně tak jsou taxativně vymezeny možné způsoby výkonu.

Do práv povinného (event. též příslušníků jeho rodiny, na které má probíhající řízení zpravidla rovněž významný vliv) nesmí být zasahováno nadměrným a nepřiměřeným způsobem.²⁸⁰

Advokát zastupující povinného bude dbát zejména o to, aby nebyla ohrožena minimální životní úroveň povinného a jeho rodiny. Zákon za tímto účelem chrání povinného, neboť nelze **při výkonu rozhodnutí srážkami ze mzdy** postihnout celou mzdu dlužníka, i kdyby s tím dlužník souhlasil. Podobně nelze postihnout **při výkonu rozhodnutí a exekuci prodejem movitých věcí** ty věci, které dlužník potřebuje k běžnému životu, k výkonu svého povolání. V tomto ohledu by byl výkon nemorální a nepřipustný. Základními atributy zásady ochrany povinného jsou vhodnost a přiměřenost výkonu (exekuce).

Zejména to bude soud, kdo na uvedenou zásadu musí dbát. **Advokát jeho postup musí sledovat** a zasáhnout v případě porušení. Soud nesmí nařídít výkon rozhodnutí více způsoby nebo ve větším rozsahu, než je k uspokojení oprávněného třeba.²⁸¹

---

²⁷⁹ ZOULÍK, F. d. cit. v pozn. 6, 161 s.

²⁸⁰ WINTEROVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 274, 478 s.

²⁸¹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 2. 2008, sp. zn. 20 Cdo 4424/2007.

Od **ochrany povinného** je třeba odlišovat **obranu povinného**. Vykonávací řízení musí proběhnout zcela s respektem k právu na spravedlivý proces. Povinný jako účastník řízení tak má právo podat odvolání (§ 254 odst. 5 OSŘ), právo podat návrh na odklad výkonu rozhodnutí nebo návrh na jeho zastavení (§ 266 a 268 OSŘ), právo podat odpůrčí žalobu (§ 267a OSŘ) nebo využít poučovací povinnosti soudu, k níž je soud v průběhu řízení musí zajistit. Bude záležet na povinném a jeho advokátovi, zda těchto práv využijí či nikoliv. To vše tvoří náplň tzv. **obranu povinného**.

Zásada přednosti, pořadí a proporcionality

Konečně zásadami, které vyplývají ze zvláštní povahy vykonávacího řízení, jsou **zásady přednosti, pořadí a zásada poměrného uspokojení**. Všechny tyto zásady se uplatňují v situaci střetu více pohledávek ať už proto, že jeden oprávněný má vůči povinnému více pohledávek, či mnohost pohledávek odůvodňuje více oprávněných.

Rovněž tak v souvislosti s těmito zásadami lze pozorovat významný vliv advokáta na řízení. Tady bude v duchu **zásady přednosti** třeba zasáhnout při nerespektování přednostního uspokojení některých pohledávek před ostatními (viz např. § 280 odst. 2 OSŘ), při respektování **zásady pořadí** zasáhnout při nedodržení uspokojení pohledávek v závislosti na časovém pořadí (viz např. § 309 OSŘ) nebo v souvislosti se **zásadou proporcionality** dbát na uspokojení pohledávek v jejich vzájemném poměru v případě, kdy nedojde k jejich uspokojení v plné výši (viz např. § 280 odst. 3 poslední věta za středníkem OSŘ).

9.3 Advokát a řízení jiná

Má-li být výklad role advokáta v jednotlivých druzích procesu ucelený, je nezbytné učinit poznámku rovněž o dalších druzích civilního procesu, do nichž má advokát přístup, a v nichž jako zástupce účastníka řízení vystupuje. Tak bude postupně uvedeno **řízení insolvenční, řízení zajišťovací a řízení rozhodčí**. Ke každému z nich bude učiněna poznámka stručná, neboť lze v některých souvislostech odkázat na řízení nalézací, případně vykonávací, jejichž zásady se v nich shodně uplatňují.

9.3.1 Řízení insolvenční

Povahu samostatného procesního druhu má v civilním procesu i **řízení insolvenční** (dříve srov. řízení konkursní a vyrovnací). Od jiných druhů procesu se liší svým vyhraněným účelem i rozdílným uplatňováním zásad. V insolvenčním řízení jde o řešení úpadku dlužníka a o poměrné uspokojení všech dlužníkových (úpadcových) věřitelů; jako základní zásada platí princip *par conditio creditorum*, tedy princip rovných možností pro všechny věřitele.²⁸²

Jeho charakteristickou zvláštností je, že v sobě zahrnuje jak prvky řízení nalézacího, tak řízení vykonávacího. K tomu, aby mohlo být řízení zahájeno a aby mohlo proběhnout, není třeba exekučního titulu, jeho podmínky se zjišťují v jeho rámci a pokračuje se pak realizací potřebných opatření.²⁸³ Jeho hlavním cílem je **dosáhnout majetkového uspořádání mezi větším počtem subjektů, které by krizovou situaci překonalo (sanační řešení) anebo z ní vyvodilo nezbytné důsledky (likvidační řešení).**²⁸⁴

A jak konkrétně se bude advokát v rámci řízení uplatňovat? Zde je třeba vyjít z definice procesních subjektů a možného jejich zastoupení v procesu. **Procesními subjekty** jsou *de lege lata* insolvenční soud, dlužník, věřitelé, kteří uplatňují svá práva vůči dlužníkovi, dále insolvenční správce, popřípadě další správce, státní zastupitelství, které vstoupilo od insolvenčního řízení nebo do incidenčního sporu, a likvidátor dlužníka (§ 9 IZ). Z podstaty věci tak přichází v úvahu zastoupení věřitele, dlužníka nebo insolvenčního správce. Samotná činnost insolvenčního správce, kterou advokát velmi často vykonává, není předmětem dalšího zkoumání této práce, byť pro průběh insolvenčního řízení jakkoliv důležitá. Důvodem je skutečnost pojmání výkonu činnosti insolvenčního správce jako zvláštní právnické profese.²⁸⁵

V rámci insolvenčního řízení se předpokládá **advokátova znalost a orientace** nejen v rozsahu IZ, ale rovněž použitelná jsou ustanovení OSŘ a ZŘS (§ 7 IZ).

---

²⁸² Srov. polemicky s ZOULÍK, F. d. cit. v pozn. 6, 162 s. (řízení konkursní a vyrovnací).

²⁸³ WINTEROVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 41 s.

²⁸⁴ Tamtéž, 41 s.

²⁸⁵ JIRIČKA, P. *Úloha insolvenčního správce v insolvenčním řízení*. [online]. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/obchod/jiricka.pdf> [cit. 10. 4. 2015].

Advokát vystupující v insolvenčním procesu musí dbát **zásad, na kterých řízení spočívá**. Psanými zásadami řízení jsou *de lege lata* zásada spravedlnosti řízení, zásada rychlosti, zásada hospodárnosti, zásada rovnosti věřitelů a ochrana jejich dobré víry a konečně zásada uspokojování věřitelů (§ 5 IZ).

Konkrétní činnost advokáta **poskytující právní služby věřitelům** může spočívat především ve zpracování insolvenčního návrhu, vyhotovení přihlášky pohledávek, uplatnění pohledávek věřitele za majetkovou podstatou a jim na roveň postavených, v zastupování věřitele ve věřitelském orgánu, kterými jsou schůze věřitelů a věřitelský výbor nebo zástupce věřitelů, ve vymáhání specifických pohledávek, které souvisejí s úpadkem dlužníka, zejména pak nároků na náhradu újmy, v zastupování věřitelů v tzv. incidenčních sporech, zejména ve sporech o pravost, výši a pořadí přihlášené pohledávky, v zastupování ve sporech o vyloučení majetku z majetkové podstaty anebo hledání efektivního řešení pohledávek věřitele před podáním insolvenčního návrhu vůči dlužníkovi.

Rovněž může advokát poskytovat svoje odborné služby dlužníkům. Nejdříve v předinsolvenční fázi zaměřené na řešení dlužnickovy (hrozící) úpadkové situace, dále při identifikaci rizik jak pro dlužníka samotného, tak i pro další osoby, při eliminaci těchto rizik a při zastoupení ve všech fázích insolvenčního řízení.

To vše klade poměrně výrazné nároky na odborné znalosti, jeho schopnosti a aktivní přístup advokáta. I při tomto druhu civilního procesu totiž platí, že je **třeba zajistit rychlou a zároveň dostatečně účinnou (spravedlivou) ochranu práv a právem chráněných zájmů** jednotlivých osob. Advokát by takovému přístupu měl přispívat, a to nejen ve vztahu k soudu, ale i k dalším procesním subjektům, především pak insolvenčnímu správci, který plní v insolvenčním řízení speciální funkci.²⁸⁶

Byla nastolena **nová etapa ve vývoji** procesního řešení úpadku, zahájená americkým zákonem z roku 1978, který ovlivnil zákonodárství řady evropských zemí. Hledají se procesní formy efektivní, a ty které selhávají, jsou postupně nahrazovány. Řešení úpadku nadále má probíhat za dozoru soudu a věřitelů a za součinnosti dlužníka. V případě aktivní účasti advokáta může být tohoto cíle dosaženo.²⁸⁷

---

²⁸⁶ Srov. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 2010, sp. zn. 5 Tdo 541/2012.

²⁸⁷ WINTEROVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 276, 590 s.

9.3.2 Řízení zajišťovací

Mezi druhy civilního procesu bývá tradičně řazeno i **řízení zajišťovací**. Rozumíme jím předběžné poskytnutí ochrany porušeným nebo ohroženým právům, aniž by tím bylo rozhodnuto o opodstatněnosti těchto práv a ochrany jim poskytované.²⁸⁸ Spíše než o řešení konfliktní situace jde o ochranu posledního pokojného stavu, preventivní opatření, bez něhož by realizace rozhodnutí v meritu věci mohla být ohrožena.

Co vše patří do zajišťovacího řízení? To záleží na vůli zákonodárce. *De lege lata* tvoří řízení kompaktní celek, ale spadají pod něj procesní instituty, které mnoho společného nemají. K zajišťovacímu řízení patří zejména **předběžná opatření** (§ 74 – 77a OSŘ), které pro svoji preventivní povahu lze sotva přiřadit k jinému druhu civilního procesu. Jsou tu však i další instituty, z čehož vyplývá, že zajišťovací řízení nelze chápat jako jednotný proces, který by měl svůj vlastní předmět a byl ovládán jednotnými zásadami.

Civilní řízení by mělo proběhnout efektivně (spravedlivě), tj. rychle a pokud možno co nejehospodárnější. V mnoha případech je však ochrana práv poskytnuta příliš pozdě, což nemůže požadavkům kladeným na moderní civilní proces vyhovovat. V období od podání žaloby do konečného rozhodnutí může účastníkům vzniknout újma, kterou již nepůjde nahradit. **Předběžným opatřením se lze domáhat rychlé a účinné soudní ochrany, toliko však prozatímní.**²⁸⁹

Podání návrhu na nařízení předběžného opatření je ovládáno především **zásadou dispoziční**. Navrhovatel má právo nechat se zastoupit advokátem, který za něj návrh připraví a podá na soud. Při rozhodování o podání předběžného opatření musí být zvážena potřeba zatímní úpravy poměrů účastníků. **Je pojmově vyloučeno, aby předběžným opatřením bylo deklarováno určité právo.** Na rozdíl od sporného řízení se nenařizuje jednání, soud neprovádí dokazování, povinností zastoupeného účastníka je **osvědčit důvody zásahu do jeho práv, osvědčit svůj právní nárok.** Ochrana má být poskytována rychle, slovy zákona bezodkladně (§ 75c odst. 2 OSŘ).

---

²⁸⁸ ZOULÍK, F. d. cit. v pozn. 6, 163 s.

²⁸⁹ SEDLÁČEK, M. *Efektivní a rychlé zajištění poměrů účastníků prostřednictvím předběžného opatření*. Praha: REALIT, 2011, roč. XVIII, č. 6, 86 s.

Předběžným opatřením nelze zatímně deklarovat existenci určité právní skutečnosti, právního vztahu ani práva účastníků.²⁹⁰ Předběžné opatření může být nařízeno jen tehdy, bylo-li prokázáno, že existuje potřeba zatímní úpravy poměrů účastníků nebo že je dána obava z ohrožení výkonu soudního rozhodnutí (§ 74 OSŘ). **Rozhodné skutečnosti, zejména nárok sám, nemusí být spolehlivě prokázány.** K nařízení předběžného opatření toliko postačuje, pokud budou skutečnosti alespoň osvědčeny, tj. jeví-li se alespoň jako pravděpodobné.²⁹¹

Advokát doporučující podání návrhu na nařízení předběžného opatření je však povinen upozornit svého klienta na rizika, která jsou s předběžným nařízením spjata. Tak předně je třeba k zajištění nároku na náhradu škody **složit nejpozději v den podání návrhu jistotu v zákonné výši** (§ 75b odst. 1 OSŘ). Vznikne-li povinnému účastníku v souvislosti s předběžným opatřením škoda nebo jiná újma, je navrhovatel povinen ji nahradit (§ 77 odst. 1 OSŘ). Předběžné opatření je také spojeno s jistými náklady. O náhradě nákladů se však v usnesení o předběžném opatření zásadně nerozhoduje, když se o nich rozhodne až v rozhodnutí, kterým se řízení končí.²⁹²

Lze shrnout, že pro **roli advokáta v zajišťovacím řízení** je možné *prima facie* v zásadě odkázat na to, co bylo uvedeno pro řízení sporné.²⁹³ Takový závěr by zřejmě šlo přijmout, s určitými výhradami: advokátem tvrzené rozhodné skutečnosti nemusí být spolehlivě prokázány, postačí, pokud jím jsou osvědčeny, rozhoduje se bez slyšení účastníků, naopak advokát své úsilí musí „vtělit“ právě a jen do návrhu, předběžná ochrana je rychlá, je efektivní, nikoliv však konečná, když je nutné se ochrany práva nadále domáhat. Právě v tom lze spatřovat odchylky.

9.3.3 Řízení rozhodčí (arbitrážní)

Za součást civilního procesu bývá považováno rovněž **řízení rozhodčí**, a to zejména z toho důvodu, že řešení sporu má procesní povahu. Jeho podstata spočívá v tom, že

---

²⁹⁰ Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 20. 1. 2004, sp. zn. 10 Cdo 854/2003.

²⁹¹ DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. d. cit. v pozn. 197, 437 s.

²⁹² Tamtéž, 662 s.

²⁹³ Srov. SEDLÁČEK, M. d. cit. v pozn. 289, 87 s.

se smluvní či sporné strany dohodnou o vynětí jejich sporu z pravomoci obecného soudu a současně svěří spornou záležitost k projednání a rozhodnutí jednomu či více rozhodcům.²⁹⁴

Princip nezávislého a nestranného rozhodování, jenž je určující pro činnost soudců při řešení sporné záležitosti, se uplatní i pro **rozhodování rozhodců**. Je-li stranami zvolený rozhodce zvolen z řad advokátů, lze předpokládat a současně jej nelze v takové činnosti omezovat, že bude v běžném pracovním styku v kontaktu např. s jinými advokáty. Tato běžná advokátní spolupráce nemusí bez dalšího vzbuzovat důvodné pochybnosti o případném poměru takového **rozhodce z řad advokátů** k jinému **advokátovi zastupujícího účastníka rozhodčího řízení**.²⁹⁵ Za důvodnou pochybnost by mohla být považována jistá forma dlouhodobé spolupráce, zejména pak výkon činnosti ve společné kanceláři.

Také **průběh řízení má svá specifika**. Rozhodčí řízení je jednoinstanční, je rychlé a méně formální v porovnání s řízením probíhajícím u obecného soudu. Strany sporu však mají shodně rovné postavení a musí jim být dána plná příležitost k uplatnění jejich práv. Pokud se strana rozhodne zvolit si pro řízení zástupce z řad advokátů, musí tak učinit jedině **na základě udělené plné moci**, prostřednictvím smluvního zastoupení. Je vyloučeno zastoupení na základě rozhodnutí rozhodce nebo rozhodců.

Rovnost účastníků se projevuje zejména v **poučovací povinnosti rozhodců**, aniž by byla *de lege lata* taková povinnost poučení stran o jejich procesních právech a povinnostech stanovena. I když je řízení méně formální, vychází se z toho, že jde o řízení tzv. kvalifikované a předpokládá se, že účastníkům je menší formálnost známa již při sjednávání rozhodčí smlouvy.²⁹⁶ Právě v rozhodčím řízení je zcela běžné, že jsou **strany zastoupeny advokátem**, u něhož se bude očekávat orientace v běžných procesních postupech, jakož i procesních zásadách, byť **žádná povinnost právního zastoupení de lege lata stanovena není**.

---

²⁹⁴ SEDLÁČEK, M. *Může, či nemůže soud zrušit rozhodčí nález?* Praha: Statutární zástupce firmy, 2014, č. 1, 33 s.

²⁹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 23 Cdo 3150/2012.

²⁹⁶ BĚLOHLÁVEK, A. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 145 s.

Skutečnost, že jedna strana je právně zastoupena a druhá strana práva nevyužila, může být přiměřeným způsobem zohledněna.²⁹⁷ Zásadně jsou ovšem **rozhodci vždy povinni posoudit, zda strana nemusí mít zákonného zástupce, případně zda ten, kdo za účastníka vystupuje, je k takovému zastupování řádně zmocněn.** Nedostatky jsou v tomto směru považovány za vadu řízení, která je důvodem pro zrušení rozhodčího nálezu (§ 35 odst. 1 písm. d) ZRŘ), anebo důvodem pro zastavení nařízení výkonu rozhodnutí (§ 35 odst. 1 písm. c) a d) ZRŘ).

Řízení před rozhodci je řízením s jednáním, které je **vždy neveřejné**. Převážně se uplatňující *zásady rovnosti a kontradiktornosti, principy ústnosti a přímosti, princip hospodárnosti*, a dále *dispoziční*, nikdy ne ofiциality, *zásady projednací*, ne vyšetřovací, *zásady volného hodnocení důkazů*, ne legální důkazní teorie, dávají tušit obraz advokátovy role v něm. Z povahy věci jsou tyto zásady vlastní civilnímu procesu spornému, z čehož plyne, že advokátovo postavení, jeho práva a povinnosti, budou více či méně determinovány právě povahou sporného procesu, na něhož je možné odkázat.

Rozhodčí řízení se podstatně liší od tzv. **činnosti mediační**, jejímž cílem a účelem je zprostředkování mezi stranami tak, aby vůbec nedošlo ke sporu (§ 2 písm. a) ZM). Zde nejde o činnost procesní a většinou právní, protože prioritu má působení psychologické a sociologické.²⁹⁸ Avšak i při tomto procesu bude advokát hrát významnou roli, neboť jsou to nejen znalosti práva, ale také **záruka advokátových vlastností a schopností mimoprávních**, která přispívá k tomu, aby byla zajištěna účinná ochrana klientových práv a jeho zájmů.

---

²⁹⁷ BĚLOHLÁVEK, A. d. cit. v pozn. 296, 145 s.

²⁹⁸ WINTEROVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 43 s.

10. ADVOKÁT V ŘÍZENÍ PŘED SOUDNÍM DVOREM EU

Soudní dvůr Evropské unie (dále také jen Soudní dvůr EU) **přispívá k evropskému projektu**, zejména svoji úlohou a judikaturou v rámci evropské integrace.²⁹⁹ V posledních letech lze zaznamenat řadu reforem jeho procesních pravidel, které umožňují Soudnímu dvoru EU modernizovat před ním vedená soudní řízení, jakož i zlepšovat jejich efektivitu.³⁰⁰ Například doba trvání řízení o předběžných otázkách dosáhla na přelomu právě probíhajícího roku nejnižší úrovně od konce osmdesátých let minulého století. Po obzvláště produktivním loňském roce se podařilo snížit počet nevyřízených věcí i dobu délky řízení, jež se zkrátila v průměru o dva měsíce.³⁰¹

Důraz na souběžné fungování všech senátů Soudního dvora EU, kdy každé tři roky dochází k částečné obměně jednotlivých soudců a generálních advokátů, umožňuje **zachovat a dále zlepšovat efektivitu řízení**.

V průběhu řízení před Soudním dvorem EU musí být účastníci řízení zastoupeni zmocněnci, právní a jinou odborně kvalifikovanou pomoc poskytují advokáti a poradci. V soudním procesu se naplno uplatňuje **advokátní přímus**.³⁰²

---

²⁹⁹ Soudní dvůr Evropské unie (dříve Evropský soudní dvůr - *ESD*), je nejvyšším soudem Evropské unie. Má poslední slovo ve věcech právního řádu EU. **Soudní dvůr Evropské unie** se skládá ze Soudního dvora, Tribunálu a Soudu pro veřejnou službu EU. Byl zřízen v roce 1952 a sídlí v Lucemburku na rozdíl od většiny ostatních institucí EU, které sídlí v Bruselu. Za každý stát EU v něm je 1 soudce – za Českou republiku jím je pro Soudní dvůr Prof. JUDr. Jiří Malenovský, CSc., soudkyně Tribunálu je prof. JUDr. Irena Pelikánová, DrSc.

³⁰⁰ Uvést lze vstup v platnost Smlouvy z Nice (2001), dvě rozšíření, v jejichž důsledku došlo k téměř dvojnásobnému zvýšení počtu zaměstnanců a značnému zvýšení počtu používaných jednání a pracovních jazyků, zřízení Soudu pro veřejnou službu (2005), podstatnou modernizaci interních pracovních metod, vstup Lisabonské smlouvy v platnost (2007), která s sebou přinesla rozšíření pravomocí Soudního dvora, zavedení naléhavého řízení o předběžné otázce a informatizaci řízení spolu se zprovozněním systému e-curia (2011), který umožňuje elektronickou komunikaci se soudem.

³⁰¹ Viz výroční zpráva Soudního dvora Evropské unie za rok 2014, která je dostupná na webovém portálu www.curia.europa.eu.

³⁰² Zastupovat některého účastníka řízení před Soudním dvorem nebo mu být nápomocen může pouze advokát oprávněný k výkonu advokacie podle práva některého členského státu nebo jiného státu, který je stranou Dohody o Evropském hospodářském prostoru (čl. 19 odst. 4 Statutu).

10.1 Specifika soudního řízení před Soudním dvorem EU

V souladu se zakládajícími dokumenty Evropského společenství, potažmo Evropské unie, rozhoduje Soudní dvůr EU o žalobách podaných členským státem, orgánem nebo fyzickými či právníckými osobami, dále na žádost vnitrostátních soudů o předběžných otázkách týkajících se výkladu práva Evropské unie nebo platnosti aktů přijatých orgány, jakož i v jiných případech uvedených ve Smlouvách.³⁰³

Ve srovnání s vnitrostátním civilním řízením vykazuje soudní řízení určité odlišnosti. Jednotlivá řízení jsou vedena před Soudním dvorem, Tribunálem nebo Soudem pro veřejnou službu EU, případně specializovanými senáty. **Procesní aspekty** jsou podrobně stanoveny Statutem Soudního dvora EU³⁰⁴, které jsou dále rozvedeny jednacími řády jednotlivých soudů (ve výkladu na ně bude odkazováno).

Řízení před Soudním dvorem EU se rozkládá do dvou částí, části písemné a části ústí.³⁰⁵ **Písemná část** zahrnuje doručení žalob, spisů účastníkům řízení, žalobních odpovědí a vyjádření, případně replik, jakož i veškerých podpůrných písemností a dokumentů nebo jejich ověřených opisů účastníkům řízení a orgánům Unie, jejichž rozhodnutí jsou předmětem sporu.³⁰⁶ **Ústní část řízení**, která na písemnou část navazuje, zahrnuje slyšení zmocněnců, poradců a advokátů, jakož i vyslechnutí stanoviska generálního advokáta a podle potřeby i výslech svědků a znalců.³⁰⁷

Soudnímu dvoru EU je nápomocno **devět generálních advokátů**. Jejich role však nespočívá v prosazování práv a právem chráněných zájmů účastníků řízení, jako ji plní advokáti v podmínkách klasické civilní procesní právní úpravy. Úlohou generálních advokátů je předkládat veřejně, zcela nestranně a nezávisle odůvodněná stanoviska ve věcech, které podle Statutu Soudního dvora EU vyžadují jeho účast.³⁰⁸

---

³⁰³ Článek 19 odst. 3 SEU.

³⁰⁴ **Protokol (č. 3) o statutu Soudního dvora EU**, připojeného je Smlouvám, ve znění nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU, Euratom) č. 741/2012 ze dne 11. srpna 2012 (Úřední věst. L 228, 23. srpna 2012, s. 1) (dále jen Statut Soudního dvora EU).

³⁰⁵ Článek 20 odst. 1 Statutu Soudního dvora EU.

³⁰⁶ Tamtéž, odst. 2.

³⁰⁷ Tamtéž, odst. 4.

³⁰⁸ Článek 252 odst. 2 SFEU (bývalý článek 222 Smlouvy o ES).

Přes shodu obou pojmů nelze generálního advokáta v žádném případě zaměňovat s advokátem vystupujícího v řízení jako zástupce účastníka (strany).

Soudní řízení se zahajuje podáním žaloby. Ta musí obsahovat jméno a bydliště nebo sídlo žalobce, postavení podepsaného, označení strany nebo stran, proti nimž žaloba směřuje, předmět sporu, návrhové žádání a stručný popis žalobních důvodů.³⁰⁹ Účastníci řízení mohou být Soudním dvorem EU vyzváni, aby předložili veškeré dokumenty a poskytli veškeré informace, které pokládá za žádoucí, rovněž tak může soud požádat členské státy a orgány, instituce nebo jiné subjekty EU, které nejsou účastníky řízení, o údaje, které pro účely řízení považují za nezbytné.³¹⁰

Povinné zastoupení advokátem

Účastníci řízení mají povinnost v průběhu řízení vystupovat pouze prostřednictvím svých zástupců, musí **být zastoupeni advokátem**.³¹¹ To je základní podmínkou řízení. Zastupovat účastníka je oprávněn pouze advokát, který vykonává svoji profesi podle práva některého členského státu EU nebo i jiného státu, který je stranou Dohody o Evropském hospodářském prostoru³¹². Nadto mají právo vystupovat před jednotlivými soudy Soudního dvora EU **vysokoškolští učitelé**, kteří jsou státními příslušníky členských států a jejichž právní řád jim takové právo přiznává. Ti mají stejná práva, která jsou přiznána advokátům.³¹³

Pokud jde o členské státy a orgány Unie, **zastupuje je v řízení před soudem zmocněnec** jmenovaný vždy pro každou jednotlivou věc. Tomuto zmocněnci může být nápomocen advokát. Stejným způsobem jsou zastupovány státy, které jsou stranami Dohody o Evropském hospodářském prostoru a nejsou členskými státy, jakož i kontrolní úřad ESVO uvedený ve zmíněné dohodě.³¹⁴

Důkazní a přípravná opatření, stejně jako rozhodnutí jsou upravena jednacímí řády.

---

³⁰⁹ Článek 21 odst. 1 Statutu Soudního dvora EU.

³¹⁰ Článek 24 odst. 1 a 2 Statutu Soudního dvora EU.

³¹¹ Článek 19 odst. 3 Statutu Soudního dvora EU.

³¹² Dohoda o evropském hospodářském prostoru ze dne 2. května 1992 (Úřední věst. 1994, L 1, s. 3).

³¹³ Tamtéž, odst. 7.

³¹⁴ Článek 19 odst. 2 Statutu Soudního dvora EU.

Naproti tomu **v řízení o předběžné otázce není zastoupení advokátem povinné** a zastoupení účastníka se řídí právními předpisy platnými pro vnitrostátní řízení.

Předmětem řízení o předběžné otázce je **upřesnění výkladu práva EU** na základě žádosti vnitrostátního soudu. Řízení probíhá před Soudním dvorem. Pokud by se položená otázka shodovala s otázkou, kterou Soudní dvůr již posoudil, nebo pokud lze odpověď na ni jasně vyvodit z dosavadní judikatury, je Soudní dvůr oprávněn po vyslechnutí generálního advokáta kdykoliv rozhodnout usnesením s odůvodněním, které obsahuje odkaz na předchozí rozsudek nebo na příslušnou judikaturu.³¹⁵ Díky svým odlišnostem od jiných řízení je řízení o předběžné otázce upraveno v samostatné kapitole Jednacího řádu Soudního dvora.

Základní odlišností, vzhledem k tématu kvalifikační práce, je otázka právní úpravy zastoupení účastníka řízení. V souladu se Statutem Soudního dvora EU platí, že účastníci mají **povinnost být zastoupeny advokátem**. Pokud jde o zastupování a osobní účast účastníků původního řízení v řízení o předběžné otázce, musí brát Soudní dvůr v potaz příslušná procesní pravidla vnitrostátního soudu, který se na něj obrátil.³¹⁶ Dané ustanovení je ve vztahu **lex specialis k obecné právní úpravě zastupování**. Tím je tedy vyloučeno uplatnění obecně platného principu pro zastupování před Soudním dvorem ve vztahu k účastníkům řízení jiných než členských států, kteří tak mohou využívat právníky, kteří jsou oprávněni vystupovat před vnitrostátním soudem.³¹⁷

S ohledem na výše uvedené lze *ā contrario* dovodit, že v řízení o předběžné otázce je možné, aby tu vystupovaly osoby, které by podle obecně platných pravidel nemohly před Soudním dvorem samostatně vystupovat, zejména osoby, které podle pravidel vnitrostátního soudu nemají povinnost být v řízení zastoupeny advokátem, tj. jednají sami bez zástupce, nebo osoby, které nemají ve státě svého původu oprávnění

---

³¹⁵ Článek 104 odst. 3 **Jednacího řádu Soudního dvora** Evropských společenství ze dne 19. června 1991 (Úřední věst. L 176, 4. července 1991, s. 7 a Úřední věst. L 383, 29. prosince 1992 – opravy), ve znění pozdějších změn) (dále jen Jednací řád Soudního dvora).

³¹⁶ Tamtéž, odst. 2.

³¹⁷ Rozsudek ze dne 13. března 1993 ve věci *Dieter Kraus v. Land Baden – Württemberg*, C-19/92, kdy německý student práv byl sám Soudním dvorem slyšen jako účastník řízení, bez nutnosti zastoupení, což by mu v případě obecných pravidel jeho neúplné vzdělání prozatím nedovolovalo.

k výkonu advokacie. Všechny tyto osoby, jak fyzické, tak právnické, se tedy mohou řízení o předběžné otázce účastnit a před Soudním dvorem vystupovat. Pokud by ve vnitrostátním řízení mohla účastníka řízení zastupovat výlučně určitá právnická profese (advokát, notář, patentový zástupce atd.), pak **pouze zástupci této profese** by byli oprávněni se řízení o předběžné otázce účastnit.

Okruh osob způsobilých vystupovat a jednat v řízení o předběžné otázce je rozšířen. Spadají sem profese notářů, daňových poradců, patentových zástupců, podnikových právníků, právnických osob, jakož i všechny další fyzické osoby, aj. Pokud to pravidla vnitrostátních soudů umožňují, mohou tyto osoby aktivně v řízení jednat.

Členské státy a orgány Unie musí být zastoupeni zmocněncem, kterému může být nápomocen advokát.³¹⁸

10.2 Postavení advokáta v průběhu řízení

V souladu se Statutem Soudního dvora EU platí, že advokátem se *stricto sensu* rozumí osoba, která je oprávněna k výkonu advokacie podle práva některého členského státu nebo jiného státu, který je stranou Dohody o EHP.

De lege lata je advokátem podle českého práva ten, kdo je zapsán v seznamu advokátů vedeném Českou advokátní komorou (§ 4 ZA). Tedy vnitrostátní předpisy jednotlivých států jsou rozhodující pro **posuzování statusu osoby jako advokáta**, dané předpisy také upravují práva a povinnosti advokátů, vznik a zánik právního vztahu s klientem, stejně jako následky porušení povinností stanovených advokátovi zákonem nebo stavovským předpisem, jeho kárnou odpovědnost.

Pokud je proti advokátovi zahájeno kárné řízení (podle právní úpravy některých členských států disciplinární řízení), pak oprávnění zastupovat účastníka řízení před Soudním dvorem EU se posuzuje striktně podle předpisů vnitrostátních. V případě zachování oprávnění advokáta zastupovat účastníka v řízení před tuzemskými soudy, má advokát v zásadě právo zastupovat účastníka rovněž v řízení před soudy EU.³¹⁹

---

³¹⁸ Článek 19 odst. 1 Statutu Soudního dvora EU.

³¹⁹ Rozsudek ze dne 20. března 1959 ve věci *Nold KG v. Vysoký úřad ESUO*, C-18/57.

Účastníci řízení mají možnost zvolit si advokáta jako svého zástupce i z jiného členského státu než toho, jehož jsou příslušníky. Jedinou podmínkou však je, aby takový zástupce měl oprávnění k zastupování před svými tuzemskými soudy.

V průběhu soudního procesu vystupuje advokát jako zástupce účastníka řízení (strany) se všemi souvisejícími atributy. Od advokáta se očekává důkladná znalost nejen předpisů hmotněprávních, ale **také předpisů procesní povahy**, jejichž význam nabývá na důležitosti již při písemné části řízení. V navazující ústní části řízení je úlohou advokáta přispět k objasnění skutkových a právních okolností případu, být nápomocen při soudním rozhodování každému senátu projedávající danou věc.

Řízení je zahájeno podáním návrhu – žalobou. Tím je současně aktivována **písemná část řízení**. Prvopis každého podání musí být ze strany advokáta účastníka řízení podepsán.³²⁰ Zároveň platí, že tento prvopis a všechny přílohy v něm uvedené se předkládají společně s pěti stejnopisy pro jednotlivé soudy Soudního dvora EU a se stejnopisem pro každého z účastníků řízení.³²¹ Každé podání musí být také datováno. Pro počítání procesních lhůt je, stejně jako v podmínkách české právní úpravy, rozhodný den doručení podání do soudní podatelny, soudní kanceláře.³²²

Advokát musí vždy dbát o to, aby ke každému podání byly přiloženy všechny písemnosti a podklady, na něž se účastník odvolává, včetně jejich seznamu. Pokud by byly některé písemnosti z důvodu jejich obsáhlosti přiloženy jen jako výňatky z nich, **má advokát povinnost uložit celou písemnost nebo podklad nebo jejich úplný opis v soudní kanceláři.**

---

³²⁰ Ve věci, v níž bylo vydáno usnesení ze dne 26. března 2012, *Cañas v. Komise*, T-508/09, „byla žaloba podepsána současně dvěma advokáty, z nichž první byl zapsán v advokátní komoře v Lausanne (Švýcarsko) a druhý v téže advokátní komoře a zároveň v advokátní komoře v Paříži (Francie). Vzhledem k tomu, že byl v průběhu řízení druhý advokát nahrazen třetím advokátem, který je švýcarským státním příslušníkem a který je zapsán v advokátní komoře v Paříži na seznamu zahraničních advokátů, vyzvala Komise Tribunál, aby potvrdil, že uvedený švýcarský advokát smí zastupovat žalobce v řízení před Tribunálem vzhledem k možnému riziku obcházení pravidel týkajících se oprávnění advokátů vystupovat před unijními soudy. **Tribunál dospěl k závěru, že advokát smí v řízení před ním žalobce zastupovat.**“

³²¹ Článek 37 odst. 1 Jednacího řádu Soudního dvora; článek 43 odst. 1 Jednacího řádu Tribunálu; a konečně článek 34 odst. 1 Jednacího řádu Soudu pro veřejnou službu.

³²² Tamtéž, odst. 3.

Pro účely řízení je nutné, aby žaloba, mimo obligatorně požadované náležitosti³²³, obsahovala také **doručovací adresu v místě sídla Soudního dvora EU**. Rovněž se v žalobě musí uvést jméno zmocněné osoby, která udělila souhlas s tím, aby jí byly všechny písemnosti doručovány. Takovou osobou může být kdokoliv, kdo má bydliště nebo sídlo v Lucemburku, na druhé straně není přípustné, aby jim byla úřední osoba Soudního dvora EU. K doručovací adrese nebo namísto ní je možné v žalobě uvést, že advokát souhlasí s doručováním telefaxem nebo jiným technickým prostředkem komunikace, což bude v praxi nejčastějším voleným prostředkem k doručování písemností.³²⁴

Pokud by žaloba doručovací adresu v souladu se shora uvedeným neobsahovala, jsou všechny doručované písemnosti pro účely řízení pro účastníka řízení zasílány doporučenou poštovní zásilkou na adresu advokáta, a to až do doby, než by byl tento nedostatek odstraněn.³²⁵

Po doručení žaloby žalovanému a jeho vyjádření k předmětu řízení **mohou být žaloba a žalobní odpověď doplněny replikou nebo duplikou žalovaného**, přičemž účastníci řízení mají právo navrhnout na podporu své argumentace další důkazy, avšak s odůvodněním svého prodlení.

V **ústní části řízení** projednají soudy Soudního dvora EU věci, které jim napadaly, v pořadí, v němž **bylo ukončeno dokazování**. Dokazování tak není fází ústní části řízení a probíhá zcela autonomně. Důkazní a jiná procesní opatření jsou pro svůj význam upravena v samostatných kapitolách jednacích řádů jednotlivých soudů. Účastníci řízení, včetně jejich zástupců, **mají právo být přítomni provádění důkazů**. Po vyslechnutí generálního advokáta se usnesením soudu vždy určí okruh dokazovaných skutečností, stejně jako vhodné důkazní prostředky.³²⁶ Teprve poté se dokazování provede.

---

³²³ Článek 38 odst. 1 Jednacího řádu Soudního dvora; článek 44 odst. 1 Jednacího řádu Tribunálu; a konečně článek 35 odst. 1 Jednacího řádu Soudu pro veřejnou službu.

³²⁴ Tamtéž, odst. 2.

³²⁵ Tamtéž, odst. 2.

³²⁶ **Organizační procesní opatření a důkazní opatření** je upraveno jednotlivými jednacími řády, konkrétně článkem 45 a násl. Jednacího řádu Soudního dvora; článkem 64 a násl. Jednacího řádu Tribunálu; a konečně článkem 54 a násl. Jednacího řádu Soudu pro veřejnou službu.

V průběhu ústní části řízení mohou účastníci vystupovat v řízení pouze prostřednictvím svého zmocněnce, poradce nebo advokáta.³²⁷ Podle složitosti případu se tato část řízení odehrává před senátem, v některých věcech zasedá soud v plénu složeném ze všech soudců. Jednotlivé senáty jsou složeny ze tří, pěti nebo třinácti soudců, kteří tvoří tzv. velký senát.

Jednání zahajuje a řídí předseda, který je odpovědný za pořádek při jednání. Tato část zahrnuje **úvodní přednes soudce zpravodaje** (předseda každého soudu jej určí neprodleně po podání návrhu na zahájení řízení), který obsahuje detailní rozbor předmětného sporu, důvod projednání záležitosti a návrhy jednotlivých stran, jakož i **vyjádření advokátů účastníků řízení**, stejně tak **generálního advokáta**. V průběhu jednání má předseda senátu možnost klást otázky advokátům účastníků řízení, totéž mohou činit ostatní soudci a generální advokát. V zájmu zachování efektivního a rychlého průběhu jednání je **k vyjádření advokátů stanoven časový rámec**, vždy v závislosti na velikosti senátu projednávající danou věc (zásadně 15 nebo 30 minut, jiný čas může stanovit vedoucí soudní kanceláře).

Po přednesení nebo předání stanoviska generálního advokáta prohlásí předseda ústní část řízení za skončené.³²⁸ V případě řízení vedeného u Soudu pro veřejnou službu se stanovisko generálního advokáta nevyžaduje. Jednání Soudního dvora EU je veřejné. Často je také přenášeno televizním kanálem *Europe by Satellite*. Pokud by bylo jednáno s vyloučením veřejnosti, obsah jednání by nebyl předmětem zveřejnění. Rozsudek soudu, kterým se řízení před Soudním dvorem EU končí, je výsledkem rozhodování většiny a je samostatně přednesen na veřejném slyšení, k němuž jsou předvoláni účastníci řízení včetně jejich zástupců, advokátů.

Potvrzení a procesní plná moc

Advokát, který vystupuje jako poradce nebo zástupce účastníka řízení, musí v soudní kanceláři uložit **potvrzení, že je oprávněn vystupovat jako právní zástupce před soudem** členského státu nebo jiného státu, který je stranou Dohody o EHP.

---

³²⁷ Článek 58 Jednacího řádu Soudního dvora; článek 59 Jednacího řádu Tribunálu; a konečně článek 51 Jednacího řádu Soudu pro veřejnou službu.

³²⁸ Článek 59 odst. 2 Jednacího řádu Soudního dvora; článek 61 odst. 2 Jednacího řádu Tribunálu.

Potvrzení o oprávněnosti advokáta vystupovat před soudem konkrétního členského státu je potvrzením vydaným advokátní nebo jinou profesní komorou, jejímž je advokát členem. **Toto potvrzení přitom není dokladem, kterým by advokát prokazoval oprávnění k zastupování účastníka v konkrétním případě, není plnou mocí.** K žalobě, případně k vyjádření k žalobě, je třeba, aby advokát připojil své zplnomocnění jednat v průběhu řízení za účastníka.

Plná moc musí obsahovat stejné náležitosti, které jsou vyžadovány vnitrostátními předpisy. Zejména jde o údaje zmocnitele, stejně jako advokáta jako zmocněnce a identifikace věci, pro kterou je advokát zplnomocněn. Plná moc musí být ze strany zmocnitele podepsána a datována. Úřední ověření podpisu se nevyžaduje.

Je-li žalobce právnickou osobou soukromého práva, je třeba, aby k žalobě byl přiložen **důkaz o tom, že procesní plná moc** je advokátovi řádně udělena orgánem k tomu oprávněným.³²⁹ Zde půjde zejména o stanovy nebo o aktuální výpis z obchodního rejstříku nebo z rejstříku sdružení nebo jakýkoliv jiný důkaz, kterým se oprávnění podepisovat za právnickou osobu prokáže.

Potvrzení advokátní nebo jiné profesní komory, plná moc, jakož i jiné dokumenty, které se k žalobě nebo k vyjádřením připojují, mohou být předloženy v originálním jazyce, nevyžaduje se jejich překlad. Ten vždy zajišťuje sám Soudní dvůr EU.

Práva a povinnosti advokátů (výsady a imunity)

Advokáti, kteří vystupují před Soudním dvorem EU nebo před jiným soudním orgánem, na který se Soudní dvůr EU obrátil s dožádáním, **požívají práva a záruky (výsady a imunity) k tomu, aby byl zajištěn nezávislý výkon jejich funkce, za podmínek stanovených jednotlivými jednacími řády.**³³⁰

Svoji imunitu požívají advokáti, pokud jde o jejich ústní a písemná vyjádření týkající se věci nebo účastníků řízení, výhradně v zájmu zachování řádného průběhu řízení.

---

³²⁹ Článek 38 odst. 5 písm. b) Jednacího řádu Soudního dvora; článek 44 odst. 5 písm. b) Jednacího řádu Tribunálu.

³³⁰ Kapitola 7 Jednacího řádu Soudního dvora; Kapitola 6 Jednacího řádu Tribunálu; Kapitola 6 Jednacího řádu Soudu pro veřejnou službu („*Práva a povinnosti zmocněnců, poradců a advokátů*“).

Veškeré písemnosti a dokumenty týkající se řízení **nepodléhají prohlídce a nesmí být zabaveny**. V případě pochybností mohou příslušníci celní správy nebo policie dotyčné písemnosti a dokumenty zabezpečit a zajistit neprodlené předání Soudnímu dvoru EU, kde jsou za přítomnosti vedoucího soudní kanceláře a dotyčné osoby prověřeny. K nezbytnému plnění svých úkolů mají advokáti **nárok na přidělení finančních prostředků v zahraniční měně**, stejně jako **svobodně cestovat**.³³¹

Výše uvedené výsady však advokáti nepožívají bezpodmínečně, ale jen tehdy, když své postavení prokážou průkazem podepsaným vedoucím soudní kanceláře. Platnost průkazu je časově omezena na určitou dobu, která však může být prodloužena nebo naopak zkrácena v závislosti na délku soudního řízení.³³²

Jak bylo uvedeno, imunity a výhody, které jsou advokátům zaručeny, jsou přiznány **za účelem řádného průběhu řízení**. Pokud by bylo soudem usouzeno, že se tím řádný průběh řízení nenaruší, soud je oprávněn imunitu odebrat.

Advokát může být z řízení také vyloučen. Pokud by se chování advokáta ve vztahu k Soudnímu dvoru EU, soudci, generálnímu advokátovi nebo vedoucímu soudní kanceláře neslučovalo s důstojností a požadavky řádného výkonu spravedlnosti, anebo by advokát užíval práv spojených se svou funkcí k jiným účelům, než pro které mu byla přiznána, bezprostředně o tom advokáta informuje.³³³ Stejně tak má Soudní dvůr EU právo informovat o takovém chování advokátní komoru, které advokát podléhá, v takovém případě je advokátovi předána kopie zasílaného dopisu. Z těchto důvodů může být advokát **po jeho vyslechnutí a po vyslechnutí generálního advokáta** (s výjimkou Soudu pro veřejnou službu) kdykoliv z řízení vyloučen. Usnesení soudu o vyloučení je ihned vykonatelné.

V případě vyloučení advokáta se řízení přerušuje na dobu stanovenou k tomu, aby si účastník zvolil advokáta jiného. Platí, že **účastník řízení musí být zastoupen**.

---

³³¹ Článek 32 odst. 2 Jednacího řádu Soudního dvora; článek 38 odst. 2 Jednacího řádu Tribunálu; a konečně článek 30 odst. 2 Jednacího řádu Soudu pro veřejnou službu.

³³² Tamtéž, článek 33 Jednacího řádu Soudního dvora; článek 39 Jednacího řádu Tribunálu; a konečně článek 31 Jednacího řádu Soudu pro veřejnou službu.

³³³ Tamtéž, Článek 35 odst. 1 Jednacího řádu Soudního dvora; článek 41 odst. 1 Jednacího řádu Tribunálu; a konečně článek 32 odst. 1 Jednacího řádu Soudu pro veřejnou službu

Následky nesplnění procesního zastoupení

Pokud by advokát nesplnil svoji povinnost uložit v soudní kanceláři potvrzení o oprávněnosti působit jako právní zástupce před soudem členského státu nebo jiného státu, který je stranou Dohody o EHP, případně by k žalobě nebyla připojena procesní plná moc pro zastupování účastníka řízení, určí vedoucí soudní kanceláře přiměřenou lhůtu k předložení uvedených písemností.³³⁴ Nebudou-li písemnosti v určené lhůtě předloženy, rozhodne soud po vyslechnutí generálního advokáta (s výjimkou Soudu pro veřejnou službu), **zda nedodržení těchto formálních podmínek (ne)činí žalobu nepřijatelnou.**³³⁵

V případě negativního stanoviska generálního advokáta tedy může Soudní dvůr EU rozhodnout o nepřijatelnosti žaloby a tuto odmítnout. Současně jsou jak Soudní dvůr, tak Tribunál a Soud pro veřejnou službu, povinni kdykoliv v průběhu řízení zkoumat, zda podmínka procesního zastoupení účastníka řízení je splněna, eventuálně z toho vyvodit důsledky předpokládané jednotlivými jednacími řády daných soudů.

Pochybení v podobě absence zastoupení účastníka je přitom častým nedostatkem zahájení řízení. **Za nepřijatelnou žalobu bude vždy posuzována žaloba, která je podána přímo žalobcem,** který ani přes výzvu soudní kanceláře nezjedná nápravu, a žalobu nepodá v určené lhůtě prostřednictvím advokáta, který by zároveň předložil potvrzení a založil plnou moc do spisu. Nedoložení potvrzení, stejně tak plné moci, je dalším opakujícím se formálním nedostatkem řízení. Je však možné jej napravit.

Advokát by se těchto nedostatků měl vyvarovat. Nesplnění formálních povinností vede přinejmenším k neefektivnímu prodloužení délky řízení a zbytečným nákladům.

10.3 Srovnání s českým civilním řízením

Nabídnutí stručné komparace zastoupení před Soudním dvorem EU na straně jedné a před českými soudy na straně druhé, by mělo být na závěr učiněno.

---

³³⁴ Článek 38 odst. 7 Jednacího řádu Soudního dvora; článek 44 odst. 6 Jednacího řádu Tribunálu; a konečně článek 36 Jednacího řádu Soudu pro veřejnou službu.

³³⁵ Tamtéž, poslední věta.

V české civilněprocesní právní úpravě najdeme několik způsobů možného zastoupení účastníka řízení. Takto se rozlišuje zastoupení zákonné, zastoupení na základě plné moci, eventuálně zastoupení na základě rozhodnutí soudu. V řízení před Soudním dvorem EU je naopak procesní zastoupení upraveno poněkud skromněji - zastoupit účastníka řízení lze toliko právním jednáním, **udělením plné moci advokátovi**.

Zásadní odlišností zůstává **povinné zastoupení v řízení před Soudním dvorem EU**, kde s výjimkou členských států a orgánů EU, dále států, které jsou stranami Dohody o EHP a nejsou členskými státy, jakož i Kontrolní úřad ESVO uvedený ve zmíněné dohodě, **musí být jiní účastníci řízení zastoupeni advokátem**, mimo řízení o předběžné otázce.

Podle české právní úpravy *de lege lata* platí, že **účastník řízení musí být zastoupen pouze v řízení o dovolání**, jako mimořádného opravného prostředku (§ 241 OSŘ). Povinné zastoupení dovolatele je upraveno jako zvláštní podmínka řízení, jejíž nedostatek lze sice odstranit, ale bez jejíhož splnění nelze vydat rozhodnutí ve věci samé. Nadto úprava obsahuje případy, kdy se splnění takové podmínky nevyžaduje, zejména je-li dovolatelem fyzická osoba, která má právnické vzdělání, a dále je-li dovolatelem právnická osoba, stát, vyšší územně samosprávný celek nebo obec, za než jedná osoba, která má právnické vzdělání (§ 241 odst. 2, 3 OSŘ).

V řízení před Soudním dvorem EU nemůže vystupovat a sama jednat osoba, i kdyby měla právnické vzdělání. Osoba, která má právnické vzdělání, musí být v řízení vždy zastoupena advokátem. Každý účastník řízení tak má stanovenou povinnost mít odborného právního zástupce, který je vybaven k tomu, aby **zajistil účinnou (spravedlivou) a zároveň dostatečně rychlou ochranu práv a zákonem chráněných zájmů**. Tento přístup se jeví jako promptnější, lépe vyhovující požadavkům, které jsou na moderní civilní proces kladeny.

I přes uvedené rozdíly zůstává úlohou advokáta v obou právních úpravách **příspěk k objasnění skutkových a právních okolností případu, být nápomocen při soudním rozhodování** každému soudci/senátu projednávající věc. Od advokáta se očekává výborná znalost předpisů hmotněprávních, stejně tak předpisů procesních. Jejich znalost se projeví v řízení před Soudním dvorem EU již v písemné části řízení, v českém civilním řízení při přípravě návrhu na zahájení řízení, případně vyjádření.

Advokát musí v každém stádiu procesu dbát o to, aby ke každému podání byly přiloženy všechny písemnosti, na něž se účastník odvolává. Na počátku je nutné **přiložit plnou moc** dokládající oprávnění vystupovat jako zástupce účastníka řízení (§ 32 odst. 1 OSŘ), v řízení před Soudním dvorem EU je nadto povinností advokáta **uložit v soudní kanceláři potvrzení**, že je oprávněn vystupovat jako právní zástupce před soudem členského státu nebo jiného státu, který je stranou Dohody o EHP.

Po doručení žaloby žalovanému a jeho vyjádření k předmětu řízení mohou být žaloba a žalobní odpověď **doplněny replikou nebo duplikou žalovaného**, přičemž účastníci řízení mají právo navrhnout na podporu své argumentace další důkazy, avšak **s odůvodněním svého prodlení**. V klasickém českém civilním řízení se žádné odůvodnění takového prodlení neočekává.

Pokud by se chování advokáta v průběhu řízení neslučovalo s důstojností a řádným výkonem spravedlnosti, mohl by být **advokát z řízení probíhajícím před Soudním dvorem EU kdykoliv vyloučen**. To se týká všech osob, se kterými advokát vstupuje do vztahu, tedy zejména se soudci, generálním advokátem nebo vedoucím soudní kanceláře. V podmínkách naší právní úpravy lze *de lege lata* vyvodit kárnou odpovědnost advokáta za takové chování, které neodpovídá povinnostem, které jsou na něho kladeny zejména stavovskými předpisy závaznými pro všechny členy advokátní profese. Za hrubě urážlivé podání může soud uložit pořádkovou pokutu, a to až do výše 50.000 Kč (§ 53 odst. 1 OSŘ). **Advokáta však z řízení vyloučit nelze**.

Znakem moderního přístupu k zastupování účastníka řízení jistě patří **zastupování prostřednictvím vysokoškolských učitelů**, kteří u Soudního dvora EU požívají stejných práv, která jsou přiznána advokátům. Z pohledu autora jde o pozitivní signál směrem k povolání, které pro civilní proces zcela jistě hraje svoji významnou roli.

Pro účely komparace byl zvolen Soudní dvůr Evropské unie, stejně tak mohl autor učinit poznámku k řízení probíhajícímu před Evropským soudem pro lidská práva. Komparaci je však možno provádět vždy s výhradou neúplnosti. Autorova volba byla učiněna z důvodu absolvované stáže u soudu v Lucemburku na podzim 2013, která i díky účasti při soudním jednání ve věci Soliver v. Komise (věc T-68/09) přispěla k touze podrobit jej popisu a analýze.

D. VYBRANÉ ASPEKTY S TÉMATEM SOUVISEJÍCÍ

11. ETIKA ADVOKÁTA

Mám-li pojednat o některých etických zásadách souvisejících s rolí advokáta, kterou v civilním procesu zaujímá, musím se nejprve zastavit u pojmů **etika a etický princip**, a to z důvodu vymezení rozsahu, kterým se hodlám zabývat. **Etika** je filosofickou disciplínou zabývající se mravními jevy v tom nejširším slova smyslu, je teorií morálky, zkoumající morální lidské chování a jeho normy.

Etika je tedy pro praktický život významnou vědní disciplínou. Promyšlení řešení různých otázek je naprosto bezcenné, pokud nevede k poznání, jaké k té či oné otázce máme zaujmout stanovisko, zkrátka **jak se máme chovat a zejména proč se máme chovat v určitých situacích určitým způsobem.**³³⁶

S pojmem etika pracoval i známý český spisovatel, scénárista a překladatel Vladimír Neff, který uvedl, že „*etika nestanoví, mám-li či nemám-li platit daně, smím-li či nesmím-li lhát; jejím jediným úkolem je najít princip, který by člověku umožnil přesně a neomylně rozlišit dobré od špatného, jinými slovy úkolem etiky je najít vždy, za všech časů a okolností a pro všechny lidi platné kritérium mravného a nemravného; a hledající takové kritérium, etikové se především snaží přesně stanovit, co považují za nejvyšší hodnotu lidského života. Jakmile tuto hodnotu našli, splnili nejpodstatnější část svého úkolu, neboť nejvyšší hodnotou zajisté je dobro a nikoliv zlo. I stačí, aby dodali: Jednej vždy tak, aby každý tvůj čin směřoval k nalezené nejvyšší hodnotě lidského života jako k cíli.*“³³⁷

Všemi těmito otázkami se **filosofická disciplína zvaná etika** zabývá. Ze všech základních poznatků pak etikové vyvozují konkrétní důsledky pro lidské chování.

---

³³⁶ RUBEŠ, J. *O některých etických zásadách každodenní práce soudce a advokáta*. Bulletin advokacie, č. 11-12, 2003, 19 s.

³³⁷ NEFF, V. *Filosofický slovník pro samouky neboli Antigorgias*. Vydavatelstvo Družstevní práce v Praze, Svět, Nová řada LVI, 1948, 126 s.

V profesní činnosti advokáta je důležitá nejen odborná způsobilost, svoji roli hraje také **dodržování jistých etických norem, etických principů**. Budeme-li vycházet ze zcela samozřejmého předpokladu pro demokratickou společnost, a tedy že právní normy odpovídají vůli společnosti, která je vytvořila, a že tyto normy zároveň odpovídají její představě o správném chování, přesto vyjadřuje jejich dodržování jen určité tzv. **etické minimum**.³³⁸ Dodržování norem práva hmotného, stejně jako práva procesního, patří tedy k etickému minimu každodenní činnosti advokáta.

Etická pravidla vymezují vztah advokáta ke společenským hodnotám, kterým má sloužit. Těmito hodnotami, ve kterých lze najít velkou míru společenského konsensu, jsou především svoboda a sebeurčení, ochrana před bezprávím, rovnost příležitostí, soukromí a minimální blahobyt.³³⁹ Profesní etika se však nezabývá jen otázkami hodnot, které jsou důležité pro činnost advokáta, nebo etickými dilematy, kterým advokát musí čelit, ale zabývá se především nespočtem praktických otázek, jako je **dostupnost právních služeb advokáta, jejich nákladnost, míra specializace advokáta, organizace jeho práce, disciplína, sociální koncepce zpřístupnění jeho služeb** a mnoho dalších. Není jednoduchou aplikací úzké etické teorie, ale zahrnuje množství aspektů politické, sociální a právní filosofie i individuální etiky.³⁴⁰

Naproti společenskému očekávání a předpokladům se advokát může dostat do rozporu s hodnotami a normami, které je zajišťují. Za tímto účelem si advokátská profese vytváří určitá pravidla a jisté regulátory chování svých příslušníků. Zejména k zajištění spokojenosti jimi zastupovaných osob a očekávání široké veřejnosti jsou profesí přijímány **etické principy**, které jsou reprezentanty jejich poslání při zajištění ochrany práv a právem chráněných zájmů osob. Jsou závazkem k činnosti, která by měla být v souladu s morálkou. Cílem je vytvořit minimální morální standard a předcházet konfliktu mezi očekáváním společnosti a chováním představitele profese. Etické principy **nejsou neměnné, naopak se v čase přetvářejí** pod vlivem měnících se právních, ekonomických, politických a jiných podmínek.

---

³³⁸ RUBEŠ, J. d. cit. v pozn. 336, 19 s.

³³⁹ ČIPKÁR, J. *Profesijná etika pre právnicka*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2003, 107 s.

³⁴⁰ KRSKOVÁ, A. *Etika právnického povolania*. 1. vyd. Bratislava, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 1994, 23 s.

Ani stanovení závazných pravidel chování nemůže bez dalšího zajistit, že budou pravidla dodržována. Jejich **dodržování závisí na každém advokátovi zvlášť**. Plně dostát etickým normám lze efektivně jen tehdy, když se advokáti osobně ztotožní se svým posláním, přijmou normy za své, vnitřně je akceptují a dobrovolně převezmou břemeno odpovědnosti za svoji činnost. Pravidla by proto měla být stanovena vždy jednoznačně a přijímána uvážlivě.

Ztotožnění se s profesí a přijetí jejich pravidel **není krátkodobý proces**. V tomto ohledu je nutné, aby se s etickými principy advokát seznamoval již od počátku své praxe, kdy je jejich osvojování efektivnější. Vnitřní akceptace etických pravidel a jejich ověřování by mělo hrát důležitou roli i při výběru uchazečů jako členů do advokátní komory.

Z historického pohledu byla advokátská profese jednou z prvních právnických povolání, které si systematicky začalo klást otázky o eticky přijatelných způsobech jeho výkonu a jistém mravním minimu, které na něj má být kladeno. Byly vypracovány etické zásady, tradičně označované jako **pravidla řádného výkonu advokacie - etické kodexy**. V takové situaci má psanou podobu. Je otázkou, zda etický dosah advokátské role, kodifikaci etických pravidel nezbytně vyžaduje.

Psaný kodex etických pravidel advokáta je, dokonce v měřítku celosvětovém, silnou tradicí advokacie, a to nejen v **kontinentálním právním systému**. Podle dostupných pramenů existuje psaný etický kodex advokátské profese rovněž v **systému anglo-amerického práva**. Ve Spojených státech amerických byla první etická pravidla pro právníky vytvořena již v roce 1908 pod názvem *Canons of Ethics*, které jsou však obecným etickým kodexem všech právnických profesí, oproti tomu *Rules of Professional Conduct* jsou přijímány advokátní profesí v jednotlivých státech Spojených států amerických.³⁴¹ V dnešní době přijalo tento kodex s určitými změnami 44 států americké konfederace a Kolumbijský distrikt. Zbylé státy si ponechaly původní verze etických pravidel, případně si upravují etická pravidla chování advokátů vlastními kodexy. V Anglii a Walesu byly přijaty *Code of Conduct of the Bar* pro barristery a *Solicitors' Practice Rules* pro solicitory.³⁴²

---

³⁴¹ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 47 s.

³⁴² Tamtéž, 47 s.

Zvláštní **úloha při prosazování etických hodnot** náleží stavovským organizacím advokátů. Tento vztah platí i naopak, protože zájmem těchto organizací je prosazení profesionálních a morálních hodnot.³⁴³ Etická pravidla takové hodnoty obsahují. Jsou rozlišovány a specifikovány podle vztahů, do kterých advokát při své činnosti vstupuje. Jde konkrétně o pravidla ve vztahu ke svému klientovi, k soudu a jednotlivým soudcům, jakož i k jiným orgánům, k advokátům jako svým kolegům, k advokátnímu stavu, v neposlední řadě také k veřejnosti.

Cílem každých takto stanovených pravidel je **zavázat advokáta** k chování a jednání podle morálních norem (etických principů), které se považují za součást zodpovědně vykonávané práce, apelovat na profesní hrdost, jakož i vést advokáta ke správně chápané solidaritě, obhajující důstojnost daného povolání.³⁴⁴

De lege lata se k dodržování advokátní etiky žadatel o zápis do seznamu advokátů zavazuje složením slibu do rukou předsedy Komory, který zní: „*Slibuji na svou čest a svědomí, že budu ctít právo a etiku povolání advokáta a chránit lidská práva. Slibuji, že budu dodržovat povinnosti mlčenlivosti a dbát důstojnosti advokátního stavu.*“ (§ 5 odst. 1 písm. i) ZA).

Vystupuje-li advokát v občanském soudním řízení, je jeho poslání zřejmé. Advokát je tu od toho, aby **pomáhal prosazovat a realizovat práva a zákonem chráněné zájmy osob**. Při hledání etických principů nás proto budou zajímat jisté významné okolnosti, tj. zejména vztah advokáta k soudu a soudci, osobnost advokáta, volba advokáta, vztah důvěry a řádné plnění povinností před a v průběhu soudního řízení.

Vztah advokáta k soudu a soudci

Vztah advokáta k soudu míří k jedinému cíli – k **naplnění spravedlnosti**.

Pokud se zabýváme vztahem mezi advokátem a soudnictvím, měli bychom odlišit vztah, ve kterém advokát vystupuje jako zástupce nebo obhájce svého klienta na straně jedné a vztah jejich institucionalizovaných forem na straně druhé.³⁴⁵

---

³⁴³ Srov. polemicky MACKOVÁ, A. *Nezávislost soudců*. Praha: Právnická fakulta UK, 1996, 83 s.

³⁴⁴ JANOTOVÁ, H. a kol. *Profesní etika*. Praha, Eurolex Bohemia s.r.o., 2005, 17 s.

³⁴⁵ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 36 s.

V průběhu soudního řízení jsou advokát a soudce kolegové, rozdíl mezi nimi je v procesním postavení, které zaujímají. Zatímco advokát vystupuje v pozici *alter ego* účastníka řízení, vystupuje soud jako nestranný subjekt – tzv. „nezúčastněný třetí“.

Ve vztahu obou profesí se uplatňuje staré latinské přísloví, že advokát je *amicus curiae*, tedy přítel soudu. K tomu významný pražský advokát Karel Čermák podotkl, že „*amicus curiae* ovšem není advokát, který chodí se soudcem na pivo a po šestém ho přesvědčí, že věc, kterou zastupuje, má mít zvláštní přednost při vyřizování. Tím méně je *amicus curiae* takový advokát, který pod pláštěm příkazu klienta zatěžuje soudy a úřady nekompetentními a ve všech ohledech negramotnými výplody ústními i písemnými bez nahlédnutí do elementárních právních předpisů, natož do pravidel českého pravopisu či alespoň do mluvnice jazyka českého.“³⁴⁶

Mezi soudcem a advokátem přitom **mohou existovat přátelské vztahy**. Pokud se soudce od tohoto vztahu bude při rozhodování distancovat, není tu důvod, proč by měl být soudce v takovém případě podjat.

Rozhodně není myslitelné, aby se soudce a advokát chovali před účastníky jinak, než jak to předpokládají procesní pravidla o důstojnosti soudního jednání. Navzájem jsou **povinni prokazovat si vzájemnou úctu**. Ta se projevuje i v tradičním a stále respektovaném oslovování v soudní síni a jistě i ono obligátní oslovení soudce „Vaše ctihodnosti“ přispívá k patřičnému a žádoucímu profesionálnímu odstupu.³⁴⁷ Tato úcta se přitom nepromítá jen ve vztahu k subjektům řízení, je projevem úcty i vůči zastávaným profesím, kterou by se měli oba snažit vštípit stranám, advokát svému klientovi. Nedostatečné respektování této povinnosti může být soudem vnímáno jako **urážlivý projev vůči němu**, za které lze uložit pokutu až do výše 50.000 Kč (§ 53 odst. 1 OSŘ).

Osobnost advokáta

Pomineme-li všechny nároky stanovené zákonem pro vlastní výkon profese advokáta (§ 5 odst. 1 ZA), jsou na advokáta kladeny i **určité požadavky na jeho osobnost**,

---

³⁴⁶ ČERMÁK, K. d. cit. v pozn. 62, 41 – 42 s.

³⁴⁷ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 53 s.

kteřé jsou předpokladem řádného výkonu advokacie vzhledem k jeho roli, kterou v civilním procesu zaujímá, zejména pak z pohledu výkonu spravedlnosti.

Advokát by se měl snažit **udržet a posílit důvěru v soudní systém ochrany práv**.

Lze vyzozorovat určité základní vlastnosti, schopnosti a dovednosti, kterými by měl advokát disponovat a které jsou z hlediska řádného plnění jeho role žádoucí. Na druhou stranu lze vyjmenovat vlastnosti, které jsou nepřijatelné. Pro přehlednost poslouží následující tabulka.³⁴⁸

Žádoucí vlastnosti	Nepřijatelné vlastnosti
Vysoká profesionální morálka	Nekorektní a nečestné jednání, neúcta k pravidlům
Vysoký intelekt, rozumová vyspělost	Podprůměrný intelekt, mechanické úkony
Vyrovnaná psychická struktura, nadhled	Tendence podléhat emocím a sklony k afektivnímu jednání
Komunikativnost, asertivita	Uzavřenost, agresivita
Důvěryhodnost, diskrétnost, vstřícnost	Nedůvěra, nediskrétnost, neochota
Dodržování pravidel etiky	Negativní projevy, nezdvořilost, vulgarita, povýšenost a arogance

Bez žádoucích vlastností se advokát při své činnosti neobejde. Pokud by mu chyběly, neznamená to, že by advokacii vykonávat nemohl. Negativně by se to však projevilo na **kvalitě poskytovaných právních služeb**, což je v rozporu s cíli advokacie.

³⁴⁸ Autor čerpal především z obecných zkušeností, **tabulka je předkládána s výhradou neúplnosti**. Velmi přesně vystihuje charakteristické rysy advokáta ve své publikaci např. Karel Květ: „*Žádám na svém advokátu opak toho, co Cicero požaduje na svém řečníku, což jest výmluvnost na prvém místě a pak jistá znalost práva; neboť já pravím obráceně, že advokát musí být zvláště obeznalý v právu i v praxi a průměrně výmluvný, spíše dialektik než rétor, spíše muž zběhlý ve věcech a úsudku, než muž velikých a dlouhých řečí.*“, cit. KVĚT, K. *Advokacie. Příspěvek k sociologii advokátního stavu*. Praha: Pražská tisková kancelář, 1996, 10 s.

Volba advokáta

Zatímco osoba soudce je dána procesními předpisy o příslušnosti a rozvrhem práce, **výběr advokáta je záležitostí účastníka** samotného a jejich vztah se řídí smlouvou (zde ponecháváme stranou ostatní možné způsoby zastupování).

Z toho plyne, že si účastník vybere nejspíše vždy takového advokáta, o kterém bude přesvědčen, že jeho práva a zájmy bude hájit a prosazovat co nejlépe. Advokát, který se při poskytování právní služby osvědčil, a se kterým byl účastník spokojen, bude dále doporučován a lze předpokládat, že jeho klientela poroste přímou úměrou, zatímco jiní ji budou hledat obtížně. I zde se projevují zásady tržního hospodářství. Advokát, který pracuje pečlivě a svědomitě, **na svoje kvality dříve nebo později jistě upozorní**. To platí jak pro zkušeného advokáta, tak pro advokáta začínajícího.

Z pohledu soudce, tedy osoby, která přichází každodenně do styku s nejrůznějšími typy advokátů, by nebylo obtížné na dotaz doporučit toho „správného“ advokáta. **Zdatný soudce kvalitní práci advokáta pozná**. Takové doporučení by však z mého pohledu nebylo vhodné. Soudce má být k advokátům nestranný, jeho vztah má být korektní. V tomto ohledu by poskytnutá rada z takového vztahu vybočovala. Tento názor podporuje rovněž fakt, že by soudce v případě neúspěchu v konkrétním případě mohl být viněn z toho, že nedoporučil dobrého advokáta, byť by negativní výsledek nemusel být nutně zapříčiněn pouze advokátem.³⁴⁹

Důvěra v advokáta

Vztah mezi advokátem a jeho klientem je **vztahem založeným na důvěře**. To platí jak pro advokáta, tak pro jeho klienta, jejich vztah musí být oboustranně vyvážený.

Klient projevuje svoji důvěru v osobní vlastnosti, schopnosti a dovednosti advokáta, v to, že se jeho případu bude advokát věnovat s plnou intenzitou a že svého postavení nezneužije na úkor svých nebo jiných zájmů.

Situaci, kdy se advokát z důvodu kolize nemůže účastnit nařízeného soudního jednání, je **třeba řešit substitucí**. Je povinností advokáta nejen náležitě seznámit substituta s projednávanou věcí, ale rovněž uvědomit klienta, že bude substituován.

---

³⁴⁹ Srov. polemicky RUBEŠ, J. d. cit. v pozn. 336, 26 s.

S otázkou důvěry je spojováno i **jednání s protistranou** mimo soudní síň. Bude to především při pokusu o smírné vyřešení věci, ke kterému by před podáním žaloby mělo vždy dojít, protože vyřešení konfliktu „mimo proces“, pokud však smír vůbec přichází v úvahu, je společensky žádoucí. Advokát by se měl o smír vždy snažit. Pokus advokáta o takové řešení vyžaduje samozřejmě účast protistrany. Pokud je protistrana zastoupena advokátem, pak tento zástupce musí být přibrán.³⁵⁰ V podstatě totéž platí o písemném styku.

Existuje celá řada případů, kdy dochází k **narušení nezbytné důvěry** mezi advokátem a jeho klientem. Pokud klient neposkytuje advokátovi potřebnou součinnost, nesloží-li na žádost advokáta přiměřenou zálohu anebo přes poučení trvá na tom, aby advokát v jeho věci postupoval v rozporu s právními předpisy, dochází tím zákonitě k narušení důvěry, jež je jednou ze základních podmínek řádného poskytování právních služeb.³⁵¹

Rozhodne-li se advokát z důvodu narušení důvěry vztah ukončit, je nezbytné, aby takový krok řádně odůvodnil. **Při oznámení ukončení zastoupení soudu či žádosti o zrušení zastoupení je nutné, aby advokát dodržel při formulaci svého podání stanovenou povinnost mlčenlivosti** (srov. § 21 ZA). Z tohoto pohledu je naprosto procesně postačující jednoduché oznámení advokáta, že zastoupení skončilo, případně, že účastníka řízení již nadále nezastupuje.³⁵²

Advokát musí postupovat v zájmu klienta, na základě jeho příkazů. Advokát je však **povinen klienta vždy poučit** o jeho právech a o tom, že by požadovaný procesní nebo i jiný úkon nemohl provést, pokud by odporoval zákonu, dobrým mravům nebo stavovským předpisům.

Řádné plnění povinností před a v průběhu soudního procesu

Advokát hájící práva a oprávněné zájmy účastníka řízení v průběhu procesu, musí dbát na dodržování jistých povinností a postupů, vzhledem k naplnění jeho role. To samé platí pro advokáta ve stádiu, které zahájení řízení předchází.

---

³⁵⁰ RUBEŠ, J. d. cit. v pozn. 336, 28 s.

³⁵¹ SVEJKOVSKÝ, J., VYCHOPEŇ, M., KRYM, L., PEJCHAL, A. a kol. d. cit. v pozn. 193, 134 s.

³⁵² Tamtéž, 134 s.

Při převzetí právního zastoupení je předně třeba zpracovat co nedůkladněji informace poskytnuté klientem, **učinit právní rozbor**. Co do formy nemusí být nutně písemný. Co se týče jeho obsahu, je nezbytným požadavkem jeho objektivnost. Advokát musí klienta upozornit na aktuální stav právních předpisů, relevantní judikaturu a právní literaturu, možnou obranu protistrany, na obtíže, které mohou při dokazování určitých skutečností a jejich pravdivosti nastat, na to, kolik činí soudní poplatky, kolik budou činit náklady právního zastoupení, stejně jako kolik mohou eventuálně činit náklady v případě neúspěchu ve věci, či zda tu není možnost osvobození od soudních poplatků. Stejně tak musí mít advokát odvalu klientovi doporučit, aby se do sporu nepouštěl, pokud by výsledek byl beznadějný, a to i za cenu toho, že by se tím advokát připravil o možnost své odměny.³⁵³

V průběhu řízení je advokát povinen účastníka **upozornit na všechny zákonem přípustné prostředky a poučit jej, kterých je vhodné použít a kterých nikoliv**. Účastník se v řízení musí plně podřídit advokátovu vedení. Procesní úkony bude činit vůči soudu advokát, účastník řízení by neměl takové úkony činit na vlastní pěst, bez porady a bez doporučení advokáta.

Na závěr citace soudce: „*Soudce je povinen poučovat oba účastníky, advokát je povinen poučovat pouze svého klienta. Soudce volí postup, vedoucí k ukončení procesu, advokát radí klientovi a postupuje tak, aby soud dospěl k cíli prospěšnému jeho klientovi. Soudce musí být nestranným, advokát je stranický. Soudce rozhoduje, advokát pomáhá klientovi a soudu k rozhodnutí, které bude pro klienta příznivé. Přes tyto rozdílnosti není důvodu k antagonii mezi těmito subjekty řízení. Naopak, je mnoho a mnoho důvodů, aby soudci a advokáti byli ve vztazích co nejlepších.*“³⁵⁴

11.1 Advokátní etika *de lege lata*

V kontinentálním právním systému je **pravidlem stanovení norem advokátní etiky přímo do zákonného textu**. I v našem právním řádu jsou některá pravidla *de lege lata* obsažena v zákoně, konkrétně v zákoně o advokacii. V souvislosti s tématem

---

³⁵³ RUBEŠ, J. d. cit. v pozn. 336, 27 s.

³⁵⁴ Tamtéž, 30 s.

práce budou uvedeny principy stěžejní a diskutované, podrobnější rozbor by zcela jistě přesáhl její rámeček. Některé etické principy jsou pak stanoveny v etickém kodexu, jak bude dále uvedeno.

Advokát je předně povinen **chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy** klienta a řídit se jeho pokyny (§ 16 odst. 1 ZA). Účastníci mají právo nejen na poskytování právních porad a na zastupování v řízení před soudy a jinými orgány, ale také právo na to, aby advokát komunikoval s osobami, jejichž zájmy jsou v rozporu se zájmy účastníka, a napomáhal smírnému řešení sporu.³⁵⁵ K tomu, aby advokát mohl plně dostát svým povinnostem chránit a prosazovat práva a oprávněné zájmy klienta, **je povinen dbát potřebné procesní obezřetnosti a organizovat svoji činnost tak, aby práva a oprávněné zájmy nebyly ohroženy.**³⁵⁶ Pokyny svého klienta je advokát povinen se řídit jen potud, pokud nejsou v rozporu s právním nebo stavovským předpisem. I v případech, kdy je pokyn zjevně neúčelný³⁵⁷, se jím advokát musí řídit, pokud na něm klient trvá.

Při poskytování právních služeb je advokát **povinen jednat čestně a svědomitě**, využívat důsledně všechny zákonné prostředky a v jejich rámci uplatnit v zájmu klienta vše, co podle svého přesvědčení pokládá za prospěšné (§ 16 odst. 2 ZA).

Pomyslným měřítkem správnosti poskytování právních služeb advokátem však není a nemůže být pouhá úspěšnost ve sporu, neboť na advokáta nelze klást nepřiměřené požadavky v podobě **předjímání budoucího vyřešení právní otázky judikaturou vyšších soudů**, obzvláště v situaci, kdy je taková otázka v teorii i soudní praxi sporná. Naopak platí, že pokud se **soud s názorem advokáta a jeho postupem ztotožní či jej akceptuje (toleruje)**, nemusí to nutně znamenat, že advokát vynaložil veškeré úsilí, které lze na něm požadovat, že využil všechny zákonné prostředky a vše, co bylo pro účastníka řízení prospěšné.³⁵⁸

---

³⁵⁵ JANČAROVÁ, M. *Práva a povinnosti ve vztahu advokáta a klienta*. Bulletin advokacie, 2000, č. 10, 45 s.

³⁵⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 2. 2003, sp. zn. 11 Tdo 1107/2002.

³⁵⁷ Srov. Sbírka kárných rozhodnutí č. KR 6/05, cit. „*Advokát není oprávněn ignorovat příkaz klienta k podání odvolání, byť by byl sám subjektivně přesvědčen o jeho případné neúspěšnosti.*“

³⁵⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 7. 2011, sp. zn. 25 Cdo 121/2010.

Advokát by měl při výkonu své činnosti postupovat vždy tak, aby nesnižoval **důstojnost advokátního stavu**; za tím účelem je povinen dodržovat pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů³⁵⁹ (§ 17 ZA). Advokátům je uložena povinnost jednat a chovat se způsobem, kterým nedochází k poškozování dobrého jména advokacie. Tuto povinnost je advokát povinen dodržovat nejen při zastupování před civilními soudy a jinými orgány, ale **vztahuje se i na chování v běžném životě**.³⁶⁰ Advokát by měl mít za každé situace na paměti a vycházet z toho, že jeho nevhodné chování může poškodit pověst a důstojnost advokátního stavu jako celku, zejména, pokud jako zástupce vystupuje v řízení před soudem.

Pro advokáta, který je činný v právním státě, není a nemůže být obtížné předjímat, které způsoby chování a jednání, a které **hodnoty mravnosti a lidské důstojnosti** je třeba respektovat, aniž by byly výslovně vypočteny v jednotlivých ustanoveních, což ostatně není ani možné.³⁶¹

Pro ještě významnější uvědomění si role advokáta v civilním procesu a důležitosti jeho postavení při provádění procesního úkonu, tak před ostatními subjekty, kteří se úkonu účastní, byla opětovně zavedena **povinnost užívat stavovský oděv – talár**, který byli advokáti oprávněni užívat do roku 1948.³⁶² Tato povinnost se v odvětví práva civilního procesu týká toliko řízení probíhajícího před Nejvyšším soudem (srov. § 17a ZA). V řadě zahraničních zemí je talár zcela běžnou záležitostí. Možnost užívat talár bývá mj. brána za výraz příslušnosti ke stavu, vyjadřovaný nejen při účasti u soudu, ale i při nejrůznějších slavnostních příležitostech.³⁶³ Zavedení taláru u nás může být správným krokem ke zvýšení reprezentativnosti procesu jako celku.³⁶⁴

---

³⁵⁹ **Pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže** stanoví stavovský předpis, konkrétně usnesení představenstva České advokátní komory č. 1/1997 Věstníku, kterým se stanoví pravidla profesionální etiky a pravidla soutěže advokátů České republiky (**Etický kodex**).

³⁶⁰ Srov. Sbírka kárných rozhodnutí č. KR 11/05, cit. „*Pravidla profesionální etiky zavazují advokáta k určitému chování nejen při výkonu advokacie, ale i v soukromé sféře. Proto advokát, který nezaplátí svůj soukromý dluh, navíc přisouzený věřiteli pravomocným rozhodnutím soudu, závažným způsobem porušuje povinnosti advokáta a dopouští se kárného provinění.*“

³⁶¹ Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 5. 11. 1998, sp. zn. I. ÚS 393/1998.

³⁶² Nařízení ministerstva práv č. 59/1904 ř.z. bylo oprávnění užívat talár zrušeno v roce 1948.

³⁶³ BALÍK, S. d. cit. v pozn. 73, 10 s.

³⁶⁴ Srov. usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 6. 1. 2010, sp. zn. IV. ÚS 2457/09.

O všech skutečnostech, o nichž se advokát v souvislosti se svojí činností dozví, **je povinen zachovávat mlčenlivost** (§ 21 ZA). Tato povinnost trvá i po vyškrtnutí ze seznamu advokátů. Mlčenlivosti může advokáta zprostit pouze klient a po jeho smrti nebo zániku právní nástupce.³⁶⁵ V případě, kdy je právních nástupců více, musí být dosaženo souhlasu všech. Zákon obligatorně vyžaduje písemnou formu souhlasu, v řízení před soudem tak lze učinit i ústně do protokolu.

Povinnost zachovávat mlčenlivost je prolomena ve vztahu k osobě, kterou advokát pověřuje provedením úkonu právní služby, pokud je tato osoba sama povinna zachovávat mlčenlivost (§ 21 odst. 3 ZA), stejně tak v dalších zákonem uvedených případech – v soudním řízení ve sporu mezi advokátem a jeho klientem, ve sporu mezi advokátem a advokátní komorou, stejně jako není povinností mlčenlivosti dotčena zákonem uložená povinnost překazit spáchání trestného činu (srov. § 367 TZ). Naopak o dokonaném trestném činu je advokát povinen mlčenlivost zachovat (§ 368 odst. 3 TZ). **Při opačném chápání nepřekazení a neoznámení trestného činu by nebylo vůbec možno uvažovat o vytvoření vztahu důvěry.**

Zákonných povinností je na advokáta kladeno bezpočet. Jsou to však i povinnosti morální a požadavky na osobnost advokáta, na které zákon přímo nepamatuje. I ty je však nutné bez výhrady plnit, má-li být řádně naplněna role advokáta.

11.2 Etický kodex

Obecnější rozsah a význam etických norem chování a jednání advokáta ve vztahu k soudu velmi výstižně vyjadřuje na evropské úrovni **Etický kodex advokátů Evropské unie – CCBE**. Ten byl původně přijat na plenárním zasedání dne 28. října 1988 a následně několikrát novelizován během plenárních zasedání CCBE.

Etický kodex upravuje ve svém článku 4 jmenovitě pravidla chování před soudem, povinnost čestného vedení řízení, které musí mít advokát vždy na zřeteli, povinnost

---

³⁶⁵ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3341/2006, cit.: „*Občanský soudní řád nevylučuje, aby jako svědek byl v řízení slyšen také advokát, případně i advokát účastníka řízení; má-li však vypovídat o skutečnostech, o nichž se dozvěděl v souvislosti s poskytováním právních služeb, může tak učinit, jen je-li zbaven povinnosti mlčenlivosti.*“

s veškerou úctou a zdvořilostí vůči soudu hájit zájmy klienta čestně a beze strachu, bez ohledu na zájmy své nebo důsledky jak vůči sobě, tak jiné osobě, dále zákaz vědomého uvádění nepravdivých nebo klamavých informací a konečně rozšíření pravidel upravujících vztah advokáta se soudy na rozhodce, případně na další osoby vykonávající soudní nebo kvazisoudní funkce.

Již tradičně jsou vztahy advokáta jako zástupce účastníka v řízení před soudem upraveny procesními předpisy. V některých právních řádech můžeme **nalézt úpravu vzájemné úcty a respektu advokátů vůči soudu přímo v procesních předpisech** (např. čl. 429 civilního procesního kodexu belgického království), jinde je pravidlem etickým.³⁶⁶

De lege lata jsou povinnosti advokátů v řízení před soudy a jinými orgány v naší právní úpravě stanoveny přímo etickým kodexem.³⁶⁷ Ten je rozdělen na čtyři části, z nichž stěžejní druhá část obsahuje vlastní pravidla profesionální etiky a část třetí pravidla soutěže advokátů.

Pravidla profesionální etiky

Advokát je všeobecně **povinen poctivým, čestným a slušným chováním** přispívat k důstojnosti a vážnosti advokátního stavu (čl. 4 Etického kodexu). Porušením důstojnosti rozumíme nejen urážlivé slovní projevy při soudním jednání, ignorování výzev soudu, nesplnění závazku advokáta přijatého v souvislosti s profesním pochybením, jakož celou řadu dalších jednání a chování advokáta zakládající jeho kárnou odpovědnost.³⁶⁸

Při vyřizování věci by měl advokát klienta **řádně informovat o svém postupu a poskytovat mu včas vysvětlení a podklady potřebné pro uvážení dalších příkazů** (čl. 9 Etického kodexu). V praxi je tato advokátova povinnost často porušována, což dokazují časté spory, které jsou s advokátem vedeny.³⁶⁹

---

³⁶⁶ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 53 s.

³⁶⁷ Viz **Etický kodex**, d. cit. v pozn. 359.

³⁶⁸ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 5. 2004, sp. zn. 5 As 34/2003.

³⁶⁹ Srov. K 155/2008, K 25/2008, K 37/07, K 53/06, K 13/02, K 64/01, K 76/00, K 405/98, K 403/98, K 230/98, K 229/98 a K 10/98.

Pro naplnění účelu civilního procesu, jak bylo shora vymezeno, by se advokát měl snažit o **finančně nejefektivnější řešení sporu**. Ve vhodném okamžiku by advokát měl využít možnosti vyřešit záležitost mimosoudní cestou nebo navrhnout řešení v rámci rozhodčího řízení (čl. 10 odst. 8 Etického kodexu).

V řízení před soudy jsou povinnosti advokáta upraveny v čl. 17 Etického kodexu. Advokát je vůči soudům, jednotlivým soudcům a pracovníkům soudního aparátu, povinen **zachovávat náležitou úctu a zdvořilost**.³⁷⁰ K tomu patří všechna psaná i nepsaná pravidla spojená nejen s oslovováním takových osob, ale dodržováním jistých formalit při vystupování před soudy, respektování příkazů a zákazů při vedení řízení, slušné odívání a celkově dbání slušného chování, ať už se týká pozdravů, představování, dávání přednosti či všech dalších požadavků na úctu a zdvořilost.

Specifická povinnost stíhá advokáta v souvislosti s údaji, které v průběhu soudního řízení uvádí nebo dokazuje. Tyto **údaje nesmí být nepravdivé nebo klamavé**, a to ani na příkaz klienta. Nepravdivost údajů nesmí být vědomá. To se týká nejen skutkového stavu, ale všech údajů, které mohou významným způsobem ovlivnit právní posouzení věci. Typickým příkladem je nepravdivé uvádění obsahu právních předpisů, citace neexistující judikatury či odborné literatury. Totéž platí o údajích klamavých, tedy těch, které jsou způsobilé uvést soud v omyl.

Pro úplnost je snad třeba dodat, že obdobná přísná pravidla pro chování advokáta obsahují stavovská pravidla všech vyspělých zemí, **zvláštní důraz je na ně kladen zejména v zemích v systému anglo-amerického práva**.³⁷¹

Advokát je dále povinen v řízení **jednat poctivě a respektovat zákonná práva ostatních účastníků řízení**. Poctivost zde není chápána jen ve vztahu k postupu v souladu s právními předpisy a s předpisy práva stavovského, ale i co do souladu se zdravě cítícím svědomím z hledisek spravedlnosti, občanských a lidských práv a rovného přístupu ke spravedlnosti.³⁷² Obzvláště nebezpečné jsou situace, kdy opačné postupy advokáta jsou spojeny se slibem výhod ve snaze ovlivnit rozhodování soudu.

---

³⁷⁰ Srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 1. 2008, sp. zn. 8 As 43/2007, dále srov. K 95/2008, K 146/07, K 90/05, K 44/05, K 74/04, K 40/01, K 212/98 a K 76/97.

³⁷¹ SVEJKOVSKÝ, J., VYCHOPEŇ, M., KRYM, L., PEJCHAL, A. a kol. d. cit. v pozn. 193, 493 s.

³⁷² Tamtéž, 493 s.

Pravidla soutěže advokátů

Povinnosti advokáta při vzájemné soutěži do jisté míry souvisí s předchozí skupinou pravidel profesionální etiky, přesto o nich musí být ve stručnosti učiněna zvláštní zmínka. Advokáti jako představitelé svobodného povolání jsou oproti ostatním podnikatelům ve značné nevýhodě, neboť jsou **do značné míry omezeni v propagaci svých služeb, tím spíše svých kvalit.**³⁷³ Úprava pravidel soutěže advokátů je různorodá, od obecných pravidel, až po zcela konkrétní formální úpravu (čl. 19 až 32 Etického kodexu).

Publicita advokáta, jeho reklama a marketing mají své limity. Jsou to požadavky oprávněné nejen z důvodu tradice. Obecně je zakázána taková forma reklamy, která by snižovala důstojnost a vážnost advokátního stavu. O schopnostech advokáta by měla klienta přesvědčit jeho odborná kvalita, čestnost a morální hodnoty advokáta, ne reklama. Osobní publicita advokáta je povolena, pokud jsou splněny určité podmínky - **informace o službách advokáta musí být přesné, ne klamavé, musí respektovat povinnost mlčenlivosti a další základní hodnoty advokacie.** Tradiční metody propagace a dobové trendy však vyvolávají nové otázky.³⁷⁴

Úprava soutěžních pravidel advokátů stojí před dvěma základními problémy, a těmi jsou čestná akvizice klientů a přiměřená publicita právních služeb.³⁷⁵ I když lze pozorovat různé přístupy, jedno východisko zůstává – **soutěž musí být poctivá.**

Advokát vystupující v průběhu procesu jako zástupce účastníka řízení musí dodržet nejen postup stanovený procesními předpisy, ale je svázán i jistými principy etickými. Přesto se můžeme setkat, zejména pak u laické veřejnosti, s pochybnostmi existence morálky a tomu uzpůsobeného chování na straně advokátů. Příčiny lze hledat v informacích poskytnutých sdělovacími prostředky či zkušenosti osobní. Záleží na každém advokátovi zvlášť, do jaké míry bude etiku své profese ctít a dodržovat. Pokud ne, musí advokát počítat s důsledky, které z takového chování plynou.

---

³⁷³ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 54 s.

³⁷⁴ KUBÍČKOVÁ, A. *Jaké jsou možnosti marketingu a PR v advokacii.* Právní rádce. 13. 6. 2014. <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=13074> [cit. 6. 4. 2015].

³⁷⁵ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 55 s.

12. ZÁKLADNÍ VÝCHODISKA ODPOVĚDNOSTI ADVOKÁTA

S každou lidskou činností je spojena otázka odpovědnosti. Nejinak je tomu u činnosti advokáta. **Odpovědnost je nezbytnou kategorií demokracie a právního státu.**³⁷⁶

U advokáta přitom můžeme rozlišovat několik druhů odpovědnosti: odpovědnost veřejnoprávní, soukromoprávní a odpovědnost disciplinární (kárnou).

Odpovědnost veřejnoprávní je tvořena odpovědností trestní a odpovědností za správní delikty. Platí, že při výkonu své činnosti je advokát plně trestně odpovědný, nikdy nemůže v jejím rámci použít zákonem nedovolené postupy či prostředky. V některých cizích právních řádech se objevují výjimky spočívající v beztrestnosti advokáta za projevy vůči soudu v rámci obhajoby v trestním řízení, které nejsou důvodem pro zahájení trestního stíhání (např. Belgické království).³⁷⁷ V našem právním řádu není advokát *de lege lata* trestně odpovědný, pokud se dozví o spáchaném trestném činu a neučiní o tom oznámení příslušným orgánům (§ 368 TZ). To se však vztahuje pouze na tam vyjmenované trestné činy.

Problematika **soukromoprávní odpovědnosti** souvisí s profesionálním pochybením advokáta. Otázku, zda advokát postupoval či nepostupoval při výkonu advokacie řádně, je třeba posoudit z hledisek zákonných povinností, které jsou na advokáta kladeny. Takové **posouzení pochybení advokáta je složitou záležitostí**. Složitost tu je totiž nutně spjata se samou podstatou práva. Jde tu o takové citlivé případy jako je provedení interpretace právní normy, návrh řešení či procesního postupu pro klienta, přičemž toto může být vnímáno značně subjektivně. Odpověď na to, zda advokát v konkrétním případě postupoval řádně, může závazně poskytnout teprve až soudní rozhodnutí. Kromě jednoznačných případů, kdy advokát typicky z nějakého důvodu zmeškal lhůtu k provedení určitého procesního úkonu, např. nepodal ve lhůtě opravný prostředek³⁷⁸, může být sporné, zda jej činit odpovědným za výklad právní normy, či za navržený procesní postup.³⁷⁹

³⁷⁶ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 343, 78 s.

³⁷⁷ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 38 s.

³⁷⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 10. 2008, sp. zn. 25 Cdo 4495/2007.

³⁷⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 7. 2007, sp. zn. 25 Cdo 2213/2005.

Měřítkem tu bude průměrný, obezřetný a svědomitý advokát, to, zda jeho pochybení bylo důsledkem nedostatečné kvality poskytnutých právních služeb. **Advokát by měl umět předvídat to, co předvídatelné je**, tj. chování protistrany, stav právních norem a vývoj relevantní judikatury a odborné literatury.

Postupem problematickým, s ohledem na stav judikatury českých soudů v určitých oblastech práva však nikoliv nemožným, je postup, kdy si **advokát do svého podání „vybírá“ pouze tu judikaturu, která vyhovuje stanovisku, které jménem svého klienta hájí, a zároveň zamlčí existující judikaturu, která říká opak.**³⁸⁰ Obecně hodnotit etický postup advokáta v obdobných případech nelze. To může pokrývat celou řadu situací, zejména pak případ, kdy judikatura vyšších soudů ke konkrétní právní otázce není jednotná. **V systému anglo-amerického práva** je zamlčení závazného precedentu vždy hodnoceno jako etické pochybení advokáta s možností jeho odpovědnosti, jak za újmu, tak i kárné. To souvisí rovněž s kvalitou podání vypracovaného ze strany advokáta. Pokud advokát rozpor v judikatuře otevřeně přizná a cituje všechny relevantní judikáty, přitom argumenty druhé linie judikatury vyvrátí, je jeho podání nejenom eticky naprosto korektní, ale zpravidla také obsahově velmi kvalitní.³⁸¹ Naopak pokud o rozporné judikatuře mlčí, kvalitu podání tím sráží.

V této souvislosti je nesporné, že advokát je ustálenou judikaturou vázán. Pokud advokát zjistí nepříznivý stav judikatury v neprospěch jeho klienta, měl by klienta na něj upozornit a s výkladem práva jej seznámit. Vývoj judikatury vrcholových soudů podléhá změnám a **advokát by měl odhadnout pravděpodobnost reálné změny právního výkladu v závislosti na možnostech vlastní argumentace.** Musí zvážit, na kolik jsou jeho argumenty silné a zda pod jejich tíhou nelze přimět soud ke změně právního výkladu. To se někdy velmi těžko odhaduje. Bude to nakonec klient, který konečné rozhodnutí, zda do sporu jít i za situace nepříznivé judikatury, musí učinit. Takové rozhodnutí je nutné udělat až po otevřené a srozumitelné advokátově informaci o stavu výkladu práva a pravděpodobnosti jeho změny.³⁸²

---

³⁸⁰ BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. d. cit. v pozn. 43, 181 s.

³⁸¹ Tamtéž, 182 s.

³⁸² Srov. polemicky PELIKÁN, R. *Ještě k neplatnosti rozhodčích doložek a k „právním názorům“*. Bulletin advokacie, 2010, č. 9, 40 s.

Nebezpečí vzniku majetkové nebo jiné újmy při plnění povinností advokáta je značně vysoké a klienti před rizikem musí být chráněni. Tuto ochranu představuje **povinnost advokáta být pojištěn pro případ odpovědnosti za škodu** při výkonu advokacie. Jde o zákonnou povinnost (§ 24a, 24b a 24c ZA). Jistý problém však může představovat rozsah pojištění. Advokát by měl být pojištěn vždy v rozsahu odpovídající povaze jím vykonávané činnosti a změní-li se, měl by tomu přizpůsobit i pojištění.³⁸³

Disciplinární odpovědnost advokáta sleduje především dodržování hodnot, které jsou s výkonem profese advokáta spojeny, tedy zachování cti a důstojnosti advokátního stavu, dodržení pravidel profesionální etiky a pravidel soutěže. Takto chápanou odpovědností se rozumí odpovědnost za porušení profesních pravidel stanovených zákonem nebo předpisem závazným pro příslušníky profese (stavovský předpis).³⁸⁴ V českém právním řádu *de lege lata* podléhá advokát disciplinární pravomoci advokátní komory, z minulosti či ze zahraničních právních úprav známe však případy, kdy advokát podléhá disciplinární pravomoci soudu (Německo).³⁸⁵

Pozornost dalšího výkladu bude zaměřena na jednotlivé povinnosti advokáta, ke kterým je zavázán jak ve stádiu před započítím procesu, tak v jeho průběhu. **Povinnosti advokáta jsou různorodé, a jejich porušení může založit advokátovu odpovědnost.** Na základě představy konkrétních situací můžeme demonstrativně uvést povinnosti různého druhu a charakteru: povinnost informovat, poučovat, radit, poskytovat posudky, upozorňovat na rizika, diskutovat problémy a objasňovat situace, zkoumat, resp. přezkoumávat tvrzení a dokumenty, předvídat vývoj zastoupení (případů), chránit majetek, zabezpečovat činnost klienta, či předcházet dalším sporům a rizikovým situacím atd.³⁸⁶

Pro účely této práce je následně zvoleno diferenciatní kritérium s ohledem na téma práce, tedy **analyzovat povinnosti advokáta před a v průběhu civilního procesu.**

---

³⁸³ MACKOVÁ, A. d. cit. v pozn. 5, 40 s.

³⁸⁴ Tamtéž, 40 s.

³⁸⁵ Srov. polemicky s novelou Obnoveného zřízení zemského dědičného našeho království českého z roku 1650, kdy byla dána disciplinární pravomoc soudů nad advokáty, tj. právo soudu suspendovat advokáta či odejmout oprávnění k výkonu jeho profese.

³⁸⁶ TICHÝ, L. a kol. d. cit. v pozn. 248, 113 s.

12.1 Povinnosti advokáta před zahájením civilního řízení

Zatímco dosud jsme se zabývali obecnou problematikou odpovědnosti advokáta, bude se následující výklad týkat povinností, ke kterým je advokát zavázán před zahájením procesu, tedy v době, kdy soudní řízení ještě nezačalo běžet. **Jednotlivým povinnostem je jedno společné.** Vzniknou v souvislosti se zastoupením osoby, která v té době ještě účastníkem řízení není, resp. být nemusí.

Konkrétní rozsah povinností advokáta může vyplývat z uzavřené příkazní smlouvy, z právních či stavovských předpisů, případně z judikatury.

V prvé řadě je advokát povinen náležitě **objasnit skutkový stav.** V této souvislosti je klient povinen poskytnout advokátovi potřebné informace a podklady, přičemž advokát má právo doplňujícími dotazy docílit toho, že skutkový stav bude zjištěn dostatečným způsobem pro řešení právní otázky. Přitom zásadně platí, že **advokát se může spolehnout na správnost skutkových informací** poskytnutých klientem a **nemá v tomto směru žádnou povinnost informace dále prověřovat.**³⁸⁷

Pokud advokát pozná, že mu klient záměrně neposkytuje přesné informace, je advokát povinen jej na důsledky poskytnutí takových údajů upozornit. I tím advokát může získat „přístup“ k relevantnímu skutkovému stavu. Pokud se věc dostane před soud, není nic trapnějšího pro advokáta, stejně jako pro soudce, který vše pozoruje, než když se ukáže, že klient svého advokáta informoval mylně.³⁸⁸ Vedle náležitého zjištění skutkového stavu by měl být advokát rovněž schopen zajistit jejich prokázání. V tomto ohledu platí obligátní pravidlo *idem est non esse aut non probari*, tedy co není dokázáno je totéž, jako by nebylo.³⁸⁹

Dále je advokát povinen **prověřit aktuální stav práva.** Znalost práva se předpokládá. Zde je nutné rozlišit mezi znalostmi, které jsou pro vymezení právní otázky obecně vyžadované, a znalostmi, které cílí speciálně pro daný případ. Ty je zpravidla nutné si studiem ještě prohloubit.³⁹⁰ Advokát je povinen znát i aktuální vývoj judikatury.

---

³⁸⁷ TICHÝ, L. a kol. d. cit. v pozn. 248, 33 s.

³⁸⁸ RUBEŠ, J. d. cit. v pozn. 336, 28 s.

³⁸⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 75 s.

³⁹⁰ TICHÝ, L. a kol. d. cit. v pozn. 248, 33 s.

S výše uvedeným souvisí povinnost advokáta **se neustále vzdělávat**. Tato povinnost není v podmínkách české právní úpravy zakotvena, a to ani na úrovni stavovských předpisů. **Výrazně se však promítá do kvality poskytovaných právních služeb.** Způsob získávání nových znalostí je věcí advokáta. V některých západoevropských zemích může nerespektování povinnosti dalšího vzdělání vést např. i k odejmutí oprávnění k výkonu advokacie (srov. § 43c odst. 4 německého zákona o advokacii).

Po objasnění skutkového stavu a prověření stavu práva, je advokát povinen **upozornit klienta na různé možné postupy řešení** jeho záležitosti. V první řadě na možnost uzavření smíru, na možnost mimosoudního řešení, včetně mediačního, rozhodčího či jiného způsobu alternativního řešení sporu. Je třeba, aby advokát uvedl základní rysy všech těchto možných postupů včetně řízení soudního, upozornil na rizika osoby mediátora, rozhodců, možnosti využití opravných prostředků nebo přezkoumání rozhodnutí Ústavním soudem, případně na možnost ingerence soudů na evropské úrovni.³⁹¹

V tomto ohledu je povinností advokáta **odhadnout možný budoucí výsledek sporu**, tedy předjímat pravděpodobnost možného úspěchu klienta a upozornit jej na rizika spojená s neúspěchem, tj. především s povinnostmi plnit autoritativní výrok soudu a hradit náklady řízení. To je pro advokáta úkolem zřejmě neobtížnějším. Odhadovat budoucí soudní vyřešení právní otázky lze kvalifikovat jako nepřiměřený požadavek na poskytované právní služby advokáta.³⁹² Je povinností advokáta **upozornit na právní i důkazní problematiku, poukázat na míru stálosti judikatury či naopak protichůdné názory a zejména připomenout rizika plynoucí z důkazního řízení**, především v případě výslechu osob s ohledem na obtížnou předvídatelnost jejich výkonů u soudů.³⁹³

Podle tradice kontinentálního právního systému **má advokát poskytnout soudci fakta a ten na ně teprve samostatně aplikuje právo**, aniž samozřejmě jde nad rámec požadavků stran, které vnesly. Příslušné právní předpisy, judikaturu, stejně jako doktrinální závěry na význam práva si však soudce musí opatřit sám, o platnosti

---

³⁹¹ TICHÝ, L. a kol. d. cit. v pozn. 248, 122 s.

³⁹² Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 7. 2011, sp. zn. 25 Cdo 121/2010.

³⁹³ TICHÝ, L. a kol. d. cit. v pozn. 248, 122 s.

zásady, že soud zná právo – *iura novit curia* – nejsou totiž v českém právním výrazné pochybnosti.³⁹⁴ S vyloučením překvapivého rozhodnutí je také dost dobře možné, že soud rozhodne na základě výkladu práva, kterým neargumentovala ani jedna ze stran.³⁹⁵

Je povinností advokáta **upozornit na rozsah existujících rizik** spojených s dalším postupem. To platí zejména o soudním řízení, jehož výsledek je závislý na celé řadě faktorů, které nelze předem spolehlivě zjistit. Povinnost upozornit na rizika spojená s procesem se týká jak řízení u soudu prvního stupně se všemi souvisejícími atributy, tak řízení o možných opravných prostředcích, ať řádných, tak mimořádných. Budoucí možný účastník řízení by měl **znát ještě před zahájením řízení silné a slabé stránky své argumentace**.

Před podáním žaloby by měl být klient seznámen s **náklady, které jsou s procesem spjaty**. Mělo by být naprostou samozřejmostí, že je klient informován o nákladnosti svého zastoupení, včetně možnosti osvobození od soudních poplatků. V případě neúspěchu v řízení bude účastník povinen hradit nejen náklady protistrany, ale v zásadě i platit náklady, které mu se zastoupením vznikly. Právě o tomto riziku je advokát povinen svého klienta předem upozornit. Existuje tak povinnost informovat klienta o různých druzích nákladů a jejich výpočtu, a tedy o **nejvýhodnějším způsobu postupu z hlediska nákladů**, čímž jsou chráněny i jeho finanční zájmy.³⁹⁶ Advokát by se v tomto ohledu měl vždy snažit o finančně nejefektivnější řešení sporu i za cenu toho, že přijde o část své odměny. Vždyť cílem civilního procesu je zajistit účinnou ochranu práv a právem chráněných zájmů jednotlivých osob, a to i z hledisek finančních.

Jestliže bude advokát ve stádiu předcházejícímu podání žaloby postupovat v souladu se shora uvedeným, je logickým postupem našich úvah při postupu advokáta při jeho činnosti otázka zásadní, a tedy jako roli hraje při poskytnutí rady klientovi, zda spor zahájit či nikoliv. Cílem je umožnit klientovi, aby **se byl způsobilý rozhodnout**

---

³⁹⁴ BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. d. cit. v pozn. 43, 178 s.

³⁹⁵ **K předvídatelnosti soudního rozhodnutí** srov. náleží Ústavního soudu ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. I ÚS 777/07, obdobně náleží Ústavního soudu ČR ze dne 15. 3. 2010, sp. zn. I ÚS 2502/09.

³⁹⁶ TICHÝ, L. a kol. d. cit. v pozn. 248, 123 s.

„zda“ a „jak“ mají být jeho práva a oprávněné zájmy prosazovány.³⁹⁷ Advokát přitom není povinen poskytnout pouze čistě právní radu, ale má klienta poučit o jeho hospodářských rizicích a praktických důsledcích zamýšleného právního kroku, podle judikatury ovšem advokát není povinen poskytovat rady v podnikatelské oblasti s cílem ušetřit klientovi případné náklady.³⁹⁸

Advokát je povinen za každé situace chránit a prosazovat oprávněné zájmy svého klienta a řídit se jeho pokynem (§ 16 odst. 1 ZA). Advokát by v tomto směru měl svého klienta vždy informovat o jednotlivých jeho krocích, o přijatých opatřeních, o přijatých či odeslaných písemnostech. Pokud nejsou advokátovi uděleny žádné zvláštní pokyny, je zpravidla **oprávněn věc vyřídit podle svého přesvědčení, a to při vyloučení nevýhod pro klienta.**³⁹⁹ Výjimkou jsou zde případy, kdy k určitému kroku je nutný předem udělený pokyn, přinejmenším pak souhlas klienta. Sem spadají všechny situace, které mohou mít zásadní vliv na sféru klienta, a které zásadním způsobem zasahují do jeho práv. Naproti tomu není advokát vázán pokyny, které jsou v rozporu s právním nebo stavovským předpisem.

12.2 Povinnosti advokáta v průběhu civilního řízení

Na advokáta jsou kladeny jisté povinnosti, které jsou spjaty již se zahájeným řízením, tedy vázaných na dobu po podání návrhu na zahájení řízení – žaloby.

Ještě před realizací podání žaloby, by měl advokát zvážit možnost smírného jednání s protistranou, resp. snažit se o **mimosoudní vyjednávání** a situaci posuzovat nikoliv *ex post*, ale z hlediska reálné situace, v níž se jeho klient nachází. Advokát, který radí využít cestu smírného řešení, je povinen dbát zájmu klienta. Musí upozornit na stinné i pozitivní následky takového postupu. Pokud tu je důvodná naděje lepšího výsledku v rámci soudního řízení, advokát by klientovi uzavření smíru neměl radit, či ho k jeho dosažení dokonce přesvědčovat. V této souvislosti by měl advokát vždy otázku takového řešení s klientem důkladně projednat a řádně jej poučit.

---

³⁹⁷ TICHÝ, L. a kol. d. cit. v pozn. 248, 35 s.

³⁹⁸ Tamtéž, 35 – 36 s.

³⁹⁹ Tamtéž, 36 s.

To samé platí, pokud **o uzavření smíru mezi účastníky usiluje soud** (srov. § 99 odst. 1, 100 odst. 1 OSŘ). I zde by měl advokát účastníka řádně poučit a seznámit jej především s následky uzavřeného smíru. To se týká vymahatelnosti smíru, který v případě, že je schválen soudem, má účinky pravomocného rozsudku, je exekučním titulem.⁴⁰⁰

Je nanejvýš doporučeníhodné, aby poučení bylo poskytnuto klientovi v písemné formě a aby pokud možno písemnou formu měla i reakce klienta.⁴⁰¹

Pokud je přesto řízení zahájeno, je advokát povinen **upozornit klienta na všechny zákonné prostředky**, které jsou k dispozici, se současným poučením, kterých je možno použít. **Strany sporu by měly vědět, že chtějí-li usilovat o spravedlnost rychlou, musí se soudem spolupracovat.** K tomu musí přistoupit jasné vědomí o tom, že v případě nedostatku důkazů lze prohrát sebespravedlivější při a že tedy je třeba na potřebné důkazy pamatovat včas.⁴⁰² Každý by měl také vědět, že nedostatek spolupráce nebo snaha spor protahovat či vyhnout se jeho řešení se zkrátka nemůže vyplatit.⁴⁰³

Z tohoto pohledu **je to především soudce, kvalitní, svědomitý a odpovědný, který zaručí rychlý a efektivní proces**, a který sám bude usilovat o rozhodování rychlé a spravedlivé, v mezích procesních pravidel. Advokát by takovému rozhodování měl být nápomocen, soudce v jeho úsilí podporovat. To je koneckonců v zájmu účastníků samotných. Disciplinárnímu postihu za neplnění povinností vyřizovat jednotlivé věci rychle a řádně bude podléhat pouze soudce, nikoliv advokát. Ten je odpovědný toliko vůči svému klientovi.

Také **odpovědnost za správnou aplikaci práva** zůstává nadále v teoretické rovině na straně soudu, který není a nemůže být vázán právním hodnocením procesních stran, a to i přes postupnou modifikaci dopadů zásady *iura novit curia* a větší úlohu procesních stran, zejména pokud jsou zastoupeny advokátem.⁴⁰⁴

---

⁴⁰⁰ Srov. § 99 odst. 3 OSŘ. Naopak **smír mimosoudní** nepředstavuje exekuční titul.

⁴⁰¹ TICHÝ, L. a kol. d. cit. v pozn. 248, 123 s.

⁴⁰² WINTEROVÁ, A. d. cit. v pozn. 3, 70 s.

⁴⁰³ Tamtéž, 70 s.

⁴⁰⁴ BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. d. cit. v pozn. 43, 183 s.

Reálný život aplikace práva klade v současnosti s ohledem na vyhledávání a použití právních předpisů, judikatury a závěrů právní literatury, **zvýšené nároky na kvalitní právní zastoupení.**⁴⁰⁵

Advokát by v tomto směru měl **právní službu poskytovat zejména řádně a včas.** Včas znamená i dochvilnost k jednání, které bylo za účelem projednání věci nařízeno na určitý den a hodinu. Opoždění může být mnohdy způsobeno tím, že se nečekaně protáhlo jednání jiné, u jiného soudce nebo u jiného soudu.⁴⁰⁶ V zásadě to nečiní problémy. Závažnější problematikou je posuzování výkonu advokáta z hledisek řádnosti. V průběhu procesu to souvisí se zvolením adekvátního postupu ve věci.

S výjimkou velmi jednoduchých a v podstatě jednoznačných případů je zpravidla možné volit mezi dvěma přístupy: **maximálním nasazením či riskantním postupem na straně jedné a přístupem účelným vycházejícím z určitých konstantních hodnot a orientovaných na „jistotu“ na straně druhé.**⁴⁰⁷

Lze se ztotožnit s názorem prof. Tichého, podle kterého *„advokát volí v zásadě maximálně možný rozsah nároku, i když je zřejmé, že jde minimálně o spornou záležitost, a proto je takový postup spojen např. s vysokými náklady a konec konců i možnou povinností hradit náklady druhé straně. Riskantní může být i postup, jenž míří na úsporu nákladů; proto např. volí nejjednodušší cestu, neobrátil se na všechny potencionální povinné, i když se nárok proti nim může (jen) na první pohled zdát velmi nereálný apod. I z procesního hlediska lze najít případy k ilustraci možných přístupů. Týká se to např. druhu soudnictví, místní a funkční příslušnosti, omezené volby z různých prostředků ochrany apod. Je třeba zdůraznit, že ty varianty postupu včetně rizikových lze použít poté, co advokát splnil ostatní klíčové povinnosti a uvedené, a tedy i potencionální možnosti ověřil.*⁴⁰⁸

---

⁴⁰⁵ BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. d. cit. v pozn. 43, 183 s., cit.: *„V tomto ohledu holandská právní teorie výstižně hovoří o „modelu kooperace“ mezi soudem a právními zástupci, který pozvolna nahrazuje (tradičnější) kontinentální inkviziční model.“* Srov. ASSER, W. D. H., GROEN, H. A., VRANKEN, J. B. M., TZANKOVA, I. N. *A New Balance. A Summary of the Interim Report Fundamental Review of the Dutch Law of Civil Procedure, 2003, ZZPInt, 329 s.*“.

⁴⁰⁶ RUBEŠ, J. d. cit. v pozn. 336, 29 s.

⁴⁰⁷ TICHÝ, L. a kol. d. cit. v pozn. 248, 132 s.

⁴⁰⁸ Tamtéž, 133 s.

K řádnému výkonu plnění povinností advokáta v průběhu procesu patří i to, aby jeho klient, kterého jako účastníka řízení zastupuje a který se jednání u soudu neúčastnil, byl o obsahu jednání informován, byl informován o obsahu doručených soudních rozhodnutí, a v případě, že se nepodaří získat ve lhůtě k podání opravného prostředku pokyn klienta k jeho podání, aby advokát opravný prostředek raději podal. Ten může být kdykoliv později vzat zpět, podat později by totiž bylo spojeno s jeho odmítnutím a vznikem odpovědnosti advokáta za jeho nepodání.

Využití všech prostředků tak, jak bylo uvedeno v úvodu této podkapitoly, znamená, že nebude ze strany advokáta zapomenuto zejména na ty, které mají pro klienta prospěch, např. podání opravného prostředku. V opačném případě takové opomenutí advokáta značí, že jeho činnost a úloha v procesu není plněna řádně. **V zahájeném řízení má advokát povinnost jednat tak, aby veškeré skutečnosti a právní argumenty byly soudu co možná nejpřesněji a detailněji předloženy.** Soudcovou povinností pak bude, aby se skutečnostmi a právními argumenty nastolenými procesními stranami vypořádal. S ohledem na diskursivní podstatu práva by bylo **protiústavní, kdyby soudce předložené právní argumenty advokáta ignoroval.**⁴⁰⁹

Jestliže se v průběhu řízení advokát snažil cestou opravného prostředku napravit vady soudního rozhodnutí, nemůže být za takový postup nikdy shledán odpovědným. Advokát nemá povinnost kontroly či dohledu nad rozhodováním soudu. Nedostatky, resp. pochybení v procesním postupu soudu mohou být napraveny v řízení, které je tomu určeno. **Za neúspěch v řízení nemůže být advokát nikdy odpovědným,** neporušil-li v průběhu procesu svoje povinnosti.⁴¹⁰ V opačném případě však advokát s následky musí počítat.

Povinností, které advokát musí v rámci civilního procesu dodržet, je bezpočet. Jejich porušení přitom může vést k založení odpovědnostního vztahu. I když není na rozdíl od zahraničních právních řádů (např. Německo) v českém právu zakotvena povinnost advokáta upozornit klienta na své pochybení, plyne tato povinnost z chápání postavení a role advokáta, kterou v demokratickém právním státě zaujímá.

---

⁴⁰⁹ Srov. BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. d. cit. v pozn. 43, 182 s.

⁴¹⁰ TICHÝ, L. a kol. d. cit. v pozn. 248, 134 s.

E. ZÁVĚR DISERTAČNÍ PRÁCE

13. ADVOKÁTSKÝ PROCES *DE LEGE FERENDA*

Advokátský proces je tradičním označením civilního soudního řízení, ve kterém je účastníkům předepsáno povinné zastoupení advokátem. Jinými slovy, účastník řízení musí být v řízení zastoupen zástupcem z řad advokátů a jen prostřednictvím jeho se realizuje procesní činnost účastníka v probíhajícím soudním řízení.

Historicky bylo povinné zastoupení účastníků zavedeno již v roce 1895 (§ 27 ČRS⁴¹¹) a platilo na našem území až do počátku roku 1950. Strany procesu byly v uvedeném období povinny nechat se zastoupit advokátem před sborovými soudy první instance a před všemi soudy vyšší instance, s výjimkou řízení ve věcech manželských před soudem první instance a některých jednotlivě určených procesních úkonů např. v řízení před dožádaným soudem.⁴¹² Advokátský proces platil jako pravidlo.

Je třeba nicméně zdůraznit, že *de lege lata* není povinné zastoupení advokátem věci minulosti, ale jedná se o institut, který je civilnímu procesu známý, a ve kterém je advokátský proces zakotven pro řízení dovolací (§ 241 OSŘ). Bez významu není ani jeho úprava ve správním soudnictví pro řízení o kasační stížnosti (§ 105 SŘS), rovněž tak v řízení před Ústavním soudem se účastník řízení může dát zastoupit pouze advokátem (§ 29 zákona o Ústavním soudu). Advokátský proces je stejně tak živým mechanismem řady zahraničních úprav, např. v Itálii⁴¹³ nebo Německu.⁴¹⁴

Cílem úvah obsažených v této kapitole je představit advokátský proces z hlediska právních aspektů *de lege lata* a uvažovat nad možností a přiléhavostí zavedení povinného zastoupení účastníků civilního soudního řízení *de lege ferenda*.

---

⁴¹¹ Advokátský proces jako *terminus technicus* v textu zákona.

⁴¹² HORA, V. d. cit. v pozn. 54, 52 – 53 s.

⁴¹³ PLZÁK, V. *Opravné prostředky v řízení o tzv. bagatelních věcech v České republice ve srovnání s úpravou v některých evropských státech*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2010, č. 4, 349 – 362 s.

⁴¹⁴ Viz § 78 německého občanského soudního řádu.

13.1 Povinné zastoupení advokátem *de lege lata*

Na úvod si dovolím opět citovat z díla prof. Hory: „*Povolání právnické ne neprávem bývá srovnáváno s povoláním lékařským, i právník je povolán mnohdy k tomu, aby léčil zla, jimiž lidská společnost trpí a jimiž klidné a nerušené soužití její bývá ohrožováno*“.⁴¹⁵ **Ani moderní lidská společnost** se nepotýká s problémy pouze fyziologickými, k jejichž odborné péči jsou povoláni lékaři, tedy odborníci, bez nichž by uzdravení lidské tělesné integrity trvalo příliš dlouho, jestli vůbec. Jsou tu rovněž problémy jiné, zejména pak materiální, které jsou bez náležité „právní léčby“ schopné přinést těžko napravitelné újmy na majetku a společenské integritě. Jsou to především advokáti, kteří tyto problémy napomáhají řešit a eliminovat.

Advokátský proces může ve smyslu shora uvedeném bezesbytku naplnit požadavky odborného, vysoce profesionálního a promyšleného způsobu ochrany práv a právem chráněných zájmů osob v rámci civilního procesu.

De lege lata má účastník řízení uloženou **povinnost být advokátem zastoupen v řízení o dovolání**, jako mimořádného opravného prostředku (§ 241 OSŘ). Účel povinného zastoupení vyplývá z podstaty a náročnosti dovolacího řízení. Na účastníka řízení (dovolatele) jsou kladeny zvýšené nároky jak na formu, tak obsah dovolání. Povinným zastoupením se má zajistit, aby se dovolateli dostalo skutečně kvalifikované právní pomoci, aby dovolání vyhovělo všem zákonem stanoveným požadavkům a aby **dovolací soud**,⁴¹⁶ který zpravidla rozhoduje bez nařízení jednání, **mohl rozhodovat dostatečně rychle a účinně** bez nutnosti odstraňovat vady podání.

Podmínka zastoupení dovolatele advokátem je naplněna jak v případě zastoupení na základě plné moci, tak při zastoupení na základě rozhodnutí soudu.⁴¹⁷ Při tomto druhu zastoupení může soud rozhodnout o ustanovení advokáta účastníku řízení, pokud jsou splněny předpoklady pro ustanovení zástupce z řad advokátů (§ 30 OSŘ) nebo pokud advokát vykonává funkci opatrovníka dovolatele (srov. § 29 OSŘ).

Povinné zastoupení účastníka řízení není v dovolacím řízení bezvýjimečné.

---

⁴¹⁵ OEHM, J. in HORA, V. d. cit. v pozn. 54, xxiii – xxiv s.

⁴¹⁶ Podle současné právní úpravy **Nejvyšší soud České republiky** (§ 10a OSŘ).

⁴¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 29 Odo 457/2003.

Podmínka povinného zastoupení neplatí tehdy, pokud dovolatel sám má právnické vzdělání, anebo za něj jedná osoba s právnickým vzděláním, v postavení dovolatele jako právnické osoby, státu, obce nebo vyššího územně samosprávného celku.⁴¹⁸

Povinné zastoupení advokátem zahrnuje jak **sepsání dovolání**, tak **zastoupení v průběhu celého dovolacího řízení**.⁴¹⁹ Požadavek zastoupení tedy není naplněn jen tím, že si účastník řízení advokáta zvolí, ale rovněž je advokát povinen dovolání sepsat a dovolatele v řízení také zastupovat. Pokud si účastník řízení zvolil advokáta až poté, co již sám dovolání podal, je advokát povinen takto učiněné podání nahradit, případně doplnit svým podáním anebo alespoň soudu sdělit, že se s takovým dovoláním ztotožňuje.⁴²⁰

Nedostatek odborného řízení je **nedostatkem, který brání v pokračování řízení**.⁴²¹ Soud v takovém případě vyzve dovolatele k odstranění nedostatku a zároveň ho poučí o následcích neodstranění. Nedojde-li ve lhůtě soudem stanovené k odstranění nedostatku, soud dovolací řízení zastaví (ve smyslu § 43 odst. 2, § 104 odst. 1 OSŘ).

Právní náročnost dovolacího řízení vyžaduje kvalifikovanou právní asistenci advokáta. Pozitivní řešení této problematiky lze hledat především ve snaze zabránit nepřiměřenému zatížení dovolacího soudu neodborně zpracovanými podáními, stejně jako v záruce poskytnutí kvalitní právní služby ze strany advokáta.

13.2 Perspektivy advokátského procesu *de lege ferenda*

Účastník řízení, který není advokátem zastoupen, je v určité nevýhodě. **Obvykle není schopen posoudit obsah, dosah, jakož i následky jednotlivých fází řízení, stejně jako jednotlivých procesních institutů.** Takový účastník zpravidla netuší, kdy nastává koncentrace řízení, neví, jaké náležitosti má obsahovat podání, zejména pak nezná obsah opravných prostředků, nedokáže posoudit účinky kvalifikované

---

⁴¹⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4110/2007.

⁴¹⁹ WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. d. cit. v pozn. 1, 535 s.

⁴²⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 29 Odo 733/2001.

⁴²¹ Srov. polemicky STAVINHOVÁ, J., LAVICKÝ, P. *Sankce v civilním právu procesním*. Právní fórum, 2008, č. 9, 369 s.

výzvy, zmeškání jednání aj. To může vést k tomu, že ve sporu nebude úspěšný, a to i přesto, že je „teoreticky“ v právu. Častou zkušeností advokátů je skutečnost, že se na ně obrátí účastník až tehdy, kdy je pozdě, např. je řízení již tzv. **zkoncentrováno**.⁴²²

Zavedení povinného zastoupení advokátem se v tomto světle jeví jako příhodné. Jsem přesvědčen, že s ohledem na potřebu rekonstrukce civilního práva procesního, bude potřeba otázku advokátského procesu diskutovat, zároveň však půjde o diskusi náročnou. Měla by být zahájena co nejdříve debata napříč spektrem právní veřejnosti s jednoznačným cílem, a to vzbudit polemiku nad pozitivy a negativy obecné i dílčí koncepce advokátského procesu. Za tím účelem je snahou práce v následujících odstavcích **nastínit možnosti a představit základní argumenty pro zavedení advokátského procesu**.

Povinné zastoupení advokátem je třeba podrobit zkoumání z hledisek procesních institutů, kde by jeho zavedení mohlo pozitivně **posílit efektivní ochranu práv a právem chráněných zájmů účastníků řízení**, případně nabídnout konkrétní legislativní návrhy řešení *de lege ferenda*. Vzhledem k tendenci posilování procesní odpovědnosti stran za průběh a výsledek civilního řízení, která je zřetelná ze všech posledních novelizací občanského soudního řádu,⁴²³ a tedy **uplatnění zásad projednací a koncentrace**, bude zejména tyto zásady nutné zachovat i v budoucí rekonstruované úpravě. V nesporném procesu, kde se uplatňují odlišné zásady, neshledávám za slučitelné s jejich společenskou funkcí a odlišnou koncepcí zavedení advokátského procesu i pro tento procesní druh. Proto bude pozornost zaměřena výhradně na advokátský proces a jeho zavedení v civilním řízení sporném.

Předcházení sporům a dispozice s řízením

Základním principem současného pojetí civilního sporného procesu je **zásada dispoziční**. To znamená, že dispozice v procesu má ten, kdo se domáhá poskytnutí ochrany pro sebe. Taková ochrana nemá a nesmí být nikomu vnucována, platí zde

---

⁴²² ŠRÁMEK, D. *Povinnost být zastoupen advokátem by se mohla v budoucnu rozšířit*. Česká justice.cz. 3. 11. 2014. [online]. Dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=13604> [cit. 14. 4. 2015]

⁴²³ Shodně viz pozn. 49.

vigilantibus iura.⁴²⁴ Stát zde v žádném případě není povolán k tomu, aby sám vyhledával případy porušení soukromých práv a podle pravidel civilního soudního řízení poskytoval ochranu bez ohledu na to, jaký zájem na ochraně mají samy oprávněné subjekty.⁴²⁵ **Demokratický stát se do soukromých vztahu svobodných subjektů nesmí vměšovat.** Pokud se už kdokoli rozhodne zahájit civilní soudní řízení, měl by tak vždy *a priori* učinit až po zvážení všech důsledků, které s takovým zahájením řízení souvisí. To se týká zejména důsledků psychických, sociálních, a také nákladů, které jsou s každým řízením spojeny.

Advokát zde hraje pozitivní roli. Ta spočívá v předcházení konfliktů, v jejich řešení cestou smíru. Pouze na účastnících závisí, zda bude řízení podáním žaloby zahájeno. Žaloba sice může být v průběhu řízení kdykoliv vzata zpět (srov. § 96 OSŘ), s tím jsou však již spjaty procesní úkony jak ze strany soudu, tak účastníků řízení. V opačném případě je povinností soudu ji projednat a meritorně o ní rozhodnout.⁴²⁶ Naopak pokud se žaloba před soud vůbec nedostane, dochází tím k **odbřemenění soudu**, které je společensky žádoucí.

Dispozice je tak plně v rukou subjektů (*domini litis*) a dispozice jednoho je omezena pouze zájmem protistrany.⁴²⁷ **Vyhledání advokáta v čase před zahájením řízení se jeví jako příhodné.** Odborná konzultace otázek skutkových, stejně jako právních, může vést ke smírnému řešení konfliktní záležitosti, jejíž význam lze spatřovat jak v časově rychlém vyřešení konfliktu, tak v šetření nákladů, které se zahájením řízení aktivují. Výsledkem právně erudovaného projednání záležitosti může být uzavření předsoudního smíru účastníky hmotněprávního vztahu, aniž by bylo nezbytně třeba uchýlit se k procesnímu řešení.

V případě zavedení advokátského procesu by se předběžné projednání sporné věci každé osoby stalo pravidlem, čímž by se zvýšily šance na hledání řešení mimosoudní cestou ve snaze odlehčit soudům.

---

⁴²⁴ Srov. čl. 6 Evropské Úmluvy a čl. 36 Listiny, z nichž vyplývá **právo na spravedlivý proces**.

⁴²⁵ HROMADA, M. d. cit. v pozn. 255, 13 s.

⁴²⁶ Samozřejmě odhlédnuto od případů, kdy je žaloba pro své vady neprojednatelná, nebo kdy je dán nedostatek podmínky řízení. Pouze ve výjimečných případech omezuje OSŘ okruh osob, které jsou oprávněny podat žalobu – srov. žaloby podávané podle části V. OSŘ.

⁴²⁷ WINTEROVÁ, A. d. cit. v pozn. 3, 29 s.

Projednací princip a koncentrace řízení

Civilní sporné řízení je mimo zásady dispoziční ovládáno **zásadou projednací**, která je **spojena s odpovědností účastníků za úplné zjištění skutkového stavu**.⁴²⁸ Při naplnění této zásady se role advokáta v civilním procesu projevuje ještě významněji než při uplatnění jiných zásad. Na znalost hmotněprávní normy jsou kladeny vysoké nároky, neboť právě ony jsou zdrojem vyvození správných skutkových tvrzení.

Právní posouzení uplatněného nároku by napříště již nemuselo být obtížné, neboť advokát by byl lépe schopen přednést skutkovou verzi a nabídnout důkazy k jejich prokázání s tím, že s nimi nese za účastníka obě **břemena, tedy jak tvrzení, tak důkazní**. Se zavedením zásady koncentrace řízení se rovněž významně omezil procesní čas pro uvedení rozhodných skutečností a označení důkazů k jejich prokázání (§ 118b OSŘ). Nepodaří-li se tyto požadavky splnit, může to mít pro účastníka řízení ničující následky v podobě prohry sporu.

Lze se domnívat, že k zajištění efektivního, tj. rychlého a hospodárného soudního rozhodnutí věci je třeba naplnění zejména dvou předpokladů.⁴²⁹ Prvním je kvalitní příprava jednání ze strany soudu, druhým pak kvalitní příprava ze strany účastníků řízení, jak po stránce skutkové, tak důkazní. Jsem přesvědčen, že v případě uplatnění advokátského procesu dochází k naplnění obou premis. Pokud bude účastník již od počátku řízení postupovat ve své procesní činnosti prostřednictvím advokáta jako právního odborníka a bude s ním konzultovat svůj případ v celistvosti skutkové, důkazní a právní, dojde k mnohem větší míře obsažnosti tvrzení a důkazních návrhů. Pokud zároveň bude schopen tato tvrzení a návrhy předložit soudu v adekvátním časovém horizontu, který je *de lege lata* ohraničen koncentrací řízení, přinese to každému účastníkovi navíc i redukci nákladů řízení.⁴³⁰

Takovým postupem advokáta se může plně realizovat projednací zásada, která pokud bude vhodně časově koncentrována, je způsobilá vést soud k **rozhodování podle odborně sebraného skutkového stavu věci a v přiměřené lhůtě**.

---

⁴²⁸ Shodně viz pozn. 230.

⁴²⁹ **Řízení má být zpravidla připraveno tak, aby bylo možno rozhodnout při jediném jednání** (§ 114 a odst. 1 a 2 OSŘ).

⁴³⁰ JURÁŠ, M. d. cit. v pozn. 247, 792 s.

Poučovací povinnost soudu při uplatnění advokátského procesu

Zavedením advokátského procesu by bezesporu došlo k **formální profesionalizaci civilního procesu**.⁴³¹ Za současného stavu právní úpravy se absence znalostí procesního práva u účastníků nahrazuje poučovací povinností soudů (srov. § 5 OSŘ).

Pokud má být **poučení skutečnou pomocí poskytnutou účastníkovi řízení**, musí být v prvé řadě poskytnuto v situaci, kdy ji účastník potřebuje, stejně tak musí být poučení přiměřené jak konkrétním okolnostem, tak osobě účastníka. Jiné bude poučení účastníka řízení, z jehož dosavadních podání je zřejmé, že není seznámen ani se základními souvislostmi soudního řízení nebo s podmínkami kladenými na vykonatelnost rozhodnutí, jiného poučení by se naopak mělo dostat účastníkovi, který je zastoupen advokátem.⁴³² Je v souladu s právem na spravedlivý proces, aby **účastník řízení byl civilním soudním řízením veden krok za krokem**, a to za pomoci podrobných poučení o jeho procesních právech a povinnostech.⁴³³ **Soud současně nepoučuje o hmotném právu** a toliko vychází jen z tvrzení a důkazů, které účastníci přednesli, dle zásady projednací.⁴³⁴

De lege lata je poučovací povinnost předepsána pro všechny případy a účastníky bez rozlišení. Na příkladu poučovací povinnosti zakotvené v § 118b odst. 1 OSŘ nebo § 119a odst. 1 OSŘ je patrné, že poučení soudem má zpravidla jen upozornit na to, že se blíží doba, po které již nebude možné vykonat s úspěchem určitá procesní práva. Není zde činěno rozdílu v tom, zda účastníci jsou či nejsou zastoupeni advokáty, tedy právními zástupci, kteří zcela jistě vědí, kdy a jaké následky nastávají.

Manudukční povinnost je stále živým předmětem odborných úvah a zkoumání, jež převážně vyúsťuje v její kritiku.⁴³⁵

Zavedení advokátského procesu by bylo ospravedlnitelným důvodem pro odstranění poučovací povinnosti soudu v její současné šíři a redukci na naprosté minimum. Šlo by o proces odborníků znalých práva hmotného a procesního. Nelze zastávat názor,

---

⁴³¹ ZOULÍK, F. d. cit. v pozn. 165, 7 – 20 s.

⁴³² HROMADA, M. d. cit. v pozn. 255, 12 s.

⁴³³ JURÁŠ, M. d. cit. v pozn. 247, 792 s.

⁴³⁴ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 6. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3676/2007.

⁴³⁵ Srov. ZOULÍK, F. d. cit. v pozn. 165, 8 s., shodně WINTEROVÁ, A. d. cit. v pozn. 3, 44 s.

že by soud měl poučovat právně zastoupeného účastníka, protože jeho advokát jej má sám o procesních právech a povinnostech informovat.⁴³⁶ Vystupuje-li někdo v řízení jako zmocněnec účastníka, **jako jeho alter ego**, je jeho povinností znát právo a znát i relevantní soudní judikaturu a literaturu, využívat plně těchto znalostí ve prospěch zmocnitele a také za to všechno nést odpovědnost.⁴³⁷

Odpovědnost za uplatnění procesních práv by v případě advokátského procesu nesl vždy zástupce účastníka řízení, čímž by došlo k redukci času nutného na vynaložení poučovací povinnosti soudu.

Doručování písemností prostřednictvím advokáta

Doručování písemností pouze prostřednictvím právního zástupce by *de lege ferenda* výrazně pomohlo redukovat případy, kdy se účastníku řízení z nejrůznějšího důvodu nedaří doručovat, proces je spojen s dalšími lhůtami, čímž se délka řízení protahuje.

De lege lata platí, že doručování mezi soudy a advokáty, jako zástupci účastníků řízení, probíhá formou elektronických zpráv **prostřednictvím veřejné datové sítě do datových schránek** (§ 45 a 47 OSŘ).⁴³⁸ A právě v tomto způsobu doručování lze shledávat posun v zefektivnění průběhu doručování písemností, které tak může být chápáno jako další důvod pro zavedení povinného zastoupení účastníků advokátem v civilním soudním řízení. Naproti tomu nelze opomíjet **případy, kdy je nutné zachovat praxi doručování i zastoupeným účastníkům řízení**. Nadále by měla být zakotvena výjimka z pravidla doručování pouze zástupci, a to pro případ, pokud se má účastník osobně dostavit k výslechu nebo jinému úkonu soudu nebo má-li něco v řízení osobně vykonat (srov. § 50b odst. 4 písm. a) OSŘ). V takovém případě je totiž nutné, aby soud bezprostředně poučil účastníka řízení o možnosti použití donucujících prostředků, kterými má soud možnost vynutit přítomnost účastníka při jednání.⁴³⁹ V tomto ohledu by advokát neměl substituovat roli soudu při předvolání.

---

⁴³⁶ WINTEROVÁ, A. d. cit. v pozn. 3, 44 s.

⁴³⁷ Tamtéž, 44 s.

⁴³⁸ Tento způsob bude zvolen vždy, nebude-li písemnost doručována při jednání dle § 45 odst. 1 OSŘ, tedy přednostně před doručováním listin prostřednictvím doručujících orgánů.

⁴³⁹ JURÁŠ, M. d. cit. v pozn. 247, 793 s.

Závěrečné zamyšlení

Rozšíření povinného zastoupení advokátem i pro další civilní řízení ve skutkově vymezených případech představuje určitou možnost, jak docílit efektivnější ochrany práv a právem chráněných zájmů účastníků řízení. Zejména pak poté, kdy počínaje rokem 2014 došlo u nás k rekodifikaci většiny právních předpisů soukromého práva. Je nutné zajistit proces efektivní, vyhovující podmínkám, které jsou na něj moderní dobou kladeny.

De lege lata se setkáváme s trojím druhem zastoupení.⁴⁴⁰ Pro případ **zastoupení na základě zákona** (§ 22 OSŘ) by nebylo zavedení advokátského procesu neslučitelné. Pokud by plná moc byla udělena účastníkem nezpůsobilým jednat v řízení před soudem, bylo by nutné plnou moc konvalidovat prostřednictvím zákonného zástupce, k čemuž by byl tento zákonný zástupce také vyzván v případě, jakmile by soud zjistil, že účastník nebyl způsobilý plnou moc udělit. Zákonný zástupce by v řízení jako procesní zástupce nevystupoval, zástupcem by byl advokát.

V případě **zastoupení na základě plné moci** (§ 24 OSŘ) by text zákona musel doznat zásadnější změny. Napříště je možné uvažovat o zákonném ustanovení např. v takovém znění: „*Účastník řízení musí být v řízení od počátku zastoupen zástupcem, kterému udělí plnou moc.*“. Tímto zástupcem by mohl být nejen advokát, ale lze uvažovat i o notáři, případně ve stanovených řízeních i o patentovém zástupci, který je *de lege lata* oprávněn být zástupcem v řízení, jehož předmětem jsou věci průmyslového vlastnictví (§ 25b OSŘ). Pokud jde o další případy zastoupení na základě plné moci (srov. § 26 OSŘ), i zde by měla zákonná úprava doznat změn, zejména pokud jde o možný okruh zástupců, který by měl být zúžen pouze na advokáty a notáře, a to z důvodu poučovací povinnosti soudu, doručování písemností a profesionalizace civilního procesu.⁴⁴¹

V případě zavedení povinného zastoupení účastníků řízení by bylo nutné legislativně řešit také **ustanovení advokáta účastníku řízení** tam, kde jsou splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků (§ 30, 138 OSŘ). *De lege lata* může být advokát ustanoven v případě dovolacího řízení, nebo je-li potřeba ochrany zájmů.

---

⁴⁴⁰ V podrobnostech část C kapitola 8 této práce (Zastoupení advokátem v civilním procesu).

⁴⁴¹ Srov. polemicky JURÁŠ, M. d. cit. v pozn. 247, 793 s.

De lege ferenda by bylo při uvažovaném zavedení advokátského procesu nutné řešit také otázku **nákladů řízení**. V této souvislosti se nabízejí dvě alternativy řešení. První spočívá v úplném přesunutí materiální odpovědnosti na účastníky řízení, druhé pak v zachování současného modelu, kdy advokáty *ex officio* platí stát. Při úvaze nad tím, které variantě by měl dát zákonodárce přednost, by mělo dojít k vážení ústavně zakotveného principu přístupu soudu, tedy zákazu *denegatio iustitiae* (čl. 36 Listiny), a dále též práva na právní pomoc (čl. 37 Listiny).⁴⁴² V případě zavedení povinného zastoupení by se totiž vyskytl **formální limit práva na soudní ochranu**. Došlo by však tímto postupem k neústavnímu omezení práva na přístup k soudu a faktickému nastolení *denegatio iustitiae*, které není v demokratické společnosti možné? Jsem přesvědčen, že **povinné zastoupení by překážku nepředstavovalo**. Ztotožňuji se s názorem prof. Zoulíka potud, že by v případě těchto úvah nemělo docházet „k zaměňování procesní kategorie, kterou je forma zastoupení účastníků, s kategorií politickou, kterou je sociální pomoc nemajetným či jinak znevýhodněným občanům; náklady procesního zastoupení by měl v zásadě nést každý sám, neboť je mu to ku prospěchu k ochraně jeho vlastních práv, za která nese svou odpovědnost i v rovinách mimo civilní proces.“⁴⁴³

Význam a pozitiva advokátského procesu byly nastoleny. Na podkladě předložených argumentů a právních institutů, které hovoří spíše ve prospěch zavedení povinného zastoupení účastníků v civilním řízení, **se lze domnívat, že advokátský proces je *de lege ferenda* vhodný a žádoucí**. Ve kterých konkrétních řízeních, to je otázkou nejen pro zákonodárce, ale i procesualisty. Zejména je o něm možné uvažovat v těch řízeních, kdy nelze hovořit o rovnosti zbraní. To jsou všechny úvěrové či spotřebitelské spory, kde na jedné straně stojí osoba v postavení slabší strany, a na druhé institucionální subjekt, který má stálé právní zastoupení, ať už jde o stát či jinou veřejnoprávní instituci, banku, úvěrovou společnost atd.⁴⁴⁴

Primárním cílem zavedení advokátského procesu by bylo optimálního vyvážení požadavku profesionalizace civilního procesu a efektivního zajištění soudní ochrany.

---

⁴⁴² ONDRUŠ, R. *Bezplatné právní zastupování v České republice (úvaha de lege ferenda)*. Bulletin advokacie, 2001, č. 6 – 7, 49 – 56 s.

⁴⁴³ ZOULÍK, F. d. cit. v pozn. 165, 9 s.

⁴⁴⁴ ŠRÁMEK, D. d. cit. v pozn. 422.

Za přínosy zavedení advokátského procesu lze závěrem stručně uvést pozitivní roli advokátů jako mediátorů v předprocesním stadiu sporu, zprůchodnění justice, efektivnější poskytnutí soudní ochrany práv a právem chráněných zájmů, kdy by důsledkem každého takového odborného zastoupení byla řádná příprava na řízení, včasnost skutkových tvrzení, jakož i důkazních návrhů, zkrátka všestranné řádné a racionální vedení civilního procesu.

Dále však nelze opomíjet **negativní efekt nákladů řízení**, které by obecně pod tíhou nutnosti využití advokáta jako procesního zástupce doznaly výrazného navýšení. Potencionální účastník by však právě pod tíhou těchto nákladů musel pečlivě zvážit o to důkladněji, zda soudní spor zahájit či nikoliv.

I přesto, že by výše uvedené úvahy mohly bez dalšího vést k přesvědčení o nezbytnosti či dokonce vhodnosti zavedení advokátského procesu de lege ferenda, vnímá autor jeho zavedení jako právně složité a diskuzní. Byly nastíněny argumenty pro jeho zavedení, avšak s výhradou neúplnosti, se zaměřením na procesní instituty stěžejní pro současný civilní proces.

14. SHRUTÍ A ZÍSKANÉ POZNATKY (VÝSLEDKY) VÝZKUMU

Advokát hraje v civilním soudním řízení **významnou a nezastupitelnou roli při ochraně práv a právem chráněných zájmů všech osob**. V podmínkách moderního demokratického právního státu je s právem na soudní ochranu spojeno právo na kvalifikovanou právní pomoc, které je zakotveno na ústavní úrovni.

Advokacie jako profese a každý advokát jednotlivě, přispívá svoji úlohou v civilním řízení k naplňování řady principů právního státu. **Advokátská činnost je službou veřejnosti**, která roste a zároveň klesá s potřebou znalosti práva. A právě znalost práva je tím, s čím advokacie v civilním procesu vstupuje do jednotlivých vztahů, do vztahů k soudům a každému soudci zvlášť, do vztahů ke svým kolegům, svým klientům, jakož i ke společnosti.

Advokát svou činností podporuje naplnění požadavků, které jsou na civilní proces moderní doby kladeny. Je třeba zajistit proces efektivní a spravedlivý, a to nejen stran rychlosti, ale mj. rovněž z hledisek finanční nákladnosti. Advokát se v tomto ohledu osvědčuje jako právní odborník, který **poskytovanou profesionální službou přispívá k realizaci spravedlnosti**, je jejím nepostradatelným aktérem. Procesní aktivita všech procesních subjektů přitom musí být vyvážená. Jde o to, aby soud a účastníci řízení spolu působily tak, aby účelu civilního procesu bylo dosaženo. Péče o rychlý průběh procesu však zůstává na straně soudu, i když jsou to účastníci, kteří by měli mít naléhavý zájem na tom, aby proces proběhl co nejefektivněji. To je však závislé na míře jejich účasti v průběhu procesu. V tomto ohledu je **advokátův přínos pro oblast civilního procesu neocenitelný**.

Na základě shora uvedeného lze vyvodit tyto konkrétní závěry (poznatky, výsledky) provedeného výzkumu daného tématem předkládané kvalifikační práce:

- Advokát zastupující účastníka řízení je povinen s veškerou úctou a zdvořilostí hájit zájmy svého klienta a prosazovat ochranu jeho práv a právem chráněných zájmů v civilním řízení čestně a svědomitě za současného dodržování právních předpisů, bez ohledu na své vlastní zájmy či zájmy třetích osob nebo důsledků vůči své osobě či kohokoliv jiného;

- Advokát je *amicus curiae*, tedy přítel soudu, což vyjadřuje nejhlubší a společný smysl vztahu advokáta a soudu v civilním procesu, kterým je hledání a nalézání spravedlnosti jako primární cíl jejich procesní činnosti;
- Advokátova role spočívá v předcházení konfliktů (advokát v roli mediátora), v právní pomoci při následném urovnávání sporu cestou smíru nebo prosazení soudního řešení prostředky práva, kdy výsledkem každého postupu by měla být, pokud možno, snaha o odbřemenění soudů, které je společensky žádoucí;
- Účast advokáta v civilním procesu se stává nezbytnou pod tíhou neustále se zvyšující odpovědnosti účastníků za průběh řízení; advokát by měl napříště nabídnout soudu promyšlenou právní argumentaci včetně přesných citací použité judikatury a literatury; v podmínkách české právní úpravy nadále platí, že je to soudce, který podle své volné úvahy je oprávněn, nikoliv však *stricto sensu* povinen, samostatně vyhledávat právní argumenty; i při postupné modifikaci dopadů zásady *iura novit curia* a následné větší úloze účastníků při právní argumentaci bude odpovědnost za správnou aplikaci práva zůstávat v teoretické rovině na straně soudu, který není vázán právním hodnocením předloženým účastníkem, eventuálně advokátem, i kdyby bylo jakkoliv přesvědčivé;
- Pro řádné plnění role advokáta je nezbytné dodržování jistých etických principů jako pravidel chování platných u daného soudu, jak národního, tak nadnárodního (srov. Soudní dvůr EU), včetně pravidel upravujících vztahy advokáta se soudci a dalšími osobami vykonávajícími soudní funkce; advokát v tomto ohledu musí mít vždy patřičně na zřeteli čestné vedení řízení, nesmí nikdy soudu podat vědomě nepravdivé nebo klamavé informace, advokát by se měl vždy také snažit o finančně nejefektivnější řešení sporu, případně se pokusit o mimosoudní řešení, jakož by se měl vždy snažit o přispění k efektivní ochraně práv a právem chráněných zájmů jednotlivých jím zastupovaných osob; v opačném případě je třeba vyvozovat odpovědnost advokáta za jeho chování a jednání;
- Efektivnější soudní ochrany práv je možné dosáhnout zavedením advokátského procesu, u kterého by přes značná pozitiva bylo třeba také řešit otázku možného formálního limitu práva na soudní ochranu a efektu nákladnosti řízení.

SUMMARY

The lawyer plays an **important and irreplaceable role in the protection of rights and the legally-protected interests of all persons** in civil trials. Under the conditions of the modern democratic rule of law, the right to court protection goes along with the right to qualified legal aid, which is ensured at a constitutional level.

Advocacy as a profession, along with every individual lawyer, contribute to ensuring the principles of the rule of law are met through their role in civil proceedings. **Advocacy is a public service** which grows and also falls back with the need for legal knowledge. And it is legal knowledge with which advocacy enters into individual relations in civil trials; relations to courts and each judge separately, relations with colleagues, clients and also with society.

In their work, lawyers ensure requirements for civil trials in the modern era can be met. The trial must be efficient and fair, and not just in terms of speed, but also in terms of financial cost. In this regard, lawyers prove themselves as legal experts who **contribute to the implementation of justice through the provision of a professional service**, playing an essential role in this. The procedures undertaken by all individuals must be balanced. The court and proceedings parties must work together to ensure the purpose of the civil trial is achieved. Ensuring the trial takes place within a short timeframe is up to the court, although there are parties who have great interest in ensuring the process takes place as efficiently as possible. This, however, depends on the level of their participation over the course of the process. In this regard, **the lawyer is of invaluable benefit for civil trials**.

On the basis of the above mentioned, the following specific conclusions (findings, results) can be inferred from the research on this topic undertaken for the submitted thesis:

- Lawyers representing parties in the proceedings are required with all respect and courtesy to defend the interests of their clients and assert the protection of their rights and interests protected by law in a civil proceedings in an honest and conscientious manner while also complying with regulations regardless of their

own interests or the interests of third parties or the consequences for them or anyone else;

- The lawyer is an *amicus curiae*, or a friend of the court, which expresses the deepest and shared relationship of the lawyer and court in civil trials, which is to seek and find justice as the primary objective of their activities in the trial;
- The lawyer's role involves avoiding conflicts (the lawyer as mediator), legal aid in subsequent dispute settlement through compromise or the implementation of a law-based court solution with the result of each approach, where possible, being to lighten the court burden, which is socially desirable;
- The participation of the lawyer in a civil trial has become essential under the weight of the ever increasing responsibility of parties during the course of proceedings; lawyers should now offer the court carefully thought through legal arguments, including direct quotes from case law and literature; under Czech legislative conditions it remains the case that it is the judge who is entitled according to his own discretion, though not required *stricto sensu*, to separately seek legal arguments; even with gradual modification through the impact of *iura novit curia* and the subsequently greater role of parties to legal argumentation, responsibility for the correct application of the law remains at a theoretical level with the court, which is not bound to the legal assessments submitted by the parties, or lawyer, no matter how convincing;
- In order to properly fulfil the role of a lawyer, it is essential to observe certain ethical principles such as codes of conduct applicable for particular courts, both national and international (such as the Court of Justice of the EU), including rules governing lawyers' relations with judges and other persons performing judicial functions; in this regard, the lawyer must always have due regard for the fair conduct of proceedings, must never knowingly submit untrue or misleading information to the court, the lawyer must always endeavour to solve a dispute in the most financially efficient manner possible, or strive for an out-of-court settlement, as he should always strive to contribute to the effective protection of the rights and legally protected interests of the individuals he represents; otherwise the lawyer must take responsibility for his conduct and acts;

- A more effective court protection of rights can be achieved by implementing legal proceedings involving a lawyer, for which despite the significant benefits, we should also look into a possible formal limit for the right to court protection and the effect of proceedings costs.

ZUSAMMENFASSUNG

Der Anwalt spielt im Zivilprozess eine **wichtige und unvertretbare Rolle beim Schutz der Rechte und rechtlich geschützten Interessen aller Personen**. Unter den Bedingungen des modernen, demokratischen Rechtsstaates ist mit dem Recht auf gerichtlichen Rechtsschutz das Recht auf qualifizierte Rechtshilfe verbunden, das auf Verfassungsniveau verankert ist.

Der Beruf des Rechtsanwalts und jeder einzelne Anwalt tragen durch ihre Aufgabe im Zivilprozess zur Erfüllung der Prinzipien des Rechtsstaates bei. **Die Rechtsanwaltschaft ist eine Dienstleistung für die Öffentlichkeit**, die mit dem Bedarf der Rechtskenntnis steigt und gleichzeitig sinkt. Und gerade die Rechtskenntnis ist das, womit der Rechtsanwaltsberuf im Zivilprozess in die einzelnen Beziehungen, in die Beziehungen zu den Gerichten und zu jedem Richter einzeln, in die Beziehungen zu seinen Kollegen, seinen Klienten sowie zur Gesellschaft eintritt.

Der Anwalt unterstützt durch seine Tätigkeit die Erfüllung der Anforderungen, die in moderner Zeit an einen Zivilprozess gestellt werden. Es ist ein effektiver und gerechter Prozess sicherzustellen, und zwar nicht nur bezüglich der Schnelligkeit, sondern u.a. ebenfalls hinsichtlich des finanziellen Aufwands. Der Anwalt bewährt sich in dieser Richtung als Rechtsfachmann, der durch die **angebotene professionelle Dienstleistung zur Realisierung der Gerechtigkeit beiträgt**, deren unverzichtbarer Akteur er ist. Die Prozessaktivität aller Einzelnen im Prozess muss dabei ausgewogen sein. Es geht darum, dass das Gericht und die Verfahrensteilnehmer so zusammenwirken, dass der Zweck des Zivilprozesses erreicht wird. Für einen schnellen Prozessverlauf zu sorgen, bleibt jedoch Sache des Gerichts, auch wenn es die Teilnehmer sind, die ein dringendes Interesse daran haben sollten, dass der Prozess so effektiv wie möglich verläuft. Das ist jedoch vom Maße ihrer Beteiligung am Prozessverlauf abhängig. Unter diesem Gesichtspunkt **ist der Vorteil, den der Anwalt für einen Zivilprozess darstellt, unschätzbar**.

Aufgrund des oben Aufgeführten können die folgenden konkreten Schlussfolgerungen (Erkenntnisse, Ergebnisse) der durchgeführten Untersuchung des betreffenden Themas der vorgelegten Qualifikationsarbeit präsentiert werden:

- Der den Verfahrensteilnehmer vertretende Anwalt ist verpflichtet, mit aller Achtung und Höflichkeit die Interessen seines Klienten zu verteidigen und den Schutz von dessen Rechten und rechtlich geschützten Interessen im Zivilprozess ehrlich und gewissenhaft unter gleichzeitiger Einhaltung der Rechtsvorschriften ohne Berücksichtigung seiner eigenen Interessen oder der Interessen Dritter oder der Folgen für sich oder einen beliebigen anderen durchzusetzen;
- Der Anwalt ist der *Amicus Curiae*, also der Freund des Gerichts, was den tiefsten und gemeinsamen Sinn der Beziehung zwischen Anwalt und Gericht im Zivilprozess ausdrückt, wobei die Suche nach Gerechtigkeit und deren Finden das primäre Ziel ihrer Prozesstätigkeit ist;
- Die Rolle des Anwalts beruht in der Vorbeugung von Konflikten (Anwalt in der Rolle des Mediators), in der Rechtshilfe bei einer anschließenden Beilegung von Streitigkeiten auf gütlichem Wege oder in der Durchsetzung einer gerichtlichen Klärung auf dem Rechtsweg, wobei das Ergebnis eines jeden Vorgehens, wenn möglich, die Bemühung um die gesellschaftlich wünschenswerte Entlastung der Gerichte sein sollte;
- Die Teilnahme eines Anwalts am Zivilprozess wird unter der Last der sich ständig erhöhenden Verantwortung der Teilnehmer für den Verfahrensverlauf unerlässlich; der Anwalt sollte dem Gericht fernerhin eine durchdachte Rechtsargumentation, einschl. der genauen Zitierungen der verwendeten Judikatur und Literatur anbieten; unter den Bedingungen der tschechischen Rechtsvorschriften gilt außerdem, dass es der Richter ist, der nach seiner freien Erwägung berechtigt, jedoch keineswegs *stricto sensu* verpflichtet ist, selbständig rechtliche Argumente zu suchen; auch bei der allmählichen Modifikation der Auswirkungen des Grundsatzes *iura novit curia* und der anschließenden größeren Rolle der Teilnehmer bei der rechtlichen Argumentation wird die Verantwortung für die richtige Applikation des Rechts

auf theoretischer Ebene auf Seiten des Gerichts bleiben, das nicht an die von den Teilnehmern, ggf. vom Anwalt vorgelegte rechtliche Bewertung gebunden ist, möge diese auch noch so überzeugend sein;

- Für die ordentliche Erfüllung der Aufgabe des Anwalts ist die Einhaltung bestimmter ethischer Prinzipien als Verhaltensregeln, die bei dem betreffenden sowohl nationalen als auch supranationalen Gericht (z.B. Europäischer Gerichtshof) gelten, sowie der Regeln, die die Beziehungen des Anwalts mit den Richtern und weiteren, gerichtliche Funktionen ausübenden Personen regeln, notwendig; der Anwalt muss in dieser Richtung immer die ehrliche Führung des Verfahrens im Blick haben, er darf dem Gericht nie wissentlich falsche oder irreführende Informationen liefern, der Anwalt sollte sich auch immer um die finanziell effektivste Lösung des Streits bemühen, ggf. eine außergerichtliche Klärung versuchen, ebenso wie er sich immer bemühen sollte, zu einem effektiven Schutz der Rechte und rechtlich geschützten Interessen der einzelnen, von ihm vertretenen Personen beizutragen; andernfalls ist der Anwalt für sein Verhalten und sein Handeln zur Rechenschaft zu ziehen;
- Ein effektiverer gerichtlicher Rechtsschutz kann durch Einführung des Anwaltsprozesses erreicht werden, bei dem trotz der beträchtlichen Vorteile auch die Frage einer möglichen formalen Grenze des Rechts auf gerichtlichen Schutz und der Effekt der Kostspieligkeit des Verfahrens zu klären wären.

RÉSUMÉ

L'avocat joue dans les procédures judiciaires civiles un rôle **important et irremplaçable dans la protection des droits et intérêts légitimes de toutes les parties**. Dans les conditions d'un État démocratique moderne de droit, le droit à la protection judiciaire est lié au droit à une assistance juridique qualifiée. Ce droit est inscrit au niveau constitutionnel.

La profession d'avocat, et chaque avocat individuellement contribue son rôle dans les procédures civiles afin de satisfaire de nombreux principes de l'État de droit. **L'activité d'avocat est un service public**, qui s'accroît et en même temps diminue en fonction du besoin de connaissance de la loi. Et c'est avec la connaissance de la loi que l'avocat entre lors de la procédure civile dans les différentes relations, la relation avec les tribunaux et les juges, relation avec les collègues, les clients, ainsi que la société en général.

L'avocat soutient par ses activités l'accomplissement des exigences existantes lors des procédures civiles en temps modernes. Il est nécessaire d'assurer que le processus soit efficace et équitable, et pas seulement en ce qui concerne sa vitesse mais aussi les coûts financiers. De ce point de vue, l'avocat se révèle comme un expert juridique qui, **en fournissant des services professionnels, contribue à la réalisation de la justice**, étant son acteur indispensable. L'activité procédurale de toutes les personnes concernées par la procédure doit être bien équilibrée. Le but est que le tribunal et les parties travaillent de façon à atteindre l'objectif de la procédure civile. Le soin de la progression rapide de la procédure, cependant, reste du côté de la cour, même si ce sont les participants, qui devraient avoir un intérêt urgent pour assurer que le procès soit terminé de manière aussi efficace que possible. Toutefois, cela dépend de leur niveau de participation dans le procès. À cet égard, la contribution de **l'avocat pour la procédure civile est inestimable**.

Sur la base de ce qui a été dit ci-dessus, on peut tirer les conclusions spécifiques (connaissances, résultats) de la recherche menée sur le thème de la présente thèse de qualification:

- L'avocat représentant une partie est tenu avec tout le respect et la courtoisie de défendre les intérêts de son client et de promouvoir la protection de ses droits et intérêts protégés par la loi dans les procédures civiles, honnêtement et consciencieusement tout en respectant les lois, indépendamment de ses propres intérêts ou les intérêts de tiers, ou des conséquences pour sa personne ou quelqu'un d'autre;
- avocat est *amicus curiae*, donc ami de la cour ce qui exprime le plus profond respect et le sens commun de la relation de l'avocat et la cour dans le procès civil consistant dans la recherche et l'obtention de la justice comme l'objectif principal de ses activités procédurales;
- Le rôle de l'avocat consiste dans la prévention des conflits (avocat dans le rôle de médiateur), l'aide juridique dans le règlement ultérieur du différend par la conciliation ou l'application de la solution judiciaire via les outils de la loi, où le résultat de chaque procédure doit être, si possible, la poursuite de l'allègement de la charge des tribunaux, ce qui est socialement souhaitable;
- La participation d'un avocat dans un procès civil devient nécessaire sous le poids de la responsabilité croissante des participants pour le déroulement de la procédure ; l'avocat doit désormais offrir à la cour des arguments juridiques réfléchis y compris les citations précises de la jurisprudence et littérature utilisée; en termes de la législation tchèque il est encore valable que c'est le juge qui, à sa discrétion absolue a le droit, mais n'est pas *stricto sensu* obligé de chercher indépendamment des arguments juridiques ; même lors de la modification progressive des impacts du principe *iura novit curia* et en conséquence le rôle accru des participants dans les arguments juridiques, la responsabilité pour l'application correcte de la loi reste théoriquement à la cour qui n'est pas liée par l'évaluation juridique soumise par une partie, ou son avocat, même si elle était toute convaincante;
- Pour la bonne exécution du rôle de l'avocat il est essentiel de respecter certains principes éthiques comme les règles de conduite applicables devant le tribunal donnée, à la fois national et transnational (cf. CJUE), y compris les règles régissant les relations de l'avocat avec des juges et d'autres personnes

exerçant des fonctions judiciaires ; à cet égard l'avocat doit toujours avoir le respect pour l'honorable conduite de la procédure, il ne peut jamais sciemment fournir à la cour des informations fausses ou trompeuses, l'avocat devrait également chercher toujours la solution la plus rentable au différend, ou de tenter une solution à l'amiable, ainsi qu'il devrait toujours essayer de contribuer à la protection effective des droits et intérêts légitimes des différentes personnes représentées par lui ; dans le cas contraire, il est nécessaire de tirer la responsabilité de l'avocat pour son comportement et les actions;

- La protection judiciaire plus efficace des droits peut être obtenue en introduisant le processus d'avocats dans lequel, malgré les points positifs considérables, il serait également nécessaire d'aborder la question d'éventuelles limites formelles au droit à la protection judiciaire et l'effet des coûts élevés de la procédure.

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Monografie

BALÍK, S. a kol. *Dějiny advokacie v Čechách, na Moravě a Slezsku*. Praha: Česká advokátní komora ve spolupráci s Národní galerií, 2009.

BALÍK, S., KRÁL, V., SONNEWENDOVIÁ, S., WURSTOVÁ, J. *Advokát v EU. Právní předpisy o advokacii v zemích Evropské unie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004.

BALÍK, S. *Advokacie včera a dnes*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2000.

BALÍK, S. *Minulost, přítomnost a perspektivy advokacie*. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1998.

BALÍK, S., KELLER, R. *Česká advokacie v dobách zkoušky. Právní předpisy o advokacii z let 1948 – 1994*. Praha. 1995.

BĚLSKÝ, V. *Soudní řízení civilní. Část druhá*. Praha: Jindř. Mercyho sklad, 1888.

BOBEK, M., KÜHN, Z. a kol. *Judikatura a právní argumentace: Teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 2. vydání, Praha: Auditorium, 2013.

BOGUSZAK, J., ČAPEK, J., GERLOCH, A. *Teorie práva*. 1. vydání, Praha: ASPI, 2001.

ČERMÁK, K. *Advokacie a úvahy související*. 1. vydání, Praha: Linde, 2000.

ČEŠKA, Z. a kol. *Občanské právo procesní*. Praha: Panorama, 1989.

DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013.

HORA, V. *Československé civilní právo procesní. I. - III. díl. Reprint*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010.

HORA, V. *Exekuční právo*. Praha: nákladem vlastním, 1938.

HORA, V. *Soudní řízení nesporné*. Praha: nákladem vlastním, 1931.

- HROMADA, M. *Poučovací povinnost v civilním procesu*. Praha: C. H. Beck, 2013.
- JANOTOVÁ, H. a kol. *Profesní etika*. Praha, Eurolex Bohemia s.r.o., 2005.
- JIRSA, J., VÁVRA, L., JANEK, K., MEDUNA, P. *Klíč k soudní síni – příručka pro začínající soudce a advokáty*. 1. vydání, Praha: LexisNexis cz s.r.o., 2006.
- KNAPP, V. *Teorie práva*. Praha: C. H. Beck, 1995.
- KOBER, J. *Advokacie v českých zemích v letech 1848 – 1948*. Praha: Česká advokátní komora, 1994.
- KVĚT, K. *Advokacie*. 1. vydání, Praha: Pražská tisková kancelář, 1996.
- MACKOVÁ, A. *Právní pomoc advokátů a její dostupnost*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2001.
- MACKOVÁ, A. *Nezávislost soudců*. 3. vydání. Praha: UK v Praze, 1998.
- Macurův jubilejní památník k nedožitým osmdesátinám profesora Josefa Macura*. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2010.
- MACUR, J. *Zásada projednací v civilním soudním řízení*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1997.
- MACUR, J. *Občanské právo procesní v systému práva*. Brno: Univerzita J. E. Purkyně v Brně, 1975.
- NEFF, V. *Filosofický slovník pro samouky neboli Antigorgias*. Vydavatelstvo Družstevní práce v Praze, Svět, Nová řada LVI, 1948.
- OTT, E. *Soustavný úvod ve studium nového řízení soudního*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2012.
- SCHELLEOVÁ, I. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie*. Praha: Linde, 1997
- SCHELLEOVÁ, I., SCHELLE, K., *Právní úprava advokacie /Historie a současnost/*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 1995.
- SOMMER, O. *Učebnice soukromého práva římského. Díl I*. Praha: nákl. vl., 1933.
- STAVINHOVÁ, J., HLAVSA, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, 2003, 660 s.

STEINER, V. *Základní otázky občanského práva procesního*. Praha: Academia, Československá akademie věd, 1980.

ŠTAJGR, F. *Zásady civilního soudního řízení*. 1. vydání. Nákladem spolku československých právníků VŠEHRD, 1946.

ŠTAJGR, František. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*. Praha: UK v Praze, 1969.

ŠTAJGR, F. *Učebnica občianskeho procesného práva*. Bratislava: Právnický ústav Ministerstva spravodlnosti, 1955.

TABARIN, E. *Nástin vývoje advokacie v zemích Koruny české (XIII. – XVIII. stol.)*. Praha, 1936.

TICHÝ, L. a kol. *Odpovědnost advokáta za škodu*. Praha: C. H. Beck, 2012.

WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní. První část – Řízení nalézací*. 7. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2014.

WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 6. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Linde, 2011.

WINTEROVÁ, A. *O nové pojetí civilního procesu*. Praha: AUC – Iuridica, 4/2004.

ZAHRADNÍKOVÁ, R. *Organizace justičního systému*. 1. vydání, Plzeň: Aleš Čeněk, 2007.

ZOULÍK, F. *Cesty práva. Výbor statí*. CEVRO institut, o.p.s., Wolters Kluwer ČR, a.s., Praha, 2013.

ZOULÍK, F. *Soudy a soudnictví*. Praha: C. H. Beck/SEVT 1995.

ZOULÍK, F. *Řízení sporné a nesporné jako druhy civilního procesu*. 1. vydání. Praha: Academia, 1969.

Komentáře

BĚLOHLÁVEK, A. *Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů*. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.

DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N., KASÍKOVÁ, M., LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009.

DAVID, L., IŠTVÁNEK, F., JAVŮRKOVÁ, N., KASÍKOVÁ, M., LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. II. díl. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2009.

DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád I. §1 až 200za: Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.

DRÁPAL, L., BUREŠ, J. a kol. *Občanský soudní řád II. §201 až 376: Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009.

JIRSA, J. a kol. *Občanské soudní řízení. Soudcovský komentář. Kniha I. § 1 – 78g občanského soudního řádu*. Praha: Havlíček Brain Team, 2014.

SVEJKOVSKÝ, J., VYCHOPEŇ, M., KRYM, L., PEJCHAL, A. a kol. *Zákon o advokacii. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012.

Odborné časopisecké publikace

BUREŠ, J., DRÁPAL, L. *Novelizace občanského soudního řádu provedená zákonem č. 171/1993 Sb.* Právní rozhledy, 1994, č. 2.

BÜRGEL, K. *Zásada ústnosti – a nové zákonodárné pokusy v oboru civilního řízení.* Právník. 1868, roč. 7.

ČERMÁK, K. *Profesionální etika advokáta – předpoklad řádné funkce právního státu.* In Karlovarské právnické dny. Praha: Linde Praha, 1998.

DOLEŽÍLEK, J. *Vyloučení soudce z projednávání a rozhodování věci v civilním řízení.* Právní rozhledy, 1997, č. 4.

HENDRYCH, S. *Resoluce na ochranu advokacie. Česká advokacie.* 1934, roč. 19, č. 3 – 4.

HORÁK, P., HROMADA, M. *Civilní proces s účastníkem neznámého pobytu.* Právní rozhledy, 2007, č. 6.

CHMELÍČEK, P. *K aktuálním otázkám současného vývoje civilního soudního řízení.* Právní rozhledy, 2005, č. 10.

JANČAROVÁ, M. *Práva a povinnosti ve vztahu advokáta a klienta.* Bulletin advokacie, 2000, č. 10.

JIRSA, J. *Souhrnná novela občanského soudního řádu – příležitost ke změně.* Právní rozhledy, 2009, č. 6.

JURÁŠ, M. *Advokátský proces na pozadí rektifikací civilních kodexů.* Právní rozhledy, 2012, č. 22.

KRYM, L. *Může ustanovený obhájce pověřit advokátního koncipienta nejen jednotlivými úkony obhajoby, ale i celou obhajobou?* Bulletin advokacie, 2004, č. 5.

KVĚT, K. *Advokacie. Příspěvek k sociologii advokátního stavu.* Praha: Pražská tisková kancelář, 1996.

MACKOVÁ, A. *Česká advokacie a vstup ČR do EU,* AUC-Iuridica, 1-2/2004.

MACUR, Josef. *K problematice urychlování civilního soudního řízení.* Právní rozhledy. 2002, roč. 10, č. 3.

MACUR, J. *Základní teoretické otázky legislativní koncepce civilního procesu*. Bulletin advokacie, 1998, č. 9.

MACUR, J. *Lze posuzovat procesní jednání stran podle ustanovení hmotného práva o vadách právních úkonů?* Právní rozhledy, 1995, č. 11.

MYSLIL, S. *Plná moc udělená více zmocněncům*. Bulletin advokacie, 2002, č. 2.

ONDRUŠ, R. *Bezplatné právní zastupování v České republice (úvaha de lege ferenda)*. Bulletin advokacie, 2001, č. 6 – 7.

PATERA, J. *Patnáct let svobodné advokacie z pohledu legislativy*. Bulletin advokacie, 2005, č. 7-8.

PELIKÁN, R. *Ještě k neplatnosti rozhodčích doložek a k „právním názorům“*. Bulletin advokacie, 2010, č. 9.

PLZÁK, V. *Opravné prostředky v řízení o tzv. bagatelních věcech v České republice ve srovnání s úpravou v některých evropských státech*. Časopis pro právní vědu a praxi, 2010, č. 4.

RUBEŠ, J. *O některých etických zásadách každodenní práce soudce a advokáta*. Bulletin advokacie, 2003, č. 11-12.

SEDLÁČEK, M. *Může, či nemůže soud zrušit rozhodčí nález?* Praha: Statutární zástupce firmy, 2014, č. 1.

SEDLÁČEK, M. *Efektivní a rychlé zajištění poměrů účastníků prostřednictvím předběžného opatření*. Praha: REALIT, 2011, roč. XVIII, č. 6.

SOKOL, T. *Advokát a judikatura*. Bulletin advokacie, 2010, č. 11.

STAVINHOVÁ, J., LAVICKÝ, P. *Sankce v civilním právu procesním*. Právní fórum, 2008, č. 9.

STAVINHOVÁ, J. *Diferenciace sporného a nesporného řízení v socialistickém civilním procesu*. Brno: UJEP, 1984.

ŠKARDA, J., KUČERA, J. *Propachtovaná advokátsví*. Právník. 1864, roč. 3.

ŠTAJGR, F. *Některé teoretické otázky civilního práva procesního*. Praha: AUC – Iuridica, 1969.

THURN-TAXIS, R., ERBEN, K. J., JEŘÁBEK, J. *Rovné právo obou zemských jazyků před soudy*. Právník. 1862, roč. 2.

VAŠUTOVÁ, V. *Specifika dokazování v odlišných právních procesech*. Právní rozhledy, 2011, č. 22.

VESELÝ, O. *K novému ustanovení § 9 odst. 5 advokátního tarifu (odměna při ustanovení opatrovníkem dle § 29 odst. 3 o. s. ř.)*. Bulletin advokacie, 2006, č. 1.

VÍCHOVÁ, A. *Zamyšlení nad rozhodovací praxí některých soudů o odměně náležející ustanovenému advokátovi v občanskoprávním řízení*. Bulletin advokacie, 2005, č. 5.

VRCHA, V. *K procesní způsobilosti nezletilé osoby (tzv. „černého pasažéra“) v soudním řízení o plnění z uzavřené smlouvy o přepravě osob*. Soudní rozhledy, 2006, č. 11.

VRCHA, P. *Ustanovení opatrovníka účastníkovi soudního řízení*. Právní rádce, 2004, č. 9.

VYDRA, J. *K otázce přípustného rozsahu zastoupení advokáta advokátním koncipientem*. Bulletin advokacie, 2004, č. 10.

WINTEROVÁ, A. *Úvaha nad pojetím dispoziční zásady v občanském právu procesním*. AUC-Iuridica, 2/1976.

WURSTOVÁ J. *Advokacie a její vývoj v evropském kontextu*. Bulletin advokacie, 2004, č. 11-12.

ZOULÍK, F. *Rovnost stran a profesionalita v civilním procesu (K problematice tzv. advokátského procesu)*. Bulletin advokacie, 1999, č. 9.

Zahraniční literatura

ČIPKÁR, J. *Profesijná etika pre právnicku*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2003.

HAAVISTO, V. *Court Work in Transition: An activity – Theoretical Study of Changing Work Practices in a Finnish District Court*. Helsinki: Helsinki University Press, 2002.

HAYDOCK, R., SONSTENG, J. *Trial: Advocacy efore judges, jurou, and arbitrators*. Third edition. St. Paul: West, a Thomson business, 2004.

KRSKOVÁ, A. *Etika právnického povolania*. 1. vyd. Bratislava, Vydavateľské oddelenie Právnickej fakulty Univerzity Komenského, 1994.

KELLAM, M. *The role of lawyers in a rapidly changing dispute resolution environment*. ADR Bulletin: Vol. 12: No. 2, 2010.

MACFARLANE, J. *New Lawyer (The): How Settlement is Transforming the Practice of Law*. Vancouver, BC, CAN: UBC Press, 2008.

MAZÁK, J. a kol. *Základy občianskeho procesného práva*. IURA EDITION, spol. s r.o., Bratislava, 2009.

MOLITERNO, E., J., HARRIS, G. *Global Issues in Legal Ethics - Cases and materials*. Thomson West. 1. edition, 2007.

NEAL, P. C. *De Tocqueville and the Role of the Lawyer in Society*, 50 Marq. L. Rev. 607, 1967.

NIEMI, J. *Civil Procedure in Finland*. Alpen aan den Rijn: Kluwer Law International, The Netherlands, 2010..

ROSTI, H., NIEMI, J., LASOLA, M. *Legal aid and Legal services in Finland*. Helsinki: National Research Institute of Legal Policy, 2008.

SWALES, J., M., FEAK, Ch., B. *Academic Writing for Graduate Students: Essential Tasks and Skills*. 3rd Edition edition. University of Michigan Press/ELT, 2012.

ŠTEVČEK, M. a kol. *Civilné právo procesné*. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o., 2010.

WENNSTRÖM, BO. *The Lawyer and Language*. Uppsala, Författaren och Iustus Förlag AB, 1996.

WINTEROVÁ, A., MACKOVÁ, A. *Civil Procedure in the Czech Republic*. Alpen aan den Rijn: Kluwer Law International, The Netherlands, 2012.

Judikatura

Ústavní soud České republiky

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 10. 2014, sp. zn. Pl. ÚS 39/13.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 9. 2. 2012, sp. zn. III. ÚS 468/11.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 8. 4. 2010, sp. zn. II ÚS 414/10.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 15. 3. 2010, sp. zn. I ÚS 2502/09.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 12. 1. 2010, sp. zn. I. ÚS 1030/08.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 6. 1. 2010, sp. zn. IV. ÚS 2457/09.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 8. 7. 2009, sp. zn. I. ÚS 863/09.

Nález Ústavního soudu ze dne 31. 7. 2008, sp. zn. I ÚS 777/07.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 27. 9. 2007, sp. zn. III. ÚS 764/07.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 2. 12. 2006, sp. zn. I. ÚS 188/06.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 31. 10. 2006, sp. zn. III. ÚS 96/06.

Nález Ústavního soudu ze dne 4. 8. 2006, sp. zn. I. ÚS 684/05.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 18. 7. 2005, sp. zn. IV. ÚS 405/2004.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. 11. 2004, sp. zn. II. ÚS 351/04.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 7. 2004, sp. zn. I. ÚS 639/03.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 4. 6. 2003, sp. zn. II. ÚS 71/99.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 25. 9. 2002, sp. zn. I. ÚS 559/2000.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 12. 1998, sp. zn. IV. ÚS 200/97.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 5. 11. 1998, sp. zn. I. ÚS 393/1998.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 6. 6. 1996, sp. zn. IV. ÚS 286/95.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 27. 3. 1996, sp. zn. III. ÚS 280/95.

Nejvyšší soud České republiky

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 9. 2014, sp. zn. 23 Cdo 3150/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 4. 2014, sp. zn. 21 Cdo 855/2014.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 2. 2013, sp. zn. 28 Cdo 1523/2012.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31.10.2012, sp. zn. 33 Cdo 3376/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 10. 2012, sp. zn. 21 Nd 299/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 9. 2012, sp. zn. 21 Cul 5/2012.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 7. 2011, sp. zn. 25 Cdo 121/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 6. 2010, sp. zn. 5 Tdo 541/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 10. 2008, sp. zn. 21 Cdo 4110/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 16. 10. 2008, sp. zn. 25 Cdo 4495/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 6. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3676/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 3. 2008, sp. zn. 21 Cdo 3341/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 1. 2. 2008, sp. zn. 20 Cdo 4424/2007.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 1. 2008, sp. zn. 8 As 43/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 7. 2007, sp. zn. 25 Cdo 2213/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 5. 2006, sp. zn. 22 Cdo 2249/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 3. 5. 2006, sp. zn. 21 Cdo 1348/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 4. 2006, sp. zn. 29 Odo 551/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 1. 2006, sp. zn. 29 Odo 457/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2005, sp. zn. 20 Cdo 2775/2005.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 18. 7. 2005, sp. zn. IV. ÚS 405/2004.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 5. 2005, sp. zn. 25 Cdo 218/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. 29 Odo 1230/2004.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 31. 5. 2004, sp. zn. 5 As 34/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 2. 2004, sp. zn. Cdo 83/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 19. 2. 2003, sp. zn. 11 Tdo 1107/2002.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 8. 2002, sp. zn. 29 Odo 733/2001.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 6. 2002, sp. zn. 26 Cdo 400/2001.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 6. 1999, sp. zn. 2 Cdon 680/97.

Usnesení bývalého Nejvyššího soudu ČSFR ze dne 2. 11. 1992, sp. zn. Cdof 4/92 (R 13/1993).

Krajské soudy České republiky

Usnesení KS v Ústí nad Labem ze dne 20. 1. 2004, sp. zn. 10 Co 854/2003.

Usnesení KS v Ústí nad Labem ze dne 18. 10. 2001, sp. zn. 10 Co 610/2001.

Usnesení KS v Hradci Králové ze dne 1. 8. 2000, sp. zn. 25 Co 318/2000.

Usnesení KS v Ústí nad Labem ze dne 25. 10. 1999, sp. zn. 12 Co 768/99.

Rozhodnutí kárné komise České advokátní komory

K 3/2009

K 155/2008

K 95/2008

K 25/2008

K 21/2008

K 146/07

K 37/07

K 53/06

K 90/05

K 44/05

KR 11/05

KR 6/05

K 74/04

K 13/02

K 64/01

K 40/01

K 76/00

K 405/98

K 403/98

K 230/98

K 229/98

K 212/98

K 10/98

K 76/97

Internetové zdroje

BALÍK, S. *Pokus o unifikaci advokátního řádu v první československé republice*. [online]. Dostupné z: <http://www.law.muni.cz/edicni/dp08/files/pdf/historie/balik.pdf> [cit. 27. 2. 2012].

JIRIČKA, P. *Úloha insolvenčního správce v insolvenčním řízení*. [online]. Dostupné: <http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/obchod/jiricka.pdf> [cit. 10. 4. 2015]

KUBÍČKOVÁ, A. *Jaké jsou možnosti marketingu a PR v advokacii*. Právní rádce. 13. 6. 2014. <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=13074> [cit. 6. 4. 2015].

LAVICKÝ, P. *Vztah hmotného a procesního práva z pohledu filosofie externismu*. Dostupné z: https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/reforma/LavickyPetr.prf [cit. 1. 4. 2015]

SLANINA, J. *Sudiči a odepřená spravedlnost*. Lidové noviny. 10. 10. 2011. [online]. Dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=7381> [cit. 14. 4. 2015].

ŠRÁMEK, D. *Povinnost být zastoupen advokátem by se mohla v budoucnu rozšířit*. Česká-justice.cz. 3.11.2014. [online]. <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=13604> [cit. 14. 4. 2015]

VLK, V. *Soudy v novém: firmy řízené manažery*. Mladá fronta DNES. 21. 9. 2007. [online]. Dostupné z: <http://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=1883> [cit. 14. 4. 2015].

Společná Česko-Slovenská digitální parlamentní knihovna. NS RČS 1935 – 1938 [online]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky/t0568_10.htm [cit. 15. 2. 2012].

Společná Česko-Slovenská digitální parlamentní knihovna. NS RČS 1935 – 1938 [online]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1935ns/se/tisky/t0568_10.htm [cit. 15. 2. 2012].

ANOTACE

Disertační práce se zabývá problematikou role advokáta v civilním procesu. Ta by měla být pojímána vždy tak, aby advokát jako právní odborník přispíval k naplnění spravedlnosti a zároveň byl uskutečněn základní cíl civilního procesu, tj. zajistit efektivní ochranu práv a zákonem chráněných zájmů jednotlivých osob. Práce je uvedena základními východisky, která zahrnují zejména vymezení pojmů civilního procesu a postavení advokáta, včetně historických souvislostí vývoje postavení advokáta na našem území. Stěžejní partie práce následně pojednává o jednotlivých způsobech zastoupení účastníka řízení v civilním procesu a roli advokáta v jeho jednotlivých druzích. Dále je provedeno rovněž srovnání se zastoupením v řízení před Soudním dvorem Evropské unie. V profesní činnosti advokáta hraje svoji roli také dodržování jistých etických principů, na něž je v práci poukázáno, stejně jako na základní východiska odpovědnosti advokáta. Závěr práce přináší zamyšlení nad možnostmi advokátského procesu *de lege ferenda*, s cílem upozornit zejména na pozitiva, ale i negativa daného řešení.

KLÍČOVÁ SLOVA

Advokát, civilní proces, advokátský proces

ABSTRACT

This thesis looks at the role of the lawyer in a civil trial. This should always be conceived as the lawyer as a legal expert contributing to the carrying out of justice and also the basic objective of the civil trial being realised, i.e. securing effective protection of the rights and legally protected interests of individual persons. The thesis gives basic premises which in particular involve definitions of civil trial terms and the status of the lawyer, including the historical context of the development of the lawyer role within Czech territory. The main part of the thesis then looks at individual methods for representing parties in civil trial proceedings and the role of the lawyer in his different tasks. A comparison is further made with representation in proceedings before the European Union's Court of Justice. In the lawyer's professional activities, the observance of certain ethical principles which should be referred to in their work, as well as the basic premise of lawyer responsibility, also plays a role. The thesis' conclusion considers the opportunities of *de lege ferenda* in the lawyer's trial with the goal of noting the benefits in particular, but also the drawbacks of this solution.

KEYWORDS

Lawyer, civil trial, lawyer's trial